

**DEBRECENI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

**A pótmagánvád
a magyar büntető eljárásjogban és a gyakorlatban**

Készítette:
Dr. Fázsi László

Témavezető:
Dr. habil. Kardos Sándor
tanszékvezető egyetemi docens

A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Szabó Béla egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2011. július 1.

DEBRECEN
2011.

Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem,
hogy a dolgozat saját, önálló munkám.

Dr. Fázsi László

Ajánlás

A sértett kizárólagos vádjoga a büntetőeljárás közjogiasodása révén folyamatosan háttérbe szorult. A *ius puniendi*, a büntetéshez való jog, a büntető igény érvényesítése lényegében állami monopólium lett. A modern kori büntetőeljárás klasszikusai, így többek között Balogh Jenő is felhívta azonban a figyelmet arra, hogy a fékek és ellensúlyok szerepét mindenképpen biztosítani kell arra az esetre, ha a közvádoló a maga részéről valamilyen módon „elhanyagolja” az ügy előre vitelét. Így került sor, mintegy a közvád monopólium korrekívumaként az 1896. évi büntető perrendtartásunkban a pótmagánvád intézményeinek bevezetésére.

Hosszabb szünet után a meglehetősen hányatott sorsú 1998. évi XIX. tv. elfogadásával került sor, a sértetti jogok erősödésének hangsúlyozása mellett, a pótmagánvádas eljárás felélesztésére.

Az olvasó hiánypótló munkát vesz a kezébe, amikor Fázsi László e témában készített monografikus feldolgozását olvassa. A dolgozat a szükséges terjedelemben mutatja be a büntetőeljárás jog rendszerének kialakulását a magánvádtól a vegyes rendszerig, külön figyelmet fordítva a magánvád különböző megjelenési formáira, majd a közvád kialakulásának körülményeire.

A szerző a rendkívül informatív intézménytörténeti levezetést követően a pótmagánvádas eljárás hatályos szabályainak elemzésére tér át.

Fázsi Lászlót nem csak a tudományos szempontból történő feldolgozás igénye vezette, hanem mellette – figyelemmel arra, hogy személyében a büntető bírói kar tapasztalt és jeles képviselője is – folyamatosan hangot ad saját véleménye és álláspontja megjelenítésének. Részletesen kitér és elemzi a pótmagánvádat érintő problematikus kérdéseket, rámutat a jogi szabályozás hiányosságaira, sőt javaslatokkal is él annak kellő magyarázatát adva a jövőbeni jogi szabályozás korrekciójára is.

A dolgozat minden tekintetben megfelel a PhD. dolgozatokkal szemben támasztott követelményeknek. A szerző minden kérdésben bátran és annak kellő indokát adva közli saját, a témáról alkotott véleményét.

A pótmagánvádas eljárás bevezetése óta kialakított országos gyakorlat bemutatása mellett részletesen elemzi szűkebb régiója, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye e körben folytatott ítélkezési tevékenységét, amely egyértelműen eredeti és önálló kutatási eredménynek tekinthető. Az ennek során szerzett tapasztalatai és megállapításai minden tekintetben figyelemre méltóak.

Mindezek alapján teljes meggyőződéssel javaslom a dolgozat műhelyvitára bocsátását, mert az nem csak a jogintézmény iránt érdeklődők, de a gyakorlati szakemberek számára is egyedülálló ismereteket hordoz.

Debrecen, 2011. március 17.

dr. habil Kardos Sándor
tanszékvezető egyetemi docens

TARTALOM

1. PROLÓGUS.....	8
2. TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS	11
2. 1. A vád fogalma, funkciója és formái.....	11
2. 2. A magánvádtól a közvádig	12
2. 2. 1. A magánvád kialakulása	12
2. 2. 2. A nyomozó rendszer uralomra jutása	14
2. 2. 3. A közvád általánossá válása	16
2. 3. A magánvád fogalma és formái	19
2. 3. 1. A magánvád általában	19
2. 3. 2. A főmagánvád	22
2. 3. 3. A pótmagánvád	23
2. 3. 4. A mellékmagánvád.....	25
2. 3. 5. A csatlakozás.....	26
3. A BŰNVÁDI PERRENDTARTÁS PÓTMAGÁNVÁDRA VONATKOZÓ SZABÁLYAI.....	27
3. 1. A bűnvádi eljárás szerkezete és szervezete	27
3. 2. A közvádlói szervezet és az ügyész szerepe.....	31
3. 3. A pótmagánvád bevezetésének indokai.....	36
3. 4. A pótmagánvád részletes szabályai	39
3. 4. 1. A pótmagánvád külön szabályai	39
3. 4. 2. A vád átvétele az előkészítő eljárásban	43
3. 4. 3. A vád alá helyezési eljárás	48
3. 4. 4. A főtárgyalás	50
3. 4. 5. Perorvoslati sajátosságok	52
3. 4. 6. A járásbíróóság előtti eljárás	53
3. 4. 7. A pótmagánvádló jogi képviselője	56
3. 4. 8. Egyszerűsítési törekvések	57
3. 4. 8. 1. A kötelező ügyvédi képviselet	58
3. 4. 8. 2. Az <i>opportunitás</i> lehetőségének bővülése	59
3. 4. 8. 3. A bűnügyi költség előlegezése	60
4. AZ ELTÖRLÉSTŐL AZ ISMÉTELT BEVEZETÉSIG.....	61
4. 1. A pótmagánvád az egypártrendszer idején	61
4. 2. A pótmagánvád ismételt bevezetésének előzményei	67
4. 2. 1. A kodifikációs kormányhatározat előtt	67
4. 2. 2. A kodifikációs kormányhatározat után.....	69
5. A PÓTMAGÁNVÁDAT IS ÉRINTŐ PROBLEMATIKUS KÉRDÉSEK	72
5. 1. A vádely jelentősége mai büntető eljárásjogunkban.....	72
5. 2. A legalitás és az <i>opportunitás</i> kérdései	78

5. 3. A sértett fogalmának dilemmái.....	84
5. 3. 1. A törvényi meghatározás jelentősége és a hatályos definíció előzményei	84
5. 3. 2. A 3/2004. BJE számú büntető jogegységi határozat	90
5. 3. 3. A sértett fogalmának elemzése.....	94

6. A BÜNTETŐ ELJÁRÁSI TÖRVÉNY PÓTMAGÁNVÁDRA VONATKOZÓ SZABÁLYAI..... 98

6. 1. A szabályozás struktúrája.....	98
6. 1. 1. A kodifikációs technika sajátosságai és aspektusai	98
6. 1. 2. A különjáráskénti szabályozás kérdései	99
6. 1. 3. A jogtudomány képviselőinek álláspontja	106

6. 2. A pótmagánvád szabályozásának módosításai és hatályos szövege..... 108

6. 3. A tételes rendelkezések elemzése	120
6. 3. 1. A pótmagánvádló fogalma	120
6. 3. 2. A jogutódlás kérdései.....	121
6. 3. 3. A pótmagánvádló jogi képviselője	125
6. 3. 4. A vádképviselő átvételének korlátai.....	130
6. 3. 5. A jogi személlyel szembeni fellépés kizártsága	135
6. 3. 6. A vádképviselő átvételének esetei.....	136
6. 3. 6. 1. A feljelentés elutasítása	138
6. 3. 6. 2. A nyomozás megszüntetése	141
6. 3. 6. 3. A nyomozás és a vádemelés részbeni mellőzése	142
6. 3. 6. 4. Vádelejtés	144
6. 3. 6. 5. Vádátvétel közvadas bűncselekmény hiányában	146
6. 3. 7. A sértett értesítésének módozatai	150
6. 3. 8. A vádindítvány	152
6. 3. 9. A vádindítvány benyújtásának kérdései	157
6. 3. 10. A vádindítvány elfogadásának és elutasításának kérdései	161
6. 3. 11. A pótmagánvádló jogosítványai.....	167
6. 3. 12. A pótmagánvád kérdései a mentességet élvező személyek esetében	169

7. A PÓTMAGÁNVÁD A BÍRÓI GYAKORLATBAN 172

7. 1. A pótmagánvád szabályainak értelmezése a bírói gyakorlatban.....	172
7. 1. 1. Pótmagánvádlói jogosultság [Be. 51. § (1) bek., 53. § (1) bek.]	173
7. 1. 2. Igazolási kérelem előterjesztése [Be. 65. § (1) bek., 229. § (1) bek.]	177
7. 1. 3. A pótmagánvádló indokolási kötelezettsége [Be. 230. § (2) bek.].....	179
7. 1. 4. A vádindítvány elutasítása [Be. 231. § (1) bek.]	180
7. 1. 5. A vádindítvány törvényességének vizsgálata [Be. 230. § (2) bek., 231. § (2) bek.]	187
7. 1. 6. A pótmagánvádló és jogi képviselőjének tárgyalási jelenléte, valamint tanúkénti kihallgatása [Be. 53. §, 56. §, 79. §, 279. §, 343. § (1) bek.]	190
7. 1. 7. A vádindítványt elutasító végzés hatályon kívül helyezése [Be. 373. § (1) bek. II/e.].....	193
7. 1. 8. Egyéb kérdések	194
7. 2. Egy országos vizsgálat tapasztalatai.....	194
7. 2. 1. A számok tükrében.....	195
7. 2. 1. 1. Általános megállapítások	195
7. 2. 1. 2. A pótmagánvadas ügyek aránya.....	196
7. 2. 1. 3. A vádindítványok elfogadásának és elutasításának aránya.....	197
7. 2. 1. 4. A pótmagánvadas ügyek befejezési módjának statisztikai mutatói	199
7. 3. Eljárási kérdések a kollégiumvezetői vélemények tükrében.....	201
7. 3. 1. A sértett fogalmának kérdése	201
7. 3. 2. A vádképviselő átvételére való jogosultság kérdése	202
7. 3. 3. A szabályozás rendszerének kérdése.....	204

7. 3. 4. A vádindítvány elfogadásának kérdése	204
7. 3. 5. Az indokolási kötelezettség kérdése	207
8. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI HELYZETKÉP	209
8. 1. A megyei vizsgálat keretei és indítékai	209
8. 2. A pótmagánvádas ügyek jellemzői	210
8. 2. 1. Az ügyérkezés alakulása	210
8. 2. 2. A pótmagánvádlók fellépéséhez vezető okok	211
8. 2. 3. Az ügyek összetétele és sajátosságai	214
8. 2. 4. A pótmagánvádlók jellemzői	217
8. 2. 5. A vádlottak jellemzői	218
8. 3. A pótmagánvádas eljárások jellemzői	220
8. 3. 1. Az eljárások befejezési módjának statisztikai adatai	220
8. 3. 2. Az elutasítási okok alakulásának magyarázata	221
8. 3. 2. 1. <i>Elkészett benyújtás</i>	221
8. 3. 2. 2. <i>Jogi képviselő nélküli fellépés</i>	222
8. 3. 2. 3. <i>Jogosulatlan benyújtás</i>	225
8. 3. 2. 4. <i>Nem törvényes vád</i>	229
8. 3. 3. Az érdemi elbírálások alakulása	229
8. 3. 3. 1. <i>A büntetőjogi felelősség megállapításával zárult eljárások</i>	229
8. 3. 3. 2. <i>A felmentéshez vezető eljárások</i>	232
8. 3. 3. 3. <i>A megszüntetési okok</i>	232
8. 3. 4. Az eljárások időtartama	234
8. 4. A joggyakorlat problémái	238
8. 4. 1. A vádindítványok problémái	238
8. 4. 2. A bírósági határozatok problémái	243
8. 4. 3. A megvádolt személyek megnevezésének problémája	247
8. 4. 4. Egyéb problémák	249
9. A PÓTMAGÁNVÁD JÖVŐJE	252
9. 1. A módosításokra vonatkozó javaslatok elé	252
9. 2. A Be. módosítására vonatkozó javaslatok	253
9. 3. A javasolt változtatások magyarázata	259
10. KITEKINTÉS EURÓPÁBA	265
10. 1. Az összehasonlítás szükségességének indokai	265
10. 2. Az összehasonlítás szempontjai	266
10. 2. 1. A vádelv érvényesülésének kérdései	266
10. 2. 2. A sértett helyzetének kezelése	267
10. 3. Konkrét megoldások	268
10. 3. 1. Egyéb megoldások	268
10. 3. 2. Az osztrák példa	268
10. 3. 3. A liechtensteini szabályozás	270
10. 3. 4. Az összehasonlítás összegzése	272
11. EPILÓGUS	273

12. MELLÉKLETEK.....	276
I. sz. melléklet.....	276
a pótmagánvád szabályozásának a 2002. évi I. törvénnyel bevezetett módosításai	276
II. sz. melléklet	280
a pótmagánvád szabályozásának a 2003. évi LXXX. törvénnyel bevezetett módosításai.....	280
III. sz. melléklet.....	282
a pótmagánvád szabályozásának a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett módosításai	282
IV. sz. melléklet	286
a pótmagánvád szabályozásának a 2007. évi CLI. törvénnyel bevezetett módosításai	286
V. sz. melléklet.....	288
a pótmagánvád szabályozásának a 2009. évi LXXXIII. törvénnyel bevezetett módosításai	288
VI. sz. melléklet	289
a pótmagánvádkhoz kapcsolódó jogegységi határozatok	289
VII. sz. melléklet	290
a pótmagánvádkhoz kapcsolódó eseti határozatok lényege.....	290
VIII. sz. melléklet	293
a 90/2010. sz. BKv. állásfoglalásai	293
IX. sz. melléklet	295
a 2007/2008. években jogerősen befejezett pótmagánvádas ügyek megyénkénti adatai.....	295
X. sz. melléklet.....	296
a vizsgált Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ügyek jegyzéke	296
XI. sz. melléklet	298
a vizsgált Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ügyek összetétele	298
13. IRODALOMJEGYZÉK.....	300
14. FELHASZNÁLT VIZSGÁLATI ANYAGOK.....	305
15. IDEGEN NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓK.....	307
15. 1. Zusammenfassung	307
15. 2. Summary	309

1. PROLÓGUS

A magánvád kiváló ismerőjeként számon tartott Tremmel Flórián az 1985-ben megjelent monográfiájában még arra az álláspontra helyezkedett, hogy hazai jogfejlődésünkben korábban „az ún. pótmagánvád is intézményesítve volt, a gyakorlatban azonban nem volt jelentős szerepe”¹. Az általam nagyra becsült Berkes György volt legfelsőbb bírósági büntető kollégiumvezető 2004-ben elhangzott ehhez hasonló véleménye szerint pedig „a régi kommentárokból nem sok szó esett a pótmagánvádról, úgy tűnik akkor sem volt jelentős intézmény”². Az idézetek azt sugallják mintha egy jelentőségnélküli jogintézmény került volna vissza büntető eljárásjogunkba az 1998. évi XIX. törvény [Be.] elfogadásakor, amivel a magam részéről egyáltalán nem tudok egyetérteni. Egyrészt azért, mert egy jogintézmény esetében „a jelentőség fokmérője nem az, hogy sok esetben vétetik-e igénybe; de az, hogy beválik-e akkor, amikor igénybe vétetik”³. Másrészt azért sem, mert még a bírók is hajlamosak megfélekedezni arról, hogy a sértett legalább olyan fontos szereplője a büntetőeljárásnak mint a terhelt, aki mellett annak „az ügy mikénti eldöntésében leginkább érdekelt résztvevője”⁴. Kettőjük helyzetét mégis csupán a hatósági eljárással szembeni kiszolgáltatottságuk tekintetében lehet közös nevezőre hozni. Ennek mértékében azonban már jelentős különbség mutatkozik közöttük, hiszen a terhelt kiszolgáltatottsága fokozottabban érvényesül, ami indokolja eljárási jogainak erőteljes garantálását. A sértett helyzetét viszont beárnyékolja az akaratlan áldozattá válása, ami nemegyszer a legszorítóbb kiszolgáltatottságát eredményezi a bűncselekmény elszenvedésekor. A sértetté válás tehát kétszeres kiszolgáltatottsággal jár együtt, amire tekintettel nem lehet kétséges, hogy számára is széles körű jogosítványokat kell biztosítani eljárásjogi helyzetének minél teljesebb megerősítése érdekében.

Ez a nézet ma már általánosan elfogadottnak tekinthető és a Be. sértetre vonatkozó szabályozásában is tükröződik, sőt azt is kijelenthetőnek tartom, hogy a

¹ TREMMEL Flórián, A magánvád, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985, 342.

² A pótmagánvádról [Jegyzőkönyv az Országos Kriminológiai Intézetben 2004. október 16-án megtartott kerekasztal-beszélgetésről] Ügyészek Lapja 2004/6, 46.

³ DEGRÉ Miklós, A vád alá helyezési eljárásról, *in*: Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére, Wessely és Horváth könyvnyomdája, Pécs, 75-76.

⁴ CSÉKA Ervin, A büntető jogorvoslatok alaptanai, Közgazdaság és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985, 153.

jogalkalmazásban ma már nem a sértett érdekeinek érvényesülését biztosító eljárásjogi garanciák hiánya jelenti a legnagyobb problémát, hanem annak a szocializmus évtizedeiben meggyökeresedett jogalkalmazói szemléletnek a makacs továbbélése, amely majdhogynem megtűrt résztvevőként kezelte a sértettet a büntetőeljárásban. Ennek mai megnyilvánulása pl. a sértett tárgyalásról való értesítésének vagy az ítélet részére történő kiadásának rendszeresen tapasztalható elmulasztása avagy a polgári jogi igények rendkívül „nagyvonalú” kezelése a büntető bírók részéről, akik erről nemegyszer egyáltalán nem rendelkeznek, aminek ma Magyarországon jellemzően nem a bíró számonkérése a következménye, hanem büntető kollégiumi vélemény nyilvánítása az ilyen bírói mulasztás másodfokon történő orvoslásának lehetővé tétele érdekében⁵. Ezekben az esetekben azonban legalább vádemelésre sor kerül, ami azt a látszatot keltheti a sértettben, hogy az ügyészség képviseli az érdekeit, ha csak nem kell szembesülnie a rutinszerű vádképviselőt különféle megnyilvánulásaival, aminek – különösen az agilis védői tevékenység tükrében – rendkívül rossz lehet az akusztikája a tárgyalóteremben. A váderedményességet kitüntetett értékmérőnek tekintő ügyészi szervezet mellett viszont az is könnyen megeshet, hogy olyan ügyek sem jutnak el a bírósághoz, amelyek megnyugtató befejezése bírói állásfoglalás hiányában nem várható. Ezért fontos, hogy a sértett – a közérdeket megjelenítő jogpolitikai célok érvényesítésének igényével indokolható kivételektől eltekintve – minden olyan esetben közvetlenül a bírósághoz fordulhasson a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt, amikor a nyomozó-, illetve a vádhatóság a büntetőeljárás lefolytatását, illetőleg a vádemelést nem tartja indokoltnak.

Ezt a célt szolgálja az 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott Bűnvádi perrendtartás [Bp.] által már ismert és a hatálya idején a gyakorlatban is alkalmazott jogintézmény: a pótmagánvád felélesztése, amelynek az ismételt bevezetésére negyvenégy év után került sor az évszázados jogi tradícióinknak megfelelően, továbbá az Európa Tanács ajánlásával is összhangban. Ennek ellenére erre mégis „félszívvel”, meglehetősen felemás módon került sor, hiszen olyan szabályozást sikerült alkotni, amire tekintettel a pótmagánvádló fellépésének lehetőségét legfeljebb mint „Az okos leány” című magyar népmeséből ismert „legyen is meg ne is” dilemmájának XX. századi jogászi megoldásaként lehetett méltányolni, vagyis igazat kell adnunk Bócz

⁵ Bkv. 81, Bírósági Határozatok [BH] 2010/3.

Endrének, aki szerint „a pótmagánvádlót nem szereti a jogrendszer”⁶, amiben csak a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett Be. módosítás jelentett áttörést. Már csak ezért is tanulságosnak tartom a pótmagánváddal való behatóbb foglalkozást, aminek eredményeként az is kimutatható, hogy a gyakorlat mennyiben igazolta vissza a jogintézmény XXI. századi létjogosultságát, amivel kapcsolatban más szkeptikus vélemények is megfogalmazódtak még az ismételt bevezetését követő években is. Másrészt a jogászok többsége számára a jogtörténeti előzményei ellenére is gyakorlatilag új jogintézményt jelentő pótmagánvád monografikus feldolgozására a Be. hatályba lépése óta még nem került sor, aminek hiányát is szeretném pótolni kutatásaim eredményeként, elsősorban a jogalkalmazás szemszögéből vizsgálva az annak tárgyát képező joganyagot, felhasználva a 2009-ben lefolytatott országos tematikus vizsgálat anyagát, valamint a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma által erre figyelemmel „a pótmagánvadás eljárások gyakorlati tapasztalatai alapján felmerült egyes jogértelmezést igénylő kérdésekről” nyilvánított véleményét⁷ és saját kutatási tapasztalataimat.

Ezért értekezésem, már most bevallottan, a gyakorló jogász szemével elsősorban a pótmagánvád hatályos szabályozásának dogmatikai és gyakorlati kérdéseire igyekszik koncentrálni, amelyek megalapozásához azonban – megítélésem szerint – a jogintézmény közvetlen jogtörténeti előzményeinek beható vizsgálata éppúgy hozzátartozik, mint a kontinentális Európában a XX. századra egyeduralkodóvá vált vegyes rendszerű igazságszolgáltatási modell kialakulásának legalább vázlatos áttekintése a magánvád több évezredre visszanyúló történelmi gyökereinek és az ebből következő jelentőségének érzékeltetése érdekében, amit mi sem jelez jobban annál, mint az, hogy a pótmagánvád lehetőségének elfogadásával bizonyos fokig visszakanyarodtunk a vádelv kialakulásának bölcsőjét jelentő vádképviseleti formához. Mindennek eredményeként – történeti és dogmatikai, valamint empirikus és összehasonlító módszereket egyaránt alkalmazva – azt szeretném bemutatni, hogy a jogintézmény XXI. századi létjogosultsága csak szabályozásának módján múlik. A pótmagánvád intézményének hatályos szabályozása ugyanis eklatáns példája annak, hogy: „A jogalkotói hatalom óriási ugyan, de a jog ismerete nélkül [s itt a jog nem a tételes jogot jelenti, hanem annál többet] nem sok jót teremt.”⁸

⁶ A pótmagánvádról *i.m.* 40.

⁷ BKv. 90, BH 2011/1.

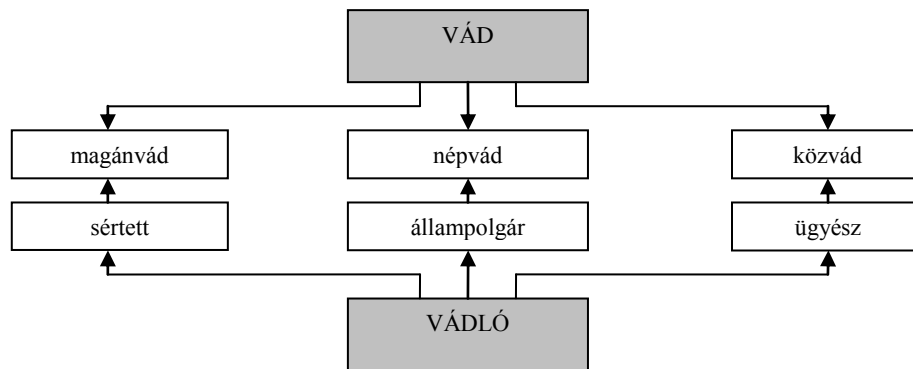
⁸ ERDEI Árpád, A büntető eljárásjog tudománya és az eljárás képe, *Belügyi Szemle* 2010/9, 7.

2. TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS

2. 1. A vád fogalma, funkciója és formái

Meggyőződésem szerint kutatási témám retrospektív feldolgozása sem nélkülözheti a jelenben gyökerező kiindulópontjának pontos tisztázását, mint ahogy a múltbeli esemény mikénti lezajlásának utólagos megállapítására predesztinált bíró ilyen irányú tevékenységének sem lenne értelme az annak nézőpontját jelentő vád körülhatárolása nélkül. Értekezésem témájára tekintettel ezt a kiindulópontot történetesen éppen a vádrendszerű büntető eljárás alapját képező vád fogalmának meghatározása jelenti, amihez képest tisztázhatjuk a funkcióját és határolhatjuk el egymástól a különféle formáit. A magam részéről egyetértek Bócz Endre álláspontjával abban, hogy a vád nem más mint „az arra jogosult – a vádló – részéről előterjesztett olyan indítvány, amelyben egyedileg megjelölt személy [a vádlott] részéről térben, időben és oksági összefüggésben meghatározott és büntetőjogilag tiltott cselekmény elkövetését állítva és annak bizonyítását felajánlva az illető bűnösségének kimondását és büntetés kiszabását igényli”⁹. Ebből következően a vád mibenlétének meghatározása szempontjából kulcsszónak a büntetőigény, a „ius puniendi” tekintendő, amely materiálisan legitimálja e jogintézmény processzuális funkcióját, ami nem más mint az annak alapját képező magatartás miatti jogszerű felelősségre vonás feltételének megteremtése. Ennek koronként, illetve kultúránként történetileg különféle formái alakultak ki, amelynek eredményeként a vádlói jog legitimációjától függően a vád mint „genus proximum” három alfajáról beszélhetünk: 1/ magánvád, 2/ népvád, 3/ közvád. [Ld. 1. sz. ábra.] Értekezésem e fejezetében ezek intézményesülésével foglalkozom a továbbiakban a magánvád és ezen belül a pótmagánvád szisztematikus elhelyezése érdekében.

⁹ BÓCZ Endre, Vádfunkció, közvád, ügyész [kézirat] 1.

1. sz. ábra
A történetileg kialakult vádrendszerek sémája

2. 2. A magánvadtól a közvádig

2. 2. 1. A magánvád kialakulása

A későbbi korokban keletkezett írásos emlékeken alapuló ismereteink tükrében a mai fogalmaink szerinti igazságszolgáltatás legkezdetlegesebb formáinak megjelenését megelőző időkben a sérelmek orvoslásának egyedüli lehetséges módja a sértett vagy hozzátartozói részéről történő magánbosszú, illetőleg amennyiben a sértett és a sérelmet okozó nem ugyanazon közösség tagjai voltak, úgy az előbbi nemzetsége vagy törzse által gyakorolható vérbosszú volt. Mindkettő lényegét értelemszerűen a megtorlás jelentette, amelynek „mértét nem a jog és az igazság, hanem a féktelen, durva bosszúvágy vagy a nyers erő szabta meg, a küzdelmek végeredménye pedig mindig a vak esetlegességtől függött.”¹⁰ Ezért ehhez képest jelentős előrelépést jelentett annak a fejlődési szintnek az elérése, amikor már a sértett „a magánbosszú megkísérlése helyett panaszával a közös főnökhöz fordul s ezt arra indítja, hogy megvizsgálja az ügy állását és igazságot szolgáltatson”.¹¹ [„És menj be a Lévíta papokhoz és a bíróhoz, a ki lesz majd abban az időben; és kérdezd meg őket, és ők tudtul adják néked az ítéletmondást.”¹²] Ezt tekinthetjük a vádelvű igazságszolgáltatás első megjelenési formájának, amelynek jelentőségét az eddigiekben is idézett Edvi Illés Károly a következők szerint méltatja: „Szembetűnő, hogy a büntető igazságszolgáltatásnak első megjelenési formája a vádrendszerek összes alkatelemeit magában foglalja. A bíró csak akkor vállalkozik ítéletre, ha a sértett vádat emelt. A vádló kizárólagos ura a vádnak, melylyel éppen olyan korlátlanul rendelkeznek, mint valamely magánjogi igénynyel,

¹⁰ BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bűnvádi perrendtartás magyarázata, Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, Budapest, 1898, I/68-69.

¹¹ *Uo.* I/28.

¹² Szent Biblia, Pécsi Szikra Nyomda, Budapest, 1970, 182.

szabadon egyezkedhetik a sértővel a *compositio* iránt és bármikor elállhat vádjától. A terhelt még a legsúlyosabb büntettek eseteiben is szabadon védekezik és teljesen egyenjogú a panasz emelőjével. A magánvádló legalább rendszerint közhatalmat nem gyakorol, sem a terhelnél szélesebb perjogi hatáskörrel nem bír, s így – különösen a bizonyítás anyagának egybegyűjtése körül – az ügyfélegyenlőség teljesen megvalósítható.”¹³ Megjelenik tehát a mai értelemben vett magánvád első formája, amiből következően „ez az időszak tekinthető a tiszta vádelv korszakának is, hiszen csak »vád« emelése esetén volt eljárás”.¹⁴

Ez viszont a közösség szempontjából azzal a nem kívánatos következménnyel járt, hogy a mégoly súlyos tett elkövetőjének felelősségre vonása is kizárólag a sértettől függött: „Bármilyen élénken követelte is a jogérzet valamely súlyos büntett megtorlását, ez nem következett be, mielőtt a sértett – többnyire a legdurvább anyagi kárpótlás fejében, – kiegyezett a tettessel.”¹⁵ Ez pedig az állami szerveződések kialakulását követően már nem feltétlenül felelt meg a szervezett együttélés fenntartásának igénye által támasztott követelményeknek, hiszen Pólay Elemér szerint voltak „olyan magatartások is, amelyek nemcsak egyes személyekre vagy családokra, hanem az államra és az egész társadalmi rendre nézve súlyos veszélyt rejtettek magukban. Ilyennek minősült minden primitív államban a hazaárulás, s az ember élete elleni cselekmény. Ezek megtorlását a primitív állam sem tehetette függővé egyes személyek akaratától, mint pl. azt a lopás, testcsönkítés esetében tette, hanem itt maga az állam kezdeményezte az ilyen bűncselekmények megtorlását.”¹⁶ Ez vezetett a magánvád – időben jelentős korszakot átfogó – fokozatos háttérbe szorulásához. „Amióta felülkerekedett az a felismerés, hogy a bűncselekmény nem csak a sértett – és esetleg közvetlen rokonságával –, hanem a tágabb közösséggel szemben is ellenséges tett; nem csak a sértettnek és szűkebb közösségének [családja, nemzetsége, törzse] ügye tehát a büntetőjogi felelősség érvényesítése, azóta a magánvád mindenhol és mindenkor visszahúzódóban van. Helyét előbb a népvád [...] foglalta el.”¹⁷ Ennek a sajátos angol modell mellett legismertebb és a népvád lényegét legjobban megvilágító korai formája a római jog megoldása, amely már különbséget tett a magánüldözés –, valamint a közüldözés alá tartozó bűncselekmények: a *delictumok* és a *crimenek* között, amelyeket a „*delicta privata*” és a „*delicta publica*” megnevezések

¹³ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/28.

¹⁴ LŐRINCZY György, Gondolatok a pótmagánvádról I, *Ügyészek Lapja* 1996/1, 22.

¹⁵ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/31.

¹⁶ BRÓSZ Róbert, PÓLAY Elemér, *Római jog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1974, 457-458.

¹⁷ BÓCZ Endre, *A pótmagánvádló*, *Ügyvédek Lapja* 2/2004, 20.

használatával is szokás megkülönböztetni, ezek azonban későbbi időből származó kifejezések.¹⁸ A különbségtételt jelzi, hogy [a II-III. században 228-ig élt¹⁹] Ulpianus szerint: „Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem: sunt enim quaedam publice utilia, quaedam publice utilia, quaedam privatim.”²⁰ Míg a magánjellelű vétségek elkövetőivel szemben változatlanul csak a sértett emelhetett vádat, addig közbüntettek miatt erre minden római polgár jogosult volt a mai fogalmaink szerinti büntetőbíróságként funkcionáló quaestiók előtt, aminek a jelentőségét jelzi, hogy ebben az esetben „az azt emelő állampolgár már nem rendelkezik azzal tetszése szerint, sőt súlyos büntetésekkel van sújtva az, a ki ilyen büntett miatt indított eljárásban a vádat hűtlenül vagy hanyagul képviseli.”²¹

Ennek ellenére az általános állampolgári vádjogként definiálható népvád, másik ismert nevén: az „actio popularis” intézménye mégis alkalmatlannak bizonyult eredeti funkciójának betöltésére a római polgárok kötelességtudatának csökkenése és a vádképviseléssel járó terhek növekedése következtében. Edvi Illés Károly szerint azonban ennél is nagyobb csapást jelentett „a közállapotokra és az állampolgárokra egyaránt az a nagy elfajulás, mely által a közérdekből nyert nemes hivatás különösen a római birodalom utolsó századaiban felburjánzó corruptio hatása alatt, az eseteknek túlnyomó többségében tisztán önző és aljas céloknak annyira veszélyes eszközévé vált. [...] Senki, a kinek volt valami veszíteni valója nem érezhette magát biztonságban. A tisztességes, higgadt és vagyonosabb állampolgároknak nemtelen üldözése bosszúból, féktelen pártszenvédélyből, önző egyéni gyűlöletből, irigy nyereségvágyból: ime ez volt az actio popularis elfajulásának szomorú epilógusa!”²²

2. 2. 2. A nyomozó rendszer uralomra jutása

Részint ennek következtében a római jog fejlődésének korai szakaszában sem töretlenül érvényesülő vádelv mellett fokozatosan bővült a hivatalból való eljárások köre: „A császárság végén a nyomozó rendszer csaknem teljes uralomra jutott. A Diocletian által

¹⁸ BRÓSZ, PÓLAY *i.m.* 458.

¹⁹ *Uo.* 481.

²⁰ „A közjog a római államra vonatkozik, míg a magánjog az egyesek érdekét tartja szem előtt. Vannak ugyanis dolgok, amelyek a köznek, vannak, amelyek a magánszemélynek hasznosak.” In: BRÓSZ, PÓLAY *i.m.* 54.

²¹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/31.

²² *Uo.* 38-39.

szervezett «*cognitiones extraordinariae*» keretében a bírónak hivatalból való nyomozása, a bizonyítékoknak *ex officio* gyűjtése és az írásbeliség már szabálylyá vált. A római bűnvádi perjognak utolsó stádiuma volt a nyomozó rendszernek első megvalósítása.²³ Ennek kiteljesedését és meghatározó igazságszolgáltatási rendszerré válását azonban a középkori jogfejlődés hozta magával, legelőször a kánonjogban a XII-XIII. században a III. Ince és IV. Ince pápasága alatt bevezetett intézkedések eredményeként, amelynek következménye az eretnekek üldözését szolgáló inkvizíciós eljárások elféktelenedése lett. Ez a helyzet legjobban talán azzal az irodalmi idézettel jellemezhető, amely szerint: „Az inkvizítorok buzgalmukról akarván bizonytságot tenni, sokszor mindenáron vallomást csikarnak ki a vádlottból, mert azt hiszik, csakis az a jó inkvizítor, aki azzal fejezi be a pert, hogy bűnbakot talált...²⁴ A világi jogban azonban – az itáliai városállamok bíróságainak joggyakorlatától eltekintve – a nyomozó elvű igazságszolgáltatás ennél lassabban alakult ki és vált általánossá a kontinentális Európában, különféle átmeneti jellegű jogi megoldások továbbfejlődésének eredményeként, jellemzően a királyi hatalom erősödésének egyik megnyilvánulásaként. Így pl. Franciaországban a XIII. század második felétől kezdődően, amihez a kánonjog hatása, valamint a bűncselekmények megítélésének közfelfogásában bekövetkezett változás – a büntetés egyéni jogsérelem miatti megtorláson túlmutató jelentőségének felismerése – egyaránt hozzájárult. A korszak jogfejlődése a maga módján megválaszolta annak kérdését: „Megengedhető-e, hogy az áldozat minden esetben könyörületes legyen, hogy megbocsásson? Mi történjék a súlyos bűncselekményekkel, amelyek annyira felbolydítyják a közösséget, hogy olyanok is követelik a fájdalomkozást, akik nem közvetlenül érintettek? A meggyilkolt gyermek anyja megbocsát, de a környezete nem.”²⁵ Mindennek eredményeként – a XIV-XV. századi változásokat betetőzve – a XIV. Lajos által 1670-ben kiadott „*Ordonnance criminelle*” már egy minden részletében nyomozó elvű büntető eljárási rendszert szabályozott, amely – ha nem is változatlan formában – egészen 1791 szeptemberéig hatályban maradt. Ez azonban még korántsem jelentette a nyomozó elv „karrierjének” végét Európában, hiszen pl. ennek a német-római birodalom területén a XV. század végétől kezdődően elterjedő rendszere még a büntetőeljárás 1803. évi osztrák és porosz,

²³ *Uo.* 139.

²⁴ ECO, Umberto, *A rózsza neve*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2001, 38.

²⁵ CHRISTIE, Nils, *A fájdalom korlátai*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1991, 180.

valamint az 1813. évi bajor szabályozásban is érvényesült, ami természetszerűleg a magyarországi helyzetet is meghatározta.

Európai viszonylatban tehát egészen a XIX. századig érvényben maradt a nyomozó rendszer, amelynek a vádelvhez viszonyítottan megfogalmazható legfontosabb jellemzője paradox módon nem a hivatalból való [ex officio] eljárás, hanem az, hogy „a büntetendő cselekmények üldözésének, a bizonyítási anyag egybegyűjtésének és az ítélelhozásnak tennivalói egyesítve vannak egy kézben: az inquirens kezében, a ki ennek folytán nem lehet a bűnösség kérdésének pártatlan elbírálója”.²⁶ Vagyis: a bírói önkény lehetősége. Ennek a veszélynek, s talán még inkább a nemegyszer nyilvánvalóvá váló szomorú következményeknek a felismerése indította el a felvilágosodás jegyében a XVIII. században azokat a társadalmi folyamatokat, amelyeknek köszönhetően a következő évszázad végére a nyomozó elvű büntetőeljárást Európaszerte felváltotta „a hivatalból való eljárást, az anyagi igazságot és az egyéni jogoknak lehető kiméletét”²⁷ egyaránt biztosító vegyes rendszer, abból kiindulva, hogy míg „az anyagi igazság érdekei nem engednék meg a vádrendszernek a maga elvi tisztaságában való megvalósítását: addig a nyomozó eljárás már magában véve, – mind kiindulási pontjánál: a nyomozó elvnel fogva, mind járulékos intézményei folytán, – általános és örök emberi tulajdonságok és viszonyok következtében és minden népnél egyenesen alkalmatlan az anyagi igazságnak érvényre emelésére”.²⁸ Ezek a hátrányok a két rendszer intézményeinek ötvözésével voltak kiküszöbölhetők.

2. 2. 3. A közvád általánossá válása

A vegyes rendszer kialakulásának azonban szükségszerű előfeltétele volt a közvád intézményének elfogadása, illetve a közvádlói rendszer kialakítása, egyszóval az ügyészi szerepkör jelentőségének felismerése. Az ügyészség intézménye legkorábban Franciaországban alakult ki a XIV. század közepén az inkvizitórius eljárásra történt áttérés során, kezdetben a király ügyvédei néven. Az ügyészi hatáskör azonban lényegében kimerült a hivatalból vizsgálódó bíró ebbéli tevékenységének támogatásában, valamint határozatának végrehajtásában. Az 1670-es „Ordonnance

²⁶ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/153.

²⁷ *Uo.* 161.

²⁸ *Uo.*

criminelle” ugyan bővítette az ügyészség hatáskörét, azonban az ügyész még így is mellékes szereplője maradt a büntetőeljárásnak a bíró mellett. „A bíró ugyanis saját kezdeményezéséből is kezdetett eljárást s annak egyik szakában sem volt kötve a közvádoló nyilatkozataihoz s ezenfelül a jogfelfogás azt tartotta, hogy a bírák, amikor a közérdek kívánja, a «ministere public»²⁹ hatáskörével vannak felruházva, ennél fogva nemcsak hivatalból is eljárhatnak, hanem pótolhatják is a közvádoló által esetleg elkövetett mulasztásokat. Jellemzi a bíróság perjogi hatáskörét az a közmondás, mely a francia igazságügyi hatóságoknál még a XVIII. században is el volt terjedve: mindegyik bíró egy-egy főügyész [«tout juge est procureur général»].³⁰ Egyszóval még meglehetősen messze vagyunk az ügyészség vádmonopóliumától, amiből azonban nem a francia jog fejletlenségére, hanem a nyomozó elvet preferáló korabeli jogfelfogás sajátosságaira vonhatunk következtetést, hiszen pl. a XIX. század első éveiben megalkotott osztrák, porosz, illetve bajor büntetőeljárás szabályok még nem is ismerték az ügyészség intézményét. Erre szolgál magyarázatul Edvi Illés Károly, aki szerint a XIX. század közepén még az „éles elméjű dogmaticusok sem ismerték fel, hogy a közvádoló hatóság szervezése után, habár nem a tiszta vádrendszer megvalósításával, de mindenesetre vádelvi alapon is lehet törekedni az igazságnak érvényre emelésére és a jogtörténeti fejlődésnek nem kellő tanulmányozását, az évszázados tanulságoknak nem eléggé figyelembe vételét bizonyítja, hogy be nem látták, mikép épen a nyomozó rendszer képtelen megvalósítani sokat hangoztatott célját: az igazságot”.³¹

Az idézetből következően még a közvádló szervezete általánosnak mondható megszervezésére is a vádelv jelentőségének felismerésétől függetlenül került sor, így nem meglepő, hogy ez csak a XIX. században történt meg, hiszen a nyomozó rendszerű büntetőeljárásban az ügyésznek nem lehetett meghatározó szerepe. Így nem meglepő az sem, hogy ez a fejlődésben élenjáró Franciaországban is csak a XVIII-XIX. század fordulóján következett be, amivel azért érdemes bővebben foglalkozni, mivel a francia megoldás „mintaképpül szolgált a kontinens csaknem valamennyi törvényhozásának”.³² Természetesen nem az 1791-ben elfogadott büntetőeljárás törvény, amely angol mintára bevezette a vádesküdszék intézményét és az ügyészi hatáskört kettéosztotta,³³

²⁹ Vagyis: az ügyész

³⁰ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/147-148.

³¹ *Uo.* I/153.

³² *Uo.* I/407.

³³ „commissaire du roi” és „accusateur public”

amely nem bizonyult hosszú életűnek, miután az 1792-ben elfogadott újabb eljárási kódex visszaállította az ügyészséget, de még ez a szabályozás is átmeneti jellegűnek bizonyult. A példaértékű szabályozást az 1808-as „Code d’ instruction criminelle” jelentette, amely létrehozta a kormány alá rendelt, s a magánvád intézményének hiányában teljes körű vádmonopóliumot gyakorló, összességében olyan széles hatáskörrel rendelkező ügyészi szervezetet, hogy ennek nyomán Edvi Illés Károly szerint [aki királyi ügyészként is működött³⁴] „az ügyész aránytalan felsőbbsege megzavarja a per egyensúlyát”.³⁵

Ez a modell adta a mintát a magyar ügyészi szervezet kialakításához is, mivel a közvádloi intézménynek hazai előzményei sem voltak. „A megyei, városi és kerületi törvényszékeknél alkalmazott tisztii ügyészek tagjai voltak e törvényszékeknek s nemcsak vádlói, hanem vizsgálóbírói teendőket is végeztek, sőt hivatalból kirendelt védők gyanánt is működtek. A kormányhatalom közvetlen kereseti jogát csupán a kir. Ítéltáblánál működő kir. fiscus képviselte; de ennek teendője is a vizsgálóbírói és vádlói funckiók vegyülete volt.”³⁶ Az 1869. évi IV. törvénycikk azonban szétválasztotta az igazságszolgáltatást és a közigazgatást, aminek következtében elkerülhetlenné vált az egységes közvádloi szervezet felállítása. Erre az 1871. évi XXXIII. törvénycikkal került sor, amely létrehozta a bíróságtól független és az igazságügyminiszter felügyelete alatt álló királyi ügyészséget, amelynek alapvető feladata volt „a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíttetni és a bűnvádi eljárásban a közvádat képviselni”.³⁷

Megjegyzendő azonban, hogy mindez csak a kontinentális Európa jogfejlődésére vonatkozik, mert „a népvád illúziójához legtovább ragaszkodó”³⁸ Anglia sajátos fejlődési utat követett az általános állampolgári vádjog eszméjének megtartásával. „Ily értelemben a közvád Angliában: a népvád.”³⁹ Ennek következtében sem a nyomozó rendszer, sem a közvádloi szervezet nem fejlődhetett ki az európai kontinensen végbement módon, ami azonban nem jelentette azt, hogy a közvád képvisellete kizárólag

³⁴ Pl.: Rózsa Sándor utolsó, 1872-es perében – ld. Szentesi Zöldi László, Rózsa Sándor – Legenda és valóság, MÉRY RATIO, Somorja, 1999.

³⁵ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.*/ 407.

³⁶ *Uo.* I/409.

³⁷ Bp. 33. §

³⁸ BÓCZ *i.m.* 20.

³⁹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/43.

az állampolgárokra hárult volna, hiszen ebben egyre inkább előtérbe került a közhatóságok szerepe, de a „rendszeresen szervezett közvádlói hivatal”⁴⁰ – az ennek csíráját jelentő „Director of Public Prosecutions” tisztség 1879. évi bevezetésével kezdődő folyamat eredményeként – csak 1985-ben alakult ki a „Crown Prosecution Service for England and Wales” [Angliai és Walesi Királyi Vádhatósági Szolgálat] létrehozásával⁴¹, amely már a mi fogalmaink szerinti ügyészi szervezetnek tekinthető. Ez persze nyilván nem az évszázados tradíciókban gyökerező kétféle jogfelfogás közötti különbség megszűnését jelenti, hanem csupán azt, hogy a közvád primátusa az európai jogrendszerekben mára evidenssé vált.

2. 3. A magánvád fogalma és formái

2. 3. 1. A magánvád általában

A közvád intézményesülésével befejeződött az a hosszú történelmi folyamat, amely elvezetett a kezdetben csupán magánjellegű jogsérelemként értékelt cselekedetek ezen túlmutató jelentőségének: az állami és a társadalmi rendet is veszélyeztető voltának felismeréséhez, aminek eredményeként „a büntetőjognak közjogi jellege teljes mértékben érvényre emelkedett”.⁴² Ennek a folyamatnak a másik oldalát a magánvád törvényszerű térvesztése jelentette, többnyire azonban anélkül, hogy ez a jogintézmény elenyészésével járt volna. Kivétel ez alól a francia jog, amely „nem ismerte el a magánvád létjogosultságát”⁴³ Ettől eltekintve a vádelv magánvád formájában történő érvényesülésének a jelentősége a közvád intézményesülésével csökkent ugyan, de általában nem szűnt meg a kontinentális európai országokban, amelyekben ma is élő jogintézmény. Értekezésem témájából következően a továbbiakban már kizárólag e jogintézménnyel foglalkozom, ennek első lépéseként a fogalmi szintű megközelítésével.

A vád három alapvető formája között alapvetően nem a processzuális szerepük, hanem a vádlói legitimitáció szempontjából van különbség, függetlenül attól, hogy ennek az eljárási keretek meghatározására is kihatása van. Ebből következően a magánvád fogalma is a vádló személyéből kiindulva határozható meg, ami már csak azért is

⁴⁰ *Uo.* I/55.

⁴¹ *Ld.* bővebben: BÓCZ Endre, A Magyar Köztársaság Ügyészsége és az Alkotmány, Magyar Jog 2011/3, 136-144.

⁴² BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/168.

⁴³ TREMMEL *i.m.* 52.

szükséges, mert a Be. nem tartalmazza a normatív definícióját. A magánvád általános fogalmát a Jogi Lexikon sem határozza meg, hanem magánvádas eljárás címszó alatt a főmagánvádat, a pótmagánvádat és a mellékmagánvádat definiálja⁴⁴, ami azonban nem jelenti azt, hogy a jogirodalom is adós maradt volna az általános érvényű definícióval. A monografikus feldolgozására eddig egyedül vállalkozó Tremmel Flórián szerint „magánvádnak általában a sértetti vádképviselőt nevezzük”.⁴⁵ Márki Zoltán megfogalmazásában a magánvád „a sértett vádképviselői joga”⁴⁶. Találkozhatunk azonban ezeknél részletesebb meghatározással is, hiszen Mészáros Zsolt és Jungi Eszter a következőképpen definiálta a magánvád fogalmát: „A sértett azon büntető-eljárásbeli joga, amikor az ügyésztől függetlenül, a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények esetén, önállóan képviselheti a vádat. Lényegében principiális, azaz főmagánvádnak nevezhető.”⁴⁷ Az idézett bővebb meghatározás azonban értelemszerűen a magánvádnak csupán az egyik formáját jelentő „főmagánvádra” vonatkozóan tekinthető adekvát definíciónak. Ezért a magánvád fogalmának általános érvényű meghatározására Tremmel Flórián és Márki Zoltán definícióját tartom elfogadhatónak, azzal a korrekcióval, hogy a magánvád a sértett vádképviselői jogát jelenti, amelyet a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt az ügyésztől függetlenül, illetőleg az ügyész helyett vagy mellett gyakorolhat.

A fogalom meghatározásának az előbbieket szerinti pontosítását a következők miatt tartom indokoltnak: 1/ Egyrészt a Tremmel Flórián féle meghatározáshoz képest – Márki Zoltán álláspontjával egyetértve – lényegesnek tűnik számomra annak egyértelmű kihangsúlyozása, hogy a vád képviselője a sértettnek csupán joga, amelynek gyakorlására tehát nem kötelezhető, aminek a kiemelése azért tekinthető evidensnek, mert éppen ez jelenti a magánvádnak azt az attribútumát, amelynél fogva az azonos processzuális szerepet betöltő közváddhoz [vagy akár a népváddhoz] képest a vádelv érvényesülésének önálló formájaként definiálható, aminek éppen az általam tárgyalt pótmagánvád létjogosultsága szempontjából van – a továbbiakból kitűnő – figyelmet érdemlő jelentősége. 2/ Ugyanerre a jogintézményre tekintettel tartom fontosnak annak a kiemelését is, hogy a vádlói pozíció nem csak a sértett eljárásbeli helyzetéhez kötődik,

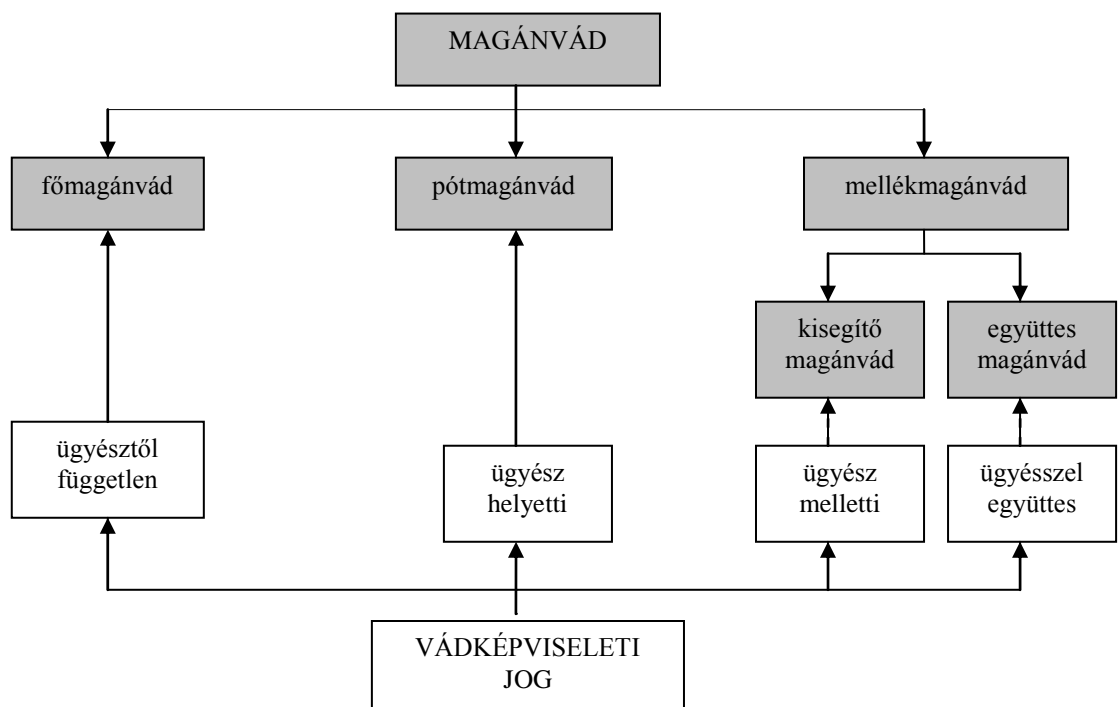
⁴⁴ *Ld.* LAMM Vanda, PESCHKA Vilmos [főszerk.] Jogi Lexikon, KJK-KERSZÖV, Budapest, 1999, 399.

⁴⁵ TREMMEL *i.m.* 14.

⁴⁶ BELEGI József / BERKES György [szerk.] Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára, HVG-ORAC, Budapest, 2009, I/12. pótlás 216/6.

⁴⁷ MÉSZÁROS Zsolt, JUNG I Eszter, A pótmagánvád lehetőségei a büntetőeljárásban, *Ügyészek Lapja* 1995/3, 17.

de a személyéhez is, ami természetesen nem a vádképviseleti jogának a passzív alanyok körére történő korlátozását jelenti – hiszen ez pl. a csalás esetén feloldhatatlan dogmatikai problémát eredményezhetne –, hanem azt jelzi, hogy kizárólag a sérelmére elkövetett bűncselekmény vonatkozásában élhet a vád képviseletének jogával. Ennek gyakorlati jelentőségét a pótmagánvád tételes szabályozásának keretében a sértettre vonatkozó hatályos szabályozás elemzése során a későbbiekben igyekszem megvilágítani. 3/ Végül annak jelzése is elengedhetetlennek tűnik számomra, hogy a monolitikus fogalomként értelmezhető népváddal és közváddal szemben a magánvád olyan átfogó kategóriát jelent, amelynek több tradicionálisan kialakult, illetve a jogelmélet által kidolgozott formája is ismert, amelynek eltérő elvi alapokon nyugszanak, s meglehetősen nagy változatosságot mutatnak ahhoz, hogy ez a körülmény ne tükröződjék már a jogintézmény általános fogalmának meghatározásában is. Teljes körű áttekintés alapján ugyanis: főmagánvádról, valamint pótmagánvádról, továbbá mellékmagánvádról beszélhetünk, de még ez utóbbi kategórián belül is meg kell különböztetnünk a kiegészítő- és az együttes magánvádat. [Ld. 2. sz. ábra.] Erre tekintettel a továbbiakban e kategóriák definiálásával foglalkozom.

2. sz. ábra
A magánvád formái és viszonyuk az ügyész szerepéhez

2. 3. 2. A főmagánvád

A főmagánvádat illetően is többféle, de lényegi elemeiben ugyanarra konkludáló meghatározással találkozhatunk a hazai jogirodalomban. A Magyar Jogi Lexikon meghatározása szerint a fő- vagy principális magánvád „a magánvád azon alakja midőn a sértett az ügyészség megkérdezése v. felhívása nélkül maga emelhet vádat az ellene elkövetett bűncselekmény miatt s azt kizárólag ő képviseli a bíróság előtt”.⁴⁸ Lényegét tekintve ezzel egyező meghatározást adott Balogh Jenő is, aki főmagánvád alatt azt értette, amikor a „magánvádra üldözendő vétségek és kihágások eseteiben, a vádat, a kir. ügyészségnek vádképviselőre való felhívása nélkül közvetlenül, első sorban és rendszerint kizárólag a sértett [...] képviseli.”⁴⁹ A Be. viszont a főmagánvád fogalmát nem ismeri, ugyanakkor az 52. §-ának (1) bekezdésében foglaltaknak az idézett meghatározásokkal való egybevetése alapján kétségtelenül megállapítható, hogy a hatályos szabályozás ehelyütt a főmagánvádról rendelkezik, hiszen a hivatkozott törvényhely szerint „könnyű testi sértés, magántitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés és kegyeletsértés esetén a vádat mint magánvádló a sértett képviseli”. Ebből következően a korábbi Be. azonos kodifikációs megoldására tekintettel, ma is érvényesnek tekinthető Tremmel Flórián azon megállapítása, hogy „a [jelzőtlen] magánvádon a sértetti vádképviselőnek azt az alakját értjük, amelyet alapvetően a Be. 54. § határoz meg, amelyet régi szóhasználattal főmagánvádnak [principális magánvádnak] neveztek, mert a sértett az ügyésztől függetlenül, önállóan képviselte a vádat a törvényben kimerítően felsorolt bűncselekmények miatt”⁵⁰. Ennélfogva legfeljebb az képezhetné további vizsgálódás tárgyát, hogy vajon helyeselhető-e az a jogalkotói megoldás, amely egy jogintézmény kétségtelenül különös esetét általánosan felfogható kategóriaként tünteti fel? Ennek a részletesebb tárgyalása nélkül is megállapíthatónak tartom, hogy természetesen: nem – mivel a pótmagánvád bevezetése után fogalomzavarhoz vezethet.

⁴⁸ MÁRKUS Dezső [szerk.] Magyar Jogi Lexikon, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1900, III/ 695.

⁴⁹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/435.

⁵⁰ TREMMEL *i.m.* 15.

2. 3. 3. A pótmagánvád

A pótmagánvád fogalmának legtömörebb meghatározását a Jogi Lexikonban találjuk, amely azt a magánvádas eljárás egyik formájaként akként definiálja, hogy a sértett „akár a legsúlyosabb bűncselekmények esetén is az ügyésztől veszi át a vád képviseletét”⁵¹. Ennél úgy vélem, a pótmagánvád jóval több figyelmet érdemel, legalább annyit, mint amennyit erre a Magyar Jogi Lexikon szentel, amely szerint e jogintézmény „lényegileg abban áll, hogy a sértett azon esetben, ha a közvádló megtagadta valamely bűnügyben a vádemelést, vagy a vádat az eljárás folyamán elejtette, az ügyész helyére léphet s a közvadásban ennek helyét pótolhatja, nevezetesen vádat emelhet, vagy az elejtett vádat fenntarthatja. A fő- és pótmagánvád tehát lényegesen különböznek egymástól, mert míg a F.⁵² esetén a vádló első sorban maga a sértett, aki az ügyész megkérdezése nélkül maga emelhet vádat, a pótmagánvád esetén a sértett csak akkor és csak azután lehet vádló, ha az ügyész már visszalépett, s így a pótmagánvádló önállólag, suo jure, az ügyész előtt sohasem emelhet vádat.”⁵³

Jelenkori jogirodalmunkban a következő definíciókkal találkozhatunk: Tremmel Flórián szerint: „Pótmagánvádon [szubszidiárius magánvádon] a sértetti vádképviseletnek azt az alakját értjük, amelynél a sértett csak az ügyész negatív álláspontjának kialakulása után jogosult a vád képviseletére.”⁵⁴ Ugyanígy a Mészáros Zsolt – Jungi Eszter szerzőpáros szerint: „A sértett az ügyész negatív álláspontjának a kialakítása után jogosult a vád képviseletére.”⁵⁵ Tartalmi elemeit tekintve ezzel azonosnak tűnő, de a jogintézmény jelentőségét megítélésem szerint jobban kifejezésre juttató meghatározással szolgál Lőrinczy György, aki a pótmagánvád lényegét abban látja, hogy „ha a közvádlói szervezet nem látta el a vádképviseletét, ekkor a sértett maga képviselheti a vádat”⁵⁶. Az ilyen irányú megközelítés még inkább megjelenik Kardos Sándor álláspontjában, amely szerint „a pótmagánvád intézménye lehetőséget nyújt a sértettnek arra, hogy közvadás ügyekben bírósághoz forduljon akkor is, ha a vádhatóság ezt nem teszi meg, mert az ügyész, vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, a

⁵¹ LAMM, PESCHKA *i.m.* 399.

⁵² főmagánvád

⁵³ MÁRKUS *i.m.* 696.

⁵⁴ TREMMEL *i.m.* 16.

⁵⁵ MÉSZÁROS, JUNGI *i.m.* 17.

⁵⁶ LŐRINCZY *i.m.* 26.

nyomozást megszüntette, illetve az ügyész a vádat részben mellőzte, vagy elejtette”⁵⁷. Ennek nyomán haladva a magam részéről a pótmagánvádat a magánvád olyan formájaként tartom meghatározhatónak, amikor a sértett a sérelmére elkövetett közvadra üldözendő bűncselekmény miatt is vádlóként léphet fel, ha az erre jogosult hatóság a büntetőeljárás megindítását vagy lefolytatását nem tartja indokoltnak és a törvény nem zárja ki a közvetlen bírósághoz fordulás lehetőségét – a következők miatt.

Annak kihangsúlyozását mindenekelőtt fontosnak tartom, hogy a pótmagánvád esetében a sértett kivételes: a hatósági fellépést pótló vádképviselési jogáról van szó, miután ez jelenti azt az attribútumot, amely a pótmagánvádat a magánvád minden más formájától karakteresen megkülönbözteti. A jogintézmény másik lényeges jellemzőjének pedig az tekinthető, hogy a vádképviselési jog gyakorlására csak a nyomozó-, illetve vádhatóság „negatív” álláspontjának függvényében kerülhet sor, ami a közvetlen bírósághoz fordulás lehetőségének előfeltételét képezi. Ehhez képest viszont [Kardos Sándorral ellentétben] másodlagosnak tartom, hogy milyen formában nyilvánul meg a hatóság nemleges álláspontja. Ezzel szemben – az idézett szerzőktől eltérően – számomra lényegesnek látszik annak jelzése is, hogy a pótmagánvád sem feltétlenül biztosít parttalan vádképviselési jogot a sértett számára mivel ennek lehetőségét a jogalkotó a jogintézmény általános érvényű elismerése mellett is korlátozhatja.

Érdeemesnek látszik röviden kitérni a jogintézmény elnevezésének kérdésére is, mert hiszen a pótmagánvád valójában nem a magán-, hanem a közvádat pótolja, ilyenképpen tehát „pótközvádról” is beszélhetnénk, amely szóösszetétel Tremmel Flóriántól származik⁵⁸, aki azonban ezt a megnevezést a korábbi Be. 313. §-ának (2) bekezdése alapján gyakorolható vádképviselésre alkalmazta, amikor az ügyész [a Be. 496. §-ában ma is biztosított jogkörében] a magánvádlótól átvette a vád képviselését. A pótmagánvád esetében azonban fordított helyzetről van szó, de nem pusztán e miatt tartom pártolandónak a tradicionális elnevezés használatát, hanem azért, mert az ellenkező megoldás a magánvádló közvádat képviselő mivoltára utalna, ami a két vádképviselési forma egybemosását jelentené, noha az nem kétséges, hogy jelen esetben magánvádról van szó, az annak tárgyát képező bűncselekmény „közvádas” jellegétől függetlenül. A jogalkotónak a jogintézmények megnevezése terén tapasztalható

⁵⁷ KARDOS Sándor, Gondolatok a pótmagánvádról, Debreceni Jogi Műhely 2004/1, 42.

⁵⁸ TREMMEL *i.m.* 15.

következetlenségét tehát nem itt, hanem a Be. XXIII. fejezetében szabályozott eljárás kapcsán tartom számon kérhetőnek.

2. 3. 4. A mellékmagánvád

„Míg a magánvád már említett válfajai az ügyész nélküli és az ügyész helyetti sértetti vádképviselő változatai, addig a mellékmagánvád gyűjtőfogalma alá vontuk az ügyésszel egyidejűleg, tehát az ügyész mellett kifejthető vádképviselő alapvető formáit, és pedig a kiegészítő magánvádat [akcesszórius magánvádat] és az együttes magánvádat [konkurrens magánvádat]. Az előbbinél a sértettnek csak támogató, kiegészítő jogköre van az ügyész mellett, az utóbbinál már viszonylag önállóan közreműködhet a vádfunkció gyakorlásában.”⁵⁹ Lényegében Tremmel Flórián idézett meghatározását vette át Mészáros Zsolt és Jungi Eszter is, akik szerint mellékmagánvádról „az ügyésszel egyidejűleg, az ügyész mellett kifejthető sértetti magánvádról beszélhetünk. Ezek lehetnek kiegészítő [accessorius] és együttes [konkurrens] magánvád. Az elsónél a sértettnek csak kiegészítő jogköre van az ügyész mellett, a másodikonál viszonylag önállóan közreműködhet a vádfunkció gyakorlásában.”⁶⁰ Más meghatározással az utóbbi évek jogirodalmában nem is találkozhatunk, amit érthetővé tesz az a körülmény, hogy ezek a vádképviselői formák sohasem épültek be a magyar jogrendbe, habár voltak erre irányuló próbálkozások. Erre utal Edvi Illés Károly, amikor az együttes magánvád kapcsán arról ír, hogy Csemegi Károly, „a genialis codificator curiai tanácselnöki működése alatt ez intézményt curiánk gyakorlata is a 80-as években érvényre emelte, és azt az 1888. évi kormányjavaslat is [...] elfogadta”.⁶¹

Ez a javaslat azonban sohasem emelkedett törvényerőre, a szocialista jogfelfogástól pedig eleve idegen volt az ilyen jogi megoldás, így a mellékmagánvádat illetően a Csemegi Károly által favorizált joggyakorlattól eltekintve igazából hazai jogi tradíciókról sem beszélhetünk, ezért az eddigiéknél bővebb kifejtést megítélésem szerint nem igényel, fogalmának a Tremmel Flórián által adott meghatározásához újat hozzátenni nem lehet, tehát az álláspontom szerint is irányadó definícióként fogadható

⁵⁹ TREMMEL, A magánvád *i.m.* 16.

⁶⁰ MÉSZÁROS, JUNGI *i.m.* 17.

⁶¹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/436.

el, amelynek megemlítése azonban hozzátartozik a vádelv ma már sajátos megjelenési formájának tekinthető magánvád elméletileg lehetséges formáinak felvázolásához.

Mindazonáltal annyi megjegyzést mindenképpen megérdemel Csemegi Károly és az általa favorizált mellékmagánvád is, hogy semmi esetre sem az európai jogfejlődéstől idegen intézményről van szó. Olyannyira nem beszélhetünk erről, hogy a mellékmagánvád különféle formái ma is ismeretesek Európában, pl. a német és a spanyol büntető eljárásjogban.⁶² Így legfeljebb a hazai jogi tradíciók hiányáról beszélhetünk, ami felhívhatja a figyelmünket a nemzeti jogalkotási hagyományok, így a pótmagánvád továbbiakban tárgyalandó korábbi szabályozásának jelentőségére; de egyszermind arra is, hogy egy jogintézmény elterjedtségének mértékéből nem feltétlenül vonhatunk le megalapozott következtetést sem a jelentőségére, sem pedig az európai normáknak való megfelelésének megítélésére vonatkozóan.

2. 3. 5. A csatlakozás

Lőrinczy György a magánvád egyik formájaként említi a más magánvádlóhoz való csatlakozás lehetőségét is⁶³, amivel a magam részéről azért nem tudok egyetérteni, mert erre vonatkozóan a Bp. 45. §-a a következő rendelkezéseket tartalmazta:

„Ha magánvád emelésére több sértett van jogosítva, az azok egyikének vádja alapján megindított vagy folytatott eljáráshoz a többiek is csatlakozhatnak.

A csatlakozás után is az a sértett marad a magánvádló, a kinek vádja alapján az eljárást megindították, illetőleg folytatták. A sértettek azonban közös megállapodással a vád képviselőjére más sértettet jelölhetnek ki.

A csatlakozóknak csak ellenőrző és kiegészítő hatáskörük van, melynek érvényesítése céljából az ügy iratait megtekinthetik és indítványokat tehetnek. A minősítés és a büntetés kiszabása tekintetében azonban nincs joguk indítványtevésre.

A csatlakozás folytán sem a vádiratok, sem a vádbeszédek száma nem szaporítható. A bíróság határozatait csak a magánvádlóval közli, külön idézést a csatlakozók csak a főtárgyalásra kapnak.

⁶² *Ld.* FARKAS Ákos, RÓTH Erika, *A büntetőeljárás*, Complex, Budapest, 2007, 94.

⁶³ LŐRINCZY *i.m.* 26.

A bíróság a csatlakozókat az eljárás minden szakában közös meghatalmazott választására utasíthatja.

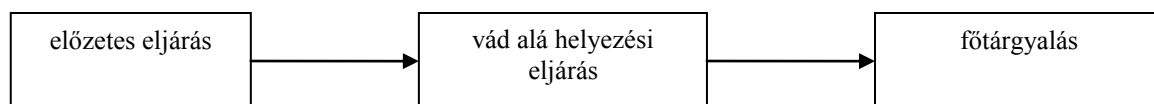
Ha a magánvádló a főtárgyalás előtt elejtette a vádat, a csatlakozók a 42. §. szabályai szerint és jogkövetkezményei mellett szólítandók fel a vád képviselőjének átvételére.

Hogy melyikök fogja a vádat képviselni, arra nézve a 44. §. rendelkezései irányadók.” Az idézett szabályozásból láthatóan a csatlakozás nem tekinthető a magánvád önálló formájának. Ezt egyébként kifejezetten rögzíti is Bp. miniszteri indokolása: „A fő- és pótmagánvádokon kívül nem ugyan mint a magánvád külön fajtát, hanem mint technikus megkülönböztetést, mely egyes intézkedések tömörebb összefoglalását teszi lehetővé, használja a törvény a csatlakozás fogalmát.”⁶⁴ Eszerint maga a jogalkotó is pusztán jogtechnikai megoldásnak tekintette a csatlakozás külön törvényhely keretében történő részletes szabályozását, vagyis egyetérthetünk Tremmel Flóriánnal abban, hogy a csatlakozók „a három alapvető sértetti vádképviselői tevékenység egyikébe sem sorolhatók”.⁶⁵

3. A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS PÓTMAGÁNVÁDRA VONATKOZÓ SZABÁLYAI

3. 1. A bünvádi eljárás szerkezete és szervezete

A Bp. rendkívül szűk keresztmetszetét jelentő jogintézmény vizsgálata során nem lehet célunk a korabeli bünvádi eljárás átfogó bemutatása, viszont indokoltnak látszik a bünvádi per rendszerének legalább vázaltszerű áttekintése a pótmagánvádra vonatkozó szabályozás részletes ismertetése előtt, annak rendszerezhetősége érdekében, miután a mainál jóval bonyolultabb eljárási modellel van dolgunk. A Bp. rendszerében a bünvádi eljárás – a mai szabályozáshoz hasonlóan – a következő három fő szakaszra tagolható: 1/ előzetes eljárás, 2/ vád alá helyezési eljárás, és 3/ bírósági eljárás. [Ld. 3. sz. ábra.]

3. sz. ábra
Az elsőfokú bünvádi eljárás sémája

⁶⁴ BALOGH, ILLÉS, VARGA *i.m.* I/481.

⁶⁵ TREMMEL Flórián, A magánvád szabályozása az első magyar Büntető Perrendtartásban és a mai magyar reformtörekvések, Magyar Jog 1996/10, 468.

1/ Az előzetes eljárásnak két, egymástól élesen elkülönülő formáját ismerte a Bp.: a/ a nyomozást és b/ a vizsgálatot, – amelyek között nem céljukban, hanem elrendelésük feltételeiben és lefolytatásuk módjában volt döntő különbség; vagyis „nem anyagánál fogva, hanem csak azt intéző személyek által, s főleg abban különbözik egymástól, hogy a vizsgálat csak birói határozattal szüntethető meg és így perujtás nélkül nem ismételhető, míg a a nyomozást a kir. ügyész, illetőleg a magánvádoló szünteti meg a vád elejtése által és így azt, ha alkalmas bizonyítékok kínálkoznak, perujtás nélkül is bármikor folytatni lehet” Edvi Illés Károly szerint⁶⁶. A nyomozást ugyanis már egyszerű gyanú alapján is el lehetett rendelni, míg a vizsgálat elrendeléséhez megalapozott gyanúra volt szükség⁶⁷, mivel ez bírói eljárást jelentett. Ebből fakadt az a másik igen lényeges különbség, hogy míg a nyomozást a főmagánvád eseteinek kivételével az ügyész rendelte el és felügyeletével a rendőrség folytatta le, addig a vizsgálat elrendelése rendszerint, lefolytatása pedig kizárólag a vizsgálóbíró hatáskörébe tartozott. Eltérő eljárásbeli funkciójukból következően a nyomozás elrendelésére – a vádképviselő ügyész általi megtagadásának kivételével – rendszerint minden ügyben sor került, ezzel szemben vizsgálatot csak a Bp. által taxatív meghatározott esetekben kellett lefolytatni. Mindezen sajátosságaival együtt az előzetes eljárás mindkét formájának eljárási funkciója lényegében azonos volt a mai nyomozásával, tehát közvetlenül a vádemelés indokoltságának eldönthetőségét, s ezáltal közvetve a tárgyalás előkészítését szolgálta.

2/ A nyomozást, illetve a vizsgálatot – vádirat benyújtása esetén – a Bp. rendszerében egy közbenső processzuális szakasz, a vád alá helyezési eljárás követte, amely a vádirattal kapcsolatos esetleges kifogások előzetes megvizsgálását és elbírálását jelentette a főtárgyalás kitűzése előtt, amire nagyon halványan emlékeztető megoldással ma az előkészítő ülés, valamint a vádlott váddal kapcsolatos álláspontjának kifejtésére lehetőséget adó szabályozás⁶⁸ képében találkozhatunk a Be.-ben.

⁶⁶ Uo. I/213-214.

⁶⁷ V.ö. Be. 6. § (2)

⁶⁸ Be. 288. § (3) 2. mondata.

3/ Kifogás hiányában, illetőleg annak elutasítása esetén kerülhetett sor a főtárgyalás kitézésére, ami a bíróságnak a mai fogalmaink szerinti „rendes” tárgyalással egyenértékű eljárási cselekménye volt, amely csupán azért kapta a megkülönböztető jelzőjét, mert főszabály szerint a vádtanács is tárgyaláson döntött a vádirat elleni kifogás tárgyában a vád alá helyezési eljárásban.

Az elsőfokú eljárás folyamatának sematikus áttekintése mellett nem kerülhető meg a Bp. korabeli bírósági szervezet vázlatos bemutatása sem, mivel az jóval szerteágazóbb volt a hatásköri szabályok folyamatos módosításai és a szabálysértési ügyek intézése ellenére még ma is könnyen átlátható jelenlegi igazságszolgáltatási struktúránknál, aminek a pótmagánvád szabályozásának szempontjából is jelentősége volt. Ez a rövid áttekintés azért is indokoltnak tűnik, mert a hatásköri kérdéseket számunkra ma szokatlan módon nem a Bp. rendezte, sőt nem is egy törvénycikkben kerültek szabályozásra. [Előrebocsátom, hogy a szervezeti kérdések szükségtelen túlbonyolításának elkerülése érdekében csak a témánk szempontjából érdekes „rendes állami bíróságok” rendszerével foglalkozom.] A bünvádi eljárás tagozódására tekintettel mindenekelőtt azt kell kiemelni, hogy megkülönböztethetünk a/ előkészítő és b/ ítéző bíróságokat. Az előbbiekre a vizsgálóbíró és a vádtanács tartozott. A vizsgálóbírók a törvényszékek keretei között működtek, s a törvényszéki bírák köréből kerültek kirendelésre két évi időtartamra.⁶⁹ A vádtanács ugyancsak a törvényszék kebelén belül működött, elnökből és két bíróból állt, akik szintén a törvényszéki bírák közül kerültek ki egy évre szóló kirendeléssel.⁷⁰ Az ítézőbíróságok a maihoz hasonló hierarchikus felépítésű négy szintű: járásbíróságok⁷¹, törvényszékek⁷², ítéltáblák⁷³ [11] és a Kúria⁷⁴ által alkotott szervezetrendszerben működtek. [Ld. 4. sz. ábra.]

⁶⁹ 1891. évi XVII. tc. 33. §

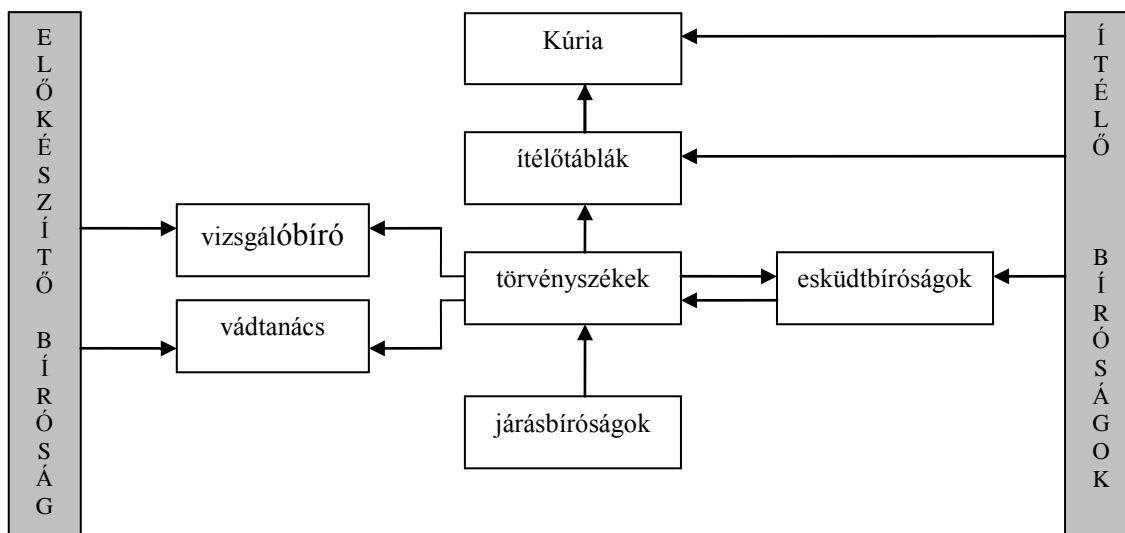
⁷⁰ 1897. évi XXXIV. tc. 8. §

⁷¹ 1871. évi XXXI. tc. 1. §

⁷² *Uo.*

⁷³ 1890. évi XXV. tc.

⁷⁴ 1881. évi LIX. tc. 2. §

4. sz. ábra
A bírósági szervezet sémája

A hatásköri szabályokat tekintve „első folyamodású”, vagyis elsőfokú bíróságként a járásbíróóságok és a törvényszékek működtek.⁷⁵ Kivételes elsőfokú hatáskörrel rendelkező bíróságként működtek továbbá az esküdtbíróóságok, amelyeket minden törvényszéknél meg kellett szervezni.⁷⁶ Az elsőfokú bíróságok közötti hatáskörmegosztás szabályozása terén a korabeli jogszabály meghatározta egyrészt az esküdtbíróóságok, másrészt a járásbíróóságok hatáskörébe tartozó bűncselekményeket és lényegét tekintve az erre történő utalással szabályozta a törvényszékek hatáskörét⁷⁷, amelybe tárgyi súlyukat tekintve a legsúlyosabb megítélésű büntettek, valamint a vétségek és kihágások között elhelyezkedő bűncselekmények jelentős köre tartozott.

A Bp. is rendes és rendkívüli perorvoslati eszközöket ismert: az előbbi körbe az ítélet elleni fellebbezés, valamint a törvényben taxative meghatározott alaki és anyagi okok miatt igénybe vehető semmisségi panasz, továbbá a végzés elleni „felfolyamodás”; míg az utóbbiak közé a jogegység érdekében a koronaügyész által benyújtható perorvoslat, s a mai perújításnál szélesebb körű „újrafelvétel” tartozott. Másodfokú fórumként a törvényszékek és az ítéletáblák jártak el, míg az esküdtbíróóságok és a táblabíróóság elsőfokú –, valamint a törvényszékek és az ítéletábla másodfokú ítélete ellen egyaránt benyújtható semmisségi panaszt a Kúria bírálta el⁷⁸, amely ebből következően másod-, illetőleg harmadfokú felülbírálati jogkört egyaránt gyakorolt, de csak jogkérdéseket vizsgálhatott. A felülbírálat rendszerének alapelemei tehát egészében véve hasonlatosak

⁷⁵ 1871. évi XXXI. tc. 1. §

⁷⁶ 1897. évi XXXIII. tc. 1. §

⁷⁷ 1897. évi XXXIV. tc. 15-18. §

⁷⁸ *Ld. bővebben: KÓNYA István, A Magyar Királyi Kúriáról, Bírak Lapja 1994/3-4, 78.*

a mai szabályozáshoz, amihez képest a legmeglepőbb eltérésnek talán az tekinthető, hogy az összbüntetési ítélet csak semmisségi panasszal volt támadható meghatározott körben, aminek következtében ilyen esetben a járásbíróság ítélete is a Kúriához került. Másrészt viszont a Bp. a járásbírósági ítéletek elleni fellebbezés lehetőségét több irányban is korlátozta, sőt bizonyos esetben a törvényszék ítélete elleni fellebbezést is kizárta⁷⁹. Ezeket tekinthetjük megítélésem szerint – dióhéjban – a részletes szabályozását illetően meglehetősen bonyolult perorvoslati rendszer leglényegesebb sajátosságainak, amelyeknek természetesen a pótmagánvádas eljárások esetében is jelentősége van.

3. 2. A közvádli szervezet és az ügyész szerepe

A közvád és a pótmagánvád korrelációjára tekintettel, legalább dióhéjban, indokolt külön is vizsgálat tárgyává tenni a korabeli közvádli szervezetet és különösen a Bp. ügyészi jogkörre vonatkozó szabályait. Az akkori ügyészi szervezet is a bírósági hierarchia szerint tagozódott: a koronaügyészből [Kúria], a királyi főügyészekből [ítélőtáblák] és a királyi ügyészekből [törvényszékek], valamint a koronaügyészi és a királyi főügyészi helyettesekből, s a királyi alügyészekből állt.⁸⁰ A járásbíróságok mellett ügyészi megbízottak működtek – amely intézményt a Bp. vezette be⁸¹ –, akik a királyi ügyészség tagjai voltak⁸². A túlszabályozottnak a kor viszonyai között sem tekinthető szervezeti kérdéseknél azonban fontosabb az ügyészi jogkör korabeli szabályozásának kérdése.

A Bp. 33. §-a szerint: „A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíttetni és a bűnvádi eljárásban a közvádat képviselni. Ha a kir. ügyészség képviseli a vádat, ennek tárgyában a meghallgatása nélkül érdemleges határozat nem hozható.” Az idézett szabályozással kapcsolatban közvetve a pótmagánvád kérdését is érintő elvi jelentőségére tekintettel mindenekelőtt fontosnak tartom a legalitás elvének megalkuvás nélküli érvényesítését előíró törvényi rendelkezés indokolásának idézését: „Hogy az anyagi jog alkalmazását nem szabad egyéni tekintetektől, vagy a célszerűség alkalmi okaitól függővé tenni: oly

⁷⁹ *Ld.* KARDOS Sándor, *Jogorvoslat a büntetőeljárásban*, Magyar Jog 2003/1, 22.

⁸⁰ 1871. évi III. tc. 2. §

⁸¹ Bp. 75. § (2)

⁸² BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/410.

elemi igazság, melynek bizonyítása felesleges. A törvény feltétlen végrehajtást követel, rendeleteinek megvalósítása nem függhet senkinek subjektív véleményétől.”⁸³ Azt persze már most sajnálattal konstatálhatjuk, hogy ez a következetes erkölcsi alapállás később már a Bp. hatálya alatt megbicsaklott a továbbiakból láthatóan.

Ennél azonban most lényegesebbek számunkra a pótmagánvád szempontjából a vád képviselőjének megtagadására vonatkozó szabályozásnak az ügyész mozgásterét meghatározó következő rendelkezései a Bp. 34. §-ának:

„A kir. ügyészség megtagadhatja a vád képviselőjét, ha a meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg.

A kir. ügyészség azonban köteles a sértettet, a ki a feljelentést [89. §.] vagy magánindítványt [90. §.] tett, esetleg a szükséges nyomozás teljesítése után, a vád képviselőjének megtagadásáról indokolt, írásbeli határozattal mielőbb értesíteni.”

Ennek kapcsán az előzőekre visszautalva szintén tanulságos gondolatokkal szolgál az idézett törvényhely miniszteri indokolása: „Nem tekinthető a legalitás szabálya alól való kivételnek a törvény 34-ik §-ának az a rendelkezése, hogy a királyi ügyészség a vád képviselőjét megtagadhatja, ha a feljelentett cselekmény büntetendő voltára nem tud meggyőződést szerezni, vagy ha a bizonyítékokat előállíthatónak nem találja. A legalitás elve ugyanis magától értetődőleg csak oly bűncselekmények üldözését parancsolja, a melyeknél a büntetendőség és büntethetőség jogi feltételei a vádhatóság nézete szerint fenforognak. Az e kellékeknek meg nem felelő ügyek képviselőjének elutasítása a kir. ügyészségnek nemcsak joga, de kötelessége is. Megkívánja ezt először a vádhatóságnak ismételve hangsúlyozott tárgyilagossága, mely nem tűri, hogy egyoldalú persequens közeggé váljék. Feladata a jog megvalósítását előmozdítani, de ezt nem azáltal teszi, hogy már első tekintetre fölötte kétséges ügyeket visz a bíró elé, hanem az által, hogy olyan cselekményeket, melyek kétségtelenül vagy legalább valószínűség szerint törvénysértések, nem engedi kisiklani az igazságszolgáltatás sujtó keze alól. De követeli az alaptalan panaszok elutasítását ama fontos perczélszerűség is, hogy a bíróságok ne legyenek alapos ok nélkül igénybe véve.”⁸⁴ Ennek ellenére a bölcs előrelátásról itt is tanúbizonyságot tevő jogalkotó a vádképviselő megtagadását, illetőleg a vádelejtést követő ügyészi magatartást is szabályozandónak tartotta, s a Bp.

⁸³ *In: uo. I/411.*

⁸⁴ *In: uo. I/419.*

35. §-ában a következőket írta elő számára: „A kir. ügyészség, habár a vád képviselőjét megtagadta, vagy a vádat az eljárás folyamán elejtette, az iratokat a magánvádló alapján megindított, illetőleg folytatott bünvádi eljárás alatt is megtekintheti, vagy rövid időre hozzá leendő áttételüket kívánhatja és a közzvád képviselőjét bármikor átveheti.”

Az idézett szabályozás elég egyértelműen túlmutat az ügyészi tevékenység eredményét pusztán a statisztikai mutatókon keresztül mérő mai bürokratikus szemléleten⁸⁵, amelynek indítékait a XXI. század jogásza számára is figyelmet érdemlő módon a miniszteri indokolása a következők szerint fogalmazza meg: „A kir. ügyészségnek ama discretionális joga, mely a 34. §-ban kifejezésre jut, ama következménnyel is jár, hogy a magtagadott vagy elejtett közzvádatt ennek daczára érvényesítheti és a közzvádlló jogait gyakorolhatja, mihelyt a magánvádló szorgalmazására indított eljárás oly adatokat derít ki, melyekből büncselekmény fenforgására lehet következtetni. Ezt mondja ki a 35. §. [...] Szükségszerű következménye ez a legalitás elvének, mert ha az ügyészség a peren kívül tudomására került büncselekményekre nézve nyomozást tartani és indítványokat tenni köteles, úgy még inkább kötelességévé válik ez, ha birói eljárásból kifolyólag nyer ily tudomást. A magánvádat nem lehet úgy felfogni, hogy az a közzvádlló jogait absorbeálja; a főmagánvádló is közzbüntettet üldöz, de olyant, mely minimalis jelentősége folytán ki van véve a rendszerinti vádló kezeiből. A közérdek tehát implikálva van még azokban az esetekben is, melyeket a törvény kizárólag magánvádbelinek nyilvánít, annál inkább hatályos marad a közérdek és igazolt a közzvádlló bármikori beavatkozása oly esetekben, midőn a rendes hatásköréhez tartozó ügyet, talán elégtelen tájékozás miatt utasította el.”⁸⁶ Ebből következően tehát az ügyész a vád képviselőjét annak megtagadása vagy elejtése után is bármikor átvehette „a bünvádi eljárás alatt”, tehát a büntetőeljárás befejezéséig, ha erre okot látott, amely rendelkezés összhangban állt a Bp. 33. §-ának első bekezdésében megfogalmazott vádmonopóliumával, illetve a legalitás elvével. A vád átvétele – vagy, ha úgy tetszik: visszavétele – esetén a sértett természetesen a továbbiakban nem vehetett részt annak képviselőjében, az addigi vádlói tevékenységének eredményét viszont az ügyésznek is el kellett fogadnia, mert ilyen esetben a beavatkozása „az ügy stádiumát nem változtatja meg. A kir. ügyészség immár

⁸⁵ Erre utal pl. EITER Sándor és FENYVESI Csaba, Van-e hitele a rendőrségi nyomozásnak? című cikke, Rendészeti Szemle 1991/1, 75.

⁸⁶ In: BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/420.

csak az ügy további szakaszaira érvényesítheti befolyását.”⁸⁷ A vádképviselő személyében bekövetkezett változás tehát az eljárás menetét nem hátráltathatta.

Érdemes még szót ejteni az ügyész vádelejtési jogának szabályozásáról is. A Bp. 38. §-ának második bekezdése szerint: „Az ítélelhozás céljából tartott zárt ülés kezdetéig [321. §.], az esküdtbírószági eljárásban az esküdtekhez intézett kérdések megállapításáig [363. §.], járásbírószág előtti eljárásban a tárgyalás befejezéséig [541. §. ötödik bekezdés], ha pedig büntető parancs kibocsátását⁸⁸ indítványozta, ennek kiadásáig [532. §.], a kir. ügyészszég a vádat indokolva elejtheti.” A Bp. miniszteri indokolása szerint ez a jog az, amely a törvénynek a „valódi vádelvi jellegét biztosítja”, aminek a jelentőségét a következők szerint világítja meg: „Az az elv, hogy a vádló a bűnvádi eljárás megindításától az ügynek ítélet alá bocsátásáig elejtheti a vádat, és a bíróság ekkor a további eljárást megszünteti: oly sarktétele a valódi vádpernek, melyet ha elejtünk, úgy esetleg a vádformával ruházhatjuk fel eljárásunkat, de az a vádper lényegével birni nem fog.”⁸⁹ A korabeli kodifikátornak azonban – jellemző módon – még arra is kiterjedt a figyelme, hogy a vádelejtés jogával való visszaélés lehetőségének kérdésére is kitérjen a törvényszöveg indokolásának keretében, amire nézve a következőket találjuk: „A közvádló esetleges visszaéléseinek hatalmas korrektívuma ott van a pót-magánvádban, a szigorú fegyelemben és legfőbb fokon a miniszteri felelősségben.”⁹⁰ Elméletileg kimunkált volt annak a kérdése is, hogy az ügyész milyen esetben élhetett a vádelejtés lehetőségével, hiszen: „Ami a vád elejtésének feltételeit illeti, ezek azonosak az eljárás mellőzésének feltételeivel. Egészben véve csak annyit lehet mondani, hogy a vád elejtése gyakorlatilag ama szempontok szerint kell, hogy történjék, a melyek az eljárás meg nem indításánál irányadóak. Korrekt felfogás szerint az ügyész a vádat akkor fogja elejteni, ha az eljárás folyamán az ügy körülményeit olyanoknak ismeri fel, hogy korábban való megállapításuk esetén nem emelt volna vádat.”⁹¹ Mindezzel együtt már a Bp. megalkotásakor fontos eleme volt a vádelejtési jog szabályozásának az indokolási kötelezettség előírása a közvádló számára: „Ez több irányban óhajt biztosítékot teremteni. Az indokolás egyrészt jelentékeny biztosíték a vádnak könnyelmű és alap nélkül való elejtése ellen, másrészt kizárja azt, hogy a kir. ügyészszég oly egyoldalú

⁸⁷ *Uo.* I/423.

⁸⁸ Értsd: tárgyalás mellőzésével történő elbírálást

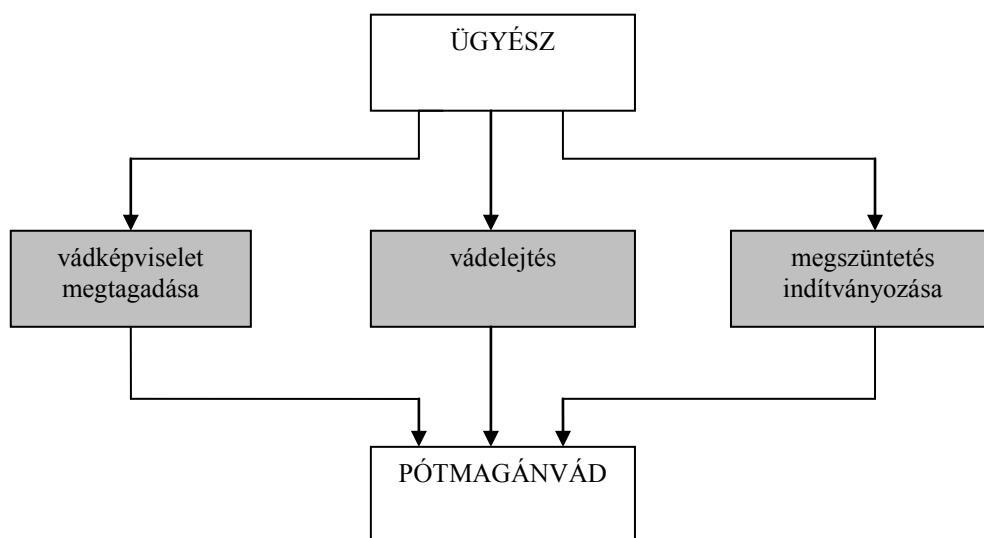
⁸⁹ *In.*: BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/426.

⁹⁰ *Uo.*

⁹¹ *Uo.* I/427.

nyilatkozattal, melynek motívumait nem is hozza nyilvánosságra, feltétlenül és végleg elvonhassa az ügyet a bíróságnak vizsgálata és határozata elől; továbbá az indokolás megkívánása a nyilvánosság ellenőrző bírálata alá helyezi a kir. ügyészség eljárását; végre a terhelt érdekeinek kellő biztosítását is több irányban előmozdítja.”⁹²

Végül érdemes néhány szót ejteni a Bp. 38. § ötödik bekezdésének arról a sajátos rendelkezéséről, amely szerint „az eljárás megszüntetésnek indítványozása a vád elejtésének tekintendő”, aminek a magyarázata az, hogy a Bp. 264. §-ának 5. pontja ugyan az eljárás megszüntetésének egyik okaként szabályozta a vádelejtést, amelynek azonban mégis más volt a perjogi következménye, mint az eljárás más okból történő megszüntetésének az újrafelvétel feltételei szempontjából. Míg ugyanis a Bp. 264. §-ában felsorolt egyéb okból megszüntetett bünvádi eljárás a 444. §-a szerint az elévülési időn belül a vádló indítványára külön határozat nélkül folytatható volt az ezt korábban gátló körülmény időközbeni megszűnése esetén; addig erre vádelejtés esetében csak új terhelő bizonyíték alapján, ennek kiküldött bíró általi felvétele után hozott külön határozattal [tehát a mai perújítás megengedhetősége tárgyában való döntéshez hasonló procedúra mellett] kerülhetett sor a 445. § értelmében. Ugyanakkor, ha másért nem is, a sértetti vádképviselési jog gyakorolhatóságának biztosítása érdekében szükség volt az idézett rendelkezés beiktatására, amire tekintettel az eljárás megszüntetés indítványozásának közvetlen perjogi következménye megegyezett a vád elejtésével. [Ld. 5. sz. ábra.]

5. sz. ábra

A pótmagánvád és az ügyészi aktusok kapcsolata

⁹² Uo.

3. 3. A pótmagánvád bevezetésének indokai

A jelenkori szakmai közvéleményhez hasonlóan a Bp. megalkotásának korában is megosztotta jogásztársadalmat a pótmagánvád kérdése, amivel kapcsolatban érdemes néhány akkoriban működő jeles jogtudósunk szellemét megidézni, mégpedig nem elsősorban a kor magas színvonalú jogi kultúrájának érzékeltetése érdekében – bár talán ez sem utolsó szempont –, hanem azért, mert érvrendszerük ma is érvényesnek tekinthető, az ügyészség közjogi helyzetében időközben bekövetkezett változástól függetlenül.

Balogh Jenő szerint kétségtelenek „azok az előnyök, a melyekkel az állandó vádhatóság szervezése és működése a kizárólagos állampolgári vádjognak hatályban léte felett bir: mégis az a szervezet, hogy az államügyészség teljhatalmú és kizárólagos ura legyen a közvádnak, nemcsak a társadalom érdekei szempontjából járna túrheterlen következményekkel, hanem az anyagi igazság érvényre emelésére is számos veszélyt rejtene magában. Minthogy ugyanis a vegyes rendszerben is érvényesül a vádelvnek az a sarktétele, hogy a bíróság törvényes vád nélkül eljárást nem indíthat és nem folytathat: ennél fogva bizonyos, hogy ha a vád képviselője az ügyészségnek kizárólagos jogává tétetnék, akkor a vádhatóság eljáró tagjának egyéni nézetétől függne az, hogy valamely büntetendő cselekmény megtoroltassék-e, vagy megtorlatlanul maradjon?”⁹³

S hogy erre miért van szükség még egy jól szervezett állam keretei között is, arra ugyanezen szerző a következő – számomra többnyire ma is helytállónak látszó – érveket sorakoztatja fel: „Biztosítékok és correctivumok az ügyészség hivatalos hatalmának gyakorlása körül is mellőzhetetlenül szükségesek, és pedig az ügyészség működésének nem anyira positiv, mint sokkal inkább negativ irányában. A mennyiben ugyanis az ügyészségnek valamely tagja túlbuzgóan, szenvedélyesen, vagy épen erőszakosan járna el a vád képviselőjében, ha esetleg reakzionárius politikai áramlat hatása alatt az ügyészség az elfogulatlan vádló helyett az ellentétes politikai irány képviselőjének üldözőjévé válnék: mindezen túlzásokkal és visszaélésekkel szemben a modern igazságügyi szervezet megadja a kellő correctivumot: a bíróságok tagjainak higgadt, elfogulatlan eljárásában. Ellenben, ha a közvádló akkor, midőn a bűnperre törvényes ok van, nem emel vádat, vagy az emelt vádat parancsoló ok nélkül elejti,

⁹³ Uo. I/124.

akkor mulasztása, illetőleg a helytelen vádelejtés teljesen utját fogja vágni a büntető igazságszolgáltatás menetének.”⁹⁴ Megítélésem szerint ebben az idézett okfejtésben körvonalazódik legjobban a pótmagánvád jelentőségének lényege, amely a vádelvű igazságszolgáltatás általános közvádra alapozottságából fakad, hogy tudniillik csak a pozitív irányú ügyészi „túlkapások” korrigálhatók a bíróság által, míg a negatív ügyészi álláspont kontrollálatlan maradna, ami még egy parlament alá rendelt, tehát közjogilag független ügyészi szervezet esetén sem tekinthető kívánatosnak, miután figyelmen kívül hagyja „az állami vádhatóság eljáró tagjának esetleges egyéni fogyatkozásait, vagy indolentiáját, illetőleg felületességét; végre azt, ami a legkifogástalanabb közvádlónál is felmerülhet, az egyéni tévedést vagy a fenforgó konkrét esetnek helytelen megítélését.”⁹⁵

Ugyanakkor az is megállapítható, hogy akkoriban legalább ekkora, ha nem nagyobb súllyal estek latba azok az érvek, amelyek az igazságügyminiszter által felügyelt ügyészi szervezet politikai befolyásolhatóságának a veszélyére tekintettel fogalmazódtak meg a pótmagánvád intézményének létjogosultságának igazolására. Ezt szemléletesen tükrözi Finkey Ferenc következő érvelése: „Ha ugyanis a bíróságnak vád nélkül nincs joga eljárni és senkit elítélni s a vád emelésére kizárólag a királyi ügyészség van jogosítva, így a vád elejtése esetén senkinek nincs joga átvenni a vádat: ez esetben a büntető per tulajdonképpen és egyedüli ura az ügyészség, akinek egyszerű elejtő nyilatkozata elég a legnagyobb bűnös megmentésére. S ez kettős veszedelem. Egyfelől, mert az ügyészség rendszerint, így nálunk sem bír a függetlenséggel, mint a bíróság, vele szemben a kormánynak, az ig. miniszternek utasítási joga van. Így nagyon könnyen a 'Kabinetjustiz' egy modern alakja állhat elő, ha a kormány pártszempontból befolyásolja az ügyészeket, módjában lévén bárkit elvonni az igazságszolgáltatás karja elől, akit politikai pártszempontból kímélni akar.”⁹⁶ [Jegyezzük meg, hogy alig néhány évtizednek kellett eltelnie e sorok papírra vetése után ahhoz, hogy Finkey Ferenc víziója valósággá váljon az akkorra már „független” ügyészség tevékenysége révén.] Balogh Jenő szerint pedig az ilyen „veszedelem ellen sokszor nem nyújthat segítséget sem a kormánynak parlamentarizmus felelőssége, sem az állampolgároknak kérvényezési joga. Egyáltalán nem lehet remélni, hogy ha a párt

⁹⁴ *Uo.* I/124.

⁹⁵ *Uo.*

⁹⁶ FINKEY Ferenc, *A magyar Büntető Perjog tankönyve*, Grill Károly könyvkiadó vállalata, Budapest, 1916, 218.

létérdékéről van szó, - p. nagyobb számú corrupt választások miatt tétettek bűnvádi feljelentések, – az ezeket elutasító ügyészi határozatokkal szemben a többségében levő párt a saját ügyében egyedül az igazság tekintetei által vezéreltetné magát. Ezeket az eseteket nem lehet a büntetendő cselekményeknek bizonyos körére szorítani, mert hasonló helyzet előállhat minden olyan feljelentés tekintetében, a mely a hatalom birtokában levő pártnak valamelyik kimagasló tagjával szemben tétetnék.”⁹⁷

Lényegében ezek az érvek fogalmazódtak meg a Bp. miniszteri indoklásában is, amely a pótmagánvád bevezetésének szükségességét a következőkkel támasztja alá: „A hivatalból való eljárás rendszere szorosán véve arra a következtetésre vezet, hogy a vád képviselője az állami vádközegek kizárólagos joga és kötelessége, hogy az állam csak akkor kezeskedhetik bűnvádi feladatának teljesítéséért, ha a vádnak kizárólagos ura és ha azt oly egyének által gyakoroltathatja, kikkel feltétlenül rendelkezik. A szigorú következetesség tehát szükségtelenül a kir. ügyészség vádmonopóliuma mellett harcol. Ha ennek daczára azt látjuk, hogy az ujabbkori törvényhozások majdnem kivétel nélkül bizonyos eltéréseket tartottak szükségeseknek, úgy ez igen fontos gyakorlati okok hatására vall. Nem lehet ugyanis tagadni, hogy az állami vádközegnek az a hatalma, melyet különösen a vádperben gyakorol, bizonyos veszélyekkel jár. Az ügyész nem önálló tisztviselő, a bíró függetlenségének és elmozdíthatatlanságának biztosítékai nélkül ügyködik. Korlátlan vádemelő és majdnem épp oly korlátlan vádelejtő joga oda vezethet, hogy tényleg nem a bíróság, hanem ő, az administratív tisztviselő és utasító joggal bíró főnökei döntenek a fölött, hogy mi büntetendő, mi nem; mert gyakorlatilag egyre megy, akár a bíró mond valakit ártatlannak, akár tényleg nem üldözik őt tovább. A per tényezői egyikének tulsulya ellenkezik a vádrendszerrel, mely a factorok egyensúlyára törekszik. Ez egész rendszeren ama gondolat vonul végig és a perbeli személyek megosztásának célja éppen az, hogy az egyik tényező ne léphessen át a másiknak a körébe. Ellentmondás volna, ha akkor, midőn a bíró tevékenységét a legszorosabban vett ítélkezésre szoritják, a vádló jogkörét oly tágra szabnák, hogy az implicite a birsádkodást is magában foglalja. Azért látjuk, hogy a vádper egyrészt biztosítékot nyújt a vádolás korlátlansága ellen [vadjury, vádtanács, kifogások], másrészt pedig oly intézményeket állít fel, melyek a vádló mulasztásait helyreütik. Leghelyesebb correctivum az, hogy a közvádló részéről akár a törvény helytelen

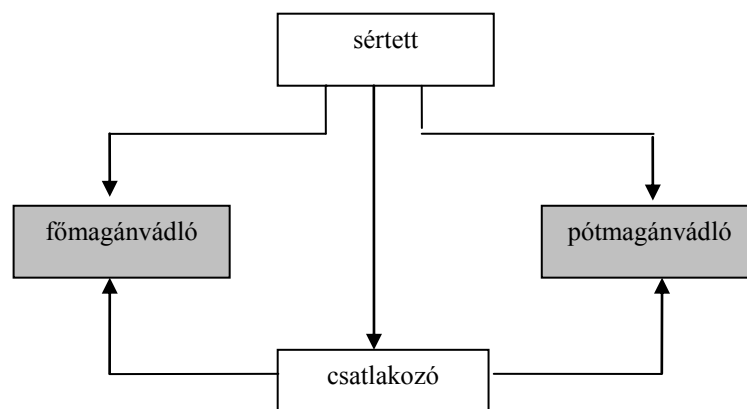
⁹⁷ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/124-125.

magyarázatából, akár az opportunitás téves felfogásából elkövetett mulasztások pótlását, a T. az ügyészség kötelékén kívül álló egyénekre bizza [...].”⁹⁸ Nevezetesen a sértettek, akiknek erre a pótmagánvád intézménye biztosít törvényes lehetőséget, amint azt a következőkben látni fogjuk.

3. 4. A pótmagánvád részletes szabályai

3. 4. 1. A pótmagánvád külön szabályai

A Bp. már a 2. §-ának második bekezdésében – az általános rendelkezések körében – rögzítette, hogy a „42. §-ban meghatározott esetekben a kir. ügyészség helyett a sértett [13. §.] veheti át a vád képviselőt”, de a pótmagánvadra vonatkozó szabályainak zömét a IV. fejezete tartalmazza „A magánvádló és a magánfél” cím alatt, amelynek használatát megkönnyíti rendszerének az áttekintése: A fejezet elején találjuk a fő- és a pótmagánvád speciális szabályait, majd ezt követően a pótmagánvadás eljárás mindkét formájánál egyaránt érvényesülő különös szabályokat: a magánvádlóra, a csatlakozásra, a képviselőre, a jogutódlásra, a sértett bizonyításra vonatkozó indítványozási jogára, a magánjogi igény érvényesítésére, valamint a vád képviselőtének bejelentési módjára kiterjedően. A fejezet rendszerének tükrében elsősorban a már említett és a mai jogi gondolkodástól idegen csatlakozás intézményére tekintettel érdemesnek látszik a sértett magánvadás eljárásban betölthető perbeli pozícióinak közelebbi szemügyre vétele. [Ld. 6. sz. ábra.]

6. sz. ábra

A sértett magánvadás eljárásban betölthető pozíciói a Bp. IV. Fejezetének tükrében

⁹⁸ Uo. I/ 464-465.

A sértett számára tehát két önálló perbeli pozíciót biztosított a Bp.: egyrészt a törvényben taxatívén felsorolt bűncselekmények miatt főmagánvádlóként léphetett fel; másrészt – a következőkből kitűnően – az ügyek meghatározott csoportjának kivételével az ügyésztől pótmagánvádlóként átvehette a vád képviselőjét. A sértett egyik lehetséges önálló perbeli pozícióját megalapozó pótmagánvád legfontosabb speciális szabályait a 42-43. §-oknál találjuk a következők szerint:

„Ha a kir. ügyészség azokban az esetekben, melyekben a vádemelés joga őt illeti, megtagadta a vád képviselőjét; a sértett a 4. §-ban meghatározott esetek kivételével, a kir. ügyészség elutasító határozatának kézbesítésétől számított nyolcz nap alatt vagy átveheti a vád képviselőjét, vagy a főügyészhez folyamodhatik.

Ha a főügyész nem utasítja a kir. ügyészt vádemelésre, a sértett a főügyész határozatának közlésétől számított nyolcz nap alatt veheti át a vád képviselőjét.

Ha a kir. ügyészség az eljárás alatt ejti el a vádat, ennek képviselőjét a sértett átveheti.

E végből a bíróság, illetőleg ennek az eljárást vezető tagja azt a sértettet, a ki feljelentést [89.§.], vagy magánindítványt [90.§.] tett vagy igényét bejelentette [51. §.⁹⁹], szóval vagy írásban felszólítja, hogy a vád képviselőjét vegye át, mert ellenkező esetben a bíróság az eljárást meg fogja szüntetni. Ha a sértett a bíróság előtt személyesen jelen van, köteles a felhívásra élő szóval azonnal felelni, ellenkező esetben pedig nyilatkozatát a bíróság írásbeli felszólításának vételétől számított nyolcz nap alatt írásban benyújtani, vagy jegyzőkönyvbe mondani.

Ha a kitűzött idő alatt a vád képviselőjét a jogosultak egyike sem vette át, a bíróság az eljárást megszünteti.

Az a sértett, a kit a kir. ügyészségnek a vád képviselőjétől történt elállásáról nem értesítettek, a vád képviselőjét az elállástól számított harmincz nap alatt átveheti.

Ha a vád képviselőjét a magánvád emelésére jogosultak bármelyike átveszi, az eljárás a többiek értesítése, illetőleg nyilatkozatuk bevétele nélkül megindítandó vagy folytatandó.

A sértett, a ki a kir. ügyészség részéről a 41. §. esetén kívül el nem vállalt vagy elejtett vádnak képviselőjét átvette: pótmagánvádoló.¹⁰⁰

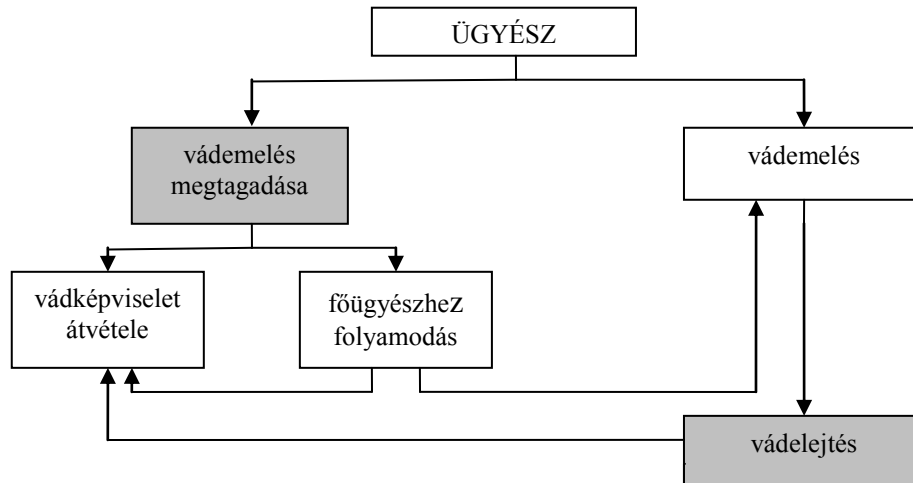
A fő- és pótmagánvádoló a vád képviselője körül általában véve a kir. ügyészség jogait gyakorolják.

⁹⁹ A magánfél magánjogi [értsd: polgári jogi] igényének bejelentése.

¹⁰⁰ 42. §

Nem illetik azonban a magánvádlót a kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből folyó jogai, különösen a nyomozás teljesítése végett a hatóságok és közegeik működését kötelezőleg nem vehetik igénybe, az ügy iratainak hozzá való áttételét nem kívánhatja, a vizsgálat mellőzését és a 282. §. második bekezdése¹⁰¹ esetének kivételével a főtárgyalásra való közvetlen idézést nem indítványozhatja, végre a vád tanács határozatai ellen, az eljárás megszüntetésének esetét kivéve, perorvoslattal nem élhet.

A pótmagánvádló nem kérheti az eljárás újrafelvételét.”¹⁰² [Ld. 7. sz. ábra.]

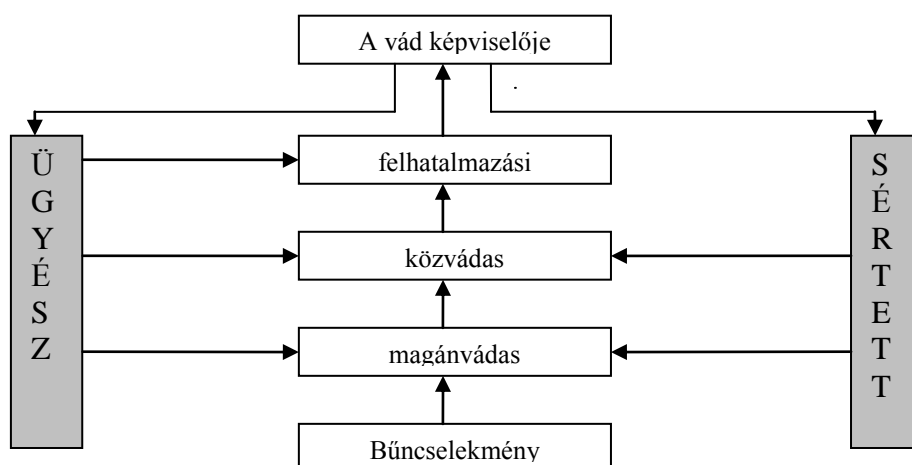
7. sz. ábra
A pótmagánvád esetei

Az egykori szabályozás áttekintésének eredményeként mindenekelőtt az tűnik fel, hogy a vádemelés megtagadása esetén a vádképviselői jog átvétele olyan alternatív lehetősége volt a sértettnek, amely helyett a főügyészhez is folyamodhatott, vagyis – a hatályos Be. rendelkezéseitől eltérően – a Bp. nem tette kötelezővé számára az ügyész megtagadó határozatával szemben őt megillető jogorvoslati jog igénybevételét, hanem közvetlenül a bírósághoz fordulhatott. Erre tekintettel tűnik tanulságosnak a Bp. miniszteri indokolásának a választási jog biztosítására vonatkozó része: „A sértett gyakran sem kellő belátással, sem jogi képzettséggel, sem elegendő vagyonnal nem rendelkezik arra, hogy a vád emelését megtagadó kir. ügyészség helyett megfelelően járasson el a vád képviselőjében. Az ilyen sértettre nézve kiváló jelentőségű a 42. §. első bekezdése, mely a vád képviselőjének megtagadása esetén a folyamodás jogát adja neki. Az e joggal való élés mindenesetre sokkal könnyebb a sértettre, mint a vádnak az

¹⁰¹ Eszerint összefüggés esetén a pótmagánvádló is indítványozhatja a közvetlen idézés elrendelését, ha az összefüggő ügyek valamelyikében a kir. ügyészség ilyen indítványt tett.

¹⁰² 43. §

egész eljárás alatt való képviselése.”¹⁰³ Mindehhez azonban már most tegyük hozzá, hogy ennek a mélyenszántó jogbölcseleti elgondolásnak a figyelmen kívül hagyását nem kérhetjük számon a ma jogalkotóján, miután a Be. a jogorvoslati út kimerítésének és a kötelező ügyvédi képviseletnek az előírásával, illetve a pártfogó ügyvéd intézményének megteremtésével a korabeli szabályozásnál is korrektebb módon kiküszöböli a sértetti vádképviselet nehézségeit. A Bp. pótmagánvádra vonatkozó szabályozásának másik figyelmet érdemlő elemeként az emelhető ki, hogy a sértett vádképviseleti jogának érvényesülését korlátozandónak tartotta azáltal, hogy a 4. §-ában meghatározott esetekben ennek lehetőségét kizárta. A Bp. 4. §-a szerint: „Azokban az esetekben, a melyekben valamely bűncselekménynek üldözhetése a büntető törvények szerint felhatalmazástól vagy kívánattól függ, az ennek megadása, illetőleg előterjesztése nélkül indított eljárás a nyomozáson túl nem terjedhet”. Ezt azonban a pótmagánvád szükségképpen korlátozásának kell tekinteni. Ennek tükrében a sértett vádképviseleti jogának érvényesülése szempontjából a bűncselekmények következő három csoportját különböztethetjük meg: 1. *Kizárólag* az ügyész képviselte a vádat a felhatalmazási, illetőleg kívánatra üldözendő vétségek esetén. 2. *Elsősorban* az ügyész képviselte a vádat a hivatalból és a magánindítványra üldözendő bűncselekményeknél, amelyek esetében a sértett csak mint pótmagánvádló léphetett fel. 3. *Elsősorban* a sértett mint főmagánvádló képviselte a vádat a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások esetén, amelyek miatt az ügyész csak közérdekből vehette át a vádképviseletet. [Ld. 8. sz. ábra.]

8. sz. ábra

A bűncselekmények csoportosítása a sértett vádképviseleti jogának érvényesülése szempontjából

¹⁰³ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/466.

3. 4. 2. A vád átvétele az előkészítő eljárásban

A Bp. szembetűnő sajátossága a vádatvétel módjának szabályozása, amelyre vonatkozóan nem tartalmaz külön rendelkezést a IV. fejezetében. „Tartalma csak abból áll, hogy a sértett egyszerűen bejelenti, hogy a vád képviselőjét átveszi.”¹⁰⁴ Ez a magánvádas eljárások általános szabályát jelentő 52. § rendelkezéséből következik, amely szerint „a sértett, a ki mint magánvádló, csatlakozó vagy magánfél fellépni kíván; köteles e szándékát, jogosultságának igazolása mellett, az eljárás szakának megfelelőleg a kir. ügyészségnél, a rendőri hatóságnál, a vizsgálóbíróknál, illetőleg az ítélebíróknál bejelenteni”. Erre a következőkben részletezendők szerint kerülhetett sor.

A nyomozást a közvádas bűncselekmények miatt csak az ügyész rendelhette el¹⁰⁵, amire feljelentés vagy magánindítvány alapján, illetőleg hivatalból kerülhetett sor¹⁰⁶. Az utóbbi módon azonban csak a nem magánindítványra üldözendő bűncselekmény esetében, amely miatt mindenki jogosult volt feljelentésre¹⁰⁷, a hatóságokat pedig ebben a körben általános feljelentési kötelezettség terhelte¹⁰⁸. A feljelentést vagy a magánindítványt főszabály szerint az ügyészségnél kellett megtenni, illetőleg előterjeszteni, azonban azt más hatósági szervek is kötelesek voltak elfogadni és az illetékes királyi ügyészséghez áttenni.¹⁰⁹ A hozzá érkezett vagy áttett feljelentés alapján az ügyész négyféle határozatot hozhatott: 1/ elrendelhetette a nyomozást; 2/ megtagadhatta a vádképviselőt; 3/ vádindítványt terjeszthetett elő a bírósághoz; vagy 4/ áttételt rendelhetett el. Az ügyész által elrendelt nyomozás – amelynek célja „azoknak az adatoknak a kipuhatólása és megállapítása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek”¹¹⁰ – eredménye: 1/ vizsgálat indítványozása, 2/ vádirat benyújtása, 3/ az ügy áttétele, vagy 4/ annak megszüntetése lehetett.¹¹¹ A nyomozás ilyen eredménnyel történő befejezése tehát tartalmilag a/ az előkészítő eljárás bírói szakaszának megnyitását, b/ az előkészítés befejezését, c/ az

¹⁰⁴ Uo. I/474.

¹⁰⁵ Bp. 84. §

¹⁰⁶ Bp. 92. §

¹⁰⁷ Bp. 89. §

¹⁰⁸ Bp. 87. §

¹⁰⁹ Bp. 89. § (2)

¹¹⁰ Bp. 83. §

¹¹¹ Bp. 101. §

adott eljárás adminisztratív lezárását, d/ a bünvádi eljárás befejezését jelentette. A bíróság felé előterjeszhető indítvány ugyancsak többféle lehetett: irányulhatott vizsgálat elrendelésére¹¹²; jelenthette vádirat benyújtását¹¹³; vagy a főtárgyalásra való közvetlen idézés indítványozását¹¹⁴.

Témánk szempontjából a továbbiakban a vizsgálatra kell bővebb figyelmet fordítanunk. A Bp. 102. §-ának első bekezdése szerint: „A vizsgálat célja: azoknak az adatoknak bírói kiderítése és megállapítása, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének, vagy hogy meg kell-e szüntetni a bünvádi eljárást.” A továbbiakban a Bp. meghatározza a kötelező vizsgálat eseteit, amelyek egy része büntetési tételhez kötődik; amelyeken kívül az ügyészség indítványára; a magánvádló általi vádképviselő esetében; a védelem előkészítése érdekében; valamint a vádтанács általi elrendelés esetén kellett vizsgálatnak megelőznie a főtárgyalás elrendelését¹¹⁵. Ezzel kapcsolatban érdemes felidézni Vargha Ferenc álláspontját, amely szerint az előkészítő eljárás kettéosztásának célja az volt, hogy a „szabályszerint gyorsan működő nyomozó hatóságok eljárását nyomban kövesse a főtárgyalás; a vizsgálat kivételesen és csak ott tartassék, a hol azt vagy a büntett súlyossága, vagy a vád vagy a védelem érdeke szükségessé teszik”¹¹⁶.

A vád érdeke által szükségessé tett esetek közül most számunkra a 103. § 3. pontjának b/ pontja érdekes, amelynek értelmében vizsgálatnak kell megelőznie a főtárgyalás elrendelését, ha a vádat egyedül magánvádló képviseli, miután értelemszerűen a pótmagánvádló általi vádképviselő is ide értendő. Itt vissza kell utalni az ügyész általi vádképviselő megtagadására, illetőleg a nyomozás megszüntetésére, miután mindkét esetben szükségképpen vizsgálat lefolytatására került sor, ha a sértett átvette az ügyésztől a vád képviselőt. Ennek ellenére a sértett szempontjából érdemileg azonos eredménnyel járó kétféle ügyészi intézkedés között a közvádló szemszögéből mégis lényeges különbség mutatkozik, mert amíg a vád képviselőének megtagadásáról minden további nélkül határozhatott amennyiben a feljelentésből vagy mellékleteiből a beszámítást vagy a bünvádi eljárás megindítását kizáró körülmény fennállása vagy a

¹¹² Bp. 104. §

¹¹³ Bp. 254. §

¹¹⁴ Bp. 281. §

¹¹⁵ Bp. 103. §

¹¹⁶ BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bünvádi perrendtartás magyarázata, Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, Buepest, 1897, II/6.

bizonyítékok hiánya, illetőleg az kétségtelenül megállapítható volt, hogy „azok megszerzésének rendkívüli nehézsége miatt eredmény nem várható”¹¹⁷; addig pusztán a rendelkezésre álló bizonyítékok elégtelensége esetén ezt nem tehetette meg, hanem nyomozást vagy egyes nyomozási cselekmények felvételét kellett elrendelnie. Vargha Ferenc szerint az ügyész bizonyíték hiánya miatt „csak akkor tagadhatja meg a vád képviselőjét, ha a főljelentésből kitűnik, hogy semmi bizonyító adat sem áll a főljelentés támogatására; ha azonban van bizonyíték, de azok kipuhatólandók: pl. a tanúkat a főljelentő nem ismeri, de felkutatásukra vezető támpontokat jelöl meg”¹¹⁸, akkor a vádképviselőt nem tagadhatta meg.

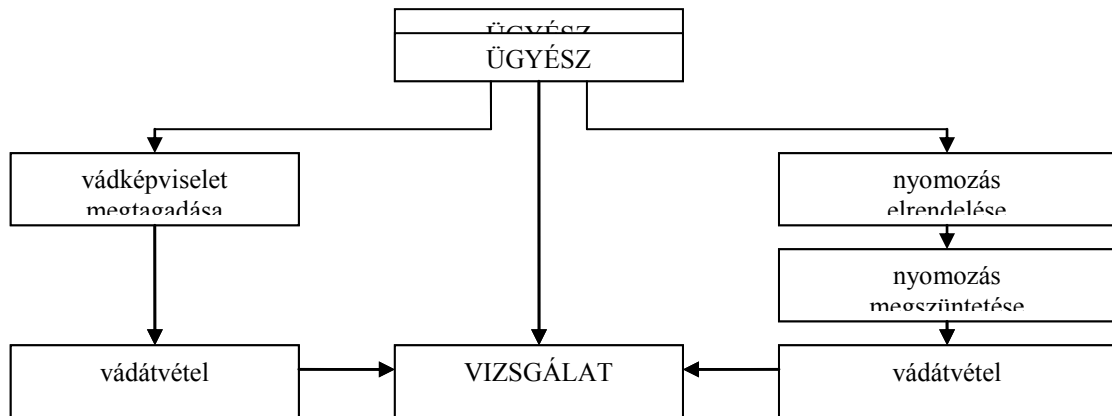
A vádképviselő megtagadása esetén viszont a sértett nem kérhette nyomozás elrendelését, mivel a Bp. 99. §-ának negyedik bekezdése szerint „a pótmagánvádló minden esetben csak a vizsgálat elrendelése iránt tehet indítványt”, aminek az indokolása még ma is rendkívül figyelemre méltó, hiszen erről Vargha Ferenc a következőket írja: „Ezen rendelkezés indoka garantális természetű. Ugyanis a nyomozás dirigense az ügyész [85.§.]; már most, ha ez a vádképviselőt megtagadja, alig volna remélhető erélyes eljárás a pótmagánvádló fellépése esetén attól a rendőrségtől, a melyik a közvádló ellenőrzése és felügyelete alatt áll; s így a pótmagánvádló részére csak úgy nyújtható biztosíték, ha ez vádjával a rendőrség kikerülésével közvetlenül a vizsgálóbíróhoz fordulhat.”¹¹⁹ [Efelől sajnos még ma sem lehetnek kétségeink, ha az 1973. évi I. törvény hatálya idején elrendelt pótnyomozások nemegyszer siralmas eredményére vagy napjainkban az ügyész bizonyíték felkutatása iránti bírói megkeresésének hiábavalóságára gondolunk¹²⁰.] Nyilván hasonló megfontolásból járt ugyanezzel a következménnyel a nyomozás megszüntetése, amennyiben azzal a sértett nem értett egyet. A vizsgálat tehát témánk szempontjából az előkészítő eljárás kulcsfontosságú elemének tekinthető, ezért ennek lehetséges esetei figyelmet érdemelnek. [Ld. 9. sz. ábra.]

¹¹⁷ Bp. 101. § 3. pont

¹¹⁸ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* II/25.

¹¹⁹ *Uo.* II/38.

¹²⁰ *Ld. pl.* BH 2005/10.

9. sz. ábra
A vizsgálat elrendelésének esetei az eljárás előkészítése során

A vizsgálatot a bírósági szervezeten belül, tehát a vádhatóságtól függetlenül, a másodfokú hatóságát is jelentő váditanács felügyelete alatt lefolytató vizsgálóbíró e sajátos perjogi helyzete ellenére a vád ura a vizsgálati szakaszban is a vádló volt, hiszen vizsgálat elrendelésére nem kerülhetett sor vád nélkül¹²¹, annak elejtése esetén pedig azt meg kellett szüntetni.¹²² Egyébként azonban a széleskörű önálló hatáskörrel rendelkező vizsgálóbírót nem kötötték az ügyész indítványai. Az ilyen szervezeti feltételek mellett lefolytatható vizsgálat a pótmagánvád előbbiei szerinti eseteinek körében a következők szerint volt kezdeményezhető: A vád képviseletének az ügyész általi megtagadása esetén „a vizsgálatot pótmagánvádló indítványozza, miután ez csak a kir. ügyész visszalépése után képviselheti a vádat, a kir. ügyész visszalépését kell igazolnia; erre pedig legalkalmasabb az ügyész vagy a főügyész elutasító határozatának az indítványhoz való csatolása [42. §. 1., 2. bek.]. Azonban nemcsak ez az egyetlen módja a vádlói-jogosultság igazolásának. Ha a pótmagánvádló ezt a határozatot nem csatolja be, a vizsgálóbíró ugyis köteles levén a nyomozási iratokat beszerezni [104. §. 3. bek.], ugyanezen alkalommal az ügyész vagy főügyész elutasító határozatának másodlatát is beszerezheti, vagy e tárgyban felvilágosítást kérhet az ügyésztől.”¹²³ A másik esetben, amikor „az ügyész a nyomozást megszünteti s a pótmagánvádló átveszi a vád képviseletét [101. §. út. bek.], két eset állhat elő. Ugyanis a pótmagánvádló, midőn a vád átvételét bejelenti az ügyésznél, ugyanakkor szabályos indítványt adhat itt be azzal a kérelemmel, hogy indítványa a nyomozati iratokkal együtt tétessék át a vizsgálóbíróhoz. Ha ellenben az ügyésznél csupán a vád képviseletének átvételét jelenti

¹²¹ Bp. 104. §

¹²² Bp. 128. §

¹²³ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* II/57.

be, – s indítványát a vizsgálóbírónál adja be, – az ügyész átteszi a nyomozás iratait, a mit ha elmulasztana, azokat a vizsgálóbíró szerzi meg. [104. §. 3. bek. út. mondat.]¹²⁴

Ezekben az esetekben a vizsgálóbírónak határoznia kellett a vizsgálat elrendeléséről vagy mellőzéséről. Az utóbbi rendelkezés meghozatalára akkor kerülhetett sor, ha a vád tárgyává tett cselekmény miatt bünvádi eljárásnak nem volt helye, illetőleg, ha a vizsgálóbíró nem volt illetékes a vizsgálat lefolytatására.¹²⁵ Ellenkező esetben a vizsgálóbíró lefolytatta a vizsgálatot, amelynek eredményeként háromféle határozatot hozhatott: 1/ megszüntethette az eljárást, 2/ befejezettnek – vagy 3/ nem folytathatónak nyilvánította a vizsgálatot.¹²⁶ Az eljárásnak a vizsgálóbíró részéről történő megszüntetésére csak abban az esetben kerülhetett sor, „ha a vádló a vádat elejtette és a vád képviselőjét, a 42. §-ban meghatározott időben arra jogosított sértett át nem veszi. Ha a kir. ügyész a vádat a vizsgálat folyamán elejti, a 42. § 3. és 4. bekezdései szerint a sértettet a vádelejtésről a vizsgálóbíró köteles értesíteni, s ha a sértett nyolcz nap alatt nem veszi át a vádképviselőjét, vagy nyolcz napon belül ily tartalmu nyilatkozatot nem tesz: a vizsgálóbíró az eljárást megszünteti.”¹²⁷ A Bp. 129. §-ának első bekezdése szerint: „Ha a vizsgálóbíró a vizsgálatot befejezettnek vagy tovább nem folytathatónak tartja, erről a feleket indítványaik előterjesztése végett értesíti és magánvádlót a 276. §. első bekezdésének rendelkezéseire figyelmezteti. A kir. ügyészségnek szóló értesítéssel az ügy iratai is átteendőek.”¹²⁸ Az ügyész azonban még az előbbieket szerinti értesítése után is elejthette a vádat, amit a vizsgálóbírónál kellett bejelentenie.¹²⁹ A vizsgálóbírónak erről ugyancsak értesíteni kellett a pótmagánvád átvételére jogosult sértettet, aki nyolc napon belül köteles volt nyilatkozni a vád átvétele tárgyában. Abban az esetben, „ha a sértett a vád képviselőjét átvette, akkor a vizsgálóbíró a vizsgálat befejezéséről vagy nem folytatásáról ezt köteles értesíteni.”¹³⁰ Végső soron tehát a vádképviselő sértett általi átvétele esetén a vizsgálat befejezéséről a pótmagánvádlót minden esetben értesíteni kellett, attól függetlenül, hogy arra még a vizsgálat

¹²⁴ *Uo.* 56.

¹²⁵ Bp. 105. § (2)

¹²⁶ Bp. 128. §

¹²⁷ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* II/88.

¹²⁸ A 276. § első bekezdése szerint: „A vád képviselőjében eljáró magánvádló a vizsgálat befejezését közlő értesítéstől [129.§.] számított tizenöt nap alatt köteles a vizsgálóbírónál a vádiratot benyújtani vagy a vizsgálat kiegészítését indítványozni. Ellenkező esetben úgy tekintendő, mint a ki a vádat elejtette.”

¹²⁹ Bp. 254. § (2)

¹³⁰ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* II/90.

elrendelése előtt, vagy aközben, avagy annak befejezését követően került sor, hiszen innentől kezdődően a vád uraként vett részt az eljárásban.

3. 4. 3. A vád alá helyezési eljárás

A maga korában nem egyedülálló, ugyanakkor kétségtelenül európai színvonalú vád alá helyezési eljárás célja volt „annak megakadályozása, hogy a polgárok nyomatékos gyanuok nélkül meghurcoltassanak, és a vádlottak padjára kerüljenek”¹³¹ A vád alá helyezési eljárás szabályozásában a Bp. a fakultatív vádhatározati rendszert fogadta el, amelynek alap gondolata az volt, hogy „a vád alá helyezés tárgyában bírói határozathozatal csak akkor szükséges, ha az ez irányban való határozathozatalt maga a vádlott szükségesnek tartja és kívánja”¹³². Ennek megfelelően a Bp. XV. fejezetében szabályozott eljárás lényege a következőkben foglalható össze.

Az ügyész az esküdtbíró vagy a törvényszék hatáskörébe tartozó bűncselekmények miatti eljárásban vizsgálat mellőzése esetén „mihelyt erre a nyomozás adatai elégséges alapot adnak” köteles volt a vádiratot az ügy irataival együtt a vádtanács elnökénél benyújtani.¹³³ Amennyiben viszont vizsgálat lefolytatására került sor, úgy az annak befejezését közlő értesítéstől számított tizenöt napon belül volt köteles a vádirat benyújtására a vizsgálóbírónál, ha csak nem indítványozta a vizsgálati eljárás kiegészítését vagy nem jelentette be a vád elejtését.¹³⁴ A vádirat benyújtását követően került sor a vádtanács elnöke, illetőleg a vizsgálóbíró részéről az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság tárgyában történő határozat meghozatalára, valamint a vádirat kézbesítésére a terheltnek, aki az ellen nyolc napon belül kifogással élhetett.¹³⁵ Kifogás esetén a vádtanács elnöke annak tárgyában nem nyilvános tárgyalást tűzött ki, amelyről az ügyész, valamint a terhelt és a védője kapott értesítést, akik azon előterjesztéseket tehetek, illetve felszólalhattak, s közülük a terhelt kérdezhető volt a vádtanács tagjai részéről.¹³⁶ A tárgyalás alapján a kifogás tárgyában a vádtanács végzést hozott, amely tartalmát tekintve jelenthette 1/ a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészítésének elrendelését; 2/ a vádirat elutasítását és az eljárás megszüntetését; 3/ a bünvádi eljárás

¹³¹ DEGRÉ *i.m.* 77.

¹³² *Uo.* 75.

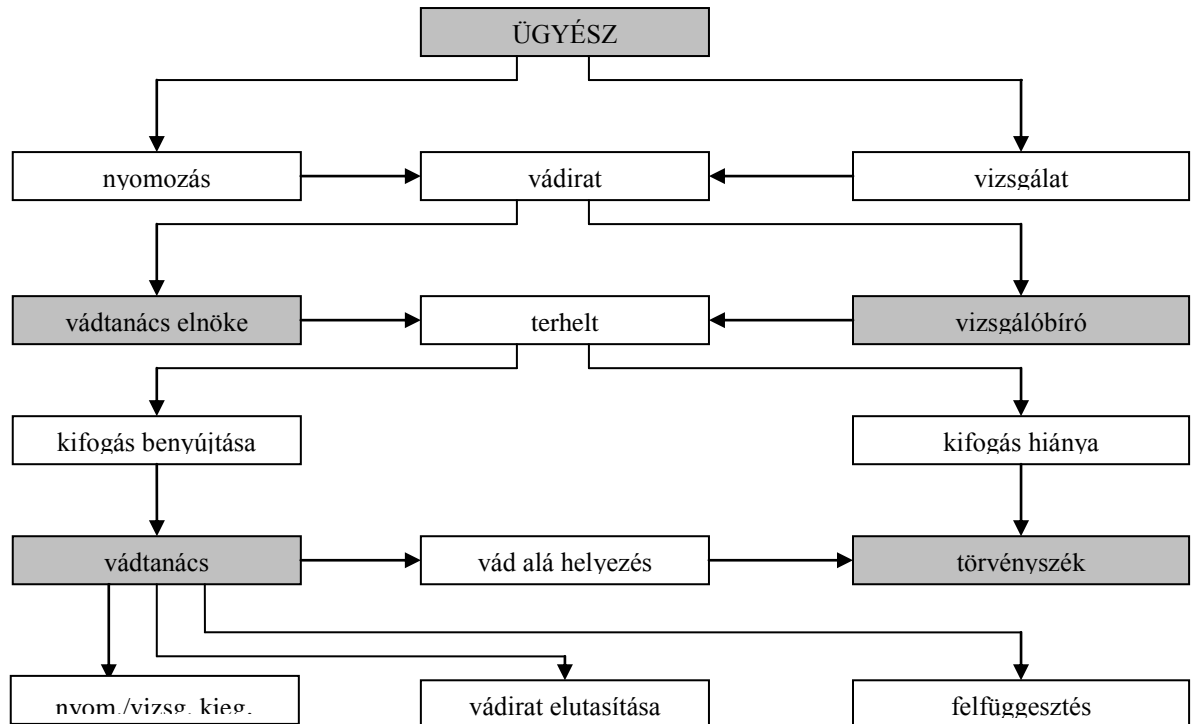
¹³³ Bp. 254. § (1)

¹³⁴ Bp. 254. § (2)

¹³⁵ Bp. 256. § (1)-(2)

¹³⁶ Bp. 258-261. §

továbbfolytathatóságának felfüggesztését; s végül 4/ a terhelt vád alá helyezésének kimondását, amennyiben az előzőek szerinti határozat meghozatala nem volt szükséges.¹³⁷ [Ld. 10. sz. ábra.]

10. sz. ábra
A vád alá helyezés folyamata

Az ismertett szabályozásnak a pótmagánvád szempontjából is jelentősége volt, azonban a Bp. kivette „a fakultatív vádhatározati rendszer alól azokat az eseteket, amikor a vádat magánvádoló képviseli”¹³⁸. Ennek eseteire a Bp. 276-280. §-ai külön szabályokat tartalmaznak. Ezek szerint a vád képviselőjében eljáró magánvádoló [pótmagánvádoló] a vizsgálat befejezését követő tizenöt napon belül köteles volt a vizsgálóbíróknál a vádiratot benyújtani vagy a vizsgálat kiegészítését indítványozni, aminek elmulasztását a vád elejtésének tekintette a törvény.¹³⁹ Számunkra most még érdekesebb a Bp. 276. §-ának második bekezdése, amely a következő rendelkezéseket tartalmazza: „Ha a kir. ügyészség a vádiratot benyújtotta, de utóbb a vádat a vád alá helyezés, illetőleg a főtárgyalás vagy a közvetlen idézés elrendelése előtt elejtette, erről a feljelentést vagy magánindítványt tett vagy igényeket bejelentő sértettek azzal a

¹³⁷ Bp. 262-266. §

¹³⁸ DEGRÉ *i.m.* 76.

¹³⁹ Bp. 276. § (1)

figyelmeztetéssel értesítendők, hogy nyolcz nap alatt a vizsgálat elrendelését indítványozhatják; ha pedig az ügyben vizsgálat volt, vagy ennek kiegészítése iránt tehetnek indítványt vagy kijelenthetik, hogy a vád képviselőjét átveszik, vagy a kir. ügyésznek vádiratát magukévá teszik.” A következő bekezdés szerint pedig: „Ha a felszólítás eredménytelen marad, a sértettekről az vélelmezendő, hogy a vád képviselőjét nem hajlandók átvenni”.

Ezekben az esetekben a vádtanács egyrészt akkor jutott szerephez, ha a Bp. 276. §-ában meghatározott határidők eredménytelenül jártak le, mert ilyenkor az iratokat nyomban a vádtanács elé kellett terjeszteni, amelynek az eljárás megszüntetéséről kellett határozni.¹⁴⁰ Másrészt a vádirat elleni kifogás joga a magánvádló általi vádképviselő esetén is megillette a terheltet, amelynek előterjesztése esetében annak tárgyában ugyancsak a vádtanácsnak kellett határoznia. A kétféle vádképviselő közötti különbségtétel eljárásjogi konzekvenciája csupán abban mutatkozik meg, hogy a magánvádas ügyben a vádtanácsnak zárt ülésben kellett a 262-267. §-ok szerinti határozatokat meghoznia¹⁴¹, vagyis gyakorlatilag csupán egyszerűbb határozathozatali eljárásról van szó, amelynek során a magyar szabályozást Degré Miklós szerint a korabeli osztrák perrend elé helyező „contradictorius tárgyalás”¹⁴² előnyei természetesen nem érvényesülhettek. A vádtanács áttételt elrendelő, valamint a vádiratot elutasító és az eljárást megszüntető, továbbá a bűnvádi eljárás továbbfolytatását felfüggesztő rendelkezést tartalmazó határozatai ellen a magánvádló folyamodással élhetett.¹⁴³ Más kérdésekben a már ismertetett rendelkezések megfelelő alkalmazását írta elő a Bp. az olyan eljárásra, amikor a vádat a magánvádló képviseli.¹⁴⁴

3. 4. 4. A főtárgyalás

A bűnvádi eljárás következő szakaszát a főtárgyalás jelentette, amelynek szabályozása terén a Bp. egyik sajátossága a közvetlen idézés elrendelésének lehetősége volt, ami bizonyos fokig a mai fogalmaink szerinti bíróság elé állítás előképének tekinthető, s a pótmagánvádló jogaira vonatkozó rendelkezések szempontjából is jelentősége volt. A

¹⁴⁰ Bp. 277. § (2)

¹⁴¹ Bp. 279. §

¹⁴² DEGRÉ *i.m.* 76.

¹⁴³ Bp. 280. § (1)

¹⁴⁴ Bp. 280. § (2)

főtárgyalásra való közvetlen idézésnek ugyanis az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatti eljárás során abban az esetben volt helye, ha annak elkövetésekor a terhelt tettenérésére került sor [„tettenkapás forog fenn”] vagy, ha a terhelt a bűnösségét a bíróság előtt beismerte és ez „a nyomozás vagy a vizsgálat adataival teljes összhangzásban áll”¹⁴⁵ A közvetlen idézést rendszerint az ügyész indítványozhatta a Bp. 282. §-ának első bekezdése szerint, vagyis erre a pótmagánvádló főszabály szerint nem volt jogosult. Ez alól az egyetlen kivételt az jelentette, amikor olyan ügyek egyesítésére került sor, amelyek valamelyikében az ügyész ilyen indítványt tett.¹⁴⁶ Ebben a körben tehát az ügyész jogait csak korlátozottan gyakorolhatta a pótmagánvádló, aminek a terhelt szempontjából annyiban volt garanciális jelentősége, hogy a közvetlen idézés elrendeléséhez tárgyalási időköz betartását nem kívánta meg a Bp.¹⁴⁷, sőt a főtárgyalásnak a lehető legközelebbi határnapra történő kitűzését írta elő.¹⁴⁸ Az általános szabályok szerinti főtárgyalás előkészítése terén a Bp. csupán egy olyan speciális rendelkezést tartalmazott, amely közvetlenül a pótmagánvádlóra is vonatkozott. A 286. §-ának harmadik bekezdése szerint: „A magánvádló az idézőlevélben a 49. §. utolsó bekezdésének rendelkezésére figyelmeztetendő”. Eszerint: „A lemondással egyenlő hatályu: ha a magánvádló oly tárgyalásra, melyre szabályszerűen megidéztek, meg nem jelenik, illetőleg a mennyiben képviseltetésének helye volna, magát nem képviselteti, vagy oly határidőt, mely számára az eljárás megszüntetésének terhe alatt van kitűzve, meg nem tart.”

A főtárgyalás menetére vonatkozóan a pótmagánvádló általi vádképviselőre a Bp. speciális rendelkezést nem tartalmaz, attól eltekintve, hogy az ügyéssel ellentétben rendzavarás miatt a magánvádló [az eljárás egyéb résztvevőivel egyetemben] elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel volt büntethető.¹⁴⁹ Minden egyéb tekintetben tehát az a szabály érvényesült, amely szerint a pótmagánvádló „a vád képviselője körül a kir. ügyészség. jogait gyakorolja”¹⁵⁰. Ugyanakkor a Bp. 336. §-ának 5. pontja a főtárgyalás kötelező félbeszakítási, illetőleg elnapolási okának tekintette „ha azt a vád elejtése s ennek folytán a 42. §-ban meghatározott eljárás teszi szükségessé”, miután indokolási kötelezettség mellett az ügyész a vádat a főtárgyaláson is elejthette. A Bp. vádelejtésre

¹⁴⁵ Bp. 281. § (1)

¹⁴⁶ Bp. 282. §

¹⁴⁷ Bp. 286. § (2)

¹⁴⁸ Bp. 284. § (1)

¹⁴⁹ Bp. 297. § (1)

¹⁵⁰ Bp. 43. § (1)

vonatkozó 315. §-ának második bekezdését azonban érdemes szószerint idézni, amely a következőképpen szól: „Ha a vádló a vádlottat elítélhetőnek nem tartja; a vádat elejti; de a kir. ügyészség köteles a vád elejtését indokolni”. Ehelyütt tehát a Bp. implicite annyiban tesz különbséget a kétféle vádképviselési forma között, hogy csupán a közváltót kötelezi a vádelejtés megindolására, ami a legalitás elvére tekintettel feltétlenül logikus megoldásnak tekinthető.

Az esküdtbiróság előtti főtárgyalás szabályozásának kérdése jelen esetben bővebb kifejtést nem igényel, mivel a Bp. ezzel foglalkozó XIV. fejezete a pótmagánvádra, illetve a pótmagánvádló perjogi hatáskörére vonatkozó külön rendelkezést nem tartalmaz, ezt a kérdéskört kifejezetten csupán annyiban érinti, hogy az ügyész mellett a magánvádlót, illetve annak képviselőjét külön is nevesíti olyanként mint aki a bizonyítási eljárás befejezése után javaslatot tehet az esküdtszékhez intézendő kérdésekre nézve.¹⁵¹

3. 4. 5. Perorvoslati sajátosságok

A hatályos szabályozáshoz hasonlóan a Bp. szabályozása szerint is kétirányú fellebbezési joggal rendelkező ügyésszel ellentétben a fő- és pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére jelenthetett be fellebbezést a törvényszék elsőfokú ítélete ellen az ítéletáblához.¹⁵² Sajátossága volt viszont a Bp.-nak, hogy a 412. §-ának első bekezdése szerint „a főtárgyalás a főügyészség vagy az ennek részéről megbízott kir. ügyész jelenléte nélkül csak a 41. §. első bekezdésében felsorolt esetekben tartható meg”. S miután a Bp. 41. §-ának hivatkozott első bekezdése a főmagánvád alapján üldözendő bűncselekmények felsorolását tartalmazza, így az idézett rendelkezés értelmében a pótmagánvádló általi vádképviselés esetén is jelen kellett lennie a másodfokú főtárgyaláson a főügyészség képviselőjének, aki ilyenkor nem csupán passzív szemlélője lehetett az eljárásnak, hiszen ha a magánvádló fellebbezett, akkor a fellebbező ellenfelének a válasza után előterjesztést tehetett¹⁵³. Erre tekintettel a hatályos szabályozástól eltérően a Bp. nem terhelte a bíróságot a határozat ügyész részére történő megküldésének előírásával. A semmisségi panasz eszközével a fő- és a

¹⁵¹ Bp. 353. § (1)

¹⁵² Bp. 383. § III/1.

¹⁵³ Bp. 421. § (4)

pótmagánvádló is egyaránt élhetett, de csak akkor, „ha már a másodfoku bíróság ítéletének meghozása előtt képviselte a vádat”¹⁵⁴. A Kúria tanácsulésen vagy tárgyaláson intézhette el a semmisségi panaszt. A tárgyalásról értesíteni kellett a magánvádlót is, aki azonban azon nem szólalhatott fel, hanem csak az ügyvédje.¹⁵⁵ A tárgyalást a magánvádlónak, illetve képviselőjének a távollétében is meg kellett tartani, csak a koronaügyésznek vagy helyettesének a jelenléte volt kötelező.¹⁵⁶

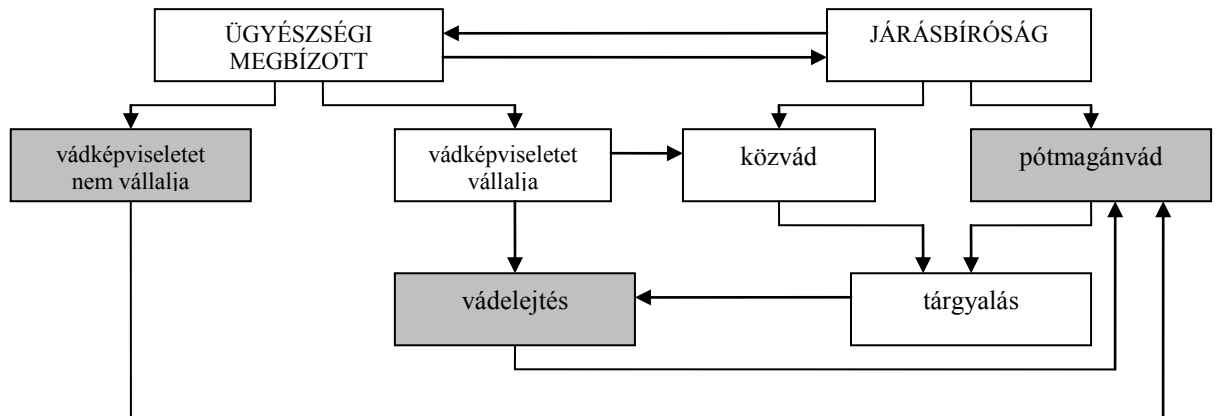
3. 4. 6. A járásbíróóság előtti eljárás

A Bp. és a Be. szerkezete abban is összevethetőnek látszik, hogy a bírósági szakasz szabályozásának gerincét mindkét kódex esetében a jogalkotó által tipikusnak tekintett elsőfokú eljárás képezi, s ebből kiindulva a további eljárási formákra vonatkozóan már csak az eltérő rendelkezéseket fogalmazza meg. Ilyen rendelkezéseket fogalmaz meg a Bp. 337. §-ának első bekezdése az esküdtbíróóság előtti főtárgyalásra –, a 418. §-ának első bekezdése a fellebbviteli főtárgyalásra –, az 521. §-a a járásbíróóság előtti eljárásra –, az 561. §-a pedig a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények miatt indított eljárásra vonatkozóan. Ezen belül a még nem tárgyaltak közül esetünkben különösen a járásbíróóság előtti eljárásra vonatkozó szabályozás érdekes, miután a járásbíróóság hatáskörébe tartozó bűncselekmények tekintetében a magánvádnak kiemelkedő gyakorlati jelentősége volt a Bp. 41. §-ában felsorolt vétségek és kihágások teljes körére kiterjedő általános elsőfokú hatásköréből következően, illetőleg a vád átvételének sajátos szabályozása miatt. [Ld. 11. sz. ábra.]

¹⁵⁴ Bp. 430. § (1)-(2)

¹⁵⁵ Bp. 435. § (5)

¹⁵⁶ Bp. 436. § (1)-(2)

11. sz. ábra
A pótmagánvád esetei a járásbíróság előtt

A vádképviselet szempontjából lényeges rendelkezés, hogy a közvádat a járásbíróság előtt rendszerint ügyészségi megbízott képviselte¹⁵⁷, aki az általános szabályoktól eltérően a sértett vagy a hatóság részéről tett feljelentés nélkül is vádat emelhetett a hivatalból üldözendő bűncselekmények miatt.¹⁵⁸ A feljelentést vagy a Bp. 41. §-ában felsorolt bűncselekmények miatti vádindítványt főszabály szerint a járásbíróságnál kellett megtenni, de azt más bíróságok, valamint az ügyészség, továbbá a rendőri szervek is kötelesek voltak elfogadni, s az illetékességgel rendelkező elsőfokú bírósághoz áttenni.¹⁵⁹ A járásbíróságnak a nála tett vagy hozzá érkezett feljelentést vagy vádindítványt haladéktalanul közölnie kellett az ügyészségi megbízottal indítvány, illetőleg nyilatkozattétel céljából.¹⁶⁰ Ha az ügyészségi megbízott elvállalta a vád képviseletét, akkor az eljárás közvád alapján folyt tovább. Az ügyészségi megbízott nemleges nyilatkozatának viszont egészen sajátos eljárásjogi következménye volt a pótmagánvád körében a Bp. 526. §-ának második bekezdése szerint: „Ha az ügyészségi megbízott a nála tett, vagy vele közölt feljelentés vagy vádindítvány alapján [525.§.] a vád képviseletét nem vállalja el, erről a feljelentés és csatolmányai megküldésével értesíti a járásbíróságot, mely – a mennyiben a feljelentést, illetőleg a vádindítványt az 525. §. második bekezdésében¹⁶¹ megnevezett egyén tette, – annak alapján haladék nélkül úgy jár el, mintha a sértett a vád képviseletét átvette volna.” A vádképviselet

¹⁵⁷ Bp. 522. §

¹⁵⁸ Bp. 526. § (1)

¹⁵⁹ Bp. 525. §

¹⁶⁰ Bp. 525. § (3)

¹⁶¹ Bp. 525. § (2): „A sértett, illetőleg törvényes képviselője, továbbá a sértett nő férje részéről tett feljelentés vádindítványnak tekintendő és a büntető törvények értelmében az eljárás megindításához szükséges magánindítványt [90.§.] is pótolja.”

átvétele tehát ilyenkor a Bp. 42. §-ának negyedik bekezdése által egyébként megkívánt külön nyilatkozat nélkül automatikusan bekövetkezett, sőt, mivel a sértett „a vád elejtéséről nem az ügyészségtől, hanem a járásbírószágtól nyer értesítést: e helyen a 42. § nem alkalmazható”¹⁶². Nyilván erre is tekintettel rendelkezett úgy a Bp., hogy a tárgyalásra „a magánvádlónak tekintendő sértett azzal idézendő, hogy a mennyiben a tárgyalás órájára sem ő, sem képviselője nem jelen meg a bíróság előtt, a vádtól elállottnak fogják tekinteni”¹⁶³

Az eljárás további egyszerűsítését eredményezte az a következő szabály, amely szerint „a sértett a tárgyalás határnapjáról azzal a figyelmeztetéssel értesítendő, hogy ha nem jelenik meg, illetőleg magát nem képviselteti; a bíróság azt fogja vélelmezni, hogy a közvádló által esetleg elejtendő vádnak képviselőjét nem szándékozik átvenni”¹⁶⁴. Ez jelenti a pótmagánvádra vonatkozó általános szabályok alóli másik legjelentősebb kivételt, hiszen ezáltal mellőzendő volt a tárgyaláson történő vádelejtés esetén egyébként kötelező értesítése a sértettnek, aki azonban a mulasztását ilyenkor is igazolhatta¹⁶⁵. Ez kifejezetten is következik a Bp. járásbírószági tárgyalásra vonatkozó 539. §-ának második és harmadik bekezdésében foglalt következő rendelkezésből: „A mennyiben a vádat nem a közvádló képviseli, a járásbírószág megszüntető végzést hoz az esetben is, ha a tárgyalás helyén a kitűzött órára sem a fő- vagy a pótmagánvádló, illetőleg a magánvádlónak tekintendő sértett, sem meghatalmazottjuk rendes idézés daczára nem jelent meg és elmaradásukat elfogadható módon ki nem mentették; a vád emelésére jogosultak közül pedig senki sincs jelen, vagy a jelenlevő jogosult nem hajlandó a vád képviselőjének átvételére. A magánvádló, illetőleg a sértett elmaradása miatt hozott megszüntető végzés ellen perorvoslat kizárásával csak igazolásnak van helye.” Az eljárás további egyszerűsítését szolgálta az az előbbieket kiegészítő rendelkezés, amely szerint a bíró „a már meghozott megszüntető határozatot is félreteheti és megtarthatja a tárgyalást, ha a sértett a tárgyalás befejezése után még oly időben jelen meg, midőn a többi megidézettek még nem távoztak el”¹⁶⁶. [Az eljárás – manapság szólamszerűen hangoztatott – egyszerűsítése és gyorsítása érdekében a napjainkban is tipikusnak tekinthető ilyen élethelyzetre is gondoló jogalkotó bölcs

¹⁶² BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bűnvádi perrendtartás magyarázata, Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, Budapest, 1897, III/282.

¹⁶³ Bp. 530. § (4)

¹⁶⁴ Bp. 530. § (6)

¹⁶⁵ Bp. 463-464. §

¹⁶⁶ Bp. 539. § (4)

előrelátása szerintem példaként lebeghetne előttünk a hatékony működésre képtelennek mutakozó igazságszolgáltatási rendszerünk szabályozásakor.]

Más esetekről ehelyütt azért nem kell szót ejtenünk, mert a törvényszéki hatáskörbe tartozó bűncselekmények miatti [vagyis az általános szabályok szerinti] eljáráshoz képest a Bp. nagy mértékben leegyszerűsítette az előkészítő szakaszt, miután az 528. §-ának első bekezdése szerint: „A nyomozás a mellőzhetetlenül szükségessé szorítkozik s azt a feljelentés után az eljáró bíró teljesíti vagy teljesített. Vizsgálatnak nincs helye.” Ugyancsak mellőzendő volt a Bp. XV. fejezetében szabályozott vád alá helyezési eljárás lefolytatása is. Ha tehát a mai vagy a közelmúltból ismert szabályozás tükrében szeretnénk elhelyezni valahol a Bp. XXIX. fejezetének rendelkezéseit, akkor a magánvádas –, illetőleg a vétségei eljárás szabályait kellene szemügyre vennünk. Más összefüggésben pedig azt mondhatjuk, hogy a Bp. rendkívül leegyszerűsítette a pótmagánvádló általi vádképviselet gyakorlásának szabályait, de anélkül, hogy ezáltal számára bármilyen érdeksérelmet okozott volna.

3. 4. 7. A pótmagánvádló jogi képviselete

Különösen a kötelező ügyvédi képviseletet előíró Be. rendelkezéseinek ismeretében érdemes némi figyelmet fordítanunk a Bp. képviseletre vonatkozó szabályozásának tanulmányozására is. Ennek részletes szabályait a Bp. 47. §-ában találjuk a következők szerint:

„A 41. és 42. §-ok eseteiben a sértett helyett, a ki a 16-ik életévét be nem töltötte, vagy a ki az 1878. évi XX. t. cz. 28. §-ának a/, b/, d/ vagy e/ pontja alapján gondnokság alatt van, kizárólag törvényes képviselője; a 16-ik életévét betöltött kiskorú helyett, valamint a vagyon ellen irányzott bűncselekményekre nézve, a pazarlás miatt gondnokság alatt levő sértett helyett törvényes képviselője is; végre olyan testületek, társaságok vagy egyesületek helyett, a melyek polgári pereket folytathatnak, azok képviselhetik a magánvádat, a kik az illető jogi személyt magánjogi jogviszonyaiban képviselik.

A magánvádló és a csatlakozó ügyvéddel képviseltethetik magukat, mindazoknál az eljárási cselekményeknél, a melyekre nem személyes megjelenés kötelezettségével vannak idézve.

A bíróság meghagyhatja, hogy a magánvádló, a csatlakozó, vagy közülök egyesek ügyvédet, esetleg a kézbesítések átvételére a bíróság székhelyén lakó megbizottat válasszanak.

A magánvádló vagy a csatlakozó akkor is megjelenhet a bíróság előtt, ha ügyvéd képviseli.”

Az általános érvényű kötelező ügyvédi képviseletet tehát a Bp. nem írta elő a magánvádló számára, noha az a miniszteri indokolása szerint „a vádlói teendők szabályosabb, expeditivebb teljesítése szempontjából nagyon kívánatos”¹⁶⁷. Ugyanakkor lehetőséget adott a bíróságnak arra, hogy a magánvádlót konkrét ügyben ügyvéd választására utasíthassa. E rendelkezés sajátosságát jelenti azonban, hogy a bíróság ezen alapuló felhívásának figyelmen kívül hagyása nem volt szankcionálható. „Ennélfogva ha azok a sértettek, a kik ügyvéd vagy a bíróság székhelyén lakó megbizott választására vannak felhiva, e meghagyásnak nem tesznek eleget, az első foku bíróság továbbra is kénytelen lesz határozatait közvetlenül a magánvádlónak vagy csatlakozónak, illetőleg a bíróság székhelyén kívül lakó megbizottjának kézbesíteni.”¹⁶⁸ A szabályozás azonban később változott, amire a következőkben térek ki részletesebben.

3. 4 . 8. Egyszerűsítési törekvések

Az eddigiekben a pótmagánvadra vonatkozó szabályozást a Bp. elfogadásakor hatályos jogszabályszeveg alapján ismertetem, amely azonban később jelentősen módosult: témánk szempontjából előbb a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló 1921. évi XXIX. törvénycikk [I. Bpn.], majd a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvénycikk [II. Bpn.] rendelkezései folytán. Az oppurtunitás elvét eredetileg csak rendkívül szűk körben ismerő Bp. szabályait az I. Bpn. 6. §-a a következők szerint módosította: „Ha a bűnvádi eljárás kizárólag a 2. § alá eső oly bűncselekmény miatt folyik, amelyet a jelen törvény életbelépése előtt követtek el, a kir. ügyész a főügyész hozzájárulásával a nyomozást a Bp. 101. §-ában felsorolt okok hiányában is megszüntetheti, vagy a vádirat benyújtásáig a vádat elejtheti, ha a kir. ügyészség meggyőződése szerint a cselekmény igen csekély jelentőségű, a közérdeket

¹⁶⁷ In: BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/486.

¹⁶⁸ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/488.

számbavehetően nem sérti és a terhelt egyénisége s életviszonyai, különösen pedig a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételére irányuló törekvése alapot nyújtanak arra a reményre, hogy az eljárás megszüntetése a terheltet újabb bűncselekmény elkövetésére ösztönözni nem fogja.” Megjegyzendő azonban, hogy ez a rendelkezés büntett vagy vétség miatt korábban már elítéltekre nem volt alkalmazható. A mai fogalmaink szerinti „salátatörvény” kategóriájába tartozó [147 §-ból álló] II. Bpn. három vonatkozásban: 1/ a kötelező ügyvédi képviselő bevezetésével, 2/ az opportunus körének szélesítésével, és 3/ a bűnügyi költségek előlegezésére vonatkozó szabályozás megváltoztatásával és az illetékkötelezettség előírásával is érintette a pótmagánvadászt, amelyeknek a behatóbb szemrevételezése a mai szabályozás elfogadhatóságának megítélése szempontjából sem tűnik haszontalan vállalkozásnak.

3. 4. 8. 1. A kötelező ügyvédi képviselő

A II. Bpn. 104. §-a a kötelező ügyvédi képviselőre vonatkozóan a következőképpen rendelkezett:

„A kir. törvényszék – akár mint elsőfokú, akár mint fellebbviteli bíróság – előtt a magánvadászt rendszerint ügyvédnek kell képviselnie. Amennyiben a törvény a magánvadászt megjelenéséhez vagy más eljárási cselekményéhez jogkövetkezményt fűz, az ilyen rendelkezés a magánvadászt képviselő ügyvédre is kiterjed.

Ha a kir. ügyész a vádat a kir. törvényszék főtárgyalásán ejti el, a jelenlevő sértett személyesen veheti át a pótmagánvadászt és azt ugyanazon a határnapon ügyvéd nélkül képviselheti.

A magánvadászt tekintetében is alkalmazni kell a polgári perrendtartásnak azokat a szabályait, melyek a kötelező ügyvédi képviselő alól mentességet állapítanak meg. [Pp. 97. §.]

A meghatalmazás [Pp. 100-110. §.], valamint a szegénységi jog [Pp. 112 – 123. §.] tekintetében a polgári perrendtartás szabályait kell megfelelően alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy olyankor, ha a magánvadászt a szegénységi jog kedvezményében részesül, a bíróság az ügyvédi képviselő kötelezettsége alól felmentést adhat, vagy a magánvadászt képviselőre ügyvédet rendelhet.”

A törvénycikk miniszteri indokolása szerint „a büntető eljárás komolyságának fokozására irányulnak a javaslatnak azok az intézkedései, melyek a magánvadászt gyakorlásának könnyelmű és szakszerűtlenségét kívánják csökkenteni egyfelől a

kötelező ügyvédi képviselő rendszerének bizonyos körben meghonosításával”¹⁶⁹. Ebből következően a Be. által előírt kötelező ügyvédi képviselőt nem tekinthetjük minden előzmény nélkülinek, s így nem feltétlenül az ügyvédi lobby ténykedését kell mögötte látnunk.

3. 4. 8. 2. Az opportunitás lehetőségének bővülése

Az opportunitás lehetősége a II. Bpn. 105. §-ával a következők szerint bővült:

„Ha ugyanazt az egyént több bűncselekmény gyanúja terheli, a kir. ügyészség mellőzheti ezek közül a vádemelést olyan bűncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem befolyásolhatja. Ilyen esetben mellőzni kell a vádemelést olyankor, amikor az ilyen bűncselekmény felderítése és ítélettel eldöntése jelentékenyen késleltetné az ugyanazon terhelt ellen nagyobb jelentőségű bűncselekmény miatt folyó eljárás befejezését.

A vádemelésnek ily mellőzése esetében pótmagánvádnak nincs helye, a sértett azonban a kir. ügyészség határozata ellen a kir. főügyészhez folyamadhatsz.”

Az általános miniszteri indoklás szerint az „eljárás komolyságát kívánja fokozni a javaslat azzal is, hogy megengedi a kir. ügyészségnek a vádemelés mellőzését minden olyan esetben, amikor valakit több bűncselekmény gyanúja terhel és ezek közül egynek vagy többnek letárgyalása esetében a kiszabott büntetés előreláthatólag olyan jelentékeny lehet, hogy a többi bűncselekmény elbírálása a közérdek szempontjából közömbösnek s így céltalannak tekinthető”¹⁷⁰. S hogy erre tekintettel miért zárja ki a Bpn. a pótmagánvadás lehetőségét, arra a részletes miniszteri indoklás a következő logikus magyarázattal szolgál: „A §. alapján mellőzött vádemelés esetében nem enged pótmagánvadás a javaslat, mert különben nem érhetné el célját, a fölösleges hatósági munka megtakarítását és ezzel együtt az eljárás nagyobb gyorsaságát. A gyakorlati tapasztalat az bizonyítja, hogy a büntető perjog tudományában kifejtett elvek nem abszolút értékűek és a célszerűség érdekében, amelynek éppen az eljárási jogban nagy a jelentősége, az egyes elvek viszonylagos érvényesülése egymás mellett fölöttebb kívánatos. Így a javaslat a §-ban meghatározott körben érvényesüléshez juttatja a közvadás monopóliumának elvét, melyet bünvádi perrendtartásunk ma csupán a

¹⁶⁹ Magyar Törvénytár, Franklin – Társulat, Budapest, 1931, 467.

¹⁷⁰ *Uo.*

felhatalmazásra és kívánatra üldözendő bűncselekmények eseteiben ismer el.”¹⁷¹ Ennek megfelelően a szóban forgó rendelkezés kétségtelenül korlátozta a pótmagánvád lehetséges érvényesülési körét, ami azonban nyilvánvalóan szükségszerű lépés volt a jogalkotó részéről, mert különben valóban könnyen olyan helyzet állhatott volna elő, hogy a jogalkalmazás elveszíti a réven, amit nyer a vámon. Mindazonáltal, amint láthattuk, a Bpn. legalább jogorvoslati lehetőséget biztosított a sértett számára az ilyen ügyészi intézkedéssel szemben.

3. 4. 8. 3. A bűnügyi költség előlegezése

A Bpn. bűnügyi költségek előlegezésére vonatkozó új rendelkezése a Bp. 479. §-ának második bekezdése helyébe lépett és az addig magánvádas ügyekben is érvényesülő államkincstár általi általános költségelőlegezés helyett az ilyen ügyekben a bíróság saját döntésétől függően a tanú vagy a szakértő megidézését megfelelő összeg előzetes letétbe helyezéséhez köthette a módosított szabályozás szerint, kivéve, ha „a megidézést kérő fél szegénységi jogban részesül”.¹⁷² A büntetőbírósági eljárás költségeit érintette az az új rendelkezés is, amely pótmagánvádra folyó ügyek tekintetében illetékkötelezettség rendelettel történő megállapítására hatalmazta fel a pénzügyminisztert, amihez csupán az igazságügy miniszter egyetértését kívánta meg.¹⁷³ Ennek bevezetését a miniszteri indokolás azzal a meglepő érveléssel kívánta alátámasztani, hogy a pótmagánvád „a közvád rendszerében bizonyos mértékig mint a sértettnek nyújtott kedvezmény jelentkezik”¹⁷⁴. Azt nem tudom, hogy vajon a korabeli dogmatikusok mit szóltak ehhez az érveléshez, amely inkább a fiskális, semmint a pótmagánvád bevezetése mellett felhozott garanciális szempontokat tükrözi. Ebből következően a pótmagánvádas ügyek illetékkötelezettségének bevezetését semmiképpen nem sorolnám a követendő jogi tradícióink közé.

¹⁷¹ *Ld. i.m.* 516.

¹⁷² II. Bpn. 118. §

¹⁷³ II. Bpn. 120. §

¹⁷⁴ Magyar Törvénytár *i.m.* 525.

4. AZ ELTÖRLÉSTŐL AZ ISMÉTELT BEVEZETÉSIG

4. 1. A pótmagánvád az egypártrendszer idején

A korabeli szerzők által a „burzsoá jogszabályok” körébe sorolt Bp.-t a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény [II. Bp.] váltotta fel, amelynek deklarált célja az volt, „hogy a büntető eljárás szabályozásával a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjének és intézményeinek, valamint a dolgozók jogainak védelmében biztosítsa a bűncselekmények üldözését, a dolgozó nép ellenségeinek megbüntetését s a dolgozóknak a szocialista társadalmi együttélés szabályaira való nevelését.”¹⁷⁵ Ebből akár a pótmagánvád szépen induló karrierjének a leáldozását is kiolvashatnánk, de érdekes módon ez ekkor még nem következett be, sőt ehelyett kifejezetten bővült a sértett ilyen irányú mozgástere. Az kétségtelenül meglátszik, hogy a II. Bp. megalkotói ismerték a Bp.-t, még ha színvonalát tekintve azt messze alulmúló jogalkotási terméket sikerült is produkálniuk, ami az eljárás felismerhető egyszerűsítésére és gyorsítására irányuló jogalkotói törekvés tükrében is megállapíthatónak látszik. Erre utal a magánvád szabályozásának kodifikációs technikája és ezen belül a pótmagánvád szabályrendszere is.

A II. Bp. ugyanis a következő alapvető jelentőségű rendelkezéseket tartalmazta a pótmagánvád szabályozása körében: „Ha az ügyész olyan cselekmény esetében, mely nem főmagánvádra üldözendő, a nyomozás teljesítését megtagadja [90. §], a nyomozást megszünteti [134. §], a vádat elejti [38. § (3) bek.], vagy a terheltet felmentő elsőfokú ítélet ellen fellebbezéssel [188. §] nem él, illetőleg az ilyen ítélet ellen bejelentett fellebbezését visszavonja [192. §, 193. § (3) bek.], a sértett mint pótmagánvádló, a vád képviselőjét átveheti, kivéve, ha erről már korábban lemondott. Ha az ügyész a vád elejtését, a felmentő ítéletben való megnyugvást, illetőleg a fellebbezés visszavonását tárgyaláson jelenti be, a sértettnek nyomban, illetőleg a 189. § (1) bekezdésében megszabott idő alatt kell nyilatkoznia a vád képviselőjének átvétele kérdésében. Ezeken az eseteken kívül a sértett a vonatkozó írásbeli értesítésnek – az ügyész határozata ellen bejelentett jogorvoslata esetén [136. §] a másodfokú ügyészi határozatnak – részére történt kézbesítésétől számított harminc nap alatt veheti át.”¹⁷⁶ A szabályozás

¹⁷⁵ II. Bp. 1. §

¹⁷⁶ II. Bp. 41. § (2)

kétségtelen újdonsága abban mutatkozik, hogy „a felmentő elsőfokú ítélet elleni ügyészi fellebbezés elmulasztása vagy a bejelentett ügyészi fellebbezés visszavonása esetén – amit csak a bírói gyakorlat [Kúria 3727/1909., Büntetőjogi Döntvénytár, új folyam, III. évf. 117.] ismert el a vádképviselő pótmagánvádlói fellépésre okot adó megtagadásának – is teret nyitott”¹⁷⁷ a pótmagánvádló fellépésének. Az ennek elismeréséhez vezető elv azonban már korábban is érvényesület a gyakorlatban, hiszen a Kúria teljes ülése az 1882. június 5-én kelt 9. számú „döntvényében azt mondta ki, hogy a kir. törvényszék hatósági körébe tartozó büntetendő cselekmény miatt indított bűnvádi ügyben az alsóbb fokú bíróságok által hozott felmentő ítélet, vagy megszüntető határozat esetében a magánjogi elégtételre jogosított közvetlenül sértett vagy károsított, amennyiben az ebbeli elégtétel iránti igényét bejelentette, és arról le nem mondott, ha a kir. ügyész nem fellebbezett, jogosítva van a föllebbezési perorvoslatot, a kir. ügyészre nézve fennálló feltételek mellett és hatállyal használni”¹⁷⁸.

A részletszabályokat illetően pedig azt látjuk, hogy a nyomozás megtagadása esetén az erre kizárólagos hatáskörrel rendelkező ügyésznek kellett erről a feljelentést tett vagy magánindítványt előterjesztett sértettet a II. Bp. 41. §-ának (2) bekezdésére való figyelmeztetéssel értesíteni.¹⁷⁹ Ugyanilyen kötelezettség terhelte a bíróságot is a tárgyalás előkészítése során ügyészi vádelejtés esetén, azzal az eltéréssel, hogy indokolt esetben a sértett a vád képviselőjének átvétele esetén vádirat egyidejű benyújtására is felhívható volt. A vádképviselő átvételének, illetőleg a vádirat erre irányuló felhívás melletti elmulasztása az eljárás megszüntetését vonta maga után, amire az értesítésben figyelmeztetni kellett a sértettet.¹⁸⁰ Egyszerűbb volt a helyzet a vád tárgyaláson történő elejtése esetében, mivel a bíróságnak azzal a figyelmeztetéssel kellett a sértettet megidézni, hogy távolmaradása esetén a 41. § (2) bekezdésében biztosított jogát nem gyakorolhatja.¹⁸¹ Ennek megfelelően ügyészi vádelejtés esetén a bíróság megszüntette az eljárást, ha a sértett nyomban nem vette át a vád képviselőjét vagy azon idézés

¹⁷⁷ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 21.

¹⁷⁸ Budapesti Királyi Ítéltábla 40 881. B. 1883. sz. ítélete, *in*: EÖTVÖS Károly, A nagy per II, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1968, 372.

¹⁷⁹ II. Bp. 90. § (4) – (5)

¹⁸⁰ *Uo.* 145. § (2)

¹⁸¹ *Uo.* 139. § (5)

ellenére nem volt jelen.¹⁸² A magánvádló változatlanul csak a terhelt terhére jelenhetett be fellebbezést¹⁸³, s továbbra sem volt jogosult perújítás indítványozására¹⁸⁴.

A pótmagánvádnak ez a sajátos másodvirágása azonban természetesen nem tarthatott sokáig a kor viszonyai közepette, így nem meglepő, hogy a II. Bp. 1954. évi V. törvénnyel elfogadott novellája hatályon kívül helyezte a pótmagánvádról rendelkező 41. §-ának (2) bekezdését, s 1954. augusztus 1. napjával megszűnt Magyarországon a pótmagánvád intézménye. Ettől kezdve a sértett a nyomozás megtagadása ellen legfeljebb panasszal élhetett az ügyészhez, illetőleg – ha a megtagadó határozatot ő hozta vagy hagyta jóvá – a felettes ügyészhez¹⁸⁵, amely jog természetesen a nyomozás megszüntetése esetén is megillette¹⁸⁶, valamint érvényesíthette a polgári jogi igényét, amivel ki is merítettük a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatti büntetőeljárás befolyásolására rendelkezésére álló törvényi lehetőségeit. Ennek szükségszerűségére vonatkozóan Bócz Endre a következő szemléletes magyarázattal szolgál: „A szocialista büntetőeljárás rendszerben névértékben elfogadott és hangoztatott tétel volt, hogy a nyomozás – vagyis az eljárás előkészítő szakasza – elvileg egyenjogú és egyenértékű a tárgyalással a tényfelderítés, bizonyítás és jogi megítélés terén egyaránt. A netán adódó eltérések eseti és épp ezért elvileg elkerülhető hibák következményei. Ha az ügyészség nem emel vádat, evidenciának tekintendő, hogy erre valójában nincs is ok.”¹⁸⁷

Egyszóval a sértett csak ne szóljon bele a saját ügyének hozzáértő szakemberek által végzett intézésébe, különösen az ügyész dolgába, aki tapasztalataim szerint alkalmasint még az 1980-as években is dominálhatta a tárgyalást, ilyen társadalmi légkörben pedig a maguk igazát mindenképpen érvényesíteni kívánó, quasi ügyészi jogkörrel rendelkező izgága sértetteknek nyilván semmi szüksége nem volt a szocialista igazságszolgáltatásnak, amely igyekezett a pótmagánvád emléktől is megszabadulni, így aztán cseppet sem meglepő, hogy ismételt bevezetésének a gondolata nem merült fel komolyan sem az 1962. évi 8. törvényerejű rendelettel, sem az 1973. évi I. törvénnyel elfogadott újabb büntetőeljárás kódexek megalkotásakor, egészen az 1980-as évek végéig.

¹⁸² Uo. 175. § (3)

¹⁸³ Uo. 218. § III/1.

¹⁸⁴ Uo. 215. § (2)

¹⁸⁵ Uo. 25. §

¹⁸⁶ Uo. 41. §

¹⁸⁷ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 21.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a büntető eljárásjog elméleti művelőit ne foglalkoztatta volna változatlanul a pótmagánvád kérdése. Király Tibor pl. már 1968-ban részletes vizsgálat alá vette a jogintézmény lehetséges előnyét és hátrányait a sértett eljárásjogi helyzetével foglalkozó tanulmányában¹⁸⁸. Az 1962. évi 8. tvr. hatálya idején született tanulmány azért is figyelemre méltó, mert szerzőjének érvrendszere ma is megállja a helyét, csak a pótmagánvád intézményesítése ellen és mellett szóló érvek jelentőségének értékelésekor ma már máshova helyezük a hangsúlyokat, így érdemes azokat közelebbről szemügyre vennünk. A tanulmány szerint a pótmagánvád mellett szóló érvként egyedül az hozható fel, hogy törvényességi garanciát jelent a sértett számára az ügyész tétlenségével szemben, ha az „tévedésből, vagy más meggondolások miatt nem emel vádat, noha igazán ez lenne a törvényes”¹⁸⁹.

Ezzel szemben a tanulmány alapján a pótmagánvád ellen felhozható érvek a következők szerint csoportosíthatók: 1/ Nem biztosítja a vádképviselőt tárgyilagosságot: „A sértett a büntett folyamán elszenvedett sérelem miatt a legkevésbé sem elfogulatlan.”¹⁹⁰ 2/ Megalapozatlan vádemeléshez vezethet: „Ha az ügyész a nyomozást megszüntette és vádat nem emelt, mert ehhez elég bizonyítéka vagy törvényes alapja nincs, a magánszemély sem rendelkezhet ezekkel.”¹⁹¹ 3/ Nem egyeztethető össze a büntetőeljárás közzévaló általi vádképviselőt alapuló rendszerével: „A pótmagánvád ellen felhozzák azt is, hogy nem fér meg olyan eljárási rendszerrel, amelyben a legalitás és az officialitás uralkodik, és az ügyész ezek szerint jár el. Ő ui. a törvénynek szerez érvényt akkor, amikor vádat emel, és akkor is, amikor nem emel.”¹⁹² 4/ Bizonyítási nehézségeket eredményez, mert „a sértettre aránytalanul nagy terhet ró a vád bizonyítása, és túlságosan nagy felelősséget az alaptalan vád”¹⁹³. A sértett pótmagánvadjával kapcsolatos mindeme aggályokra tekintettel Király Tibor a következő következtetésre jutott: „A pótmagánvád újra való bevezetése tehát nem szükséges és nem időszerű, de kívánatos a sértett panaszának elfogulatlan elbírálása és ennek törvényi biztosítása, továbbá annak a továbbra is való biztosítása, hogy a sértett a

¹⁸⁸ KIRÁLY Tibor, A sértett a büntetőeljárásban, Magyar jog és külföldi jogi szemle 1968 februári szám. In: Király Tibor: Szemelvények ötven év büntetőjogi és más tárgyú tanulmányaiból, ELTE – ÁJK Büntetőeljárás jog és büntetés-végrehajtási jog Tanszék, 2005, 185-194.

¹⁸⁹ *Uo.* 187.

¹⁹⁰ *Uo.*

¹⁹¹ *Uo.*

¹⁹² *Uo.*

¹⁹³ *Uo.* 189.

büntető igényen kívül más igényt a nyomozás megtagadása vagy megszüntetése ellenére korlátlanul érvényesíthesse.”¹⁹⁴

A magánvád avatott szakértőjeként számon tartott Tremmel Flórián szintén foglalkozott a pótmagánvád kérdésével, azonban ennek átfogóbb elemzése nélkül. Mindazonáltal „a burzsoá és a szocialista jogrendszer” összehasonlításának eredményeként „a legalitás és a közvádmonopólium érvényesülésének, áttörésének” kérdéskörében tett következő megállapításai – az akkoriban szokásos ideologikus megközelítéstől elvonatkoztatva – jól rávilágítanak a pótmagánvád alapproblémájára: „A magánvád változatos szabályozása kétséget kizáróan azt mutatja, hogy mindkét jogrendszerben problematikus a sértett bűnüldöző funkciójának megítélése. Ugyanakkor éppen a változatos szabályozásból megalapozottan vonható le az a következtetés, hogy a sértett – érdekei, helyzete által determináltan – minden eljárási cselekménye elsősorban a bűnüldöző funkcióval áll szoros összefüggésben. Az eltérő szabályozások lényegében nem tettek mást, mint ezt a reális összefüggést, többé-kevésbé jogilag is elismerték az önálló [főmagánvád] vagy járulékos [pótmagánvád, mellékmagánvád] sértetti vádképviselet formájában. [...] A jogi elismerés folytán viszont mindig felmerült a sértett rendelkezési joga tartalmának és terjedelmének problémája. Ennek számos részletkérdés mellett a legkényesebb területe a pótmagánvád. Itt eltérő tendencia mutatkozik a szocialista és a kapitalista jogrendszer között. Míg a burzsoá jogban elsősorban – a magánindítvány mellett – a polgári jogi igény adta a gyökerét a pótmagánvád kialakulásának és viszonylag széles körű elismerésének, addig a szocialista jogban a pótmagánvád kifejezett elismerése nélkül, éppen a polgári jogi igényt nem érvényesítő sértett jogállása került közel a pótmagánvádlóéhoz.”¹⁹⁵ Éppen a szerző ez utóbbi megállapítása jelzi, hogy a pótmagánvád valójában alapvetően ideológiai kérdés volt a korabeli jogalkotás számára, ami még inkább kitűnik a következőkből: „Hatályos jogunk a pótmagánvád kizárására törekszik, a közvadás ügyekben nem tekinti elfogadható vagy szükséges korrektívumnak a pótmagánvádat. A jogi szabályozásból az a megítélés tükröződik, hogy a közvád alkalmas a magánvád helyettesítésére, a magánvád viszont nem.”¹⁹⁶

¹⁹⁴ *Uo.* 190.

¹⁹⁵ TREMMEL *i.m.* 78-79.

¹⁹⁶ *Uo.* 158. old.

A pótmagánvád egy sajátos megnyilvánulási formájaként hivatkozott még Tremmel Flórián az ún. véleményeltérés esetére, amelynek lényegét a feljelentés tárgyát képező cselekmény büntetőjogi megítélésében a bíróság és az ügyészség álláspontja között a bűncselekmény közvadás vagy magánvadás jellegére kiható eltérés jelenti.¹⁹⁷ Ennek a problémának a megoldhatósága érdekében keletkezett a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 86. számú állásfoglalása. Eszerint: „Ha a bíróság álláspontja szerint a rendelkezésre álló adatok közvadás bűncselekményre utalnak, de az ügyész ezt nem látja megvalósulni, s ezért nem emel vádat, ugyanakkor azonban a feljelentésben foglalt kimerítik valamely magánvádra üldözendő bűncselekmény törvényi tényállását: a bíróságnak a büntetőeljárást a magánvád alapján le kell folytatnia.”¹⁹⁸ Ennek legfontosabb indokaként a büntető kollégiumi állásfoglalás a következőkre hivatkozott: „A büntetőeljárásnak a magánvád alapján történő lefolytatását a törvényesség követelménye, valamint az indokolja, hogy bűncselekmény elkövetése esetén büntetőjogi felelősségre vonást alkalmazni kell. Az ezzel ellentétes felfogás azt eredményezné, hogy a bíróságnak és az ügyészségnek a megvalósított bűncselekmény közvadás, illetőleg magánvadás jellege kérdésében elfoglalt eltérő álláspontja az elkövetőt indokolatlanul mentesítené a büntetőjogi felelősség alól, a sértettet pedig megfosztaná az őt megillető jogvédelemtől.”¹⁹⁹

Ezt az állásfoglalást Tremmel Flórián akként értékelte, hogy „a bírói gyakorlatunk jelentős engedményt tett a pótmagánvád irányában. Ilyen esetben ugyanis tartalmilag a magánvád a közvádat helyettesíti, más kérdés, hogy a materiális vád csak a processzuális vád keretei között – azaz a magánvád körébe tartozó bűncselekmény vonatkozásában – bírálható el. Ez a jogi megoldás bizonyos fokig a pótmagánváddhoz áll közel.”²⁰⁰ A magam részéről az idézett okfejtésből a „bizonyos fokig” kifejezésre helyezném a hangsúlyt, miután az állásfoglalás szerint a sértett nem a közvadás deliktum miatti felelősségre vonást, hanem csupán azt érthette el, hogy a bíróság egyáltalán elbírálja a sérelmére elkövetett cselekményt, ha az megvalósította valamely magánvádra üldözendő bűncselekmény törvényi tényállását, amit legfeljebb ennyiben – tehát az eljárás törvényes vád hiányában való megszüntetésének kiküszöbölhetőségére

¹⁹⁷ *Uo.*

¹⁹⁸ BERKES György [szerk.] Legfelsőbb Bíróság büntetőjogi és büntető eljárásjogi testületi állásfoglalásai, HVG-ORAC, Budapest, 1996, 118.

¹⁹⁹ *Uo.* 119.

²⁰⁰ TREMMEL *i.m.* 160.

tekintettel – lehet a pótmagánvád irányába történt elmozdulásként értékelni. Ettől függetlenül a véleményeltérés problémája körében a pótmagánvádnak kétségkívül meg van a maga jelentősége, hiszen bevezetésével minden további nélkül megoldódott az előbbieken vázolt ellentmondásos helyzet.

4. 2. A pótmagánvád ismételt bevezetésének előzményei

4 .2. 1. A kodifikációs kormányhatározat előtt

Az 1990-es évek elejére nyilvánvalóvá vált a büntetőeljárás átfogó megreformálásának szükségessége, amihez számos egyéb ok mellett a sértett tarthatatlan processzuális helyzetének felismerése is hozzájárult. Ezek az okok, ha nem is teremtettek kodifikációs szükséghelyzetet, de mindenesetre feltétlenül időszerűvé tették „az eljárásjog újraalkotását”²⁰¹ Ennek előkészítése a büntetőeljárás koncepciójáról szóló 2002/1994.(I. 17.) számú Kormányhatározat elfogadásával kezdődött meg, amely a mellékletében meghatározta a büntetőeljárás törvény tervezetének elkészítésénél irányadó fő szempontokat, köztük a sértetti jogok bővítésének kívánalmát, hiszen ennek 6. pontjában a következőket fogalmazta meg: „A büntetőeljárás során szélesíteni kell a sértett igényérvényesítési lehetőségeit és eljárási jogosítványait. Megfelelő korlátok között meg kell engedni, hogy a sértett pótmagánvádlóként járhasson el.”

Ez ekkor már kézenfekvő kodifikációs irányt jelentett, hiszen a hazai jogirodalom művelői közül már az ezt megelőző években többen felvetették a pótmagánvád ismételt bevezetésének indokoltságát. Közéjük tartozik Bócz Endre, Jungi Eszter, Király Tibor, Koczka Csaba, Lőrinczy György, Mészáros Zsolt, Tremmel Flórián és Tóth Tihamér, akik a témára vonatkozó publikációik megjelenésének időbeli sorrendjében a következők szerint érintették a pótmagánvád bevezetésének kérdését:

Bócz Endre már 1990-ben felvetette az ügyészi vádmonopólium oldásának szükségességét „a bíróság igazságszolgáltatási monopóliumának helyreállítása”²⁰² érdekében, amelynek eszközeül a pótmagánvád korlátozott körű ismételt bevezetését

²⁰¹ FINSZTER Géza, Az alkotmányos büntetőeljárás és a nyomozás, Fundamentum 1997/2, 115.

²⁰² BÓCZ Endre, Elgondolások a büntetőeljárás újrakodifikálásához, Belügyi Szemle 1990/1, 53.

javasolta.²⁰³ Tóth Tihamér 1991-ben foglalkozott részletesen a sértett vádképviselőben való részvételének kérdésével, aminek indokoltságát a következőkkel támasztotta alá: „A bűncselekmény sértettjei jogvédelmének, érdekeinek büntetőeljárásban való részvételének és szerepének erősítését jobban szolgálhatná, ha biztosítanák számára a vád képviselőjében való nagyobb fokú aktivitását. Ezt a pótmagánvád intézménye garantálhatja. A sértett büntetőeljárásban pót-magánvádlóként történő fellépése esetén a vádmonopóliummal összefüggő káros következményeket bizonyos feltételek megléte esetén korrigálhatná. A sértett, mivel a vádemelés mellőzése, a vád elejtése őt jogaiban, illetve érdekeiben hátrányosan érinti, ezért ellene panasszal élhet. Amennyiben az ügyben eljáró hatóság a panaszának nem ad helyt, illetve azt elutasítja, abban az esetben biztosítani kellene számára, hogy a bűnügy elbírálására a hatáskörrel, illetve illetékességgel rendelkező bírósághoz fordulhasson, és a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt pót-magánvádlóként felléphessen.”²⁰⁴

Lőrinczy György az ugyanebben az évben megjelent publikációjában szintén utalt arra, hogy „a vádmonopólium oldása érdekében kívánatos lenne a pótmagánvád visszaállítása”.²⁰⁵ Bócz Endre ugyanazon folyóirat következő számában a büntetőeljárás jövőbeli szabályozásával szembeni kívánalomként megfogalmazott oportunitás biztosításának igényére tekintettel vetette fel annak fontosságát, „hogy az embereknek lehetősége legyen vélt vagy valódi sérelmeik orvoslása érdekében a bírói döntés kieszközlésére”, amire megoldásként a szubszidiárius pótmagánvád bevezetését javasolta.²⁰⁶

Koczka Csaba 1992-ben vetette fel, hogy „a pótmagánvád legalitását a Bp. szabályozásánál szűkebb körben, de biztosítani kellene”²⁰⁷. Király Tibor a Magyar Kriminológiai Társaság 1993. január 25-ei ülésén fejtette ki részletesen a pótmagánvád bevezetésével kapcsolatos következő álláspontját: „Az ügyész vádmonopóliuma nem terjed ki a magánvádas ügyekre, de ez nem töri meg a közvádas ügyekben betöltött szerepét. A helyzet tehát ez: abban az ügyben van, illetőleg nincs büntetőeljárás, amelyben az ügyész akarja, természetesen a törvényes keretek között, és az ügyészi

²⁰³ Uo. 54.

²⁰⁴ TÓTH Tihamér, A sértett hatékonyabb jogvédelméről, Rendészeti Szemle 1991/3, 11.

²⁰⁵ LŐRINCZY György, Az ügyész büntetőeljárás funkcióiról és annak alkotmányjogi következményeiről, Rendészeti Szemle 1991/6, 31.

²⁰⁶ BÓCZ Endre, Milyen legyen a büntetőeljárás? Rendészeti Szemle 1991/7, 4.

²⁰⁷ KOZKA Csaba, A sértetti vádképviselő múltja, jelene, jövője, Ügyészségi Értesítő 1992/1, 35.

akarattal szemben csak az apparátuson belül van jogorvoslatra lehetőség. A vád ura az ügyész, és ha a vádat elejti, az eljárás megszűnik. A sértettet tehát az ügyész zárhatja el a bírói úttól, és igen nagy felelősséget és terhet kell e hálátlan szerep miatt az ügyésznek viselnie. Ennek orvoslására találtak már ki régen a pótmagánvádat, amelyet meggyőződésem szerint újra be kell vezetni. A pótmagánvád eltörlése annak a bűvöletnek volt a következménye, amely szerint az ügyész [egyedül] őrzi a törvényességet, amit tehát ő tesz, az csak törvényes lehet. Ezekkel az illúziókkal lélekben le kell számolnunk, teret engedve a sértett magán-tevékenységének, vállalva annak kockázatát, hogy lesznek alaptalan perek. Ezeknek korábban tartását pedig törvényi szabályozásra és a bíróságra kell bízni.”²⁰⁸

4. 2. 2. A kodifikációs kormányhatározat után

Mészáros Zsolt és Jungi Eszter 1995-ben szorgalmazták a pótmagánvád újbóli bevezetését. Ezt legfőképpen azzal indokolták, hogy „a pótmagánvád intézménye nélkül – szélsőséges esetekben – az ügyészi vádmonopólium quasi bíraskodássá fajulhat a vádemelés mellőzésével vagy a vádelejtéssel”. Másrészt „az ügyészségnek bármely körülményekből adódó – ideértve a kormánynak való esetleges alárendeltségéből származható – tévedését vagy mulasztását is orvosolhatónak” tartották a jogintézmény által.²⁰⁹ A következő évben Tremmel Flórián fejtette ki, hogy a pótmagánvád bevezetése „lehetne a sértett általános processzuális státuszának megerősítéséhez vezető alapvető megoldás”, mert álláspontja szerint ez „a közvadás ügyekben az ügyészi vádképviselőt legjobban kontrollja”²¹⁰.

Ugyanebben az évben jelent meg Lőrinczy György tanulmánya²¹¹, amely szintén hitet tesz a pótmagánvád lehetőségének biztosítása mellett, s bevezetésének indokoltságát a hazai szerzők közül először vizsgálja részletesebben az oppurtinátás kérdésével összefüggésben. A szerző szerint „a Bp. megalkotásakor a merev legalitás eszméjére épült fel, és még emellett is szükségesnek látta a jogalkotó a pótmagánvád biztosítását a hatalom. Ma amikor az ügyésznek már most is jogában áll a vádemelést mellőzni [Be. 147. §] és a fejlődés tendenciája az opportunitás irányába halad mindenképpen

²⁰⁸ KIRÁLY Tibor, A büntetőeljárás jog reformja elé, Magyar Jog 1993/5, 260.

²⁰⁹ MÉSZÁROS, JUNGI *i.m.* 17.

²¹⁰ TREMMEL, A magánvád szabályozása... *i.m.* 652.

²¹¹ LŐRINCZY *i.m.*

szükséges az ügyészi hatalom valamiféle ellensúlyozása. [...] Ennek megfelelő eszköze lehet, ha az állampolgárnak lehetőséget adunk az ügyész akarata ellenére is az ügy bírósági szakaszba való juttatására.”²¹²

A jogirodalom felvetései mellett a pótmagánvád bevezetésének elfogadását megkönnyítő másik körülmény az volt, hogy „1996. és 1999. között az Európa Tanácsnál egy szakértői bizottság tanulmányozta a közvádló szerepét a büntető igazságszolgáltatási rendszerben. Az e tanácskozás eredményeként elkészült ajánlás [Rec (2000)19] foglalkozott a közvádlói tevékenység ellenőrizhetőségével, a közvádlói döntések felülvizsgálati lehetőségeivel és ezzel kapcsolatban leszögezi: a vádemelés kérdésében a közvádlónak nagy autonómiája kell legyen, de a negatív döntéssel szemben egyfelől hierarchikus felülvizsgálati lehetőséget kell biztosítani, másfelől – ha ez sem vezet közvád emeléséhez – hierarchián kívüli bírói jogorvoslatra is lehetőséget kell teremteni. Ez lehet szubszidiárius pótmagánvád, vagy lehet egy vádkikényszerítési eljárás, amelynek keretében az iratok alapján a jogorvoslatra jogosult [rendszerint a sértett] kérelme nyomán a bíróság kötelezi az ügyészt, hogy emeljen előírt ténybeli körben és jogi minősítéssel vádat [Rec (2000)19.34. pont].”²¹³

Ezek közül a kodifikációs bizottság a vádemelés kikényszerítésének lehetőségét elismerő német szabályozási modellel nem foglalkozott érdemben, hanem a hazai hagyományokkal rendelkező pótmagánvád intézményének bevezetését fogadta el.²¹⁴ Mindenesetre azért megjegyezhetjük – ha másért nem, hát a pótmagánvád nagyobb becsülete érdekében –, hogy a kodifikáció kapcsán felmerültek olyan nézetek, „amelyek szerint a bíróság kötelezhetné az ügyészt a vádemelésre”²¹⁵.

Ilyen előzmények után került sor 1998-ban a Be. elfogadására, amelynek miniszteri indokolása [„A büntetőeljárás társadalmi elismertsége, a polgárok együttműködése az igazságszolgáltatás szerveivel” című általános részében] a pótmagánvád ismételt bevezetésének jelentőségét és a szabályozásánál irányadónak tekintett – a későbbi dogmatikai elemzések során számunkra fontos – szempontokat a következőkben foglalta össze:

²¹² *Uo.* 22.

²¹³ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 22.

²¹⁴ *Ld.* bővebben : A pótmagánvádról *i.m.* 38.

²¹⁵ NYÍRI Sándor, Az ügyész szerepe a bűnüldözésben, *Rendészeti Szemle* 1991/12, 6.

„A hatósági tétlenség, illetve tárgyszerűtlen eljárás talán legfontosabb korrekciós eszköze a törvényben a pótmagánvád intézménye. Pótmagánvádlóként – főszabályként – a sértett léphet fel. A pótmagánvádlóként való fellépésnek akkor van helye, ha a hatóság döntése mérlegelésen alapult, és a sértettnek reális lehetősége van arra, hogy a bírósági döntést kikényszerítse. Erre akkor kerülhet sor, ha a feljelentést azon a címen utasították el, hogy a feljelentett cselekmény nem bűncselekmény vagy büntethetőséget kizáró ok állapítható meg; a nyomozás megszüntetése esetében pedig a bűncselekmény hiányának megállapítása mellett akkor van helye a pótmagánvádló fellépésének, ha az ügyész büntethetőséget kizáró un. egyéb büntethetőséget megszüntető ok létét állapította meg. Nincs például lehetőség a pótmagánvád előterjesztésére, ha elévülés, kegyelem vagy a feljelentett, illetve a gyanúsított halála miatt utasították el a feljelentést vagy szüntették meg a nyomozást. Meg kell azonban gátolni, hogy a magukat jogaikban megsértettnek érző személyek alaptalan fellépése miatt ártatlan embereket hurcoljanak meg, és a bíróságokat értelmetlen eljárások lefolytatására kényszerítsék. Ennek érdekében a törvény kötelezően előírja a pótmagánvádló ügyvédi képviselőt [megjegyzendő, hogy a jogainak érvényesítésére képtelen sértett képviselőre a bíróság ügyvédet rendel ki], és kötelezi a pótmagánvádlót, hogy jelölje meg azokat az indokokat, amelyek alapján a feljelentés elutasítása vagy a nyomozás megszüntetése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza. A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha megállapítja, hogy a vádindítvány ténybeli vagy jogi alapja nyilvánvalóan hiányzik.”²¹⁶

Az a továbbiakból fog kiderülni, hogy mindez mit jelent a tételes rendelkezések tükrében. Azt azonban már most megjegyzendőnek tartom, hogy meggyőződésem szerint – szabályozásának nyilvánvaló gyengeségei ellenére is – a magyar büntető eljárásjog fejlődésében egyedül a pótmagánvád ismételt bevezetése miatt tekinthető mérföldkőnek a Be. megalkotása, amelynek az elfogadása egyébként a nemzetközi kötelezettségek teljesítésén túlmenően sajnos semmiféle alapvető szemléleti megújulást nem eredményezett, így a büntetőeljárásról alkotott mai képünk semmiben nem különbözik a húsz évvel ezelőttnél, minden jószándékú erőfeszítés ellenére, aminek a gyakorlati következményei ma már szembetűnőek.

²¹⁶ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

5. A PÓTMAGÁNVÁDAT IS ÉRINTŐ PROBLEMATIKUS KÉRDÉSEK

5. 1. A vádelv jelentősége mai büntető eljárásjogunkban

A Be. pótmagánvádra vonatkozó szabályozásának végiggondolása előtt szükségesnek tartom három olyan eljárásjogi kérdés vázlatos áttekintését, amelyek kívül esnek ugyan kutatási témám tematikus feldolgozásának keretein, de szerintem megkerülhetetlenek a jogintézményt érintő tételes rendelkezések behatóbb vizsgálatához. Előrebocsátom, nem a Dan Brown egyik lektűrjében olvasható ama vélekedést kívánom alátámasztani, ami szerint kétségesnek tekinthető, „hogy a jogászok sokat fejlődtek volna az évszázadok során”²¹⁷. De ahhoz képest, hogy Edvi Illés Károly szerint a büntető igazságszolgáltatásnak már a több évezreddel ezelőtti „első megjelenési formája a vádrendszerek összes alkatelemit magában foglalja”²¹⁸, a vádelv megítélésem szerint még mindig nem került a jelentőségének megfelelő helyére az ítélkezési gyakorlatunkban.

Ezt egyrészt a törvényi szabályozás következetlenségére látom visszavezethetőnek, ami alatt azt értem, hogy a jogalkotó a törvényes vád fogalmának a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett meghatározása, valamint a Be. 75. § (1) bekezdésének a 4. §-ának (1) bekezdésében foglalt alapvető rendelkezésével összhangban álló kiegészítése után még mindig a másodfokú bíróság belátására bízta a szakmailag kifogásolható vádlói tevékenység eljárásjogi konzekvenciájának megvonását: „A Be. 351. §-ának az elsőfokú ítélet megalapozatlanságához vezető okokat felsoroló (2) bekezdése ugyanis a megalapozatlanság mikénti értékelése tekintetében semmilyen mérlegelést nem tesz lehetővé a másodfokú bíróság számára. Legfeljebb elgondolkodhat azon, hogy az elsőfokú bíróság részéről ügyési indítvány hiányában fel nem vett bizonyítás nyilvánvaló megalapozatlanságot eredményező elmulasztásának értékelésekor a Be. melyik rendelkezését kell szem előtt tartania. Azt, amelyik erre irányuló kötelezettség előírása nélkül legalább igyekszik motiválni a jogalkalmazót a valóság feltárására, vagy pedig azt, amelyik az ügyész szakmai igényességére bízna a bizonyítás kereteinek meghatározását. De végül úgy dönthet, ahogy jónak látja, s gyakorlatilag bármilyen

²¹⁷ BORWN, Dan, *Angyalok és démonok*, GABO Kiadó, 2003, 251.

²¹⁸ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/28.

döntést hoz is, azt nehezen lehet támadni.”²¹⁹ Ezért fejthette ki Bócz Endre teljes joggal a Be. 75. § (1) bekezdésének második mondatát kiegészítő módosítás kapcsán a következőket: „A sértett terhelő vallomását alátámasztó lehetséges tanúk ügyészi indítvány nélküli megidézése a tárgyalásra nem kötelező ugyan, de kíváncsi lennék arra, hogy a kihallgatásuk nélkül hozott és bizonytalanságra alapozott felmentő ítélet elleni fellebbezéssel szemben menlevélnek tekintené-e a szóban levő rendelkezést a másodfokú bíróság.”²²⁰

A vádelv kezelésére kiható másik problémának az 1973. évi I. törvény rendelkezésein „edződött” bírói szemlélet továbbélését tartom. A bíróságot is hatóságnak, a legalitás elvét pedig a büntetőeljárás egyik alapelvének tekintő korábbi Be. ugyanis a hatóságok generális kötelezettségévé tette a tényállás alapos és hiánytalan tisztázását, aminek érdekében a bíró az ügyész indítványától függetlenül, hivatalból is köteles volt a vád megalapozottságának tisztázásához szükséges bizonyítást lefolytatni.²²¹ Ennek megfelelően a bűnösség bizonyítása sem az ügyészt, hanem a büntetőügyekben eljáró hatóságokat²²² – így a bíróságot is – terhelte. Ebből következően a bírónak ügyészebbnek kellett lennie az ügyésznél, ha az általa indítványozott bizonyítás alapján nem tartotta kétséget kizáróan bizonyítottnak a vádat, de lehetőség volt az annak alátámasztására alkalmas további bizonyítási eszközök beszerzésére, amiről ilyen esetben – akár pótnyomozás elrendelésével is – gondoskodnia kellett, ha el akarta kerülni ítéletének megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezését. A bíró quasi ügyészi szerepköre azonban nem csupán ebben merült ki, hanem a következő kötelezettségének előírásában is megnyilvánult: „Ha a vád kiterjesztésének lehet helye, a bíróság erre az ügyész figyelmét felhívja. Felhívhatja az ügyész figyelmét arra is, hogy az ügy adatai a vád tárgyává tett cselekménnyel szorosan összefüggő bűncselekmény miatt más személlyel szemben is vádemelésre adnak alapot. Ebben az esetben az iratokat az ügyésznek – indítványra – megküldi.”²²³

²¹⁹ FÁZSI László, A bizonyítási teher értelmezésének gyakorlati kérdései bírói aspektusból, Magyar Jog 2009/1, 23.

²²⁰ BÓCZ Endre, Valóban a vád törvényességének fogalma volt tisztázatlan? [Gondolatok egy törvénymódosításról], Magyar Jog 2008/5, 263.

²²¹ *Ld.* 1973. évi I. tv. 2. §, 5. § (1)

²²² *Ld. uo.* 3. § (2)

²²³ *Ld. uo.* 171. § (2)

Ezzel azonos tőről fakadt a következő rendelkezés is: „Ha a vád kiterjesztésének feltételei állnak fenn és az ügyész nincs jelen a tárgyaláson, erről a bíróság az ügyészt a tárgyalás elnapolása vagy az eljárás elkülönítése mellett értesíti.”²²⁴ Ezeket a rendelkezéseket pedig csak a 14/2002. (III. 20.) AB határozat semmisítette meg a döntés közzétételének napjával, a Be. 342. §-ának (3) bekezdésével egyetemben, mert arról se feledkezzünk meg, hogy még a jogállami jogalkotásunk is átvehetőnek, tehát alkalmazhatónak találta az 1973. évi I. törvény 227. §-ában foglalt rendelkezést.

A vázolt szabályozás persze már a múlté, az abban gyökerező szemléletünkön azonban szerintem igazán még mindig nem tudunk túllépni. Ezt jelzi pl. Farkas Ákosnak a rejtett bűnösségi vélelemre vonatkozó okfejtése, ami alatt azt érti, hogy „a bíróság igen gyakran a kétséget kizáróan nem bizonyított [de bizonyosság esetén perdöntő] tényeket is a terhelt terhére értékeli, mérlegelési körébe vonva azokat”²²⁵. Az idézett szerzővel ellentétben nem hinném ugyan, hogy ennek statisztikailag értékelhető jelentősége lenne az ügyészség váderedményességének alakulása szempontjából, de vitathatatlanul létező jelenségről van szó, amelynek megnyilvánulását elvéve magam is tapasztalom a másodfokú ítékezés során²²⁶.

A szemléleti problémát jelzik továbbá azok az általam szintén tapasztalt esetek is, amikor a bíróság olyan bűncselekményeket is elbírál, amelyeket az ügyész nem tett a vád tárgyává. Az egyik ilyen ügyben pl. az ügyész testi sértés és állatkínzás vétsége miatt nyújtott be vádiratot és a vádbeszédében is csupán e két bűncselekményben indítványozta a vádlott bűnösségének kimondását. Ehhez képest az elsőfokú bíróság a két bűncselekmény mellett – az állatkínzással egyébként valóságos alaki halmazatban álló – rongálás vétsége miatt is felelősségre vonta a vádlottat, miután a tárgyalás előkészítése során a Be. 270. §-ának (1) bekezdése alapján meghozott végzésével megállapította, hogy a vádlott cselekménye a „vádától eltérően” ekként is minősülhet.²²⁷ Ezáltal a városi bíróság olyan további bűncselekményben való bűnösség kimondásának a lehetőségét állapította meg, amire az ügyész kifejezett indítványt nem tett, vagyis lényegében a vád bíróság általi kiterjesztésére került sor. Ez persze csupán egy konkrét

²²⁴ *Ld. uo.* 227. §

²²⁵ FARKAS Ákos, *A falra akasztott nádpalca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*, Osiris Kiadó, 2002, 125.

²²⁶ *Ld. FÁZSI László*, *Egy alaptalan elítélés története*, *Bűnügyi Szemle* 2008/1, 57-60.

²²⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 460/2008/9.

példa, amely azonban nem egyedi eset²²⁸, de még így is elintézhető lenne azzal, hogy téves jogértelmezésről van szó, ami bárhol, bármikor előfordulhat, ha nem tapasztalhatnánk egyfajta flexibilis értelmezését a vádelv kérdésének a Legfelsőbb Bíróság részéről is.

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma ugyanis az 1/2007. BK számú véleményének A/I/2/c. pontjában a következő álláspontot foglalja el: „A vád törvényességének nem feltétlen tartalmi eleme a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítése. A vádirat Be. 217. §-a (3) bekezdésének c/ pontja szerinti ezen, valamint d/-j/ pontja szerinti további kellékének hiányossága a bírósági eljárásban pótolható.”²²⁹ Ez az álláspont azonban figyelmen kívül hagyja azt, hogy „a 2. § (2) bekezdése szerinti büntető törvénybe ütköző cselekmény nem egyszerűen a vádban, a történeti tényállásban leírt cselekmény, hanem a vádlói minősítéssel jogilag értékelt cselekmény”, valamint „a vádlói, illetve bírósági funkció következetes elhatárolásának követelményével” is ellentétes.²³⁰

Legalább ilyen lényeges szempont álláspontom szerint az is, hogy a Btk. szerinti minősítés megkövetelése nélkül a bíróság annak értelmezésére kényszerül, hogy az ügyész a vádlott milyen bűncselekmény[ek] miatti felelősségre vonását kívánta indítványozni, ami a jogbiztonság, illetőleg a védekezési jog elvének maradéktalan érvényesülését is veszélyeztetné, aminek a Be. kiemelkedő jelentősége tulajdonít, hiszen a 270. §-ának (1) bekezdésében, illetve a 321. §-ának (3) bekezdésében a vádirati minősítéstől eltérő minősítés lehetőségére történő figyelmeztetést is kötelezővé teszi. Ezért a büntető törvény szerinti minősítés konkrét megjelölése hozzátartozik a vád pontos ismeretéhez, amelynek hiányában a védőnek „nem áll módjában az ügyésszel egyenrangú félként érvei kifejtése, indítványainak megtétele, vagyis a védekezés jogának a Be. 9. § (3) bekezdése szerinti tartalommal kitöltése”²³¹. Végző soron tehát arra a – Nagy Lajos által már több mint harminc évvel ezelőtt levont – következtetésre kell jutnunk, hogy „a vádemelés [...] nem egyenlő a tényeknek a vádiratban történt előadásával”²³². Ezért kívánhatta meg már a XIX. századi jogfelfogás is azt, hogy „a

²²⁸ Hasonló probléma merült fel pl. a Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1335/2005. sz. ügyében is.

²²⁹ BH 2007/5, 334.

²³⁰ BELEGI *i.m.* I/9. pótlás 19.

²³¹ 14/2002. (III. 20.) AB határozat III/3.1.

²³² NAGY Lajos, *Ítélet a büntetőperben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974, 427.

vád tárgyává tett büntetendő cselekmény a törvényben megállapított és a tényállásból vett ismertető jelek szerint, tüzetesen jelöltessék meg. Ez nem más, mint a konkrét vád formulázása, a mely két elemből van összetéve. Egyik a bebizonyított tényálladék vagyis az elkövetett cselekmény, a másik az anyagi büntető törvénynek az a meghatározása, a mely a kérdéses cselekmény ismérveit megjelöli. Az előbbi tehát ténybeli: az utóbbi jogi individualitása a vádbeli cselekménynek.”²³³

Az viszont kétségtelen, hogy a BKv. a bíróságok számára nem kötelező. Nyugodtan elvethetjük azonban Mészáros Ádám azon megállapítását, amely szerint a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának „nincs olyan törvényi felhatalmazáson alapuló jogosultsága, hogy a jogegységi eljárás keretein kívül akár a kötelező erő látszatával is véleményt nyilvánítson jogértelmezési kérdésekben”²³⁴. Ezt ugyanis az idézett szerző által hivatkozási alapként tekintett 12/2001. (V. 14.) AB határozat sem támasztja alá, sőt az Alkotmánybíróság érveléséből éppen az tűnik ki, hogy a kollégiumnak a jogegységi eljárásban, valamint az egységes ítélezési gyakorlat biztosításában betöltött ennél tágabb szerepét nem lehet egybemosni²³⁵, mert indokolása szerint: „A Bszi.²³⁶ 33. §-a a kollégium szerepét szabályozza a jogegységi eljárásban. A 33. § (1) bekezdése szerint a kollégium az egységes ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében elemzi a bíróságok gyakorlatát, és véleményt nyilvánít a vitás jogalkalmazási kérdésekben. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint e rendelkezés nem sérti a jogbiztonságot. A Bszi. 33. § (1) bekezdésében nem arról van szó, hogy a Legfelsőbb Bíróság vagy a megyei bíróságok kollégiumai végérvényesen és kötelező erővel döntenek egyes szakmai kérdésekben. A jogalkalmazási kérdésekben való kollégiumi véleménynyilvánítás Bszi.-be foglalt szabálya csupán a vitás kérdések eldöntését elősegítő rendelkezés. Ezt támasztja alá a Bszi. 33. § (2) és (3) bekezdése is, amely ezzel kapcsolatban a kollégiumvezetőknek javaslati, illetve kezdeményezési jogot biztosít a jogegységi eljárás megindítására. Erre akkor is sor kerülhet – a törvény szóhasználata szerint »szükség esetén« –, ha a jogalkalmazás egységesítéséhez a kollégiumi vélemény

²³³ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* III/175.

²³⁴ MÉSZÁROS Ádám, Gondolatok a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleményéről, Rendészeti Szemle 2010/2, 85.

²³⁵ Más kérdés, hogy megítélésem szerint törvényszerkesztési hibának tekinthető az egységes ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében általánosságban előírt kollégiumi feladatkörre vonatkozó rendelkezésnek „A kollégium szerepe a jogegységi eljárásban” alcímet követő elhelyezése, a Bszi. 90. §-ában való szabályozás helyett, miután szerintem éppen ez tekinthető a szakmai testületként működő kollégium egyik legfontosabb tevékenységének.

²³⁶ 1997. évi LXVI. tv.

elégleges. A Bszi. 33. §-a a kollégium szerepét átláthatóan rendezi a jogegységi eljárásban, és az egységes ítélezési gyakorlatban biztosításában, ezért az Alkotmány 2. § (1) bekezdésével nem áll ellentétben. Az Alkotmánybíróság e kérdéskörrel kapcsolatban végül megjegyzi, hogy a különböző bíróknak és bíróságoknak a Bszi. 33. § (1) bekezdése szerinti kollégiumi véleményhez való viszonya kívül esik az alkotmányossági vizsgálat körén.”²³⁷ A bíróknak a kollégiumi véleményhez való viszonya persze elég egyértelmű, hiszen az ítéletekben számtalan esetben történik ilyenre hivatkozás, tehát kétségtelenül orientálja az ítélezési gyakorlatot. Mint láthattuk nem feltétlenül az általam helyesnek tartott irányban, noha a vádelv maradéktalan érvényesülésének biztosítását a jogállami igazságszolgáltatás egyik legfontosabb kérdésének kell tekintenünk, hisz „a büntető igény érvényesítésének intézmény- és eszközrendszere közvetlen alkotmányos jelentőséggel bír” az Alkotmánybíróság álláspontja szerint²³⁸.

Az utoljára maradó legfontosabb kérdésünk tehát az lehet, hogy miként határozható meg az eddigiekben konkrét jogalkotási és jogalkalmazási problémákon keresztül boncolgatott vádelv lényege. Az Alkotmánybíróság szerint: „A történetileg változó tartalmú és eltérő eljárási keretek között alkalmazott vádelv lényegét a hatályos Be. szerint alapjában véve három elem alkotja: a perbeli funkciók megosztása, a vádló váddal való rendelkezési joga, a bíróság vádhoz kötöttsége mind az eljárás bírósági szakaszának megindítása, mind annak lefolytatása, mind pedig az ítélethozatal során.”²³⁹ A továbbiakból láthatóan mindezen vádelvi elemek a pótmagánvád esetében némileg eltérően érvényesülnek mint a közvádló általi vádképviselet körében, ami a jogintézmény szabályozása és gyakorlati alkalmazása terén egyaránt nagyobb odafigyelést igényel a jogalkotótól és a jogalkalmazótól egyaránt, az alkotmányossági követelményeknek megfelelő igazságszolgáltatás feltételrendszerének biztosításához.

²³⁷ 14/2002.(III. 20.) AB határozat indokolásának III/4.2, 10.

²³⁸ *Uo.*

²³⁹ *Uo.* III/2.

5. 2. A legalitás és az opportunitás kérdései

A büntető igény érvényesítésének kötelezettségét jelentő legalitás-, illetőleg az erről való lemondásként megfogalmazható opportunitás elvének szembenállására tekintettel azt feltételezhetnénk, hogy mikénti érvényesülésüknek meghatározó jelentősége lehet a pótmagánvád jogosultságának elismerése szempontjából, vagyis minél szélesebb mérlegelési körben tekinthet el a közvádoló a büntetőeljárás lefolytatásától, annál több lehetőséget kap a sértett a vád képviselőjének átvételére. Valójában azonban ennek ellenkezőjét tapasztalhatjuk, hiszen a pótmagánvád intézménye éppen a legalitás elvén alapuló német, osztrák és magyar büntetőeljárás rendszerében honosodott meg. A paradoxon magyarázata azonban elég kézenfekvőnek tűnik, ha belegondolunk abba, hogy az opportunitás elvére épülő büntetőeljárás rendszer alap gondolatának létjogosultságát tenné kérdésessé a pótmagánvád intézményének elfogadása.

Ezt támasztja alá pl. Pusztai Lászlónak az angol igazságszolgáltatási rendszer működésével kapcsolatos következő megállapítása: „A rendőrség, illetve más bűnüldöző hatóságok határozata ellen nincs fellebbezési lehetőség. Egy olyan rendszerben ugyanis, amely az opportunitás és a népvád elvén áll, ez szükségtelennek tűnik: ha a hatóságok az eljárást nem viszik tovább, a sértett [vagy akárki más] maga emelhet vádat.”²⁴⁰ Ezzel szemben a megalkuvás nélküli bűnüldözés ideáját megtestesítő legalitás elvén alapuló büntetőeljárás eszmerendszerével érthető módon összeegyeztethető a sértett számára biztosított pótmagánvádlói jogkör, hiszen ez egy további esélyt jelent annak a célnak az eléréséhez, amelyre az ilyen eljárási törvények törekvése irányul. Mindennek ellenére természetesen egyetérthetünk Kertész Imre álláspontjával abban, hogy „a legalitás és az opportunitás nem egymást kizáró fogalmak. A valóságban a világ egyetlen országában sem léteznek az eljárásnak ezek a desztillált formái”²⁴¹.

Az kétségtelen, hogy a legalitás „desztillált formáját” még a Bp. sem valósította meg, hiszen a 34. §-a lehetőséget biztosított az ügyész számára a vád képviselőjének

²⁴⁰ PUSZTAI László, Az ügyészség helye, szervezete és funkciója egyes polgári demokráciákban [kézirat] 22.

²⁴¹ KERTÉSZ Imre, Ügyészbíráskodás? Magyar Jog 1996/1, 2.

megtagadására, „ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg”. Ennek ellenére leszögezhetjük, hogy a Bp. az eredeti formájában még a lehető legkövetkezetesebben érvényesítette a legalitás elvét. E megalkuvást nem ismerő következetesség azonban – amint láthattuk – alig egy emberöltőnyi ideig érvényesülhetett töretlenül, hiszen előbb az 1921. évi XXIX. törvénycikk 6. §-ával, majd az 1930. évi XXXIV. törvénycikk 105. §-ával bevezetett módosítások egyre táguló rést ütöttek a Bp. tiszteletet parancsolóan konzekvens eredeti szemléletén.

Ehhez képest a II. Bp. a gyökerekhez való visszatérést jelentette abban a tekintetben, hogy sem a nyomozás megszüntetését, sem pedig a vádemelés –, illetőleg az ítélethozatal mellőzését nem tette lehetővé a csekélyebb súlyú bűncselekmények miatt. A nyomozás teljesítésének megtagadására az ügyésznek abban az esetben volt lehetősége, „ha már eleve nyilvánvaló, hogy a nyomozás bizonyítékok hiánya vagy ezek megszerzésének kizárt volta miatt nem vezetne eredményre”²⁴². Ugyanakkor azonban a nyomozást meg kellett szüntetni, „ha a terhelt cselekménye nem bűncselekmény”²⁴³, ami az oportunitás elvének érvényesülése szempontjából azért érdemel figyelmet, mert az 1950. évi II. törvény 1. §-ának (2) bekezdése bevezette a bűncselekmény egyik fogalmi ismérveként a társadalomra veszélyesség fogalmát, miáltal ennek értékelésétől, illetőleg a bűncselekmény fogalmának értelmezésétől függően elvileg lehetővé vált a legalitás elvének megkerülése, amelynek lehetősége a társadalomra nem vagy csak igen csekély fokban veszélyes un. bagatell cselekmények problémájának mikénti megoldása szempontjából kaphat jelentőséget.

Kertész Imre szerint: „A legalitás elvének alapján a probléma feloldására egyetlen »megoldás ígérkezik a legmegfelelőbbnek, amely szerint az ilyen cselekmények ne minősüljenek bűncselekménynek«. [...] Racionális és szükségszerű a bűnüldözéshez, valamint az igazságszolgáltatáshoz fűződő társadalmi érdekek szempontjából, de ellentmond a legalitás elvének a társadalomra veszélyesség csekély jellegének értékelése az eljárásban és ennek alapján az eljárás nem teljesítése. Egyben mutatja, hogy elméleti meggondolások igazolására nem lehet a legalitás elvét maradéktalanul

²⁴² II. Bp. 90. § (2) b.

²⁴³ Vö.: II. Bp. 133. § (1) a/ és 5. § (1) 1.

teljesíteni és a társadalmi érdekek mérlegelését kihagyni az eljárás ügydöntő határozatai meghozásának folyamatából.”²⁴⁴

A probléma elméletileg is konzekvens megoldását tehát csak a legalitás elvének részleges feladását, vagyis az oportunitás elvének bizonyos mértékű térnyerését elfogadó eljárásjogi szabályozás jelenthette. Ezen a téren az 1962. évi 8. tvr. több irányú változást hozott: 1/ Lehetővé tette a nyomozás megtagadását és a feljelentés társadalmi bírósághoz vagy fegyelmi hatósághoz történő áttételét, ha már annak alapján megállapítható volt, hogy társadalmi bírósági eljárás indokolt vagy fegyelmi felelősségre vonás is elegendő és jogszabály a büntető eljárás mellőzését megengedte.²⁴⁵ 2/ Ugyanezen okból és azonos feltételek mellett a nyomozás megszüntetésének lehetőségét is biztosította.²⁴⁶ 3/ Újra bevezette a vádemelés mellőzésének intézményét: „Ha a terheltet több büntett alapos gyanúja terheli, az ügyész mellőzheti a vádemelést az olyan csekélyebb súlyú büntett miatt, amelynek – a vád tárgyává tett súlyosabb büntett mellett – a terhelt felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége.”²⁴⁷ 4/ Új intézményként meghonosította a bizonyítás mellőzhetőségét: „Ha a terhelt ellen több büntett miatt emeltek vádat és ezek között olyan csekélyebb súlyú büntett is van, amelynek a súlyosabb büntett mellett a felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége, a súlyosabb büntetre vonatkozó bizonyítás felvétele után a bíróság az e büntettel kapcsolatos bizonyítást mellőzheti.”²⁴⁸ 5/ Ilyen esetben lehetővé tette a bíróság számára az eljárás megszüntetését is.²⁴⁹

Az 1973. évi I. törvény ugyancsak lehetővé tette a nyomozás, illetve a vádemelés mellőzését, valamint a jelentősebb súlyú deliktum mellett a felelősségre vonás szempontjából jelentőséggel nem rendelkező bűncselekmény miatt az eljárás megszüntetését²⁵⁰, az 1990-es években bevezetett módosításai [az együttműködő gyanúsítottal szemben a nyomozás megtagadásának, illetőleg megszüntetésének, valamint a vádemelés elhalasztásának lehetővé tétele] pedig „a legalitás tételének

²⁴⁴ KERTÉSZ *i.m.* 3.

²⁴⁵ *Ld.* 105. §

²⁴⁶ *Ld.* 161. §

²⁴⁷ 169. §

²⁴⁸ 211. §

²⁴⁹ *Ld.* 221. § (2) f/

²⁵⁰ *Ld.* részletesebben: NÁNÁSI László, Oportunitási eszközök és lehetőségek, *Bírák Lapja* 1992/1, 17-23.

további erőzióját és az opportunitás elvének újabb területszerzését”²⁵¹ jelentették. Ez a nemzetközi tendenciáknak megfelelő folyamat a Be. elfogadásával teljessé vált ki, hiszen összesen tizenkét rendelkezésében [ld. 1. sz. táblázat] jelenik meg az opportunitás elve, amelyből öt a nyomozásra, négy a bírósági eljárásra, három pedig a vádemelésre vonatkozó szabályok között található.

ELJÁRÁSI SZAKASZ	JOGSZABÁLYHELY	INTEZKEDÉS
nyomozás	175. § (1) bek.	Együttműködő gyanúsítottal szembeni feljelentés elutasítása.
nyomozás	175. § (2) bek.	Fedett nyomozóval szembeni feljelentés elutasítása.
nyomozás	187. § (1) bek.	Nyomozás részbeni mellőzése a jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából jelentőséggel nem bíró bűncselekmény miatt.
nyomozás	192. § (1) bek.	Nyomozás megszüntetése együttműködő gyanúsítottal szemben.
nyomozás	192. § (2) bek.	Nyomozás megszüntetése fedett nyomozóval szemben.
vádemelés	220. § (1) bek.	Vádemelés részbeni mellőzése olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.
vádemelés	221/A. §	Közvetítői eljárásra utalás.
vádemelés	222. §	A vádemelés elhalasztása.
bírósági eljárás [tárgyalás előkészítése]	267. § (1) bek. g/	Az eljárás megszüntetése olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.
bírósági eljárás [tárgyalás előkészítése]	267. § (1) bek. h/	Az eljárás megszüntetése megrovás alkalmazása mellett a társadalomra már nem vagy csekély fokban veszélyes bűncselekmény miatt.
bírósági eljárás [tárgyalás]	306. §	A bizonyítás mellőzése olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.
bírósági eljárás [tárgyalás]	332. § (2) bek.	Az eljárás megszüntetése az olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.

1. sz. táblázat
Opportunitási eszközök a Be. rendszerében

²⁵¹ KERTÉSZ *i.m.* 3.

Mindez ellentétben állónak látszik a legalitás elvével, aminek jelentőségét még a már hivatkozott ABH indokolása is akként hangsúlyozza, hogy „a büntető igazságszolgáltatás állami monopóliumából a büntetőigény érvényesítésének kötelezettsége következik”²⁵². E kötelezettségének következetes érvényesítésére azonban láthatóan már a jogalkotó sem törekszik, aminek a tükrében persze elgondolkodhatnánk azon, hogy hogyan is állunk a legalitással, miután Bárd Károly szerint „míg [...] az officialitás elve az állam bűnüldöző apparátusának a hatalmát alapozza meg, addig a legalitás tétele e hatalomnak állít korlátot”²⁵³. Az opportunitás elvének elismerésével viszont értelemszerűen éppen e korlátot kezdjük ledöntögetni, mégpedig a Be. szabályait szemlélve elég szisztematikusan, ami végső soron azon a praktikus megfontoláson alapszik, hogy az államszervezet egyre kevésbé tud megfelelni a büntetőigény magához vonásából következő kötelezettségének, vagyis célszerűtlen a legalitás elvének erőltetése. Az ilyen megfontolás persze meglehetősen kiábrándító, különösen egy büntető bíró számára – akit esküje az igazság szolgálatára kötelez –, mégis úgy vélem: be kell látnunk, hogy „az opportunitás elve nem összeférhetetlen a demokratikus jogállam eljárásjogával. A világszerte megjelenő bűnözési szint mellett megoldhatatlan minden bűncselekmény elkövetőjének ügyében bírósági tárgyalást tartani.”²⁵⁴ Azt pedig még könnyebb belátni, hogy milyen társadalmi jelentősége és humanitárius értéke van a civilizált büntetőjogi felelősségre vonásnak, attól függetlenül, hogy „a büntető igazságszolgáltatásnak rendszerként kellene működnie, de valójában nem úgy működik”²⁵⁵.

A legalitás – opportunitás problémakörének vizsgálatával felvállalható céloom azonban témánk szempontjából szükségképpen kimerül abban, hogy ilyen összefüggésbe ágyazva is megpróbáljam világossá tenni a pótmagánvád intézményének szerepét és jelentőségét. Különösen abból a szempontból, hogy az opportunitás térnyerésének milyen hatása lehet a sértetti jogérvényesítésre. Kertész Imre szerint: „A sértettek és egyéb érdekelték jogai nem sérülnek, egyrészt vannak olyan intézkedések, amelyekhez hozzájárulásuk szükséges, másrészt széles lehetőséget biztosít számukra a törvény a polgári-jogi kereseteik kielégítésére, valamint bűnüldözési igényeik magánvád és

²⁵² 12.

²⁵³ BÁRD Károly, A büntető hatalom megosztásának buktatói, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987, 67.

²⁵⁴ KERTÉSZ *i.m.* 7.

²⁵⁵ FARKAS *i.m.* 31.

pótmagánvád útján történő érvényesítésére, sőt néhány tényállás esetén még az állampolgári vád [actio popularis] lehetősége is biztosított.”²⁵⁶

Azt már itt célszerűnek látszik áttekintetni, hogy ez konkrétan miként érvényesül a Be. által ismert oportunitási eszközök esetében. A Be. fentebb felsorolt rendelkezéseinek ilyen szempontú áttekintése alapján azt láthatjuk, hogy összesen csupán egy esetben: a vádemelés 220. § (1) bekezdésén alapuló részbeni mellőzése esetén van lehetősége a sértettnek a vád képviselőjének átvételére, míg a közvetítői eljárásra utaláshoz legalábbis a hozzájárulása szükséges. A pótmagánvád lehetőségének hiánya az együttműködő gyanúsított és a fedett nyomozó esetében a rájuk vonatkozó szabályozásban megnyilvánuló jogpolitikai érdekre tekintettel megítélésem szerint ellenvetés nélkül elfogadható, hiszen a sértett pótmagánvádlókénti fellépése lehetetlenné tenné az elkövető felelősségre vonásánál jelentősebb nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek érvényesítését. A vádemelés elhalasztásánál is érthető az erről döntő határozat ellen a Be. 225. §-ának (5) bekezdése szerint jogorvoslati joggal rendelkező sértett pótmagánvádlói jogosultságának hiánya, már csupán azért is, mert ideiglenes hatályú intézkedésről van szó, másrészt a magatartási szabályok súlyos megszegése, illetve az ügyész által előírt kötelezettségek teljesítésének elmulasztása esetén pedig a vádemelés elhalasztása után nem kerülhet sor az eljárás megszüntetésére. A vádemelést követően érvényesülő megszüntetési okok tekintetében viszont nem beszélhetünk ügyészi „tétlenségről”, illetőleg az ügy bíróság elé juttatására sincs szükség, ami a pótmagánvádló fellépésének lehetővé tételét indokolttá tehetné. Mindebből következően pillanatnyilag csupán azt az egy kérdést kellene megválaszolatlanul hagynunk, hogy vajon az állami büntetőigény érvényesítéséről a Be. 187. §-ának (1) és a 220. §-ának (1) bekezdésén alapuló lemondás esetén elvileg indokoltnak tekinthető-e a vádképviselői jog biztosítása a sértett számára, miután ennek érvényesítésekor elvesznek azok az előnyök, amelyeknek elérése érdekében a jogalkotó a nyomozás, illetőleg a vádemelés részbeni mellőzését lehetővé tette.

²⁵⁶ KERTÉSZ *i.m.* 7.

5. 3. A sértett fogalmának dilemmái

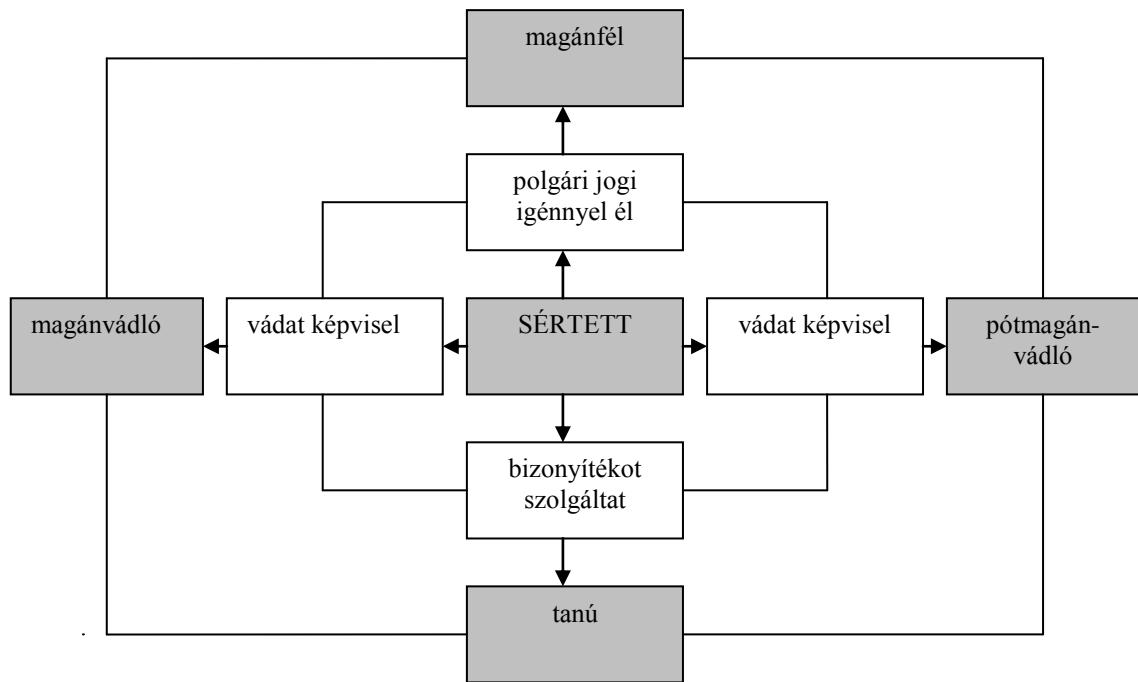
5. 3. 1. A törvényi meghatározás jelentősége és a hatályos definíció előzményei

A sértettől sokan sok mindent, sőt szinte mindent leírtak már, amihez nehéz újat hozzátenni, témánkra tekintettel azonban mégsem kerülhetem meg, hogy röviden ne ejtsek szót eljárási szerepének és főleg fogalmának néhány kérdéséről. Mindenekelőtt, további vizsgálódásunk bevezetéseként, a sértetti szerepkör tradicionális szabályozásának arra a sajátosságára kell kitérni, hogy a törvény egyrészt egy általános jellegű eljárási pozíciót biztosít számára, másrészt „különböző jogkörrel ruházza fel a sértettet ahhoz képest, hogy minő szerepet igényel, illetőleg, hogy minő jogokat kíván érvényesíteni a bünvádi eljárás során”²⁵⁷. Ezért utalhat Tremmel Flórián a sértett „multipozíciójára”²⁵⁸, amivel annyiban mindenképpen egyetérthetünk, hogy a Be. szerint a sértetti pozíció további négy eljárási szerepkört implikál [ld. 12. sz. ábra]. Az eljárás ezen résztvevőinek genus proximumát tehát a sértetti minőségük jelenti. [A tanúi pozíció esetében ez persze vitatható lehetne, azonban a magam részéről egyetértek Tóth Tihamér álláspontjával²⁵⁹ abban, hogy a sértett tanúvallomását megkülönböztetett figyelmet érdemlő bizonyítási eszköznek kell tekintenünk, mert helyzete e minőségében is eltér a többi tanútól a bűncselekmény általi közvetlen érintettsége következtében.]

²⁵⁷ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/278.

²⁵⁸ TREMMEL Flórián, Magyar büntetőeljárás, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2001, 184.

²⁵⁹ *Ld.* részletesen: TÓTH Tihamér, *i.m.* 8-14.

12. sz. ábra
A sértett speciális pozícióinak vázlata

Ezért nem tekinthetjük akadémikus kérdésnek, hogy meg kell-e határozni a törvényben a sértett fogalmát. Ezt a kérdést még 1968-ban vetette fel Király Tibor, aki erre a következő választ adja: „Azt hiszem ez hasznos, nem is a definiálás kedvéért, hanem inkább azért, hogy világos legyen, kinek a fellépését akarja elfogadni a törvény sértetti pozícióban, és ennek alapján kinek a fellépését fogadhatja el a jogalkalmazó. A kérdés a gyakorlatban eddig talán nem okozott nehézségeket, a bírósági határozatoknak sem kellett ezzel foglalkozniuk. Jelentőségét azonban nem tagadhatjuk. Hogy másra ne utaljak: ezen múlhat az ún. aktív legitimáció. Ezért indokolt, hogy a törvény mondja meg, kik azok, akiknek joguk lesz sértettként fellépniök.”²⁶⁰ Ezért fogadhatjuk el témánkra vonatkozóan ma is érvényesnek Edvi Illés Károly azon álláspontját, amely szerint „annak a kérdésnek van a legnagyobb gyakorlati jelentősége, hogy általánosságban és elvileg kit kell a pótmagánvád képviselőjére jogosítottnak tekinteni”²⁶¹. Ezen, mármint a fogalom meghatározásának jelentőségén, mit sem változtat az a körülmény, hogy Balogh Jenő szerint a Bp. sértetre vonatkozó rendelkezései „csak azt a keretet állítják fel, a melyben a judicaturának mozognia kell, de korántsem fogják megoldani a gyakorlatnak összes nehézségeit”²⁶². A későbbiekben

²⁶⁰ KIRÁLY Tibor, A sértett a büntetőeljárásban, Magyar jog és külföldi jogi szemle 1968 februári szám, 81.

²⁶¹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/469.

²⁶² *Uo.* I/470.

ez a megközelítés már kifejezetten tényállási kérdésként merült fel. Így pl.: Maróti László szerint: „Egy-egy büntett elbírálása kapcsán annak megállapítása, hogy ki a sértett, tényállás kérdése.”²⁶³ Ugyanerre utalt némileg részletesebben Horváth Tibor is: „Annak eldöntése, hogy valamely bűncselekmény kinek a jogát vagy jogos érdekét sértette vagy veszélyeztette, mindig a konkrét tényállás kérdése. A tényállástól függ, hogy a bűncselekmény milyen társadalmi viszonyt támad, a bűncselekmény milyen anyagi vagy egyéb kárt vagy hátrányt okozott, illetőleg milyen érdeket sértett vagy veszélyeztetett.”²⁶⁴ Ebből következően a törvényi definíció egyfajta irányítóként szolgál a jogalkalmazás számára a konkrét sértett kilétének meghatározásához.

A hatályos definíció behatóbb elemzése előtt, a fogalom meghatározásának jelentőségére figyelemmel, mindenképpen hasznos lehet egy rövid kitérőt közbeiktatnunk annak áttekintése céljából, hogy koronként milyen definícióval szolgált a jogalkotás, valamint a jogtudomány, a kölcsönös egymásra hatásukra tekintettel. Büntető eljárásjogunk első kodifikációjától napjainkig a következő megoldásokkal találkozhatunk: 1/ A Bp. 13. §-ának hatodik bekezdése szerint: „Sértett az, a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkísérlett bűncselekmény.” Ezzel szemben a későbbiekben a sértett fogalmát sem a II. Bp., sem pedig az 1962. évi 8. tvr. nem határozta meg, hanem ilyen címszó alatt csupán az eljárási jogosítványokról rendelkezett: 2/ A II. Bp. 45. §-ának (1) bekezdése szerint: „A sértett, ha az eljárásban a 41. §., illetőleg 44. §. értelmében félként nem is szerepel, a bíróságnál az iratokat megtekintheti és a tárgyaláson megjelenhet.” 3/ Az 1962. évi Be. 43. §-ának (1) bekezdése szerint: „A sértett az iratokat a nyomozás befejezése után megtekintheti, a tárgyaláson felszólalhat és indítványokat tehet.” 4/ Az 1973. évi I. törvény 53. §-ának (1) bekezdése szerint: „Sértett az, akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.” 5/ A Be. 51. §-ának (1) bekezdése szerint: „Sértett az, akinek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.”

Mindebből láthatóan a sértett fogalmának meghatározásában egy évszázad alatt lényegében mindössze annyi változás következett be, hogy 1973. óta a „jogos érdek” is

²⁶³ JÁSZAI Dezső [szerk.] A büntető eljárás kommentárja, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967, I/235.

²⁶⁴ LÁSZLÓ Jenő [szerk.] A büntető eljárás magyarázata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982, I/160.

annak elemét képezi. A büntető eljárásjog korábbi jeles elméleti művelői [pl. Fayer László, Balás P. Elemér, Angyal Pál, Irk Albert, Heller Erik] pedig jellemzően a Bp. definíciójával egyezően határozták meg a sértett fogalmát²⁶⁵. Ugyanez elmondható az 1945. után publikáló szerzők közül Kocsis Mihályról is, azzal a különbséggel, hogy az általa adott meghatározás megfogalmazásakor hatályos jogszabályi definíció ugyan nem létezett, azonban tovább vitte a Bp. megoldását²⁶⁶. Eltért viszont ettől ugyanebben a korszakban Móra Mihály és Kádár Miklós. Móra Mihály szerint „a sértett tágabb értelemben az a személy, akinek jogát vagy jogos érdekét a befejezett vagy megkísérelt bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette”²⁶⁷. Kádár Miklós meghatározása szerint: „Általában sértett az, akinek valamely a jog által védett érdekét a büntett sértette vagy veszélyeztette.”²⁶⁸

Megkülönböztetett figyelmet érdemlőnek tartom a XIX. század jeles jogtudósai közül is a kérdés legavatottabb korabeli szakértőjének tekinthető Balogh Jenő következő gondolatait: : „Mindenekelőtt azt az elvi kérdést kell eldönteni, hogy a sértett alatt azt kell-e érteni, kinek valamely jogát a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette, vagy azt is, kire az elkövetett vagy megkísérelt bűncselekményből közvetve háramlott valamely nemcsak vagyoni, hanem intellectualis vagy morális hátrány? Ebben a kérdésben részemről a szorosabb értelmezést tartom helyesnek, mert a bűncselekményeknek legnagyobb részénél a kísérletnek vagy bevégzésnek káros hatása nem szorítkozik a megtámadott jognak közvetlen birtokosára, hanem határozatlan, tág körre ágazik ki, tehát a sértett fogalmát egészen bizonytalanná tennők és a gyakorlatban nagy nehézségeknek nyitnánk utat, ha feljogosítanók – pl. vagyon elleni bűncselekmények esetében, – a pótmagánvád emelésére a károsítottak örököszeit, sőt összes hitelezőit is. A mennyiben azonban a tételt úgy állítom is fel, hogy sértettnek csak az tekinthető, a kit az elkövetett vagy megkísérelt bűncselekmény bármely jogában közvetlenül sértett vagy veszélyeztetett, még mindig eldöntésre vár a másik fontos kérdés, hogy az egyes bűncselekmény-fajoknál minő jogokra kell vonatkoznia a sérelemnek. Pl. ha a bűncselekmény a tulajdon ellen irányul, sértettnek tekinthető-e az, a kinek birtokát vagy birlalásra irányuló jogát csorbitotta a tettes? Nézetem szerint a pótmagánvád képviselőjére csak az lehet feljogosítani, a ki azon jogtárgy felett, mely

²⁶⁵ *Ld.* részletesebben: HABERMANN Gusztáv, A sértettről, *Jogtudományi Közlöny* 1964/9, 509 – 516.

²⁶⁶ *Uo.*

²⁶⁷ MÓRA Mihály, *A magyar büntető eljárásjog*, Budapest, 1961, 27.

²⁶⁸ KÁDÁR Miklós, *Büntetőjog, Általános rész*, Budapest, 1960, 265.

ellen a bűncselekmény irányozva volt, ép abban a jogi vonatkozásban, melyet a bűncselekmény sértett vagy veszélyeztetett, intézkedni jogosult, más szóval, a ki a bűncselekmény által specifikus, ép az illető bűncselekmény lényegének megfelelő módon volt sértve vagy veszélyeztetve, vagyis kinek ép azt a különleges jogkörét, a melyet a törvényhozás a szóbanforgó bűncselekménnyel szemben oltalomban részesíteni kívánt, a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.”²⁶⁹ Ebből is láthatóan az alapvető problémát már ekkor is a sértett többféle értelmezést megengedő törvényi meghatározása jelentette, amire tekintettel különösen meglepő, hogy a definíció újra fogalmazására a mai napig nem került sor, aminek okát kutatva a következő érdekes megállapításokra juthatunk.

Gulácsi József legfelsőbb bírósági tanácselnök Király Tibor előljáróban már idézett felvetésére reflektálva hangsúlyozandónak tartotta, hogy „az 1973: I. tv. a büntetőeljárásról lényegében eleget tesz e kívánalomnak és a jogtudomány által elfogadott meghatározás szerint definiálja azt, hogy ki a sértett”²⁷⁰. Ebből most a jogtudományra hivatkozásra helyezném a hangsúlyt, miután Márki Zoltán napjainkban, egy újabb büntetőeljárás törvény elfogadását követően ugyancsak arra utal, hogy „a Be. a sértett fogalmát a jogtudomány által elfogadott meghatározás szerint tartalmazza”²⁷¹. Ebből arra lehetne következtetni, mintha a sértett fogalmának törvényi meghatározásában a jogtudomány által ma is általánosan elfogadott és egységesnek tekinthető álláspontja tükröződne. De vajon miből derül ki a „tudomány meghatározott problémára vonatkozó álláspontja”²⁷²? Jogtudomány alatt „a jog egészének, a jogi normák [jogszabály], a jogi magatartások, a joggyakorlatnak a módszeres, a tudomány működési szabályai szerinti elemzése és rendszerszerű feldolgozása”²⁷³ értendő. Ennek tükrében pedig azt kell megállapítanunk, hogy a sértett fogalmának ilyen igényű feldolgozásával az utóbbi évtizedekben utoljára egyedül Gulácsi József foglalkozott 1976-ban. A sértetre vonatkozó vizsgálódásai során pedig még Gulácsi is abból indult ki, hogy „a hatályban levő Be. 53. §-ában foglalt sértetti meghatározásban tükröződik a jogtudomány fogalom meghatározása”²⁷⁴. A témával foglalkozó publikációk áttekintésének eredményeként tehát végső fokon arra a következtetésre juthatunk, hogy

²⁶⁹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/ 470-471.

²⁷⁰ GULÁCSI József, A sértett, Magyar Jog 1976/8, 563.

²⁷¹ BELEGI *i.m.* I/17. pótlás 216/3.

²⁷² ERDEI *i.m.* 9.

²⁷³ LAMM, PESCHKA *i.m.* 315.

²⁷⁴ *Ld.* GULÁCSI *i.m.* 654.

a sértett fogalmának ma is hatályos meghatározása lényegileg a XIX. századi jogtudomány definíciójának elfogadását jelenti, amelybe időközben Móra Mihály és Kádár Miklós munkássága nyomán további fogalmi ismérvként a jogos érdek is beépült.

A Be. sértett fogalmát tehát annyiban tekinthetjük a jogtudomány által elfogadott meghatározásnak, amennyiben elfogadásként értékeljük azt, hogy a szélesebb szakmai közvélemény részéről erőteljesebb kritika valóban nem fogalmazódott meg a definícióval szemben. Ez persze egyáltalán nem jelenti a kritikai észrevételek teljes hiányát. A már idézett Balogh Jenő mellett ugyanis Habermann Gusztáv is utalt arra, hogy „a sértett személyének és fogalmának most közölt meghatározásával még távolról sem oldódtak meg azok a problémák, amelyek elméletileg és gyakorlatilag egyaránt lépésről-lépésre elénk kerülnek a sértett személyével való foglalkozás kapcsán»²⁷⁵. Újabbán pedig Tremmel Flórián fogalmazta meg, hogy nem tud teljesen egyetérteni a törvényi meghatározással a következők miatt: „A törvényi definíció ugyanis túlságosan anyagi jogi jellegű, nem fejezi ki a büntetőeljárás szükségszerűen végighúzódo valószínűségi mozzanatokat, s végső soron nem egyeztethető össze az ártatlanság vélelmének alapjával sem. A sértett ugyanis nemcsak az elkövetővel állítható szembe, hanem a gyanúsítottal, a vádlottal és a nem jogerősen elítélttel, azaz általában terhelttel is, aki egyébként a szóban forgó alapelv folyamánaként nem kezelhető bűnösneként [azaz elkövetőként] mindaddig, amíg a bűnösségét jogerősen nem állapította meg a bíróság. Ezzel összhangban a sértettként szóba jöhető személy nem-sértett voltát kellene vélelmezni, vagy legalábbis kevésbé kategorikus fogalmazás lenne helyénvaló, pl. »a büntetőeljárásban sértett az, akinek jogát vagy jogos érdekét az eljárás tárgyát képező bűncselekmény valószínűleg sértette vagy veszélyeztette [avagy akiről alaposan feltehető, hogy jogát vagy jogos érdekét az eljárás tárgyát képező bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette]«.”²⁷⁶ Az sem véletlen talán, hogy Király Tibor a törvényi meghatározás kapcsán már megelégszik annak megjegyzésével, hogy „a sértett processzuális fogalom, amely a büntetőjogból vezethető le»²⁷⁷. A hatályos definíció legerőteljesebb kritikáját vitathatatlanul a 3/2004. BJE alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló legfőbb ügyészi indítvány fogalmazta meg, amikor a „Be.

²⁷⁵ HABERMANN *i.m.* 513.

²⁷⁶ TREMMEL, Magyar büntetőeljárás *i.m.* 169.

²⁷⁷ KIRÁLY, Büntetőeljárás jog, Osiris, Budapest, 175.

51. § (1) bekezdésében szereplő bizonytalan tartalmú sértett-fogalom”-ról tesz említést²⁷⁸.

5. 3. 2. A 3/2004. BJE számú büntető jogegységi határozat

A sértett fogalmának elemzése előtt nem kerülhető meg a Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsának 2004. szeptember 13. napján meghozott 3/2004. BJE számú büntető jogegységi határozata [BJE] sem, függetlenül attól, hogy azt az Alkotmánybíróság a 42/2005. (XI. 14.) AB számú határozatával [ABH] ex nunc hatállyal megsemmisítette. A jogegységi határozat a következőket állapította meg: „I. Az állam sérelmével járó bűncselekmények miatt indított büntetőeljárásban helye van pótmagánvádnak, minden olyan esetben, amikor annak: a Be. 53. §-a (1) bekezdésében meghatározott feltételei fennállanak.– Nincs jelentősége annak, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény a vagyon elleni bűncselekmények [Btk. XVIII. Fejezete] körében, vagy a Büntető Törvény Különös Része más fejezetében van-e elhelyezve. II. Az államot, mint sértettet pótmagánvádlóként az a szerve képviseli, melynek érdekkörét a cselekmény érintette. Ez a szerv lehet állami vállalat [Ptk. 31. §-a], egyéb állami gazdálkodó szerv [Ptk. 35. §-a] vagy költségvetési szerv [Ptk. 36. §]. A pótmagánvádat az e szervek képviselőire jogosult személyek [Ptk. 31. § (6) bekezdés és 36. §-a (2) bekezdése] terjeszthetik elő.”

E jogegységi határozat meghozatalának kezdeményezésére azért került sor, mert „kérdésként merült fel, hogy az állam lehet-e a büntetőeljárás sértettje [...]”, miután a pótmagánvád intézményének bevezetése „olyan új helyzetet eredményezett, amelyre tekintettel a sértett fogalmának korábbi egységes jogértelmezése vitathatóvá vált”²⁷⁹. A kezdeményezés az idézett tartalmú határozat meghozatalára irányult, amivel a legfőbb ügyész nem értett egyet. A jogegységi tanács a kezdeményező álláspontjával értett egyet, de a jogegységi határozat indokolásának logikai kiindulópontját nem a sértett törvényi fogalmának elemzése, hanem az ügyészség alkotmányos helyzetéből levezetett következtetés eredményeként tett azon megállapítás képezte, amely szerint az ügyészi szervezet széleskörű függetlensége „szükségessé teszi a pótmagánvádlói jogok elismerését az állam vagyoni sérelmével járó bűncselekmények miatt indított

²⁷⁸ 42/2005. (XI. 14.) AB határozat 2.

²⁷⁹ BH 2004/12, 888.

büntetőeljárásban is”²⁸⁰. Ehhez képest került sor a sértett fogalmának vizsgálatára, amelynek eredményeként a jogegységi tanács álláspontja szerint: „A sértett fogalmát a büntetőeljárás törvény egyértelműen határozza meg. Ezen eljárásban a Be. 51. §-a (1) bekezdése szerint sértett az, akinek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. A Be. 53. §-a (1) bekezdése meghatározza azokat az eseteket, amikor a sértett pótmagánvádlóként felléphet. A büntető anyagi jog szabályait is figyelembe véve leszögezhető, hogy sértett lehet természetes személy, jogi személy, és lehet az állam is. A Ptk. 28. § (1) bekezdés értelmében az állam – mint a vagyoni viszonyok alanya – jogi személy. Nem szorul bővebb indokolásra, hogy e vagyoni viszonyok bűncselekménnyel oksági kapcsolatban is sérülhetnek. Az eljárási törvénynek nincs olyan tételes rendelkezése, de a Be. hivatkozott előírásaiból olyan következtetés sem vonható le, mely szerint e sértetti kör valamelyikének eljárási joga korlátozható, sőt elvonható lenne. [...] Ebből pedig az következik, hogy az államot is megilletik mindazok a jogok, amelyeket a törvény a sértettek számára biztosít, amennyiben vagyoni jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sérti vagy veszélyezteti. Így természetesen – képviselője útján – pótmagánvádlóként is felléphet.”²⁸¹

A legfőbb ügyész a BJE alkotmányossági vizsgálatát kezdeményezte a Be. 51. §-ának (1) és az 53. §-ának (1) bekezdéseiben meghatározott rendelkezések alkotmányellenességének megállapítására irányuló indítványa mellett. Az utóbbi körben az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította, mert egyik törvényi rendelkezést sem találta alkotmányellenesnek. Ebből következően a BJE megsemmisítésére más okból, azért került sor, mert az Alkotmánybíróság szerint a vádlói közhatalom megkettőzéséhez vezetne, s ezáltal az államhatalmi ágak elválasztásának sérelmét eredményezné a Legfelsőbb Bíróság jogértelmezése, amelynek következtében az ügyészségen kívül más állami szerv is vádlói pozícióba kerülhetne a büntetőeljárásban: „Alkotmányosan kizárt, hogy a sértett eljárási jogállásának erősítését célzó pótmagánvád eszközként szolgáljon a közhatalmi szervezetek ügyészséget megkerülő fellépéséhez, és ezáltal az ügyészség alkotmányos jogállásának gyengítéséhez. Ezen alkotmányos követelménynek a BJE rendelkező részében meghatározott normatartalom nem felel meg, a BJE a bíróság számára alkotmányellenes kötelezettséget teremtett.”²⁸²

²⁸⁰ *Uo.*

²⁸¹ *Uo.* 891.

²⁸² ABH 16.

A BJE II. pontját viszont azért találta alkotmányellenesnek az Alkotmánybíróság, mert annak tartalmát nem jogértelmezésnek, hanem büntető jogalkotásnak tekintette. Mindennek tükrében témánk szempontjából inkább dr. Tersztyánszkyné dr. Vasadi Éva alkotmánybíró különvéleménye érdekes, amelynek lényege a következő: „Az Alkotmánybíróság a »jogszabály« alkotmányellenességét köteles vizsgálni, a jogszabály szövegét a felismerhető normatartalommal. Ha a jogszabály azzal a tartalommal, amit annak a Legfelsőbb Bíróság tulajdonít, alkotmányellenes, akkor a jogszabályt meg kell semmisíteni. Nincs jelentősége az Alkotmánybíróság eljárását illetően annak, hogy a Legfelsőbb Bíróság az értelmezéskor vajon túllépett-e a jogszabály keretein vagy sem – nincs is olyan szerv, amely ezt megállapíthatná, mert ez önálló jogszabály-értelmezés lenne. Nincs jelentősége annak sem, hogy a jogszabály, ha a szövegezése elméletileg többféle lehetséges értelmezésnek is teret ad, a jogegységi határozatra tekintettel, ennek következtében »válík« alkotmányellenessé vagy eleve valamennyi lehetséges értelmezési változatban is alkotmányellenes. Álláspontom szerint a Be. 51. § (1) bekezdése és 53. § (1) bekezdése megsemmisítését kellett volna kimondani, a többségi határozatban foglalt érvek alapján; a jogegységi határozatot támadó indítványt pedig vissza kellett volna utasítani.”²⁸³ Az idézett különvélemény alkotmányossági szempontú megközelítésének fényében tovább erősödhet az az érzésünk, hogy a sértett fogalmának a Be. 51. § (1) bekezdésében a „jogtudomány által elfogadott” meghatározásával mégiscsak lehet valami probléma, ha olyan dogmatikailag helyes jogértelmezést is lehetővé tesz, amely nem felel meg az alkotmányosság követelményének az Alkotmánybíróság többségi álláspontja szerint sem.

A magam részéről a vitás jogértelmezési kérdés alkotmányos megoldásának lehetőségét illetően dr. Tersztyánszkyné dr. Vasadi Éva idézett különvéleményével értek egyet a következők miatt: Az ABH indokolásának V/2.1. pontja szerint „az Alkotmánybíróság a törvényértelmezés dogmatikai helyességét nem vitatja”²⁸⁴, amiből következően nem lehet kérdéses az, hogy a vagyoni viszonyok alanyaként jogi személynek minősülő állam vagyoni jogainak bűncselekmény elkövetésének eredményeként bekövetkező sérelme esetén büntető eljárásjogi értelemben sértetté válik a Be. 51. §-ának (1) bekezdése értelmében, amire tekintettel – ezt kizáró törvényi rendelkezés hiányában – a

²⁸³ ABH 26.

²⁸⁴ ABH 16.

Be. 53. §-ának (1) bekezdésében meghatározott esetekben természetesen pótmagánvádlóként is felléphetne. Ebben az összefüggésben nyilván nincs jelentősége annak, hogy milyen jellegű [vagyis magán- vagy közérdeket sértő] sérelem következett be, mint ahogy az államot más viszonylatban megillető közhatalmi jogosítványoknak sem lehet szerepe a sértetti minőségének megítélése szempontjából. Ebből következően egyet kell értenünk a BJE, illetőleg a kérdéssel legrészletesebben foglalkozó Kardos Sándor azon álláspontjával, amely szerint nincs jelentősége annak sem, „hogy az államot a vagyoni sérelem milyen jellegű bűncselekmény eredményeként érte”²⁸⁵. Eszerint tehát zöld fényt kellene kapnia az állam, vagyis a közvetlenül sértett állami szerv pótmagánvádlókénti fellépésének.

Ennek lehetővé tételét azonban a magam részéről is aggályosnak tartanám, mert megítélésem szerint a pótmagánvád intézményének létjogosultsága és jelentősége csak az officialitás és a legalitás elvével összefüggésben, vagyis az állam és polgára viszonylatában értelmezhető. Ezzel kapcsolatban visszautalok Balogh Jenő már idézett azon okfejtésére, amellyel a pótmagánvád bevezetésének indokoltságát is abból kiindulva vezette le, hogy az „állandó vádhatóság szervezése és működése a kizárólagos állampolgári vádjognak hatályban léte felett bír”²⁸⁶, mert a jogintézmény létjogosultsága nézetem szerint is az ügyészség vádmonopóliumából vezethető le, hiszen ennek hiányában: az általános állampolgári vádjog elismerése esetén ennek szükségessége fel sem merülhetne. A vádmonopólium lényegileg azt jelenti, hogy az állam büntetőigényük önálló érvényesítéséhez való jogát elvonja a polgáraitól és azt kizárólagosan gyakorolja a saját szervei révén. Ez az alaphelyzet, amelynek megítélésén mit sem változtat az, hogy az állam a vádmonopóliumát kizárólag az ügyészi szervezete révén gyakorolja, amiből következően büntetőigényének érvényesítésére más szervei nem lehetnek jogosultak, hiszen ellenkezőleg az állam saját magával szembeni kiszolgáltatottságát kellene feltételeznünk, ami könnyen beláthatóan meglehetősen képtelen gondolat. Mint ahogy az is, hogy az egyik ügyészség pótmagánvádlóként lépjen fel a sérelmére elkövetett vágon elleni bűncselekmény esetén, amennyiben az emiatt indult ügyben az eljáró másik ügyészség a feljelentését elutasítja vagy a nyomozást megszünteti avagy a vádat elejti, márpedig a BJE szerint elvileg még ilyen abszurd helyzet is előállhatott volna.

²⁸⁵ KARDOS, Gondolatok ... *i.m.* 52.

²⁸⁶ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/ 24.

Király Tibor a kérdést másik irányból megközelítve jut ugyanilyen következtetésre: „Amikor átadják az ügyészi funkciót a magánszemélynek, akkor tulajdonképpen az állam és a magánszemély közötti viszony kerül rendezésre. A jogegységi határozat tévedése pontosan abban áll, hogy figyelmen kívül hagyja a következő tény: a pótmagánvád az állam és az állampolgár közötti viszony specifikus rendezése.”²⁸⁷ Végeredményében tehát arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az állam pótmagánvádlókénti fellépése összeegyeztethetetlen a jogintézmény lényegével, mivel „a pótmagánvád lehetősége akkor adott, ha találni olyan sértettet, aki/amely rendelkezik az államtól elkülönült személyiséggel, és így képes önállóan vádolni”²⁸⁸ Ezért értek egyet dr. Tersztyánszky dr. Vasadi Éva különvéleményével, mert – nem vitatva az Alkotmánybíróság alkotmányossági aggályainak helyességét – az ABH céljával ellentétben azt eredményezte, hogy a Be. szabályai szerint állami szerv változatlanul felléphetne pótmagánvádlóként a BJE dogmatikai levezetésére figyelemmel, aminek a megtörténte esetén a bíróság legfeljebb az eljárás felfüggesztésének és az alkotmánybírósági eljárás kezdeményezésének lehetőségével élhetne a Be. 266. § (1) bekezdésének b/ pontján alapulóan.

5. 3. 3. A sértett fogalmának elemzése

A hatályos törvényi definícióval kapcsolatban a következő aggályok fogalmazhatók meg:

1/ Az „aki” vonatkozó névmás használata: Király Tibor szerint „a sértett: »aki« – tehát fizikai személy, de más rendelkezésekből kitűnik, hogy a törvény számol a jogi személlyel is; az 58. § (1) bekezdése kifejezetten említi a jogi személyt mint sértettet”²⁸⁹. Hasonlóan vélekedik Márki Zoltán is.²⁹⁰ Így akár azt is mondhatnánk, hogy a jogi személy sértetté válásának lehetősége elég evidens ahhoz, hogy – az egyöntetű jogértelmezésre is figyelemmel – egy vonatkozó névmás nem egészen pontos

²⁸⁷ A pótmagánvádról *i.m.* 39.

²⁸⁸ LIGETI Miklós, Gondolatok az állam pótmagánvádlói jogosultságáról [Hozzászólás egy korábbi kerekasztal-beszélgetéshez] *Ügyészek Lapja* 2005/2, 22.

²⁸⁹ KIRÁLY, *Büntetőeljárási jog i.m.* 176.

²⁹⁰ Ld. BELEGI *i.m.* I/17. pótlás 216/3.

használata nem jelenthet problémát – ha nem törvényről lenne szó, amelynek nyelvtanilag is kifogástalan megfogalmazása alapvető követelménynek tekinthető. Ezért megítélésem szerint már fogalmának meghatározásából is egyértelműen ki kellene tűnnie annak, hogy a büntetőeljárásban a sértett természetes és jogi személy egyaránt lehet.

2/ *A jogos érdek kérdése:* Bócz Endre szerint „biztos, hogy a »sértett« eljárásjogi fogalmának definíciójában [Be. 51. § (1) bekezdés] a »jog« és a »jogos érdek« nem szinonima, ha a jogalkotó tudatosan használta a magyar nyelvet – amit aligha lehet kétségbe vonni”²⁹¹. „Vajon mi a különbség a jog és a jogos érdek között? Ma még ez nem kidolgozott. Az az érdek, amit a jog elismer, már jog?”²⁹² – teszi fel kérdéseit ugyancsak Bócz Endre a 2004. október 16-án megtartott kerekasztal-beszélgetés során. Az idézett szerző későbbi vélekedése szerint pedig, ha egy érdek attól lesz jogos, hogy a jog elismeri és kikényszeríthetővé teszi, „akkor már joggá válik”²⁹³. Mindez jelzi, hogy nincs minden rendben a „jogos érdek” fogalmi elemként történő meghatározása körül, ami azért meglepő, mert Móra Mihály óta ezt a jogirodalom és a jogalkotás egyaránt evidenciaként kezeli. Próbáljuk meg értelmezni a szóban forgó törvényi kitételt: A „jogos” melléknév elsődleges nyelvtani jelentése: „Valakit jog szerint megillető.”²⁹⁴ A „megillet” szó jelentése: „Valakinek joga van valamihez, jogosult rá.”²⁹⁵ Az „érdek” főnév jelentése: „Valakinek, valaminek a javát, hasznát szolgáló szükséges, fontos dolog.”²⁹⁶ Jogos érdeknek tekinthetjük tehát azt a fontos dolgot, ami valakit jog szerint megillet, vagyis amihez joga van. Ebből következően a „jog” és a „jogos érdek” mégiscsak szinonim kifejezések, aminek a kimutatásával természetesen nem a jogalkotó tudatosságának hiányára, hanem csupán a törvényi meghatározás nyilvánvaló nyelvtani összefüggéseire kívánok rámutatni, ami persze egyszersmind azt is jelenti, hogy a jogos érdekre történő külön utalás szükségtelen a definícióban. Másrészt arra is magyarázattal szolgál, hogy a jog és a jogos érdek közötti különbség miért kidolgozatlan még közel fél évszázaddal a köztudatba kerülése után is. Tudniillik, ha nincs közöttük különbség, akkor nincs is mit kidolgozni. A „jogos érdek” öncélú használatát tehát mindenképpen mellőzni kellene a törvényi meghatározásból.

²⁹¹ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 27.

²⁹² A pótmagánvádról *i.m.* 40.

²⁹³ BÓCZ, Passzív alany, áldozat, sértett, *Rendészeti Szemle* 2007/9, 120.

²⁹⁴ Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985, 627.

²⁹⁵ *Uo.* 912.

²⁹⁶ *Uo.* 326.

3/ *A meghatározás anyagi jogi jellege:* Tremmel Flóriánon kívül még senkinek nem szűrt szemet, hogy a törvényi definíció „túlságosan anyagi jogi jellegű” lenne, ennek ellenére érdemes némi figyelmet szentelnünk e felvetésnek is. Az kétségtelenül megállapítható, hogy a törvényi definíció normatív tartalma a bűncselekmény fogalmának egyik elemeként a Btk. 10. §-ának (2) bekezdésében megfogalmazott társadalomra veszélyesség meghatározására épül. Ennek ellenére a Tremmel Flórián által felvetett okból a törvényi definíciót azért nem tartom kifogásolhatónak, mert a sértetté válás kizárólag anyagi jogba ütköző magatartás eredményeként következhet be, amiből következően a sértetti pozíció mibenlétének lényege más módon, mint emez összefüggésre való utalással, nem ragadható meg. Ellenkező esetben – tisztán processzuális megközelítés mellett – ugyanis azt kellene mondanunk, hogy sértett az, aki a büntetőeljárásban ilyen minőségben fellép. Ezt a problémát már Habermann Gusztáv is vizsgálta, aki szerint „az első kérdés az, hogy a büntető eljárásban tulajdonképpen mi teszi a sérelmet elszenvedettet sértetté. Bizonyára nem az, hogy valaki az eljárásban sértettként lép fel”²⁹⁷. Teljesen más a helyzet a terhelt esetében, akinél az eljárásjogi pozíció lényege a büntetőeljárás vele szemben történő folytatásának tényén keresztül adekvát módon megragadható.

A Tremmel Flórián által felvetett másik problémával, hogy tudniillik a törvényi definíció „nem fejezi ki a büntetőeljáráson szükségszerűen végighúzódó valószínűségi mozzanatokot”, pedig azért nem tudok egyetérteni, mert a Be. 6. §-ának (2) bekezdése szerint büntetőeljárást csak bűncselekmény gyanúja alapján lehet indítani, amivel nem egyeztethető össze „a sértettként szóba jöhető személy nem-sértett” voltának vélelmezése. Az más kérdés, hogy természetesen a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekmény elkövetésének megtörténte elvileg mindaddig feltételezés, amíg ennek tényét a bíróság jogerős ítélete meg nem állapítja, aminek azonban a terhelttel ellentétben nincs a sértett fogalmának meghatározásában is hangsúlyozást érdemlő garanciális jelentősége a sértett szempontjából. Az pedig egyenesen abszurd megoldásnak tűnik, hogy pl. egy nyilvánvalóan agyonvert ember „nem-sértett voltát” kelljen vélelmezni a büntetőeljárásban. A sértett fogalmának ilyen irányban történő módosítását tehát részemről nem pártfogolnám.

²⁹⁷ HABERMANN *i.m.* 514.

Bócz Endre legutóbbi álláspontja szerint a sértetti „szerepkört elvileg az áldozat töltheti be, mert az áldozat per definitionem jogaiban, vagy méltányolható érdekeiben sérelmet szenvedett – természetes és jogi – személy. Az ilyen sérelmek orvoslást érdemelnek a viktimológiai kívánalmakat körvonalazó nemzetközi dokumentumok értelmében, és ha a szóban lévő sérelmek természete ezt indokolja, az érintettek az orvoslást a büntetőeljárás keretei között szorgalmazhatják. Nincs tehát szükség arra, hogy a »sértett« fogalmát a büntetőeljárás törvény definiálja; abban elég a sértetti pozícióhoz kapcsolódó eljárási jogosultságok és kötelezettségek szabályozása.”²⁹⁸ Részemről Bócz Endre korábbi álláspontjával értek egyet, amely szerint „a jogirodalomra vár a feladat, hogy pontosan kidolgozza a sértett fogalmát”²⁹⁹, ami Berkes György szerint „a Be.-ben jelenleg nem tisztázott”³⁰⁰, így még mindig „sok ingadozás van etekintetben a gyakorlatban, különösen a pótmagánváddal kapcsolatban”³⁰¹. Megjegyzem, hogy pl. a 2010. július 1-én elfogadott és idén hatályba lépő román Be. 79. cikkelye is változatlanul definiálja a sértett fogalmát, bár kétségtelenül a materiális legitimitás irányába haladva.³⁰²

²⁹⁸ BÓCZ, *Passzív alany...* i.m. 120.

²⁹⁹ *A pótmagánvádról* i.m. 40.

³⁰⁰ *Uo.* 39.

³⁰¹ FINKEY i.m. 223.

³⁰² *Ld.* <http://www.legex.ro/Lege-Nr.-135-din-01.07.2010-106292.aspx> [2010. december 21-i letöltés]

6. A BÜNTETŐ ELJÁRÁSI TÖRVÉNY PÓTMAGÁNVÁDRA VONATKOZÓ SZABÁLYAI

6. 1. A szabályozás struktúrája

6. 1. 1. A kodifikációs technika sajátosságai és aspektusai

A pótmagánvád szabályozási módjának szembevetendő vonása az, hogy a jogintézményre vonatkozó rendelkezéseket nem a Be. azonos fejezetén belül, hanem különböző fejezeteiben találjuk. Ez azt eredményezi, hogy az összesen 31 fejezetből, s ezen belül 608 szakaszból álló Be. pótmagánvadra vagy pótmagánvádlóra, illetve annak eljárására vonatkozó 41 szakaszának rendelkezései 18 különböző fejezet keretein belül kerültek elhelyezésre. Kizárólag az elsőfokú bírósági tárgyalást szabályozó XIII. fejezeten belül az V. cím alatt található meg rendszerezetten a pótmagánvádlóra vonatkozó eltérő rendelkezések, persze itt sem teljes körűen, miután a pótmagánvádló fellépésének szabályai nem itt, hanem az I. címnél szerepelnek. Ez a szabályozási technika nem követi következetesen a Bp. által teremtett törvényszerkesztési hagyományainkat, ami ebben az esetben nem vált előnyére a hatályos szabályozásnak. A tradícióknak a jogrendszer alakításában is meg van a maguk jelentősége, sőt éppen ezen a téren kellene a legnagyobb megbecsüléssel ápolnunk azokat mint a kiegyensúlyozott nemzeti jogfejlődés nélkülözhetetlen biztosítékait. Erre utalhat Király Tibor, amikor arról ír, hogy „lehet rajta bánkódni: miért nem adatott meg nekünk a szerves fejlődés esélye, amelyből saját jogunk kinőhetett volna. – De ez az esély talán Angliát kivéve tisztán sehol nem volt; a büntetőjog és büntetőeljárás jog alakulása a felvilágosodás után összeurópai mértékben formálódott és ezért beszélhetünk ma is kontinentális és angolszász típusú jogrendszerekről.”³⁰³

Ennek ellenére, 110 évvel a hatályba lépése után, nyugodtan kijelenthetjük, hogy számunkra a büntető eljárásjogunk fejlődésének vitathatatlanul legfontosabb mérföldkövét jelentő Bp. ma már a jogi kultúránk olyan tradicionális értékét jelenti, amelynek figyelembe vétele korunk jogalkotóitól is elvárható. Ez azonban természetesen csak a mai kor követelményeinek megfelelően kitűzött jogalkotói célhoz

³⁰³ KIRÁLY, A büntetőeljárás jog reformja elé *i.m.* 258.

képeket is időtállóknak bizonyult megoldásokra vonatkozik. Ezért kell előtérbe helyezni a jogszabályszerkesztő felelősségének kérdését, amivel kapcsolatban csak egyetérteni lehet Király Tibor következő gondolataival: „A kodifikátornak most és mindig elsőrendű kötelessége és felelőssége, hogy olyan törvényt fogalmazzon, amely hatékony a büntetőjogi felelősségre vonásban, és egyaránt óvja mind a társadalmat, mind a polgárait. Emellett terheli őt történeti felelősség, mert azokat a legjobb hagyományokat kell folytatnia, amelyeket Magyarországon a múltban megteremtettek és követtek. A legtöbb garanciát, a legjobb elveket magában foglaló törvényt kell alkotnia, arra törekedve, hogy meghaladja a nagy elődöket, és példamutató legyen a jövő számára.”³⁰⁴ Abban most nem érdemes elmélyedni, hogy a Be. mennyiben felel meg ezeknek a magasan szárnyaló elvi szempontoknak, mert ezekből számunkra pillanatnyilag csak a legjobb történeti hagyományok folytatásának követelménye lehet érdekes a pótmagánvád szabályozásánál alkalmazott jogtechnikai megoldásra vonatkozó észrevételek megfogalmazásakor. Ilyen tekintetben pedig kétségtelenül a legjobb történeti hagyományok körébe sorolhatjuk azt a korabeli törvényszerkesztési megoldást, amelynek eredményeként a pótmagánvádra, illetőleg a pótmagánvádló általi vádképviseletre vonatkozó eltérő szabályozás együvé vonható rendelkezéseit a Bp. két helyen: a IV. fejezetében és a XV. fejezetének B/ részében foglalja össze, ami jelentősen megkönnyíti a szóban levő joganyag áttekinthetőségét. Ebben az egykori szabályozást mindenképpen példaértékű, előremutató jelentőségű törvényszerkesztési megoldásnak tartom a következők miatt.

6. 1. 2. A különjáráskénti szabályozás kérdései

Megítélésem szerint egy adott jogág egész rendszerét felölelő szabályozás megszerkesztésekor mindenekelőtt arra kell törekedni, hogy annak szerkezete a tárgyat képező joganyag belső összefüggései által lehetővé tett legteljesebb mértékben áttekinthető legyen a jogforrás alkalmazásának megkönnyítése érdekében, aminek a fontossága a napjainkat jellemző jogszabály alkotási dömping tükrében ma már aligha lehet kérdéses. Ennek a követelménynek a megvalósulása az alapvető rendelkezéseket, valamint a bíróságra, illetőleg az eljárásban résztvevő hatóságokra, annak egyéb résztvevőire, az általános eljárási szabályokra, továbbá a bizonyításra és a

³⁰⁴ KIRÁLY Tibor, A magyar büntető eljárásjog fél évszázados történetének vázlata, Belügyi Szemle 2003/1, 18.

kényszerintézkedésekre vonatkozó szabályokat tartalmazó első részen kívül az egyes eljárási szakaszokat vagy típusokat átfogó nagyobb szerkezeti egységet jelentő törvényi részek keretei között a joganyag önálló fejezetekre és azon belül elkülönülő címekre tagolásának módszerét követő Be. esetében elsősorban az ezekben elhelyezett joganyag koherenciájának, illetve szerkesztési elveinek megvizsgálásával ítélni meg. Ilyen szempontból, a pótmagánvád természetéből következően, behatóbb vizsgálódást a bírósági eljárás általános [harmadik rész] és külön [ötödik rész] szabályozásának összehasonlítása és elemzése igényel. Arra vonatkozóan ugyanis semmilyen eligazítást nem találhatunk a Be. miniszteri indokolásában, hogy a jogalkotó milyen elvek vagy szempontok szerint határozta meg az általánostól eltérő szabályozást igénylő eljárási típusok, vagyis a külön eljárások körét.

Ezzel a kérdéssel korábban Tremmel Flórián foglalkozott részletesebben a magánvadás eljárás fő vonásait vizsgálva, amelynek keretében a következő megközelítést alkalmazta: „A külön eljárások egyfelől a »rendes« [büntetési vagy vétségi] eljárástól térnek el, másfelől viszont egymástól is különböznek. Az eltérések alapvető okai részben az eltérő életviszonyokban és anyagi jogszabályokban [pl. a katonai vagy a fiatalok elleni büntetőeljárásnál], részben pedig a büntető eljárásnak a vétségi eljárásnál is nagyobb mérvű egyszerűsítése és gyorsítása szükségességében rejlenek. [Pl. a bíróság elé állítás, a tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén.] A magánvadás eljárás mintegy közbülső helyet foglal el a külön eljárások között, mert az eljárási szabályokban levő lényeges különbségek mindkét okcsoporttal összefüggnek.”³⁰⁵ Ezzel a megközelítéssel annyiban tudok egyetérteni, hogy az eljárás egyszerűsítésére irányuló különféle jogalkotói törekvések, valamint a terheltek sajátos személyi tulajdonságai [amelyeket akár eltérő életviszonyként is megnevezhetünk] kétségtelenül meghatározó jelentőséggel bírnak bizonyos külön eljárások eltérő szabályozásánál. Azt azonban nem tartom megállapíthatónak, hogy ezek bármelyike karakterizálhatná a magánvadás eljárást, miután domináns egyszerűsítési törekvés ennek szabályozásában nem ismerhető fel és az ilyen eljárásban résztvevők esetében semmiféle személyi specialitásról nem beszélhetünk, az ennél általánosabb megfogalmazást jelentő „elérő életviszony” pedig nem tekinthető normatív

³⁰⁵ TREMMEL, A magánvád *i.m.* 116.

kategóriának, amelynek a használatát ma már inkább csak a katonai büntetőeljárás vonatkozásában tartom elfogadhatónak.

Kétségesnek tűnik számomra az idézett szerző „eljárásökonómiai” aspektusból végzett vizsgálódásának eredményeként levont következő következtetésének figyelembe vehetősége is a magánvádas eljárás külön szabályozásának indokoltsága szempontjából: „Az igazságügyi statisztikák és a mindennapi bírósági gyakorlat alapján egyaránt szembeötlő sajátosságként, vonásként emelhető ki, hogy egyfelől ritkán kerül sor nyomozásra a magánvádas ügyekben, másfelől pedig rendkívül gyakoriak az eljárást megszüntető végzések. Mindkét alapvető vonás arra enged következtetni, hogy a gyakorlatban a magánvádas eljárás rendszerint erősen leegyszerűsített, lerövidített, mondhatni »sommás« büntető eljárássá alakul át. A magánvádas ügyek elbírálásánál tehát radikális egyszerűsítés és gyorsítás lehetséges.”³⁰⁶ A nyomozás hiánya vagy elrendelésének gyakorisága ugyanis nem releváns szempont, hiszen a vádról való döntés csak a tárgyaláson felvett bizonyítás eredményén alapulhat, attól függetlenül, hogy az eljárás korábbi szakaszában milyen hatósági eljárás lefolytatására került vagy nem került sor. A magánvádas ügyekben hozott megszüntető végzések jellemző oka tapasztalataim szerint az időközbeni kibékülés/megbocsátás, ami közvédas ügyekben is gyakran előfordul, csak nincsenek eljárásjogi következményei az ügyész vádmonopóliuma miatt; amikor viszont ezek a gesztusok még sem kerülnek előtérbe, akkor a „radikális egyszerűsítés és gyorsítás” lehetősége gyakorlatilag fel sem merülhet.

Tremmel Flórián hivatkozott művének megjelenése óta azonban huszonöt év telt el, ami nyilván némileg más megvilágításba helyezi akkori megállapításainak megítélését is, amelyeknek az ismertetésétől ennek ellenére azért nem tekinthettem el, mert hozzá hasonló részletességgel azóta is kevesen foglalkoztak a külön eljárások szabályozásának módszertani kérdésével. Ezzel a Be. kommentár sem foglalkozik, és a korábbi Be. magyarázata sem érinti általánosságban a külön eljárások kérdését.³⁰⁷ A témát érintően tankönyvi források állnak rendelkezésre, amelynek szerzői közül Király Tibor szolgál a leg részletesebb definícióval: „Külön eljárás az olyan eljárás, amely miként az általános eljárás is a büntetőjogi főkérdések [a bűnösség, a jogkövetkezmények] eldöntésére irányul, és az eljárási alapelvek megtartásával, de részben kivételek eltűrésével, a

³⁰⁶ TREMMEL *uo.* 116-117.

³⁰⁷ *Ld.* BELEGI *i.m.* és LÁSZLÓ *i.m.*

törvényben meghatározott külön [speciális] szabályok és kivételek szerint az általános eljárási szabályok alapján folyik. – Más szóval: minden külön eljárás az általános eljárási szabályok alapján, de a törvényben megállapított eltérések szerint folyik.”³⁰⁸ Viszonylag részletesen foglalkozik a külön eljárások fogalmával és csoportosításával Tóth Mihály is, bár általános érvényű fogalmi meghatározás helyett a következőket rögzíti: „Főszabályként a külön eljárások esetében is az általános szabályok érvényesülnek, a külön eljárásokról szóló fejezetek csak az eltérő és a kiegészítő rendelkezéseket tartalmazzák. A külön eljárások indokai világosak: vagy sajátos személyi, illetve tárgyi kört vesznek figyelembe vagy egyszerűsíténe. [...] Végül az eljárás általános menetétől való eltérést indokolhat, ha mentességet élvező személy ellen járnak el. Itt ugyanis a speciális eljárási mód és feltételrendszer fontosabb, mint az a szempont, hogy ezúttal voltaképpen »speciális alannyal« állunk szemben.”³⁰⁹ Ennek alapján a külön eljárásokat a következőképpen csoportosítja: 1/ „egyszerűsítő külön eljárások”: a/ bíróság elé állítás, b/ lemondás a tárgyalásról, c/ tárgyalás mellőzése, d/ eljárás távollevő vádlottal szemben; 2/ „a vádlott speciális személyével kapcsolatos külön eljárások”: a/ fiatakorúak elleni eljárás, b/ katonai büntetőeljárás; 3/ „a bűncselekmény jellegére tekintettel szabályozott külön eljárás”: magánvádas eljárás; 4/ „eljárás mentességet élvező személy esetében”.³¹⁰

A hivatkozott tankönyvi megközelítéssel csak részben, illetve a következő kiegészítések mellett tudok egyetérteni: A definíció kérdését illető álláspontom szerint: külön eljárás a büntetőeljárás olyan speciális formáját kell érteni, amelynek lefolytatása során az általánostól részben eltérő – a törvényben jogpolitikai megfontolásból vagy a terhelt avagy a vádló személyére tekintettel külön meghatározott – szabályok érvényesülnek. Ennek tükrében a magam részéről inkább a fogalmilag pontosabbnak tűnő egyszerűsített [1/ alatti] és a speciális terheltekkel szembeni [2/ és 4/ alatti] külön eljárások szerinti csoportosítást tartom elfogadhatónak, mivel a mentességet élvező személyek ügyében történő eljárás külön szabályozása is vitathatatlanul személyi sajátosságokhoz kötődik, attól függetlenül, hogy közjogi tisztségen vagy nemzetközi jogon alapuló mentességről van-e szó. Azzal a nézettel pedig, amelynek értelmében a magánvádas eljárást a bűncselekmények jellegére tekintettel kell külön eljárásnak

³⁰⁸ KIRÁLY, Büntetőeljárási jog *i.m.* 521.

³⁰⁹ TÓTH Mihály [szerk.] Büntető eljárásjog, HVG-ORAC, Budapest, 2003, 458-459.

³¹⁰ *Uo.* 458.

tekinteni, csupán a következők megjegyzése mellett tudok egyetérteni: A Be. 52. §-ának (1) bekezdése szerint a könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés és kegyeletsértés tartozik az ún. magánvádas bűncselekmények körébe, amelyek közül azonban a hivatkozott törvényhely (4) bekezdése szerint a becsületsértés és a rágalmazás közvérdíjazandó, ha hivatalos személy sérelmére hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt, vagy hatóság sérelmére hivatali működésével összefüggésben követik el. A két bűncselekményi kör tehát részben azonos, a vádforma viszont különböző, amiből következően a magánvádas bűncselekmények sajátos jellege az általánostól eltérő vádlói legitimitációban nyilvánul meg.

Ezért a Be. XXIII. fejezetében szabályozott külön eljárás egyedüli adekvát ismérve – a fejezet címéből, illetőleg a 493. §-ból is kitűnően – az, hogy magánvadás alapján kerül lefolytatásra, vagyis a vádló személye. Erre kell következtetni a Be. 493. §-ához fűzött miniszteri indokolásból is, amely a következőket rögzíti: „Azoknak az ügyeknek a körét, amelyekben a vádat nem az ügyész, hanem a sértett mint magánvádló képviseli, e törvény határozza meg. A XXIII. Fejezet a közvérdíjazandó eljárástól eltérő szabályokat fogalmazza meg.”³¹¹ Még inkább alátámasztja az álláspontomat a korábbi Be. magyarázata, amelyben a magánvádas eljárásra vonatkozó rész általános bevezetőjeként a következőket találjuk: „Az a sajátos helyzet, hogy ezekben az ügyekben a vádat nem az ügyész, hanem a bizonyos vonatkozásokban csak korlátozott jogosultsággal rendelkező magánvádló képviseli, indokoltá teszi egyes kérdéseknek az általános eljárási szabályoktól eltérő rendezését. A XIV. Fejezet ezeket az eltérő rendelkezéseket foglalja össze.”³¹² Az kétségtelen, hogy az idézett magyarázat a már hatályon kívül helyezett korábbi Be. XIV. fejezetére vonatkozik, azonban az is tény, hogy a [fő]magánvádas eljárás szabályozása terén a Be. érdemleges változást nem hozott, ezért úgy vélem, hogy erre tekintettel az ma is figyelembe vehető a külön eljárás jellemző sajátosságának megvilágításánál. Következésképpen további vizsgálat tárgyát már csak az képezheti, hogy ha bizonyos bűncselekmények tekintetében a vád sértett általi képviselete indokoltá teszi az ilyen eljárás külön szabályozását, akkor vajon milyen megfontolások szólhatnak amellett, hogy erre ne kerüljön sor az olyan esetre kiterjedően is, amikor sértett pótmagánvádlóként lát el vádképviseletet.

³¹¹ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

³¹² LÁSZLÓ *i.m.* II/963.

A külön eljárásmenti szabályozás egyedüli ellenérveként legfeljebb azt lehet felhozni, hogy [Király Tibort idézve] „a magánvád nem azt jelenti, hogy a vád elveszti közvádi jellegét, csupán arról van szó, hogy nem közvádló jár el”³¹³. Ennek azonban a vizsgált szempontból már csak azért sem lehet jelentőséget tulajdonítani, mert a magánvádas eljárás kivételével valamennyi külön eljárás tárgyát közvádas bűncselekmények képezik. Másrészt azt is rögzíthetjük, hogy a közvádas és a magánvádas bűncselekmények ilyen megkülönböztetése természetszerűleg nem anyagi jogi kérdés, tehát nem azok valamilyen körülírható sajátosságából fakad, hanem a jogalkotó döntésén múlik. Ezt mi sem jelzi jobban, mint hogy a Be. által meghatározott hat magánvádas bűncselekménnyel szemben pl. a Bp. összesen tíz ilyen vétséget, illetőleg kihágást ismert. A bűncselekmények vádképviselési forma szerinti felosztásának tehát semmilyen szerepe nem lehet a pótmagánvád szabályozására vonatkozó törvényszerkesztési technika megválasztásának tekintetében. Ez még inkább nyilvánvalóvá válik, ha külön is felhívjuk a figyelmet arra, hogy a büntetőeljárás rendszerének általános és külön eljárások szerinti szabályozása pusztán technikai kérdés, ami az alapvető rendelkezések érvényesülését nem érinti, az általános rendelkezésektől való eltérések miatt indokolt garanciák biztosításának pedig nem a kodifikációs megoldás, hanem az eltérő szabályok tartalmának meghatározása szempontjából van jelentősége. Ezért valódi kérdésnek inkább azt tartom, hogy milyen érvek szólnak a pótmagánvádas eljárás külön szabályozása mellett.

A külön eljárásmenti szabályozást támogató érvek között megítélésem szerint a legnagyobb jelentősége annak van, hogy amíg a Be. XXIII. fejezete 24 §-ban szabályozza a magánvádas eljárást, addig az általános szabályok körében összesen 36 §-ban találunk a pótmagánvaddal összefüggő eltérő rendelkezéseket. A törvényszerkesztést természetesen nem lehet mennyiségi kérdéssé degradálni, de ebben az esetben az eltérő rendelkezések nagy száma mindenképpen figyelmet érdemel, különösen a magánvádas eljárás szabályainak terjedelmével való összehasonlítás tükrében, mert azt jelzi, hogy az eltérések száma meghaladja azt a mértéket, amely mellett más esetben a jogalkotó már indokoltnak tartotta a külön eljárásmenti szabályozást. Még szemléletesebb képet kapunk, ha a Be. ötödik részében található

³¹³ A pótmagánvádról *i.m.* 45.

összes külön eljárást is figyelembe vesszük ebből a szempontból a következő [ld. 2. sz.] táblázat adataival.

Fejezet		§-ok száma
sorszám	címe	
XXI.	A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás	23
XXII.	A katonai büntetőeljárás	23
XXIII.	A magánvádas eljárás	24
XXIV.	A bíróság elé állítás	10
XXV.	Eljárás a távollévő terhelttel szemben	7
XXVI.	Lemondás a tárgyalásról	13
XXVII.	A tárgyalás mellőzése	7
XXVIII.	Eljárás mentességet élvező személyek ügyében	4

2. sz. táblázat

A külön eljárások szabályozásának §-ok száma szerinti terjedelme

A külön eljárásokat szabályozó §-ok átlaga kerekítve 14, aminek tükrében különösen kiugrónak tűnik a pótmagánvádra vonatkozóan eltérő rendelkezéseket megfogalmazó 41 § száma, amelyeket a Be. 18 különböző fejezetében találhatunk meg, ami rendkívül megnehezíti a joganyag áttekinthetőségét, s ebből következően annak alkalmazását is, hiszen összesen 77 bekezdésről beszélhetünk. A nehéz áttekinthetőségen kívül a külön szabályozás mellett szóló további érvként azt is felhozhatónak tartom, hogy a Be.-ben jelentős számban előforduló eltérő rendelkezések szinte minden szempontból érintik a büntetőeljárás további menetének alakulását is a vád képviselőjének átvételétől kezdődően, még a rendkívüli perorvoslati eszközök igénybe vételének lehetőségére vonatkozó szabályozásra is kiterjedően, vagyis nem „csak az eljárás megindításának feltételeiről és a pótmagánvádló speciális jogi helyzetéről van szó”³¹⁴. A magánvád és a pótmagánvád között tehát az általánostól eltérő rendelkezések hatókörének szempontjából sem lehet érdemleges különbséget tenni. Ebből következően a jogi szabályozás tárgyát tekintve sem tudunk differenciálni a magánvádas és a pótmagánvádas eljárás között a szabályozási technika szemszögéből történő vizsgálódásunk eredményeként. Sőt azt is leszögezhetőnek tartom, hogy a pótmagánvádló általi vádképviselő szabályozása – annak pl. a vád képviselőjének

³¹⁴ KIRÁLY, Büntetőeljárás jog *i.m.* 521.

átvételéből vagy a kötelező jogi képviselő előírásából következő sajátosságaira tekintettel – jóval differenciáltabb, mint a magánvádas eljárásé, amely a szerényebb joganyaga ellenére is viszonylagos önállóságot érdemelt ki a Be. rendszerében. Problémának azonban természetesen nem ezt tartom, hiszen a magánvádas eljárás ilyen „pozíciója” megfelel a vádképviselői forma önálló jelentőségének elismeréséből következően felmerülő szabályozási igényeknek, hanem azt, hogy ez a helyes jogalkotói megközelítés a pótmagánvádas eljárás szabályozása terén már nem érvényesül következetesen. Ezt pedig annál inkább kifogásolhatónak tartom, mivel ez nyilvánvalóan nem a jogalkotó autonómiája körébe tartozó jogpolitikai megfontolások firtatását, hanem a jogalkalmazó részéről ettől függetlenül elvárható következetesség számon kérését jelenti, aminek már elvi jelentősége van a szabályozott joganyag koherenciájának értékelése szempontjából.

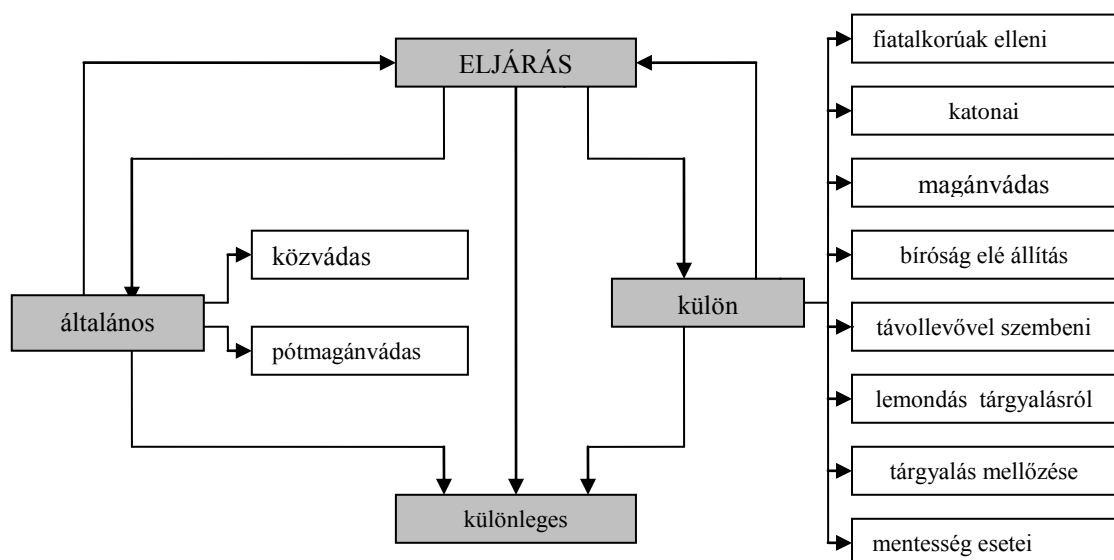
6. 1. 3. A jogtudomány képviselőinek álláspontja

Az előbbiekből következően maradéktalanul egyetértek a szóban fogó jogintézmény hatályos szabályozásának technikájával kapcsolatban mások által már korábban megfogalmazott kritikai észrevételekkel. Így pl. Tremmel Flórián szerint „könnyen áttekinthetően és sokkal szabatosabban lehetett volna megoldani a pótmagánvadás szabályozását akkor, ha különjárások körében önálló fejezetben került volna sor a pótmagánvádas eljárás szabályozására”³¹⁵. Később Kardos Sándor a következő észrevételeinek adott hangot: „Kifogásolható, hogy a pótmagánvadás intézményének szabályozása nem egy helyen található a Be.-ben. A pótmagánvadás fogalmát az 53. § határozza meg, méghozzá úgy, hogy felsorolja azokat az eseteket, amikor a sértett pótmagánvadászként léphet fel. Az 53. § szabályozása azonban nem teljes, a részletszabályokat a Be. más paragrafusai [199. § (2)-(3) bek., 229. § (1) bek.] tartalmazzák. Ez a széttagozottság, amely jellemző a pótmagánvadás jogintézményének szabályozására, az áttekinthetőség rovására megy. Célszerű lett volna a külön eljárásokról szóló fejezetében tárgyalni a jogintézményt.”³¹⁶ Ilyen irányú felvetések hangzottak el az Országos Kriminológiai Intézetben 2004. október 16-án a pótmagánvádról megtartott kerekasztal – beszélgetés több résztvevője részéről is, akik közül Róth Erika szerint „indokolt az alanyokról szóló részben deklarálni, hogy ki is a

³¹⁵ TREMMEL, Magyar büntetőeljárás *i.m.* 189.

³¹⁶ KARDOS *i.m.* 43.

pótmagánvádoló, és mikor léphet fel, a dinamikus részre vonatkozó szabályok viszont egy helyen – akár a pótmagánvádas eljáráshoz hasonlóan, külön eljárásként is – szerepelhetnének a Be.-ben³¹⁷. Ezzel a felvetéssel a Be. kodifikációjának előkészítésében résztvevő Király Tibor is egyetértett, azzal a megjegyzéssel, hogy „én ezt már annak idején is szóvá tettem”³¹⁸. Ezek szerint ezt az álláspontot a kodifikátorok vagy a politikusok nem fogadták el, ami az előzőekből következően nyilvánvaló szakmai hiba volt, amit azonban a Be. módosításával korrigálni lehetne – az új büntető eljárásjogi törvény remélhetőleg belátható időn belül sorra kerülő megalkotásáig is. Ennek keretében – a továbbiakból kitűnő tartalmi változtatásra is irányuló igények kielégítése mellett – a pótmagánvádas eljárást a Be. ötödik részében a kilencedik típusú külön eljárásként kellene szabályozni – mivel „jellegét tekintve ez sem különbözik a külön eljárásoktól”³¹⁹ –, praktikusán a [fő]magánvádas eljárást szabályozó XXIII. fejezet után történő elhelyezéssel, annak a paradox helyzetnek a kiküszöbölése érdekében, hogy a Be. jelenleg tulajdonképpen kétféle általános eljárást szabályoz [logikai ellentmondás], miközben ennek tipikus formáját a közvádó általi vádképviselet jelenti, amihez képest ennek a pótmagánvádoló részéről történő átvétele kétségtelenül atipikusnak tekinthető. [Ld. 13. sz. ábra.] A szabályozás megszerkesztésére, illetve megszövegezésére vonatkozó javaslataimra értekezésem végén térek vissza.

13. sz. ábra
A büntető eljárási formák vázlata

³¹⁷ A pótmagánvádról *i.m.* 44.

³¹⁸ *Uo.*

³¹⁹ FARKAS, RÓTH *i.m.* 95.

6. 2. A pótmagánvád szabályozásának módosításai és hatályos szövege

Magáért beszélő adatnak tartom, hogy amíg a Bp. hatályba lépésétől számítva három évtized elteltével került sor a pótmagánvadás eljárás szabályainak módosítására, addig a Be. esetében ez már a hatályba lépése előtt, majd ezt követően még négyszer vált szükségessé [ld. 3. sz. táblázat], s megítélésem szerint ha nem is mindig, de többnyire indokoltan, ami elég világosan jelzi az eredetileg elfogadott szabályozás átgondolatlanságát. A módosítások volumenét jelzi, hogy jelenleg a Be. 41 szakasza tartalmaz a pótmagánvadra vonatkozó rendelkezéseket, amelyeket az elfogadása óta összesen 46 változtatás érintett. Ez az összevetés még ahhoz képest is figyelemre méltó, hogy nemegyszer formai jellegű, illetve korrekciós jelentőségű módosításokra [pl. „pótmagánvadat emelhet” – „pótmagánvádlóként léphet fel”; „az ügyészségnél” – „az ügyben addig eljáró ügyészségnél”; „ügyvédi képviselő” – „jogi képviselő” típusú változtatások] került sor. Ennek fényében külön kiemelendő a 2006. évi LI. törvény, amelyeknek sikerült életet lehelnie az addig inkább csak pro forma létező jogintézménybe. Ez főleg a következő három változtatásnak köszönhető: 1/ A vádindítvány benyújtásának határideje harminc napról hatvan napra módosult [Be. 229. § (1) bek.]. 2/ Megváltozott az a bíróságnak rendkívül nagy mozgásteret biztosító szabály, amely szerint elutasíthatta a vádindítványt, ha annak ténybeli és jogi alapja nyilvánvalóan hiányzott [Be. 231. § (2) bek. d/ p.]. 3/ Nem kizárt a vádindítványt elutasító végzés elleni fellebbezés lehetősége [Be. 233. § (1) bek.]. Mindennek hatása, amint a továbbiakban látni fogjuk, a módosítások hatályba lépését követően az ítélkezési gyakorlatban is érzékelhető volt. A konkrét módosítások teljes körű áttekintését megkönnyíthetik az I – V. sz. mellékletek összehasonlító táblázatai.

A törvény	
száma	hatályba lépése
2002. évi I.	2003. július 1.
2003. évi LXXX.	2004. január 1.
2006. évi LI.	2006. július 1.
2007. évi CLI.	2008. január 1.
2009. évi LXXXIII.	2009. augusztus 13.

3. sz. táblázat

A pótmagánvadra vonatkozó szabályozást módosító törvények

A hatályos szabályozás előbbieken részletezett sajátosságai miatt a pótmagánvádra vonatkozó rendelkezések részletesebb tanulmányozásának megkezdése előtt indokoltnak látszik a normaszöveg teljes áttekintése, hogy legalább ehelyütt egyben láthassuk a témánkul szolgáló joganyagot. Az egybe szerkesztett törvényszöveg jobb áttekinthetősége céljából az idézett norma fejezeti helyének és alcímének feltüntetésével utalok a Be. rendszerén belüli elhelyezésére.

II. FEJEZET: A BÍRÓSÁG

Az elsőfokú bíróság illetékessége

17. § (3) Az eljárásra az a bíróság is illetékes, amelynek területén a terhelt lakik, ha az ügyész, a magánvádló vagy – ha e törvény másképp nem rendelkezik – a pótmagánvádló ott emel vádat.

V. FEJEZET: A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN RÉSZT VEVŐ SZEMÉLYEK

A pótmagánvádló

53. § (1) A sértett az e törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha

a/ az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette,

b/ az ügyész a vádemelést részben mellőzte,

c/ az ügyész a vádat elejtette,

d/ az ügyész a nyomozás eredményeként közvádra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselőjét – magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként – nem vette át,

e/ az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvádra üldözendő.

(2) A pótmagánvádló halála esetén helyébe – harminc napon belül – egyenesági rokona, házastársa, élettársa vagy törvényes képviselője léphet.

(3) Nem természetes személy pótmagánvádló megszűnése esetén helyébe – a jogutódlás bekövetkezésétől számított harminc napon belül – a jogutódja léphet.

A képviselők

56. § (4) A pótmagánvádló ügyvédi képviselője kötelező, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik. Nem természetes személy pótmagánvádló képviselőjének ellátására a sértett ügyvezetésre vagy képviselőre

feljogosított tagja vagy tisztségviselője, illetőleg a sértettel alkalmazotti jogviszonyban lévő személy is jogosult, feltéve, hogy jogi szakvizsgával rendelkezik.

57. § (1) Ügyvédnek meghatalmazást a sértett – halála esetén az 51. § (3) bekezdésében meghatározottak –, a magánvádló, a pótmagánvádló, az egyéb érdekelt, illetőleg a felsoroltak nagykorú hozzátartozója, az 56. § (2) bekezdésében meghatározott esetekben a törvényes képviselő, illetőleg a gyámhatóság, az 56. § (3) bekezdése esetében az állami szerv vagy gazdálkodó szervezet képviselőre feljogosított tagja vagy alkalmazottja adhat. [...]

58. § (2) Ha a pótmagánvád vagy a magánvád emelésére, illetőleg képviselőre többen jogosultak, a megegyezésüktől függ, hogy melyikük jár el. Ha erről megállapodás nem jött létre, a bíróság jelöli ki közülük a képviselőt.

VI. FEJEZET: AZ ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEKRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A bűnügyi költség

74. § (1) Bűnügyi költség

b/ a terheltnek, a sértettnek, a magánfélnek, a pótmagánvádlónak és a magánvádlónak, a terhelt és a sértett törvényes képviselőjének az ügyben felmerült készkiadása, akkor is, ha azt az állam nem előlegezte,

VIII. FEJEZET: A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK

Távoltartás

138/B. § (2) A távoltartás elrendelését

c/ a pótmagánvádló,

indítványozhatja.

Az óvadék

147. § (5) A terhelt előzetes letartóztatásának óvadék ellenében történő megszüntetése ellen kizárólag az ügyész és a pótmagánvádló élhet fellebbezéssel.

IX. FEJEZET: A NYOMOZÁS

Jogorvoslat a nyomozás során

199. § (2) A panasz elutasítását követően a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha

a/ a feljelentést a 174. § (1) bekezdésének a/ vagy c/ pontja alapján utasították el,

b/ a nyomozást a 190. § (1) bekezdésének a/-d/ vagy f/ pontja alapján szüntették meg.

(3) Nincs helye a pótmagánvádlóként történő fellépésnek, ha a büntethetőséget a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot zárja ki, továbbá az elkövető halála esetén.

X. FEJEZET: A VÁDEMEELÉS

A vádemelés mellőzése

221. § Az ügyész a határozatban tájékoztatja a sértettet, hogy a polgári jogi igényét egyéb törvényes úton érvényesítheti, valamint, hogy annak a cselekménynek a tekintetében, amely miatt a vádemelést részben mellőzte, pótmagánvádnak van helye.

A pótmagánvádló fellépése

229. § (1) Ha az ügyész vagy a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította, és a 199. § (2) bekezdése alapján pótmagánvádnak van helye – feltéve, hogy a pótmagánvád emelését a 199. § (3) bekezdése nem zárja ki – továbbá ha az ügyész a vádemelést részben mellőzte, a sértett a panaszt elutasító határozat közlésétől számított hatvan napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.

(2) A panasz elutasítását követően a sértettnek lehetőséget kell adni, hogy az ellene elkövetett bűncselekményre vonatkozó iratokat az ügyészség hivatalos helyiségében megismerhesse.

(3) A sértettet tájékoztatni kell a pótmagánvádlóként történő fellépés feltételeiről, valamint arról, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviseléről gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat.

(4) Ha a sértett a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyezése iránt kérelmet terjesztett elő, az (1) bekezdés szerinti határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani. Erről a sértettet tájékoztatni kell.

230. § (1) Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, jogi képviselője útján az ügyben addig eljáró elsőfokú ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A pótmagánvádló a vádindítványt személyesen akkor nyújthatja be, ha a vádindítványban nyilatkozik arról, hogy a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyezése iránt a külön jogszabályban foglaltak szerint kérelmet terjesztett elő a jogi segítségnyújtó hivatalhoz. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.

(2) A vádindítvány a 217. § (3) bekezdésének a/-c/, g/ és h/ pontjában felsoroltakat, továbbá azokat az indokokat tartalmazza, amelyek alapján a pótmagánvádló a feljelentés elutasítása, a nyomozás megszüntetése vagy a vádemelés részbeni mellőzése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza. A pótmagánvádló a

vádindítványban illetékes bíróságként a terhelt lakóhelye szerint illetékes bíróságot is megjelölheti [17. § (3) bek.]. Ebben az esetben az ügyészség az iratokat és a vádindítványt a pótmagánvádló indítványa alapján illetékességgel rendelkező bírósághoz továbbítja.

231. § (1) A bíróság a vádindítványt elfogadja, ha elutasításának nincs helye.

(2) A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha

a/ a pótmagánvádló a vádindítványt a 229. § (1) bekezdésében meghatározott határidő eltelte után nyújtotta be,

b/ a pótmagánvádlónak nincs jogi képviselője, kivéve ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik [56. § (4) bek.],

c/ a vádindítványt nem az arra jogosult nyújtotta be,

d/ a vád nem törvényes [2. § (2) bek.], vagy a vádindítvány nem tartalmazza a 230. § (2) bekezdésében foglaltakat.

(3) A pótmagánvádló a 229. § (1) bekezdésben meghatározott határidő letelte előtt a vádindítványt ismételten benyújthatja, ha azt korábban a (2) bekezdés b/ vagy c/ pontja alapján utasították el, és az elutasítás oka már nem áll fenn.

(4) A vádindítványt nem lehet elutasítani abból az okból, hogy nem tartalmazza a vádlottnak a 117. § (1) bekezdésében felsorolt személyi adatait, és azok az iratokból nem állapíthatók meg, ha a vádlott személyazonossága ezek hiányában is kétséget kizáróan megállapítható.

232. § (1) Ha a bíróságnak az ügyben nincs hatásköre vagy nem illetékes, az ügyet a hatáskörrel rendelkező vagy illetékes bírósághoz átteszi.

(2) Ha a bíróság a vádindítványt nem utasította el,

a/ gondoskodik arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak,

b/ kényszerintézkedést rendelhet el.

233. § (1) Ahol e törvény vádiratot említ, ott a bíróság által elfogadott vádindítványt is érteni kell.

(2) A vádlott a vádindítvány elfogadása után jogosult a nyomozás iratainak megismerésére.

(3) A pótmagánvádló az iratoktól elkülönítve, zártan kezelt iratokat nem ismerheti meg.

(4) A vádindítvány elutasítása nem akadályozza annak, hogy a nyomozás folytatását rendeljék el [191. §].

XI. FEJEZET: A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A pótmagánvádló

236. § A pótmagánvádló a bírósági eljárásban – ha e törvény másképp nem rendelkezik – az ügyész jogait gyakorolja, ideértve a vádlott személyi szabadságának elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedés elrendelésének indítványozását. A vádlott szülői felügyeleti jogának megszüntetését a pótmagánvádló nem indítványozhatja.

A tárgyaláson részt vevő személyek

242. § (1) A tárgyaláson védő részvétele kötelező
d/ ha pótmagánvádló lép fel.

A tárgyalás rendjének fenntartása

246. § (3) A pótmagánvádló képviselőjének rendzavarása esetén a (2) bekezdés rendelkezései megfelelően irányadóak.

A határozatok

262. § (1) A határozatot azzal kell közölni, akire rendelkezése vonatkozik; a vádlottal közölt határozatot a védővel is, az ügydöntő határozatot a sértettel is közölni kell. A tárgyalás vezetése és rendjének fenntartása körében hozott határozat kivételével a határozatot közölni kell az ügyésszel, a pótmagánvádlóval, az ügy áttételéről, a bíróság kijelöléséről és az eljárás felfüggesztéséről hozott határozatot közölni kell a sértettel is.

XIII. FEJEZET: A TÁRGYALÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

Egyesítés és elkülönítés

265. § (3) Az egyesítésnek nem akadálya, hogy a vádlottat korábban magánvádas ügyben bocsátották próbára, az újabb büntetőügyben azonban az ügyész, pótmagánvádló vagy másik magánvádló képviseli a vádat.

Az eljárás megszüntetése

267. § (1) A bíróság az eljárást megszünteti,
f/ ha az ügyész a vádat elejtette és pótmagánvádnak nincs helye,

(3) Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát, továbbá tájékoztatja a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról. Ha a sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. Erre a sértettet figyelmeztetni kell. Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt a bírósághoz nyújtja be. A pótmagánvádló jogi képviselete a vádindítvány benyújtásától fogva kötelező.

(7) Pótmagánvádló fellépése esetén a 229. § (2) bekezdése, a 230. §, a 231. § és a 233. § rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni.

XIII. FEJEZET: AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGI TÁRGYALÁS

A pótmagánvádló fellépése

312. § (1) Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság a tárgyalást elnapolja, és tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát, továbbá tájékoztatja a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról. Ha sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. Erre a sértettet figyelmeztetni kell.

(2) A vádelejtést követően a sértettnek lehetőséget kell adni, hogy az ellene elkövetett bűncselekményre vonatkozó iratokat a bíróság hivatalos helyiségében megismerhesse. A pótmagánvádló az iratoktól elkülönítve, zártan kezelt iratokat nem ismerheti meg.

(3) Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt az ügyben addig eljárt bírósághoz nyújtja be. A pótmagánvádló jogi képviselője a vádindítvány benyújtásától kezdve kötelező.

(4) Ha a sértett a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránti kérelmet terjeszt elő, az (1) bekezdés szerinti határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani.

(5) Ha a sértett a (4) bekezdés szerinti kérelmet terjesztett elő, erről a kérelem előterjesztésétől számított nyolc napon belül tájékoztatja az ügyben eljárt bíróságot. A tájékoztatás elmulasztása esetén a (4) bekezdés szerinti határidő-számítás nem alkalmazható. Erre a sértettet figyelmeztetni kell.

(6) A vádindítvány a 217. § (3) bekezdésének a/-c/, g/ és h/ pontjában felsoroltakat, továbbá azokat az indokokat tartalmazza, amelyek alapján a pótmagánvádló a vádelejtés ellenére a bírósági eljárás folytatását indítványozza.

(7) Ha a pótmagánvádló vádindítványt nyújtott be, a bíróság a 231. § rendelkezései szerint jár el azzal, hogy a pótmagánvádló az (1) bekezdésben meghatározott határidő letelte előtt nyújthatja be ismételten a vádindítványt.

(8) Ha az ügyész a vádat elejtette, és az ügyben pótmagánvádló lép fel, a tárgyalást folytatni kell. A tárgyalás folytonosságára a 286. § rendelkezései irányadók.

(9) Ha az eljárás több bűncselekmény miatt folyik, és az ügyész a vádat ezek valamelyikében ejti el, a pótmagánvádló akkor léphet fel, ha az ügy, amelyben a vádat elejtették, elkülöníthető. Ez esetben az ügyet el kell különíteni.

A fellebbezésre jogosultak

324. § (1) Az elsőfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésre jogosultak

c/ a pótmagánvádló,

Az eljárást megszüntető végzés

332. § (1) A bíróság az eljárást megszünteti

e/ ha az ügyész a vádat elejtette és pótmagánvádnak nincs helye,

333. § Ha az ügyész a vádat elejtette és pótmagánvádnak lehet helye, az eljárás megszüntetésének nem akadályja, hogy a sértettnek azért nem lehetett az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát kézbesíteni, mert ismeretlen helyen tartózkodott.

A bűnügyi költség viselése

340. § (2) A pótmagánvádló és képviselője készkiadásának, valamint az utóbbi díjának megfizetésére a bíróság a vádlottat akkor kötelezi, ha a vádat a pótmagánvádló képviseli, és a bíróság a vádlott bűnösségét megállapítja.

A pótmagánvádlóra vonatkozó eltérő rendelkezések

343. § (1) A pótmagánvádló képviselője a tárgyaláson köteles részt venni. Ha a pótmagánvádló képviselője a tárgyaláson nem jelenik meg, és magát alapos okkal előzetesen haladéktalanul nem mentette ki, a bíróság a tárgyalást a képviselő költségére elhalasztja, és a képviselőt rendbírsággal sújthatja.

(2) Ha a pótmagánvádló jogi képviselete az eljárás alatt megszűnik, a bíróság az erről való tudomásszerzést követő nyolc napon belül felhívja a pótmagánvádlót, hogy jogi képviseletéről tizenöt napon belül gondoskodjék, továbbá tájékoztatja arról, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviseltéről gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat. Ha a pótmagánvádló a kitűzött határidő alatt jogi képviselő meghatalmazásáról nem gondoskodik, az eljárást meg kell szüntetni. Erre a pótmagánvádlót figyelmeztetni kell.

(3) A pótmagánvádló részére – ha annak a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben foglalt feltételei fennállnak – a törvényben meghatározott szervezet személyes költségmenetességet engedélyez. A személyes költségmentesség engedélyezése esetén

a/ a pótmagánvádló pártfogó ügyvédi képviseletre jogosult,

b/ a pótmagánvádlót és pártfogó ügyvédjét a büntetőügy iratairól kért másolat egyszeri kiadása során illetékfeljegyzési jog illeti meg,

c/ a pártfogó ügyvéd díját és igazolt készkiadását pedig az állam előlegezi.

(4) Ha a pótmagánvádló a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt kérelmet terjesztett elő, a (2) bekezdés szerinti tizenöt napos határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani.

(5) Ha a pótmagánvádló a (4) bekezdés szerinti kérelmet terjesztett elő, erről a kérelem előterjesztésétől számított nyolc napon belül tájékoztatja az ügyben addig eljáró bíróságot. A tájékoztatás elmulasztása esetén a (4) bekezdés szerinti határidő-számítás nem alkalmazható. Erre a pótmagánvádlót figyelmeztetni kell.

(6) A pótmagánvádló a vádat nem terjesztheti ki.

(7) A perbeszédet a pótmagánvádló képviselője tartja.

(8) Ha a fellebbezés bejelentésekor a vádat a pótmagánvádló képviseli, az elsőfokú bíróság az iratokat közvetlenül terjeszti fel a másodfokú bírósághoz.

(9) A pótmagánvád alapján lefolytatott eljárásban hozott jogerős ügydöntő határozatot a bíróság megküldi az ügyben korábban eljáró ügyészeknek.

344. § (1) Ha a vádlottat felmentették, vagy vele szemben az eljárást megszüntették, a pótmagánvádló viseli a 74. § (1) bekezdésében meghatározott bűnügyi költségből azt a költséget, amely a pótmagánvádló fellépése után keletkezett.

(2) A pótmagánvádlót csak azzal a cselekménnyel, illetőleg a tényállásnak azzal a részével kapcsolatban felmerült bűnügyi költség viselésére lehet kötelezni, amelyre a vádindítványt előterjesztette, és amelyre a bíróság felmentő ítéletet hozott vagy az eljárást megszüntette. A vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése esetén az ügyben fellépő pótmagánvádlókat külön-külön kell kötelezni a bűnügyi költség fizetésére. Ha a bűnügyi költség, illetőleg annak meghatározott része a pótmagánvádlók szerint nem különíthető el, a bíróság a pótmagánvádlókat egyetemlegesen kötelezi a bűnügyi költség fizetésére.

(3) Ha a pótmagánvádlók bűnügyi költségben való marasztalásának van helye, a pótmagánvázat elejtő pótmagánvádlót a bűnügyi költség arányos részének megfizetésére kell kötelezni.

XIV. FEJEZET: A MÁSODFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS

A nyilvános ülés

361. § (3) A másodfokú bíróság a vádlottat, valamint kötelező védelem esetén a védőt, valamint a pótmagánvádló jogi képviselőjét a nyilvános ülésre idézi, a fogva lévő vádlott előállítására iránt – idézésével egyidejűleg – intézkedik.

(4) A másodfokú bíróság a nyilvános ülésről értesíti az ügyészt, továbbá a pótmagánvádlót, a kötelező védelem esetén kívül a védőt, a sértettet, valamint azokat, akik fellebbeztek.

A tárgyalás

364. § (1) A vádlottat, kötelező védelem esetén a védőt, valamint a pótmagánvádló jogi képviselőjét a tárgyalásra idézni kell. [...]

(2) A tárgyalásról értesíteni kell az ügyészt, továbbá a pótmagánvádlót, a kötelező védelem esetén kívül a védőt, a sértettet, valamint azokat, akik fellebbeztek. [...]

XV. FEJEZET: A HARMADFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS

A fellebbezési jog és a fellebbezés hatálya

386. § (3) Ha az ügyész, illetőleg a pótmagánvádló az elsőfokú bíróság ügydöntő határozata ellen a vádlott terhére nem jelentett be fellebbezést, a másodfokú bíróság ítélete ellen a csak a vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése miatt fellebbezhet.

A nyilvános ülés

393. § (3) A vádlottat, a védőt, valamint a pótmagánvádló jogi képviselőjét a nyilvános ülésre idézni kell. [...]

(4) A nyilvános ülésről értesíteni kell az ügyészt, továbbá a pótmagánvádlót, a sértettet, valamint azokat, akik fellebbeztek. [...]

XVII. FEJEZET: A PERÚJÍTÁS

A perújítási indítvány

409. § (1) A terhelt terhére perújítási indítványt terjeszthet elő

b/ a pótmagánvádló, a felmentett vádlott bűnösségének megállapítása érdekében.

XVIII. FEJEZET: A FELÜLVIZSGÁLAT

A felülvizsgálati indítvány

417. § (1) Felülvizsgálati indítvány benyújtására jogosult

I. a terhelt terhére

b/ a felmentés vagy az eljárás megszüntetése esetén a magánvádló, illetőleg a pótmagánvádló,

XXI. FEJEZET: A FIATALKORÚAK ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS

Az ügyész

449. § (2) Fiatalkorúval szemben büntetőeljárásnak csak közvádra van helye. Fiatalkorúval szemben pótmagánvádnak nincs helye, a magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében az ügyész jár el.

XXII. FEJEZET: A KATONAI BÜNTETŐELJÁRÁS

A katonai ügyész

474. § (5) Katonai büntetőeljárásnak csak közvádra van helye, magánvádra üldözendő bűncselekmény esetében a katonai ügyész jár el. A katonai büntetőeljárásban viszonzád nem emelhető. Katonai bűncselekmény miatt folytatott eljárásban akkor van helye pótmagánvádnak, ha az ügy sértettje természetes személy.

XXIII. FEJEZET: A MAGÁNVÁDAS ELJÁRÁS

Határozat személyes meghallgatás nélkül

501. § (1) A bíróság az iratokat megküldi az ügyésznek, ha

a/ a feljelentés és az iratok tartalma alapján olyan bűncselekmény látszik megállapíthatónak, amely miatt a vádat az ügyész képviseli, [...]

(4) Ha az ügyész az (1) bekezdés a/ pontja alapján elrendelt nyomozás eredményeként közvádra üldözendő bűncselekményt nem állapít meg, és a vád képviselőjét nem veszi át, az iratokat visszaküldi a bírósághoz. A bíróság – ha ennek feltételei fennállnak – a sértettet értesíti, hogy pótmagánvádlóként felléphet. A sértett pótmagánvádlókénti fellépésére vonatkozó, a 312. § (1) bekezdése szerinti határidőt a bíróság értesítésének kézbesítésétől kell számítani.

XXV. FEJEZET: ELJÁRÁS A TÁVOLLEVŐ TERHELTTEL SZEMBEN

A bíróság eljárása az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szemben

528. § (1) A bíróság az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szemben az erre irányuló ügyészi indítványra jár el. A magánvádló, illetőleg a pótmagánvádló az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szemben a bírósági eljárást nem indítványozhatja.

XXVI. FEJEZET: LEMONDÁS A TÁRGYALÁSRÓL

534. § (6) A magánvádló, illetőleg a pótmagánvádló a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárás lefolytatását nem indítványozhatja.

Még áttekinthetőbbé teszi az ismertett joganyagot, ha külön is összefoglaljuk a pótmagánvádra vonatkozó szabályozás tájékoztató adatait [ld. 4. sz. táblázat].

Az eljárás		A szabályozás	
jellege	szakasza/típusa	fejezete	helye [§]
általános	-	II.	17.
általános	-	V.	53.
általános	-	V.	56-58.
általános	-	V.	74.
általános	-	VIII.	138/B.
általános	-	VIII.	147.
általános	nyomozás	IX.	199.
általános	vádemelés	X.	221.
általános	vádemelés	X.	229-233.
általános	elsőfokú eljárás	XI.	236.
általános	elsőfokú eljárás	XI.	242.
általános	elsőfokú eljárás	XI.	246.
általános	elsőfokú eljárás	XI.	262.
általános	elsőfokú eljárás	XI.	265.
általános	elsőfokú eljárás	XI.	267.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	311.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	312.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	324.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	332.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	333.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	340.
általános	elsőfokú eljárás	XIII.	343-344.
általános	másodfokú eljárás	XIV.	361.
általános	másodfokú eljárás	XIV.	364.
általános	másodfokú eljárás	XIV.	367/A.
általános	harmadfokú eljárás	XV.	386.
általános	harmadfokú eljárás	XV.	393.
általános	perújítás	XVII.	409.
általános	felülvizsgálat	XVIII.	417.
külön	fiatalkorúak elleni	XXI.	449.
külön	katonai	XXII.	474.
külön	magánvádas	XXIII.	501.
külön	távollevővel terhelttel szembeni	XXV.	528.
külön	lemondás a tárgyalásról	XXVI.	534.

4. sz. táblázat

A pótmagánvádra vonatkozó rendelkezések előfordulásai

6. 3. A tételes rendelkezések elemzése

6. 3. 1. A pótmagánvádló fogalma

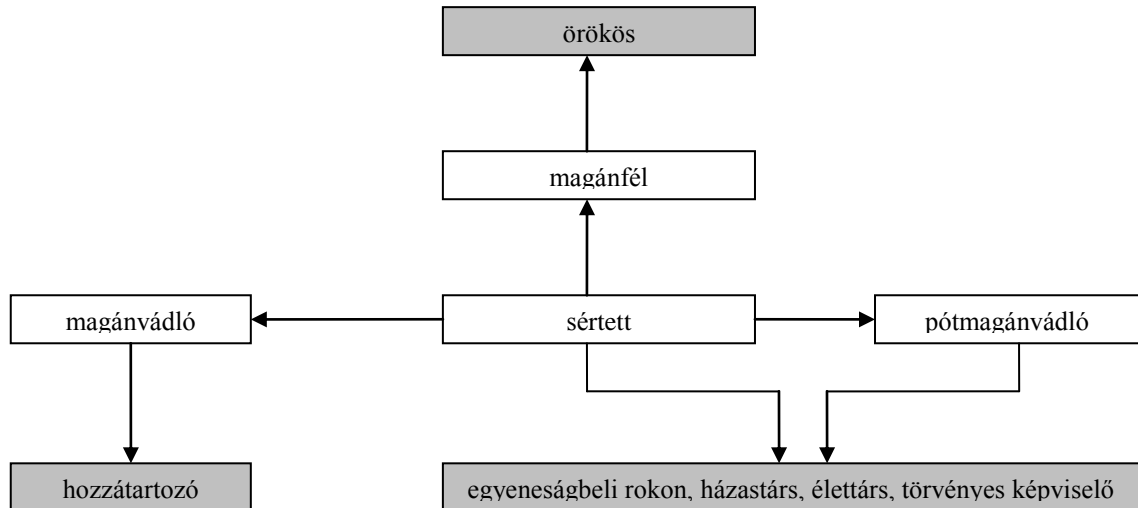
A pótmagánvádas eljárás szabályozásának alapkérdését jelenti a pótmagánvádló fogalmának definiálása, annál is inkább, mert a Be. ezt explicit módon nem határozza meg, mint ahogy a magánvádló esetében sem, ellentétben a sértettel. Míg azonban a Be. 52. § (1) bekezdésének rendelkezése implicite tartalmazza a magánvádló fogalmának meghatározását, addig a pótmagánvádlóról rendelkező 53. §-ának (1) bekezdése még ezzel a megoldással sem próbálkozik. Az előbbi törvényhely szövegéből ugyanis világosan kitűnik az, hogy a magánvádló az a sértett, aki a könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés és kegyeletsértés miatt, ha annak elkövetője magánindítványra büntethető, maga képviseli a vádat. Ehhez képest a Be. 53. §-ának (1) bekezdése tulajdonképpen az olyan eljárásjogi aktusoknak a felsorolásában merül ki, amelyek megalapozhatják a sértett pótmagánvádlókénti fellépésének lehetőségét a törvényben meghatározott esetekben. A sajátos körülírászerű meghatározás tartalmi hibáját jelenti, hogy arra enged következtetni, mintha a sértett a törvényben meghatározott esetekben is csak akkor léphetne fel pótmagánvádlóként, ha az a/ - e/ pontokban felsorolt eljárási aktusokra kerül sor. Ezzel szemben valójában arról van szó, hogy az eljárásnak az a/ - e/ pontokban felsorolt eseményei csak a törvényben meghatározott esetekben alapozhatják meg a sértett pótmagánvádlókénti fellépését. Efelől semmi kétséget nem hagy az 53. §-hoz fűzött miniszteri indokolás, amely szerint: „A pótmagánvádló a közvádra üldözendő ügyekben léphet fel az e törvényben meghatározott esetben. A törvény rendelkezései szigorú korlátok közé szorítják a pótmagánvádló fellépését.”³²⁰ A törvényi meghatározás kérdéses összefüggésének lényege abban foglalható össze, hogy a feljelentés elutasítás, nyomozás megszüntetés, vádemelés mellőzés nem minden esetben vezethet a pótmagánvádló fellépéséhez, ami viszont mindig ezekre vezethető vissza. Ez következik a csak meghatározott esetekben való fellépést megengedő szabályozásból, amivel kapcsolatban már itt is megjegyezhetjük, hogy nem tűnik a legszerencsésebb jogtechnikai megoldásnak.

³²⁰ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

Az viszont legalább kétségtelenül megállapítható a hivatkozott törvényhelyből, hogy pótmagánvádlói pozícióba kizárólag a bűncselekmény sértettje kerülhet, amiből következően a sértett fogalmának korrekt meghatározhatósága mellett már pusztán formális logikai műveletnek tűnhet a pótmagánvádló definiálása. Ilyen deduktív módon azonban legfeljebb arra következtetésre juthatunk, hogy a pótmagánvádló az a sértett, aki a törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként lép fel. A pótmagánvádló fogalmának ilyen módon [idem per idem] való meghatározását azonban elméleti síkon semmiképpen nem tekinthetjük kielégítőnek. A pótmagánvádló fellépésének módját pedig a vád képviselőének átvétele jelenti, amelynek eszköze a vádindítvány benyújtása. A Be. szövegében egyedülálló – legfeljebb a Bp. 2. §-ára visszavezethető – feltételes mód használatára pedig semmilyen magyarázatot nem lehet találni, miután könnyen belátható, hogy a sértett nem a pótmagánvádlókénti fellépés elvi lehetősége folytán, hanem ennek a lehetőségnek az igénybevétele következtében válik pótmagánvádlóvá, hisz különben eleve annak kellene tekinteni, ami nyilván szóba sem jöhet. Ezért álláspontom szerint fogalmilag pótmagánvádlónak az a sértett tekinthető, aki a törvényben meghatározott esetekben a közvádló hatáskörébe tartozó bűncselekmény miatt a vád képviselőjét átveszi az ügyésztől. A pótmagánvádló „fellépésének” jogi formája ugyanis szükségképpen csak a vádképviselő átvétele lehet, attól függetlenül, hogy erre a büntetőeljárás milyen stádiumában kerül sor, mivel a sértett kizárólag vádindítvány benyújtásával fordulhat közvádas bűncselekmény miatt közvetlenül a bírósághoz. Az előbbiekből következően a pótmagánvádló eljárásjogi helyzete a magánvádló pozíciójával azonos annyiban, hogy nem közfunkciót ellátva, hanem a sértett jogán lát el vádképviselőt, abban viszont különbözik tőle, hogy ennek gyakorlására közvádas bűncselekmény miatt kerül sor.

6. 3. 2. A jogutódlás kérdései

Ezen a téren általánosságban megállapítható, hogy a Be. az egyéb érdekelt kivételével az eljárás minden jogaiban érintett résztvevője esetében rendezi a jogutódlás kérdését, de nem azonos szabályozási elvek szerint. Ebben a körben háromféle megoldással találkozhatunk, aszerint, hogy a jogutód 1/ a törvény által felsorolt személy [sértett és pótmagánvádló jogutódlása]; 2/ hozzátartozó [magánvádló jogutódlása]; 3/ örökös [magánfél jogutódlása] lehet. [Ld. 14. sz. ábra.]

14. sz. ábra
A különféle sértetti pozíciók jogutódlási megoldásai

A jogutódként számításba jövő személyi kör meghatározása a hozzátartozóra, illetőleg az örökösre való utalással történő szabályozást illetően nem okozhat problémát, hiszen a hozzátartozó fogalmát Btk. 137. §-ának 6/ pontja értelmezi, az örökös fogalma pedig a Polgári Törvénykönyv 598. §-ában foglaltakból következően tekinthető normatív módon meghatározottnak. A pótmagánvádlói jog utódlása körében a Be. által használt fogalmak jellegéből következően a családjogról szóló 1952. évi IV. törvény, illetőleg a Ptk. következő rendelkezései alkalmazhatóak: Egyeneságbeli rokonok azok, akik közül az egyik a másiktól származik.³²¹ Házastárs alatt értelemszerűen a pótmagánvádló özvegyét, vagyis azt a személyt kell érteni, akivel az a Csjt. 2. §-ában meghatározott alaki kellékek szerint megkötött házassági kötelékben élt a halálakor. Az élettársi kapcsolatot a Ptk. értelmezi, amikor meghatározza, hogy ilyen „kapcsolat áll fenn két olyan házasságkötés vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nélkül közös háztartásban érzelmi és gazdasági közösségben [életközösségben] együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi közössége vagy élettársi kapcsolata és akik nem állnak egymással egyeneságbeli vagy testvéri, féltestvéri kapcsolatban”³²². Törvényes képviselő a szülő, gyám vagy gondnok. Mindez magától értetődik, kivételesen azonban a jogutódlás

³²¹ Csjt. 34. § (1)

³²² Ptk. 685/A. §

körében is adódhatnak olyan helyzetek, amikor szükségessé válhat a hozzátartozói kapcsolat kérdésének tisztázása.³²³

Az előbbieket tükrében pusztán elvi jelentőségű annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy vajon milyen jogalkotói megfontolásból került sor a magánvádoló és a pótmagánvádoló jogutódlásának egymástól eltérő szabályozására. Erre a kérdésre a Be. miniszteri indokolása semmiféle magyarázattal nem szolgál, hanem csupán a következőket rögzíti: „A pótmagánvádoló halála esetén 30 napon belül a (2) bekezdésben felsorolt hozzátartozója vagy a törvényes képviselője a helyébe léphet”.³²⁴ Erre tekintettel más megközelítést kell választanunk a szabályozás indokainak megértéséhez. Ennek kiindulópontját a különféle sértetti pozíciók jogutódlására vonatkozó szabályozásának összevetése képezheti, amennyiben ebben sikerül valamilyen összefüggést felismernünk. A szabályozás ilyen szempontból való áttekintésének eredményeként látható egyedüli összefüggést az jelenti, hogy a sértett és a pótmagánvádoló pozíciójának jogutódlására vonatkozó szabályozás megegyezik egymással. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy nincs más olyan összefüggés az egyes pozíciókra vonatkozó szabályok között, amely kielégítő magyarázatot adhatna a szabályozás rendszerében felismerhető: hol eltérő, hol megegyező megoldásokra. A lehetséges jogutódok köre ugyanis a magánfél esetében tekinthető a legszélesebbnek [örökös], amihez képest szűkebb kategóriát találunk a magánvádoló vonatkozásában [hozzátartozó], aminek további szűkítését jelenti a sértett és a pótmagánvádoló tekintetében meghatározott személyi kör [bizonyos hozzátartozók]. Ennek logikáját kutatva azt minden további nélkül megállapíthatjuk, hogy a magánfél esetében az eljárásbeli pozícióját meghatározó vagyoni igény érvényesítésére tekintettel az örökös jogutódlási jogának biztosítása a vitathatatlan helyességű törvényi rendelkezések sorába tartozik, hiszen a hagyaték tárgyát képező olyan követelés érvényesítéséről van szó, amire az örökösnek a polgári jog szabályai szerint is lehetősége van. Kevésbé egyértelműnek tűnik az a sajtós megoldás, amely differenciáltan szabályozza a magánvádoló, illetőleg a sértett és a pótmagánvádoló jogutódlásának kérdését. A szabályozás sajátossága nyilvánvalóan abból fakad, hogy nehéz lenne ésszerű indokot találni a sértett esetében irányadó

³²³ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf.194/2010. számú ügyében pl. egyszerre két nő kívánt élni a tanúvallomás megtagadásának jogával a vádlottal fennálló élettársi kapcsolatára hivatkozással.

³²⁴ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

személyi körnél szélesebb jogutódi kör meghatározására a magánvádló helyzetét illetően, illetve a pótmagánvádlói pozíció jogutódlásának ennél szűkebb szabályozására.

A dilemma megvilágítása érdekében érdemes visszatekinteni a Bp. által alkalmazott következő jogi megoldásra: „A magánvádló jogai megszűnnek halálával vagy lemondással. Előbbi esetben, ha vagyon ellen elkövetett bűncselekmény forog fenn, a magánvádló örököse, egyéb bűncselekmény esetében pedig fel – vagy lemenő ágbeli rokona, testvére, vagy házastársa, az elhalálozástól számított harmincz nap alatt bejelentheti a magánvád fenntartását.”³²⁵ Ebből következően a Bp. nem tett különbséget a főmagánvádló és a pótmagánvádló jogutódlása között, csupán a bűnvádi eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellegére tekintettel alkalmazott eltérő megoldást, de azt egyöntetűen. Tanulságosnak tartom ennek a következők szerinti indokolását is: „E rendelkezésnek indoka az volt, hogy a T. a magánvád intézményét kevésbé a sértett megtorló kívánságának kielégítése végett, mint vádrendszere mellett az eljárás folytatására szükséges vádlónak biztosítása céljából fogadta el. E szempontból nem igazolható, hogy a vád, melyet magánügyén, de az állam érdekében képvisel, s melynek érvényesítése az igazságszolgáltatás céljait valóban előmozdítja, azért bukják meg, és a bűnös azért ne szenvedjen büntetést, mert a vádnak képviselője meghalt. Az állam érdeke csak azt kívánja, hogy a kir. ügyészség irányában correctivum szereztessék és minden igazságos vád képviselőre is számithasson. [...] A vagyoni károsítás és a kártérítés reménye közvetlenül érintik az örökösöt, a mennyiben pedig a bűncselekmény az elhalt magánvádlónak nem vagyonjogi, hanem egyéb jogait sértette vagy veszélyeztette, az az által ejtett személyes sérelmeket a közel hozzátartozók csakugy fájlalják, mint maga a megsértett. [...] Ezekon fölül még figyelembe véve, hogy a jogérzet felzudul az ellen, ha a gyermek szülőjének meggyilkolása miatt, a szülő vagy testvér leányán, illetőleg testvérén elkövetett brutális nemi erőszak miatt, az örökös jogelőde egész vagyonát megsemmisítő lopás, gyújtogatás stb. miatt mint magánvádló el ne járhasson, igazolva van a fennebbi, a kezdeményezés jellegével bíró szabály.”³²⁶

Ez az, ami megítélésem szerint semmi esetre sem mondható el a Be. által alkalmazott szabályozásra, amelyből az következik, hogy pl. az életveszélyt okozó testi sértés sértettjének testvére annak halála esetén nem léphet pótmagánvádlóként a helyébe, míg

³²⁵ Bp. 49. § (1)-(2)

³²⁶ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* I/490-491.

ha csupán becsületsértést követtek el az elhalt testvér sérelmére, akkor emiatt a jogutódjaként eljárva minden további nélkül képviselheti a magánvádat, aminek a tarthatatlansága aligha igényel az eddigieknél bővebb magyarázatot. Ez ugyanis elvileg azt eredményezi, hogy a súlyosabb bűncselekmény elkövetőjének vitathatatlanul nagyobb esélye van a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésére, mint az enyhébb megítélésű deliktumot elkövetőnek. Ezért megítélésem szerint a hatályos szabályozás mindenképpen változtatásra szorulna ezen a téren is a jelzett anomália kiküszöbölése érdekében.

Külön vizsgálatot igényel annak a kérdése is, hogy a sértett elhalálozásának időpontja mennyiben befolyásolja a Be. 53. §-ának (2) bekezdésében meghatározott hozzátartozók pótmagánvádlókénti fellépésének lehetőségét. Busch Béla szerint döntően, mert: „Abban az esetben, ha a sértett pótmagánvádlói fellépését megelőzően hal meg, úgy a Be. 51. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezések alkalmazására kell, hogy sor kerüljön, azaz, úgy tűnik, pótmagánvadra nincs lehetőség. Ez számunkra annyiban érdekes, hogy mi történik, amennyiben a jogi személy megszűnik, ez mennyiben érinti pótmagánvádhoz való jogát.”³²⁷ Számomra viszont az alapkérdés is érdekes, miután nem az élettől elrugaskodott felvetésről van szó. Az idézett szerzővel ellentétben azonban úgy vélem, hogy a sértett halálát követően semmi akadályja nem lehet a jogutód pótmagánvádlókénti fellépésének, ami a halálos eredményű közlekedési- és az élet elleni bűncselekmények körében rendszeresen előfordul a gyakorlatban.

6. 3. 3. A pótmagánvádló jogi képviselete

A Be. 56. §-ának (4) bekezdése kötelezővé teszi a pótmagánvádló jogi képviseletét, ha természetes személy és nem rendelkezik jogi szakvizsgával. A kötelező jogi képviselet oka a miniszteri indokolásból annyiban tűnik ki, hogy a jogalkotó ezt az alaptalan fellépés gátjának tekinti. Tremmel Flórián szerint viszont jelentős részben „a széttöredezett szabályozás tette szükségessé azt, hogy a pótmagánvádlónak mindig ügyvéddel kell képviseltetni magát a büntetőeljárásban”³²⁸. A szabályozás módjáról szóló részben [6.1.] írtak tükrében ez a vélekedés semmiképpen nem tekinthető minden

³²⁷ BUSCH Béla, Pótmagánvád intézménye, *in*: Györgyi Kálmán ünnepi kötet, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, 129.

³²⁸ TREMMEL, Magyar büntetőeljárás *i.m.* 189.

alapot nélkülöző felvetésnek, mégsem hinném, hogy erről lenne szó. Ebben az esetben ugyanis akár azzal a gyanúperrel is élhetnénk, hogy a szabályozás túlbonyolításának oka a kötelező ügyvédi képviselet előírásának lehetővé tétele lenne, amit nem tartok feltételezhetőnek a jogalkotóról. Ezért a magam részéről inkább Bócz Endre következő véleményével értek egyet: „A vádindítvány megszerkesztéséhez szaktudás szükséges; úgyszintén a vád képviseletének hatékony ellátásához is. Ezért írja elő a Be. a pótmagánvádló számára a kötelező ügyvédi képviseletet – kivéve, ha a pótmagánvádló személyesen rendelkezik a megfelelő szaktudást valószínűvé tevő jogi szakvizsgával.”³²⁹ A gyakorlatban ugyanis nemegyszer még így is hiányzik a vádindítványokból a szakszerűség, ami jogi képviselő nélkül valószínűleg jellemző probléma lenne. Ezért a kötelező ügyvédi képviselet előírásával maradéktalanul egyetértek.

Azzal már kevésbé tudok egyetérteni, hogy a jogi szakvizsgával rendelkező pótmagánvádló esetében kivételes szabályt fogalmaz meg a jogalkotó. Alapvetően azért, mert nincs akadálya annak, hogy a pótmagánvádló tanúvallomást tegyen az ügyében. Ez pedig azt jelenti, hogy a jogi szakvizsgával rendelkező pótmagánvádló adott esetben az ebbéli minősége mellett quasi saját maga jogi képviselőjeként, valamint az általa emelt és képviselt vád tanújaként is szerepelhet egyazon ügyben. Ebben az esetben a Be. 295. §-a szerinti „keresztkérdés” lehetősége természetesen kizárt, noha a védő ezt elvileg bármikor indítványozhatja. Ez persze egy dolog, mert a bíróság nem köteles engedélyezni a tanú ilyen módon való kihallgatását, ha pedig a példa szerinti esetben mégis megteszi, akkor marad a védő általi kikérdezés lehetősége. Saját tapasztalataim szerint azonban ez a kihallgatási mód egyáltalán nem ment át a gyakorlatba, ezért jelentősebb problémának tartom annak a kérdését, hogy milyen intézkedést tehet a bíróság az ilyen pótmagánvádló tárgyaláson való megjelenésének biztosítása érdekében. A pótmagánvádlót ugyanis a tárgyalásról értesíteni, a jogi képviselőjét, illetőleg a tanút viszont arra idézni kell. Természetesen dönthet úgy a bíró, hogy miután ilyen esetben az önmagát képviselő pótmagánvádló tárgyaláson való megjelenése kötelező, ezért a Be. 279. § (1) bekezdésének első fordulata alapján arra megidézi mint pótmagánvádlót, mert jogi képviselőnek mégsem titulálhatja. De mi történik akkor, ha a pótmagánvádló az ilyen idézésnek nem tesz eleget? A Be. 343. §-ának (1) bekezdése alapján ugyanis a

³²⁹ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 25.

bíróság csak a pótmagánvádló jogi képviselőjével szemben alkalmazhat rendbírságot. Ebből következően a jogi szakvizsgával rendelkező pótmagánvádló mulasztása a hatályos szabályozás szerint nem szankcionálható, akkor sem, ha idézést kap a tárgyalásra, mert erre sem a Be. 69. §-ának (1) bekezdése, sem az említett 343. §-ának (1) bekezdése nem ad lehetőséget a büntető eljárásjogi norma tágító értelmezésének tilalma következtében. Ez pedig a vádlott szemszögéből akár garanciális kérdésként is felvethető, mivel a Be. 262/A. §-a szerinti kifogás előterjesztésére ilyen esetben nincs lehetősége, így gyakorlatilag a pótmagánvádló tetszésétől függő ideig állhat egy olyan bírósági büntetőeljárás hatálya alatt, amelynek lefolytatását a közvádló korábban nem találta indokoltnak. Ez pedig véleményem szerint nem tekinthető tisztességes eljárásnak az ilyen ügy vádlottjával szemben. Az ilyen kényszerpálya kialakulását csak azáltal lehetne kiküszöbölni, ha a jogalkotó a kötelező jogi képviselet alóli kivétel megteremtésének eljárásjogi konzekvenciáit is levonná, vagyis speciális szabályokat alkotna az olyan eljárási cselekményekre vonatkozóan, amelyeknél a pótmagánvádló jogi képviselő nélküli eljárásának korrekt szabályozása ezt szükségessé teszi. Ez azonban jogtechnikailag az általános szabályozástól eltérő szabályok alóli kivételek megfogalmazását jelentené, ami tovább bonyolítaná a pótmagánvádas eljárás szabályozásának eleve nehezen átlátható rendszerét. Ezért a probléma megoldását szívesebben látnám a kötelező jogi képviselet alóli kivétel megszüntetésében, annál is inkább, mert kevés ésszerű érvet lehetne felhozni a jelenlegi szabályozás fenntartásának indokoltsága mellett. Talán nem véletlen az sem, hogy erre a kodifikátor sem vállalkozott.

A jogi képviselet kötelezővé tételéből ugyanis megítélésem szerint nem származhat olyan hátrány a pótmagánvádló számára, amivel a kivételes szabályozás feltétlen indokoltsága alátámasztható lenne. A jogi képviselet biztosításával járó anyagi teherrel nyilván nem indokolható, mivel *egyrészt* a jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán jogi képviseletéről gondoskodni nem tudó sértett személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a Be. 230. §-ának (1) és 343. §-ának (2) bekezdései szerint is a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat. A személyes költségmentesség engedélyezése esetén pedig a pótmagánvádló jogosulttá válik pártfogó ügyvédi képviseletre, a bűnügyi iratok másolatának illetékfeljegyzéssel történő egyszeri kiadására, valamint a pártfogó ügyvéd díjának és igazolt készkiadásának állam általi előlegezésére [Be. 343. § (3) bek.]. *Másrészt* a Be. bűnügyi költségről rendelkező

340. §-ának (2) bekezdése szerint „a pótmagánvádló és képviselője készkiadásának, valamint ez utóbbi díjának megfizetésére a bíróság a vádlottat akkor kötelezi, ha a vádat a pótmagánvádló képviseli, és a bíróság a vádlott bűnösségét megállapítja”. [Megjegyzem, hogy ha a vádat nem a pótmagánvádló képviselné, akkor ennek a rendelkezésnek értelme sem lenne, ami feleslegessé teszi a vádképviselő módjának külön kiemelését.] Ebből következően a jogi képviselettel járó kiadások utólagos megtérülésének törvényi feltétele a pótmagánvád eredményességétől függően biztosított, a pótmagánvádló fellépésének eredménytelensége esetén viszont magától értetődik, hogy az ilyen eljárás költségeit neki kell viselnie, aminek a kockázata nélkül az alaptalan pótmagánvadás eljárások elburjánzásának veszélyét nem lehetne elkerülni. A végső következtetésünk tehát csak az lehet, hogy a jogi képviselettel járó kiadások felmerülése alóli mentesítéssel sem igazán indokolható a jogi szakvizsgálóval rendelkező pótmagánvádló kivételezett helyzete, sőt ez azt eredményezheti, hogy számára kisebb anyagi kockázattal járhat a kétséges eredményűnek látszó eljárás megindítása. Mindennek eredményeként pedig arra a megállapításra kell jutnunk, hogy az elhúzó, illetőleg alaptalan eljárás veszélyének jobban ki van téve az a vádlott, aki ellen jogi szakvizsgálóval rendelkező pótmagánvádló fellépése folytán indul bírósági eljárás, ami legalábbis nem szerencsés helyzet az Alkotmány 57. §-ának (1) bekezdésében megfogalmazott alapvető jog – amely szerint a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő – gyakorlati érvényesülése szempontjából.

A jogi képviseletre vonatkozó szabályozás másik problémájának a Be. 343. § (2) bekezdésének következő rendelkezéseit tartom: „Ha a pótmagánvádló jogi képviselete az eljárás alatt megszűnik, a bíróság az erről való tudomásszerzést követő nyolc napon belül felhívja a pótmagánvádlót, hogy jogi képviseletéről tizenöt napon belül gondoskodjék, továbbá tájékoztatja arról, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviseletéről gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat. Ha a pótmagánvádló a kitűzött határidő alatt jogi képviseletéről nem gondoskodik, az eljárást meg kell szüntetni. Erre a pótmagánvádlót figyelmeztetni kell.” Ennek olvastán az első meglepetésünket azzal a rendelkezésével okozza a jogalkotó, amellyel minden további nélkül az eljárás megszüntetésére kötelezi a bíróságot, ha tizenöt napon belül nem igazolja az új jogi képviselő meghatalmazását, miközben ugyanezen rendelkezésének előző mondatával a jogi segítségnyújtó szolgálathoz

fordulás lehetőségére vonatkozó tájékoztatás megadására kötelezi a pótmagánvádló számára, aki a vele közöltek szerinti kérelmének előterjesztése esetén a megszabott határidőn belül nyilván nem gondoskodhat jogi képviselő meghatalmazásáról, hiszen a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény eljárási szabályai szerint a támogatás engedélyezése iránti kérelem elbírálása legalább tizenöt napot, fellebbezés és bírósági felülvizsgálat esetén pedig összesen kilencven napot vesz igénybe, csak az eljárási határidőket számításba véve. A Be. 230. § (4) és a 312. § (4) bekezdéseinek ilyen esetre vonatkozó kiegészítő rendelkezései viszont jelen esetben nem alkalmazhatók, legfeljebb olyan jogértelmezéssel, amivel új normát teremtenénk a szóban forgó helyzetre vonatkozóan, amely nem azonos a két hivatkozott törvényhely által szabályozottal.

A most tárgyalt szabályozás fő problémájának azonban jelen esetben mégsem a következetlenségét, hanem a szükségtelenségét tartom a következők miatt: A Be. 229. §-ának (1) bekezdése szerint a sértettet tájékoztatni kell a pótmagánvádlóként történő fellépés feltételeiről, valamint arról, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviselőről gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat. Ugyanígy kell eljárni a vád elejtése esetén is, amikor a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról is tájékoztatni kell a sértettet. A Be. 501. §-ának (4) bekezdése viszont csak az ott meghatározott határidőre vonatkozóan utal vissza a 312. §-ának (1) bekezdésére, amibe legfeljebb „belegondolni” lehet a pótmagánvádló fellépésének feltételeire is kiterjedő tájékoztatást, de ez a probléma konstruktívabb szabályozással egyszerűen megoldható lenne, s nem érinti azt az alapvető kérdést, hogy amennyiben a pótmagánvádló ügyvédi képviselője kötelező, amiről a fellépésének feltételei között tájékoztatni kell, úgy a jogi képviselő meghatalmazásának az eljárás alatti megszűnése esetén mi indokolja a pótmagánvádló külön felhívását, ismételt tájékoztatását és figyelmeztetését. Ennek adminisztrálásától legfeljebb az eljárás elhúzódását várhatjuk eredményként, anélkül, hogy ez a sértett pótmagánvádlói pozíciójának további erősítésével járhatna, amire megítélésem szerint nincs is szükség abban az esetben, ha a sértett a vád képviselőjének átvétele előtt korrekt tájékoztatást kap a büntetőjogi igényének érvényesítésére vonatkozó feltételekről.

6. 3. 4. A vádképviselő átvételének korlátai

A pótmagánvád fogalmának lényegéből következik, hogy az korlátozott és a törvényi korlátok között is csak meghatározott feltételek bekövetkezésétől függően gyakorolható vádképviselői jogot jelent. A pótmagánvád törvényi korlátainak kérdésével részletesen foglalkozik Márki Zoltán, akinek ezzel kapcsolatos álláspontja a következő: "A sértett pótmagánvádlókénti fellépését a Be. korlátok között engedi meg. *Egyrészt* értelemszerűen csak akkor van rá mód, ha a bűncselekménynek van sértettje, katonai bűncselekmények miatt folytatott eljárásban pedig csak akkor, ha az ügy sértettje természetes személy [vö.: 474. § (5) bek.]. *Másodrészt* csak felnőtt korú terhelttel szemben lehet pótmagánváddal élni, fiatalkorúval szemben nincs helye [vö.: 449. §]. *Harmadrészt* csak közvádra üldözendő bűncselekmények esetében van helye. Vagyis magánindítványra büntethető és magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében [...] nincs helye. *Negyedrészt* csak akkor, ha a közvádló nem érvényesíti bíróság előtt a büntetőigényt. *Ötödészt* a pótmagánvádlókénti igényérvényesítés lehetősége a bíróság döntésétől függ."³³⁰ Ezzel az állásponttal csak részben tudok egyetérteni a következők miatt.

Az nyilvánvaló, hogy többnyire még a passzív alanyt nem tartalmazó tényállásokban megfogalmazott bűncselekmények is okozhatnak olyan sérelmet, amely megalapozhatja az ilyen kárvallott sértetti minőségének elismerését a büntetőeljárásban. De nem csupán az anyagi- és eljárásjog sértett fogalmának különbözősége miatt nem tartom elfogadhatónak Márki Zoltán fenti álláspontját, hanem azért sem, mert a pótmagánvád szubsztanciáját éppen az általa elsősorban kiemelt korlátozottsága jelenti, amely ab initio a közvádtól és a [fő]magánvádtól egyaránt megkülönbözteti. A másodsorban korlátként jelzett körülmény ilyenekénti értékelésével pedig azért nem tudok egyetérteni, mert a Be. 449. §-ának (2) bekezdése szerint: „Fiatalkorúval szemben büntetőeljárásnak csak közvádra van helye. Fiatalkorúval szemben pótmagánvádnak nincs helye, a magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében az ügyész jár el.” Ez viszont lényegileg nem a pótmagánvádló általi vádképviselő korlátozását, hanem e lehetőség kizárását jelenti fiatalkorúak esetében. Ennek eldöntése a jogalkotói kompetencia körébe tartozik, azonban az ehhez fűzött következő indoklás legalábbis kétségeket

³³⁰ BELEGI *i.m.* I/ 17. pótlás 216/12.

kelthet a pótmagánvád lehetőségének kizáráshoz vezető jogalkotói szándék elfogadhatóságát illetően: „A magánvád, illetőleg a pótmagánvád intézménye nem egyeztethető össze a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás jellegével. A sértettől nem várható el, hogy a vád képviselése során figyelembe vegye a fiatalkorú helyes irányú fejlődésének előmozdítását. A (2) bekezdés kimondja, hogy fiatalkorúval szemben büntetőeljárásnak csak közvádra van helye, a pótmagánvádat kizárja, magánvádra üldözendő bűncselekmény esetében a vád képviselését az ügyész látja el.”³³¹ A Btk. 108. §-ában megfogalmazott sajátos célok és elvek érvényesülése ugyanis elsősorban az eltérő szankcionálási szabályok alkalmazásán keresztül, másodsorban pedig az ezt megelőző büntetőeljárásnak a Be. 447. §-ának (1) bekezdésében meghatározott „általános rendelkezések” szerinti lefolytatása által biztosítható. Ehhez pedig nem látszik elengedhetetlennek a kizárólagos ügyészi vádképviselés előírása, miután emellett szóló érvként legfeljebb az hozható fel, hogy a Be. 28. §-a szerint: „Az ügyész kötelessége, hogy mind a terheltet terhelő és mentő, mind pedig a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket az eljárás minden szakaszában figyelembe vegye.” Ez azonban még inkább kötelessége a büntetőeljárást lefolytató és a felelősségre vonás kérdésében döntő bíróságnak, amelynek a tevékenységétől erősebb garancia biztosítása meggyőződésem szerint nem szükséges és nem is lehetséges, hacsak nem kívánunk makacsul ragaszkodni az ügyész ma már avíttasnak tűnő „törvényesség őri” szerepkörének a látszatához. Az viszont sajnos napjaink valóságához tartozik, hogy a fiatalkorúak egyre gyakrabban követnek el kifejezetten súlyos, nemegyszer egyenesen a felnőtt korú elkövetőket is felülmúlóan brutális bűncselekményeket, aminek tükrében még kevésbé látszik indokolhatónak a pótmagánvád lehetőségének kizárása velük szemben, aminek következtében egy szakmailag esetleg téves ügyészi döntés esetén végérvényesen mentesülhetnek a mégoly súlyos büntett miatti felelősségre vonás alól is. Ezért megfontolandónak tartom a fiatalkorúval szembeni pótmagánvád tilalmának megszüntetését.

A Márki Zoltán által felhozott további törvényi korlátok kérdését vizsgálva, azt a magam részéről is vitathatatlanul megállapíthatónak tartom, hogy a magánindítványra büntethető és magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében természetesen nincs helye pótmagánvádnak, miután az értelemszerűen a közvádat pótolja, a közvádló

³³¹ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

vádképviselési jogát viszont a Be. 52. §-ának (1) bekezdése kizárja ebben a körben. A Be. 496. §-a alapján az ügyész által átvett vád képviselésétől való későbbi elállás esetén pedig a magánvádló azt ismét a saját jogán képviselheti, ami fogalmilag nem a közvádló tevékenységének a pótlását jelenti. Ilyen esetben az ügyészi vádképviselés kivételes jellegét az is mutatja, hogy a Be. 311. §-ának (2) bekezdése értelmében ilyenkor a vádat nem ejtheti el, csupán elállhat annak képviselésétől az előbbiek szerint. A Be. 501. §-ának (4) bekezdésében szabályozott [4.1. alatt korábban már érintett] véleményeltérés esete viszont azért nem befolyásolja az előbbiek megállapítását, mivel ebben az esetben a bíróság álláspontja szerint közvádra üldözendő bűncselekmény látszik megállapíthatónak, amely miatt a Be. 2. §-ának (2) bekezdésében meghatározottaknak megfelelő törvényes vádat csak az ügyész képviselhetné, vagyis ilyenkor annak a sértett részéről történő átvétele a voltaképpen közvádat pótolja. Mindennek következtében a pótmagánvád magánindítványra büntethető és magánvádra üldözendő bűncselekmények esetébeni kizártságát szintén nem tartom a jogintézmény törvény általi korlátozásaként értékelhetőnek, mert ez ugyancsak a jogintézmény lényegéből következik, vagyis a vádelv érvényesülésének jelenlegi rendszerében a magánvádat pótló magánvád fogalmilag kizártnak tekinthető.

Ilyen szempontok szerinti megközelítése mellett a Márki Zoltán által felsoroltak közül végül a Be. következő két szabályát tartom a vádképviselés átvételének kifejezetten törvényi korlátját jelentő rendelkezésnek: Általános jelleggel: 1/ a Be. 231. §-ának (1) bekezdését, amely egyfajta sajátos vád alá helyezési eljárásként a bíróság előzetes döntésétől teszi függővé a vádindítvány elfogadását, amelynek eredményeként – az ügyész vádiratától eltérően – akár annak érdemi vizsgálat nélküli elutasítására is sor kerülhet. Speciális jelleggel: 2/ A Be. 474. § (5) bekezdésének harmadik fordulatát, amely szerint „katonai bűncselekmény miatt folytatott eljárásban akkor van helye pótmagánvádnak, ha az ügy sértettje természetes személy”. A Márki Zoltán által nem említett további speciális korlátozó rendelkezésnek tartom még: 3/ A Be. 312. §-ának (9) bekezdését, amely szerint ha az eljárás több bűncselekmény miatt folyik, és az ügyész a vádat ezek valamelyikében ejti el, a pótmagánvádló akkor léphet fel, ha az az ügy, amelyben a vádat elejtették, elkülöníthető.

A vádképviselési jog átvételének korlátai körében végzett vizsgálódásunkat annak megállapításával zárhatjuk le, hogy a Be.: 1/ megengedi –, 2/ korlátozza –, vagy 3/

kizárja a közvád sértettek részéről történő átvételének lehetőségét: 1/ A megengedést azért kell külön esetkörnek tekinteni, mert öt olyan esetet is találunk, amikor a Be. nem zárja ki, s még csak nem is korlátozza ezt, csak éppen nem teszi lehetővé, noha olyan eljárásjogi aktusról van szó, amely ezt involválhatná: a/ A Be. szabályozásának rendszerét követve ide tartoznak a feljelentés elutasításának a 175. § (1) és (2) bekezdésében szereplő esetei, amikor erre nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdekből az együttműködő gyanúsítottal, illetőleg a cselekményt szolgálati feladatának teljesítése közben bűnüldözési érdekből elkövető fedett nyomozóval szemben kerül sor az ehhez megkívánt további feltételek teljesülése esetén. b/ Ide tartozik a nyomozás részbeni mellőzésének a Be. 187. §-ának (1) bekezdésében szabályozott esete, amikor a gyanúsított kihallgatása után az ügyész a további nyomozást határozattal mellőzheti az olyan bűncselekmény miatt, amelynek az elkövetett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. Az erről szóló határozatot ugyanezen törvényhely (2) bekezdése szerint közölni kell a sértettel, aki az ellen a Be. 195. §-ának (1) bekezdése alapján természetesen panasszal élhet, de ennek elutasítását követően a Be. 199. §-ának (2) bekezdésében foglaltakból következően pótmagánvádlóként már nem léphet fel. c/ Ugyanez a helyzet a nyomozásnak az együttműködő gyanúsítottal vagy a fedett nyomozóval szemben a Be. 192. §-án alapuló megszüntetése esetén is. d/ A Be. 221. §-ának (7) bekezdése szerint, ha a közvetítői eljárás eredményes és a Btk. 36. § (1) bekezdés alkalmazásának van helye, az ügyész az eljárást megszünteti. A sértett panaszjoga természetesen erre az esetre is vonatkozik, mivel ezt csak a közvetítői eljárást elrendelő határozat tekintetében zárja ki a Be., azonban a pótmagánvádlói minőségben való fellépését ebben az esetben sem teszi lehetővé számára. e/ Ugyanez vonatkozik az eljárás vádemelés elhalasztása utáni megszüntetésére is a Be. 226. §-ának (1) bekezdése alapján az ügyész által meghatározott időtartam eredményes eltelte esetén. 2/ A vádképviselőt egyébként megengedett átvételének korlátozását jelentő egyetlen esetét [Be. 474. § (5)] az előbbieken már érintettük. 3/ A pótmagánvád kizárásának egyik esetéről [fiatalkorúak] már szintén volt szó, azonban ide tartozik még természetesen az is, hogy a Be. 199. §-ának (3) bekezdése szerint nincs helye a pótmagánvádlóként történő fellépésnek, ha a büntethetőséget a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot zárja ki, továbbá az elkövető halála esetén. Megjegyzendő, hogy Busch Béla álláspontja szerint a pótmagánvádló fellépését „kizáró okot jelent az, ha a pótmagánvádlónak – amennyiben nem rendelkezik jogi szakvizsgával – nincs ügyvédi képviselője, valamint ha az eljárás során

az ügyvédi képviselete megszűnik és az nyolc napon belül nem pótolja [343. § (2) bekezdés]³³². Ezzel a magam részéről nem tudok egyetérteni, mivel megítélésem szerint a kötelező jogi képviselet előírása a norma jellegéből kiindulva nem a „fellépést” kizáró, s még csak nem is azt korlátozó oknak, hanem a sértett számára biztosított jogérvényesítés előfeltételének –, az eljárás jogi képviselő hiánya miatti megszüntetése pedig egy speciális megszüntetési oknak tekinthető.

Mindennek tükrében is sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy a jogalkotó bizony tartalmi megoldásait tekintve sem a legszerencsésebb módját választotta a pótmagánvád szabályozásának, pedig ebben is iránytűként szolgálhatott volna a Bp. rendszere, amelynek elegáns megoldását érdemes emlékezetünkbe idézni: „Ha a kir. ügyészség azokban az esetekben, melyekben a vádemelés joga őt illeti, megtagadta a vád képviseletét: a sértett, a 4. §-ban meghatározott esetek kivételével, a kir. ügyészség határozatának kézbesítésétől számított nyolcz nap alatt vagy átveheti a vád képviseletét vagy a főügyészhez folyamodhatik.”³³³ Eme átlátható meghatározás ismeretében az akkori kor jogalkalmazója nem kényszerült a Bp. mind az ötszázkilencvenkét paragrafusának átbogarászására ahhoz, hogy világos képet kapjon a vádképviselet átvételének lehetőségeiről, amire a mai utóda kénytelen a Be. esetében, ha szeretné látni a jogintézmény szabályozásának rendszerét. Mennyiben más lenne a helyzet, ha a Be. egy rendelkezés keretében világossá tenné azt, hogy a közvád képviseletének a sértett részéről történő átvétele általában [főszabály szerint] megengedett, ha az ügyész annak képviseletére nem hajlandó, de ez alól vannak kivételek, amikor ennek lehetőségét kizárja a törvény. Ebből következően csak azok az esetek igényelnének külön szabályozást, amelyek tekintetében a jogalkotó nem kívánja biztosítani a sértett számára ezt a lehetőséget, vagyis arról kellene rendelkezni, hogy mikor nem léphet fel pótmagánvádlóként. Ennek eredményeként a jogalkalmazónak nem kellene lavíroznia a megengedett, korlátozottan megengedett, meg nem engedett és kizárt kategóriák között, amire a jelenlegi szabályozás [itt szó szerint] törvénytörően kényszeríti.

³³² BUSCH *i.m.* 132.

³³³ Bp. 42. § (1)

6. 3. 5. A jogi személlyel szembeni fellépés kizártsága

Jellegére és az emiatti eljárásnak a Be. rendszerén kívüli szabályozására tekintettel külön kell szólni a jogi személlyel szembeni büntetőjogi fellépésről, miután ennek körében is felmerülhet a pótmagánvád lehetőségének kérdése. A jogi személy büntetőjogi felelősségével foglalkozó 2001. évi CIV. törvény tulajdonképpen megoldja a kérdést, azáltal, hogy „A pótmagánvádló fellépésének kizárása” cím alatt található 14. §-a szerint „az ügyésznek az e törvényben meghatározott jogait pótmagánvádló nem gyakorolhatja”. Erre figyelemmel itt akár le is zárhatnám e témakör tárgyalását, ha nem lenne olyan álláspont, amely szerint „vitára okot adó kérdés, hogy a pótmagánvádas eljárásban van-e lehetőség jogi személlyel szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazására”³³⁴. A Fővárosi Bíróság egy konkrét ügyben hozott határozata szerint erre nincs lehetőség.³³⁵ Gellér Balázs József és Bárányos Bernadett vitatják ennek a jogértelmezésnek a helyességét. A magam részéről a hatályos szabályozást vitathatatlanul tartom, ezért csupán a hivatkozott szerzőpáros következő felvetésével kívánok részletesebben foglalkozni: „Az az értelmezés, mely szerint a bíróság jogi személlyel szemben intézkedést kizárólag ügyészi indítványra alkalmazhat, pótmagánvádló fellépése esetén az alkalmazható intézkedések körét nemcsak indokolatlanul leszűkíti, hanem azzal a visszás eredménnyel jár, hogy azokban az esetekben, amikor az ügyészség nyomozást megszüntető döntése tévesnek bizonyul, a jogi személyt éppen az ügyészség tévedése mentesíti a szankció alól. [...] A fentiek alapján még akkor is megfontolásra érdemesnek tartjuk, hogy a jogalkotó a pótmagánvádló számára is biztosítsa a jogi személlyel szembeni intézkedés indítványozásának jogát, ha e tárgyban nemzetközi elvárás nem fogalmazódott meg.”³³⁶

Ezzel a felvetéssel a következők miatt nem tudok azonosulni: A 2001. évi CIV. törvény a büntetőjogi intézkedések jogi személlyel szembeni alkalmazásának célját nem határozza meg, ezért célszerűnek tűnik az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának „a jogi személyiséggel rendelkező vállalkozásoknak a tevékenységükkel összefüggésben elkövetett bűncselekményekért való felelősségről” elfogadott R(88.)18. számú ajánlásához nyúlni. Ennek I/3. pontja szerint: „A vállalkozások felelősségre

³³⁴ GELLÉR Balázs József, BÁRÁNYOS Bernadett, A pótmagánvád hatályos szabályozásának egyes problémáiról, Magyar Jog 2010/12, 744.

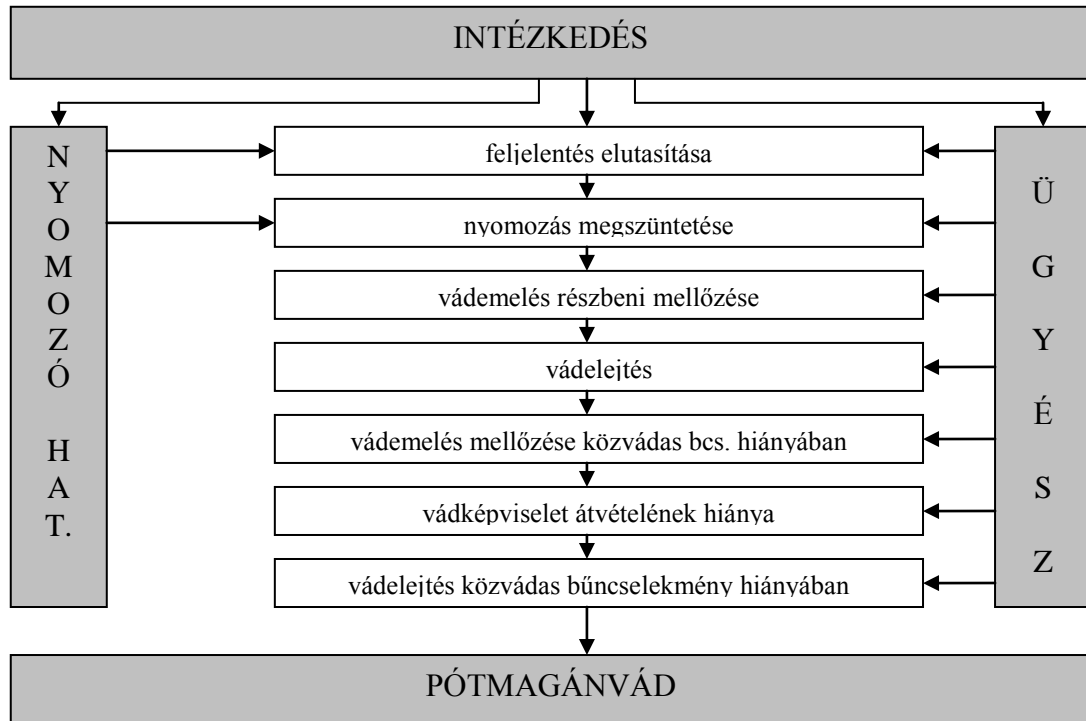
³³⁵ Fővárosi Bíróság B. 735/2005.

³³⁶ GELLÉR, BÁRÁNYOS *i.m.* 745.

vonhatóságánál különös figyelmet kell szentelni annak, hogy a/ büntetőjogi felelősség és büntetés alkalmazására vállalkozások esetében akkor kerüljön sor, ha a bűncselekmény jellegére, a vállalkozás részéről a bűnösség foka, a társadalmat érintő következmények és a további bűncselekmények megelőzése ezt szükségessé teszi”.³³⁷ Ebből minden további nélkül levonhatónak tartom azt a következtetést, hogy a jogi személy büntetőjogi felelősségre vonásának lehetővé tétele olyan, az egyéni jogsérelmekről elvonatkoztatható célok elérésére irányul, amelyek nem összeegyeztethetőek a sértett pótmagánvádlókénti fellépésének megengedéséhez vezető jogpolitikai indokokkal. Erre tekintettel ezen a téren – kivételesen – nem pártolnám a hatályos szabályozás megváltoztatását.

6. 3. 6. A vádképviselő átvételének esetei

A vádképviselő átvételének lehetséges eseteit a pótmagánvádló fogalmának meghatározása kapcsán [6.4.2.] a Be. már érintett 53. §-ának (1) bekezdése sorolja fel általános jelleggel [ld. 15. sz. ábra].

15. sz. ábra
A közvadás átvételének lehetséges esetei

³³⁷ In: SÁNTHA Ferenc, A jogi személy büntetőjogi felelősségéről, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2002, 170.

A vádképviselő átételére tehát a feljelentés megtételétől az elsőfokú bíróságnak a Be. 321. § (1) bekezdése szerinti tanácsülésig a büntetőeljárás során bármikor, annak bármelyik szakaszában sor kerülhet, ezért az ilyen konkrét esetek számbavételét nagyban megkönnyítheti a vonatkozó törvényhelyek vázlatos áttekintése [ld. 5. sz. táblázat].

INTÉZKEDÉS		
neme		szabályozásának helye
feljelentés elutasítás		174. §
nyomozás megszüntetése		190. §
vádemelési részbeni mellőzése		220. §
vádelejtés	a tárgyalás előkészítése során	267. §
	tárgyaláson	311. §
vádemelési mellőzése közvádas bűncselekmény hiányában		501. §

5. sz. táblázat

A vádképviselő átételéhez vezethető eljárási aktusok konkrét szabályai

A konkrét esetek közötti logikai összefüggés lehetőségét kutatva annyit mindenképpen megállapíthatunk, hogy alapvetően kétféle esetről beszélhetünk, aszerint, amikor a közvádas eljárás: 1/ el sem jutna a vádemelésig, 2/ a vádemelést követően szűnne meg – pótmagánvád hiányában. Az előbbi körbe tartozik: a feljelentés elutasítása, a nyomozás megszüntetése, a vádemelés –, illetőleg a vádképviselő átételének mellőzése; míg az utóbbiba: a vádelejtés. Más megközelítésben a legalitás és az officialitás viszonylatában végzett vizsgálódásra is sort keríthetünk, hiszen ilyen szempontból más az elvi jelentősége annak, amikor a hatóság a nyilvánvalóan közvádas bűncselekmény miatt nem hajlandó az ügy bíróság elé juttatására, mint ha erre azért nem kerül sor, mert ilyenek a megtörténtét nem látja megállapíthatónak. A végeredmény persze – különösen a sértett szemszögéből nézve – mindkét esetben azonos, ennek ellenére a különbségtétel még sem tekinthető teljesen öncélúnak, ha a közvadás korrektségének tekintett pótmagánvád eredeti funkciójára gondolunk. Ilyen szempontból ugyanis a Be. 53. § (1) bekezdésének d/ - e/ pontjaiban meghatározott eseteket nem tekinthetjük a kifejezés eredeti értelmében vett „valódi” pótmagánvádnak, így nyilván nem véletlen az sem, hogy ezek csak később, a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett módosítások eredményeként kerültek a Be. szövegébe.

Ennek nyilván praktikus oka van, hiszen a törvényes vád ugyanakkor történt definiálására tekintettel elodázhatatlan volt a véleményeltérés problémájának megoldása, amire a pótmagánvád újabb eseteinek bevezetése szolgált. Ez világosan kitűnik a Be. 501. §-át is módosító 2006. évi LI. törvény 231. §-ához fűzött miniszteri indokolás 3. pontjának következő okfejtéséből: „A törvény által beiktatott Be. 267. § (1) bekezdés j/ pontja alapján a bíróság az eljárást megszünteti, ha a vád nem törvényes. Ha a pótmagánvádlóként történő fellépést a törvény nem tenné lehetővé abban az esetben, amikor az ügyész közvadra üldözendő bűncselekményt nem tartva megállapíthatónak, a vád képviselőt nem veszi át, s az iratokat a bíróságnak visszaküldi, esetenként a sértett jogérvényesítési lehetősége veszélybe kerülne, és a bíróság számára lehetetlenné válnék, hogy a jogi meggyőződésének megfelelő ítéletet hozzon. A közvadra üldözendő bűncselekmény miatt ugyanis a magánvádló nem láthatja el a vádképviselőt, törvényes vád hiányában tehát [a vádat nem az arra jogosult terjeszti elő] az eljárást meg kellene szüntetni.”³³⁸ Ezért a jogalkotó által választott megoldást ebben az esetben magam is korrekt szabályozásnak tartom, annak megjegyzése mellett, hogy ezt a jogi konstrukciót a pótmagánvád határesetének tekinthetjük.

A vádképviselőt sértett általi átvételének lehetőségét megnyitó konkrét eljárási aktusok áttekintését egyrészt abból a szempontból tartom indokoltnak, hogy ezek közül – az esetenkénti differenciált szabályozásra figyelemmel – melyek azok, amelyek mellett ezt a Be. biztosítja – a szabályozás rendszerének átlátható bemutatása érdekében. Másrészt indokoltnak látszik azokra az esetekre is kitérni, amikor a Be. rendelkezései értelmezést igényelnek a sértett pótmagánvád emeléshez való jogának törvényes érvényesülése érdekében.

6. 3. 6. 1. A feljelentés elutasítása

A feljelentés elutasításának általános okait a Be. 174. §-ának (1) bekezdése, a sértett mozgásterét ezek esetében meghatározó szabályokat a 199. § (2) bekezdésének a/ pontja tartalmazza, amelyeknek az összevetésével állapítható meg, hogy mikor van, illetve nincs lehetőség a vád képviselőt átvételére [ld. 6. sz. táblázat].

³³⁸ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

Elutasítási ok	A vád képviselőjének átvétele
a cselekmény nem bűncselekmény	megengedett
a bűncselekmény gyanúja hiányzik	nem megengedett
büntethetőséget kizáró ok	megengedett
halál, elévülés, kegyelem	nem megengedett
magánindítvány, kívánat, feljelentés hiánya	nem megengedett
a cselekményt már jogerősen elbírálták	nem megengedett

6. sz. táblázat

A vádképviselő átvételének lehetőségei a feljelentés elutasítási okok tükrében

Két olyan esetet találunk tehát, amikor a sértett feljelentésének elutasítása esetén átveheti a vád képviselőjét. A Be. 199. §-ának (3) bekezdése azonban még ezek körét is tovább szűkíti azáltal, hogy kizárja a pótmagánvádlóként történő fellépést, ha a büntethetőséget a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot zárja ki, továbbá az elkövető halála esetén. E szabályozás [nyomozás megszüntetési okokra is vonatkozó] magyarázata a miniszteri indoklás szerint a következő: „Az említett okok mindegyikének megállapítása mérlegelést igényel, az ilyen esetekben indokolt a sértettnek megadni a lehetőséget, hogy a nyomozó hatóság, illetve az ügyész döntése ellenére a bíróság előtt kísérelje meg jogainak érvényesítését.”³³⁹ A jogalkotói szándék tehát világos, csak az nem, hogy ehhez képest a Be. 174. § (1) bekezdésének b/ pontjában megfogalmazott elutasítási ok megállapítása: a bűncselekmény gyanújának hiánya esetén miért nem biztosítja a bíróság előtti jogérvényesítés megkísérlésének a lehetőségét, holott aligha lehet kérdéses a gyanú meglétének vagy hiányának mérlegelhetősége, amelynek eredménye legalább annyira vitatható lehet, mint a bűncselekmény hiányának megállapítása. Ez különösen a Be. 174. § (1) bekezdés a/ - b/ pontjaiban meghatározott elutasítási okok lényegének összehasonlítása alapján látszik nyilvánvalóan megállapíthatónak a következők miatt: Láng László szerint: „A cselekmény nem bűncselekmény akkor, ha nem meríti ki a Btk. Különös Részében foglalt egyetlen bűncselekmény törvényi tényállását sem. [...] A bűncselekmény gyanúja hiányzik, amikor a feljelentésben foglalt tényeket, a feljelentést elbíráló hatóság kétesnek, aggályosnak tartja, vagy egyenesen kétségbe vonja. Ezért a feljelentés elutasításának erre az okra alapított esete nemritkán az állító és cáfoló tények mérlegelésén alapul.”³⁴⁰ Eszerint a szóban forgó két ok diszkrpanciája éppen abban mutatkozik meg, hogy az első esetben a bizonyosan megállapítható tények jogi

³³⁹ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

³⁴⁰ BELEGI *i.m.* I/17. pótlás 560/48.

értékelésének –, a második esetben pedig a bizonytalan tények mérlegelésének eredményeként kerülhet sor a feljelentés elutasítására. Ebből következően a feljelentés utóbbi okból történő elutasításának megalapozatlansága általában vitathatóbb lehet, mint az előző esetben.

Ebből pedig kizárólag arra lehet következtetni, hogy a jogalkotó a feljelentés elutasítása tekintetében a lehető legszűkebb körben kívánta lehetővé tenni a vádképviselőt átvételének lehetőségét, amikor az egymással bizonyos fokig konkuráló elutasítási okok közül éppen annál engedi meg a pótmagánvádló fellépését, amelynél ennek eredményeként jóval csekélyebb valószínűséggel várható a nyomozó hatóság vagy az ügyész álláspontjával ellentétes bírói határozat meghozatala, mint a másik esetben, ahol a bírósági út igénybevétele jelenleg nem megengedett. Ez annál inkább meglepő, mert – a továbbiakból láthatóan – a nyomozás megszüntetése esetén viszont a Be. kezdettől fogva lehetővé tette a vád képviselőjének átvételét, ha erre azért került sor, mert a cselekmény nem bűncselekmény vagy azt nem a gyanúsított követte el, illetve a nyomozás alapján nem állapítható meg az általa történt elkövetése, s elég nehezen lehetne ésszerű indokot találni a mérlegelhetőség tekintetében azonos megítélés alá eső két eset eltérő módon való figyelembevételére a pótmagánvád megengedése szempontjából. A szóban levő két törvényhelyhez fűzött miniszteri indoklás értelmében ugyanis elutasításhoz a bűncselekmény *nyilvánvaló* hiánya –, megszüntetéshez pedig ennek *bizonyossága* vezethet³⁴¹, vagyis egyik esetben sem lehet kétséges, hogy történt-e bűncselekmény.

Ettől eltekintve a törvény logikáját akceptálhatónak tartom, beleértve azt is, hogy a megengedés szempontjából figyelembe vett büntethetőséget kizáró okok körét korlátozza, hiszen az ezen belül a beszámítást kizáró okok csoportjába sorolható gyermekkor és kóros elmeállapot nyilvánvalóan nem képezheti mérlegelés tárgyát. Így már csak azon gondolkodhatunk el, hogy vajon milyen okból tartotta szükségesnek a jogalkotó a pótmagánvád kizárását az elkövető halála esetén, miközben az ezt is magában foglaló büntethetőséget megszüntető okok miatti feljelentés elutasítás körében nem engedi meg a sértettnek, hogy pótmagánvádlóként léphessen fel. Ennélfogva lényegét tekintve egyetérthetünk Busch Béla értékelésével abban, hogy a Be. 199. §-

³⁴¹ Ld. 174. és 190-191. §§-hoz fűzött miniszteri indoklás.

ának (3) bekezdése „azért érdekes, mert ezen három esetkör közül az elkövető halála már korábban, a törvény előző bekezdésében is említésre került a pótmagánvád kizáró okaként”³⁴². Ebben a körben tehát két kérdésben tartom indokoltnak a tárgyalt szabályozás tartalmának módosítását.

6. 3 .6. 2. A nyomozás megszüntetése

A nyomozás megszüntetési okok felsorolását a Be. 190. §-ának (1) bekezdésében találjuk, s a 199. § (2) bekezdésének b/ pontja határozza meg ezek közül azokat, amelyek esetében a pótmagánvádló bírósághoz fordulhat a nyomozás megszüntetését követően [ld. 7. sz. táblázat].

Megszüntetési ok	A vád képviselőjének átvétele
a cselekmény nem bűncselekmény	megengedett
a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem várható eredmény	megengedett
nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, illetve a nyomozás alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el	megengedett
büntethetőséget kizáró ok	megengedett
gyanúsított halála, elévülés, kegyelem	nem megengedett
törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető ok	megengedett
magánindítvány, kívánat vagy feljelentés hiányzik és az már nem pótolható	nem megengedett
a cselekményt már jogerősen elbírálták	nem megengedett
a gyanúsított cselekménye már nem veszélyes vagy olyan csekély fokban veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés kiszabása vagy más intézkedés alkalmazása is szükségtelen	nem megengedett

7. sz. táblázat

A vádképviselő átvételének lehetőségei a nyomozás megszüntetési okok tükrében

³⁴² BUSCH *i.m.* 131.

A hatályos szabályozás szerint tehát a sértett a nyomozásnak a 190. § (1) bekezdés a-d/ és f/ pontjaiban felsorolt bármely okból történő megszüntetése esetén felléphet pótmagánvádlóként a (3) bekezdésben felsorolt kizáró körülmények fennállásának hiányában. Ez egyszersmind azt is jelenti, hogy a Be. a nyomozás megszüntetése körében minden olyan esetben megengedi a sértett számára a vád képviselőének átvételét, amikor e lehetőség biztosítása a jogintézmény rendeltetésére figyelemmel indokoltnak tekinthető. Ezért megítélésem szerint ezen a téren nem indokolt a törvény további tartalmi módosítása.

6. 3. 6. 3. A nyomozás és a vádemelés részbeni mellőzése

A Be. 187. §-ának (1) bekezdése a nyomozás-, a 220. §-ának (1) bekezdése pedig a vádemelés részbeni mellőzését teszi lehetővé az olyan bűncselekmények miatt, amelynek az elkövetett/vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. Ezért e két rendelkezést célszerű együtt tárgyalni, hisz mindkettő az oportunitás elvét érvényesíti ugyanazon feltételhez kötötten, ugyanakkor a pótmagánvád lehetőségének biztosítását mégis eltérő módon szabályozva. A Be. 221. §-a szerint pótmagánvádnak van helye annak a cselekménynek a tekintetében, amely miatt az ügyész a vádemelést – a Be. 220. §-ának (1) bekezdése alapján – részben mellőzte.

A vádemelés részbeni mellőzésének lehetővé tételével kapcsolatban, az oportunitás elvének korábbi részletesebb elemzésére [5.2.] tekintettel itt csupán a következők megjegyzésére szorítok: A Be. 221. §-ának eredeti rendelkezése szerint a vádemelés részbeni mellőzése esetén pótmagánvádnak nem volt helye, ennek lehetőségét a 2002. évi I. törvény általi módosítása vezette be, amelynek oka ennek miniszteri indoklásából éppúgy nem derül ki, mint ahogy az ezzel ellentétes korábbi szabályozás jogpolitikai indítékai sem voltak megállapíthatóak a Be. indoklásából. Ehhez képest az sem derül ki, hogy a nyomozás mellőzésének a Be. 187. §-ában szabályozott esetében a törvény pótmagánvádra miért nem ad lehetőséget, noha elvileg emellett is felhozhatók ugyanazok az érvek, mint a vádemelés részbeni mellőzése esetében a sértett számára biztosított jogérvényesítés lehetővé tételének indokoltságát illetően. Ennek ellenére az elsődleges – nem csak jogdogmatikai, hanem jogpolitikai szempontokat is felvető – kérdésnek azt tartom, hogy a vádemelés részbeni mellőzése esetén indokoltnak

tekinthető-e a pótmagánvád lehetőségének biztosítása, mert ennek megválaszolásától függően van értelme az eltérő szabályozás okát kutató további vizsgálódásunknak.

A kérdés azért lehet kérdés, mert nyilvánvalóan megállapíthatjuk azt, hogy a pótmagánvád megengedésével a pótmagánvádló fellépése esetén a jogalkotó elveszíti a réven azt, amit megnyert a vámon, hiszen ebben az esetben csak az ügyész mentesül a vádképviselő ellátása alól, miközben a bíróság terhelése egyáltalán nem csökken, sőt a pótmagánvadás eljárás sajátosságai folytán inkább növekszik a vádindítvány elfogadása esetén, s ez csak olyan helyzetben fordulhat elő, amikor a hatóság „tétlenkedése” szóba sem jöhet, miután a szóban forgó ügyési intézkedésre kizárólag jelentősebb súlyú bűncselekménnyel összefüggésben, ugyanazon terheltet érintően kerülhet sor, így a bíróság általi felelősségre vonás elkerülésének elősegítését semmiképpen nem szolgálhatja a vádemelés részbeni mellőzése. Másrészt arra is kíváncsi lennék, hogy mondjuk a jogalkotó szerint a sértett mégis milyen elfogadható indokra hivatkozhat a vádindítványában, amelynek alapján a vádemelés részbeni mellőzése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza. Ha viszont a bíró a Be. erre vonatkozó rendelkezését nem veszi túl komolyan, akkor a formailag egyébként megfelelő vádindítvány benyújtása esetén a bírósági eljárás kimenetele elég nagy valószínűséggel megjósolható: „A pótmagánvádlónak [...] »igaza lesz« az ügyésszel szemben, hiszen a terheltet – a közvád tárgyává tett többi bűncselekmény sorsától függetlenül – meg fogják büntetni.”³⁴³ Ennek előreláthatósága pedig a szakmai presztízsére valamit is adó ügyészt aligha fogja ösztönözni a vádemelés mellőzésére. Ezért szerintem végső fokon egyetérthetünk Bócz Endre következő álláspontjával: „Az ilyen szituációban jelentéktelen bűncselekmények akár köz-, akár magánvádra történő üldözése nem szolgál semmilyen legitim célt. A cselekményeknek nincs befolyása a büntetés mértékére és az elkövető bűnösségének pusztá deklarációja – még ha a sértett számára elégtételt adhat is – nem tekinthető legitim célnak, szembeállítva azzal az árral, amelyet a bíróság, a tanúk, az eljárás egyéb résztvevői és maga a lakosság idővesztegetés és esetleg pénzpocsékolás formájában fizetne érte.”³⁴⁴ Ebből következően a vádemelés részbeni mellőzése esetén a pótmagánvád megengedését indokolatlannak tartom, a Bpn. 105. §-ának második bekezdésében foglaltakkal egyezően [3.4.8.]. Ezért a Be. 187. és

³⁴³ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 24.

³⁴⁴ BÓCZ Endre, Legálitás, opportunitás és az ügyész diszkrecionális jogköre, *Rendészeti Szemle* 1994/1, 17.

221. §-ainak fentebb jelzett ellentmondását az utóbbi módosításával kellene megítélésem szerint kiküszöbölni.

6. 3. 6. 4. Vádelejtés

Az általa emelt váddal teljes körűen rendelkezni jogosult ügyész a Be. 28. §-ának (7) bekezdésén alapuló vádelejtési jogát a bíróság 321. § (1) bekezdése szerinti [határozathozatal céljából tartott] tanácsüléséig bármikor gyakorolhatja, amiből következően erre a tárgyalás előkészítése során és a tárgyaláson egyaránt sor kerülhet. Ennek a pótmagánvádló fellépésének lehetősége szempontjából nincs jelentősége, mert ezt a jogát a sértett mindkét eljárési szakaszban egyformán gyakorolhatja, aminek a szabályozása ebben a tekintetben következetesnek tekinthető. Az eljárás tárgyalás előkészítése során ilyen okból történő megszüntetésének szabályozása azonban kifogásolhatónak látszik a következők miatt: A Be. 267. § (1) bekezdésének f/ pontja szerint a bíróság az eljárást megszünteti, ha az ügyész a vádat elejtette és pótmagánvádnak nincs helye. A 267. § (3) bekezdésének második mondata szerint pedig, ha a sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. A kettős szabályozás értelme nyilván abban keresendő, hogy az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozata csak akkor eredményezheti közvetlenül az eljárás megszüntetését, amikor pótmagánvádnak nincs helye; közvetve abban az esetben, ha a sértett nem lép fel pótmagánvádlóként. Azt már láttuk, hogy pótmagánvádnak nincs helye, ha a törvény nem engedi meg vagy, ha a megengedett esetekben speciális kizáró, illetőleg korlátozó rendelkezés érvényesül [ld. fiatalkorú vádlott, nem természetes személy sérelmére elkövetett katonai bűncselekmény esetén]. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az eljárás megszüntetésének jogcíme szempontjából nincs jelentősége a pótmagánvád lehetőségének, miután ennek kizártsága esetén a megszüntető határozat meghozatalára éppúgy a vádelejtésre tekintettel kerül sor, mint amikor a sértett az erre nyitva álló határidőn belül nem nyújt be vádindítványt a bírósághoz. A Be. 267. §-ának (3) bekezdése tehát nem önálló megszüntetési okot szabályoz, hanem az (1) bekezdésének f/ pontja szerinti okot a pótmagánvádló fellépésének megengedett esetében külön kezeli. Ezért a jelenlegi szabályozás mellett is konzekvensebb megoldásnak tartanám a 267. § (1) bekezdés f/ pontjának olyan tartalommal történő megfogalmazását, amely szerint a bíróság az eljárást megszünteti: „ha az ügyész a vádat elejtette és pótmagánvádnak nincs helye vagy a sértett nem lép fel

pótmagánvádlóként”, természetesen a (3) bekezdés szövegének ennek megfelelő módosításával együtt. A legoptimálisabb megoldást persze a jogintézmény egységes szemléletű átfogó újra szabályozása jelentené.

Erre már csak azért is szükség lenne, mert sajtószerű módon a Be. kifejezetten sehol nem rögzíti azt, hogy a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha az ügyész a vádat elejtette, mivel az 53. §-ának (1) bekezdése értelmében erre csak a törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor a vádelejtés körében is. Ehhez képest a Be. 267. § (3) bekezdésének első mondata szerint: „Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát, továbbá tájékoztatja a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról.” A Be. 312. § (1) bekezdésének első mondata pedig a következőket tartalmazza: „Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság a tárgyalást elnapolja, és tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát, továbbá tájékoztatja a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról.” Mindkét idézett rendelkezés esetén a feltételes mód használata érdemel figyelmet. Ennek ellenére – a szabályozás rendszeréből következően – azt kétség nélkül megállapíthatjuk, hogy a jogalkotó mindkét rendelkezéssel a vádképviselő átvételének lehetőségét kívánta biztosítani a sértett számára minden további feltételtől függetlenül. Ezért a feltételes mód használatának egyedüli magyarázata az lehet, hogy a vádképviselő átvételének lehetőségét kivételes jelleggel ennek általa meghatározott eseteiben is kizárhatja a törvény. Esetünkben ez a helyzet a fiatakorúval szemben emelt vád elejtésénél. Ebből következőleg a feltételes mód használata nem tűnik a legszerencsésebb megoldásnak, ami sajnos – mint már eddig is láthattuk – jellemzőnek mondható a pótmagánvád hatályos szabályozására, amelynek eklekticizmusát legjobban az jellemzi, hogy a vádképviselő átvételének eseteit meghatározó öt konkrét rendelkezésben négyféle megfogalmazást találunk a pótmagánvád fellépésének megengedésére vonatkozóan: „pótmagánvádlóként léphet fel” [199. § (3) bek.]; „pótmagánvádnak van helye” [211. §]; „ha vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye” [267. § (3) bek., 312. § (1) bek.]; „pótmagánvádlóként felléphet” [501. § (4) bek.].

6. 3. 6. 5. Vádátvétel közvadás bűncselekmény hiányában

A vádképviselő átvételének a Be. 53. § (1) bekezdés d/ - e/ pontjaiban meghatározott és a törvény által három körbe sorolt eseteiről van szó, amelyeknek közös eleme, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény közvadás vagy magánvadás jellegének megítélésén múlik a pótmagánvádló fellépésének lehetősége. Ennek szabályozása körében is több jellegzetessége van a Be. rendszerének.

Az egyik figyelmet érdemlő jellegzetességet az jelenti, hogy a Be. 53. § (1) bekezdés d/ pontjának első fordulata szerinti esetet a Be. külön rendelkezés keretében sehol nem határozza meg, noha ennek hiányában éppen e törvényhely bevezető rendelkezéséből következően – amint azt már láthattuk – a pótmagánvádló fellépésére nem kerülhet sor. Értelemszerűen elsősorban a Be. X. vagy esetleg a XXIII. fejezetének kellene tartalmaznia annak az esetnek a meghatározását, amikor a sértett azért léphet fel pótmagánvádlóként, mert az ügyész amiatt nem emelt vádat, hogy a nyomozás eredményeként közvadásra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg. Ilyen rendelkezést azonban sem a Be. ezen fejezeteiben, sem pedig másutt nem találunk, ami egyszersmind azt is jelenti, hogy ilyen esetben tulajdonképpen nem engedi meg a pótmagánvádló fellépését, az 53. § (1) bekezdés d/ pontjának első fordulatában foglaltak ellenére sem. A továbbiakból az is ki fog derülni, hogy ilyenkor a sértettnek gyakorlati lehetősége sincs a vád képviselőjének átvételére.

Más helyzetet jelent az, amikor az ügyésznek a magánvadás bűncselekmény miatt hozzá érkezett feljelentés tárgyában kell döntenie a Be. 497. §-ának (2) bekezdése szerint eljárva. Ilyenkor ugyanis az ügyész vagy minden további intézkedés nélkül megküldi a feljelentést a bíróságnak, ha nem veszi át a vád képviselőjét vagy a Be. 499. §-ának (3) bekezdése alapján nyomozást rendelhet el, ha átvette a vádképviselőt. Erre a Be. 496. §-a alapján az ügyésznek az eljárás bármely szakaszában joga van, tehát akár a hozzá érkezett feljelentés bíróságnak történő megküldését megelőzően is, így annak, hogy ennek megtörténte a magánvadás eljárás milyen stádiumában kerül sor, csak a nyomozás ügyész általi elrendelhetősége szempontjából van jelentősége, amire a hivatkozott törvényhely szerint a vádképviselő személyes meghallgatásra történő idézés kibocsátása előtti átvétele esetén kerülhet sor. Lényeges azonban külön is kiemelni, hogy a vád képviselőjének átvételére ilyenkor magánvadás bűncselekmény miatt kerül

sor, tehát értelemszerűen nem a nyomozásnak a Be. 170. § (1) – (2) bekezdésén alapuló – közvadás bűncselekmény gyanúja miatti – megindításáról van szó. Így, Belegi József álláspontjával ellentétben, szóba sem jöhet, hogy „a vádképviselőt átvételével az eljárás lényegileg közvadásná válik”³⁴⁵, hanem csupán a magánvadás közvadásra áttérési képviseletéről beszélhetünk. Ebből következően ilyenkor a pótmagánvadás lehetőségének kérdése fel sem merülhet, az ügyésznek a vád képviseletétől való esetleges későbbi elállása csupán a sértett magánvadás szerepének „feléledését” eredményezi. Az ügyész ilyen szerepkörének tehát a pótmagánvadás szempontjából nincs, és nem is lehet jelentősége, vagyis a most tárgyalt ügyészi jogkör a Be. 53. § (1) bekezdés d/ pontjának első fordulataival kapcsolatban kifejtetteket nem befolyásolja.

Ezek után természetesen vizsgálnunk kell a pótmagánvadás 53. § (1) bekezdés d/ pontjának második fordulataiban meghatározott lehetőségének kérdését. Itt a Be. az előbbieket tükrében elismerésre méltó egyértelműséggel fogalmazza meg, hogy abban az esetben kerülhet sor a pótmagánvadásra, ha az ügyész a magánvadás eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként nem vette át a vád képviseletét. Ez a nyomozás azonban nem az a nyomozás, amivel az első fordulat szabályozása kapcsán nem tudtunk mit kezdeni. Ennek a nyomozásnak az elrendelésére ugyanis a Be. 501. § -ának (3) bekezdése alapján kerül sor, ha ugyanezen törvényhely (1) bekezdésének a/ pontja alapján a bíróság az iratokat azért küldi meg az ügyésznek, mert közvadás bűncselekményt lát megállapíthatónak. Az ilyen körülmények mellett elrendelt nyomozás eredményeként az ügyész: 1/ vádat emelhet közvadás bűncselekmény miatt, 2/ a vád képviseletét átveheti a magánvadás bűncselekmény miatt, vagy [ha egyik lehetőséggel sem kíván élni] 3/ az iratokat visszaküldheti a bírósághoz. Az utóbbi [véleményeltérést jelentő] esetben biztosítja a Be. külön meghatározott módon is a sértett számára a vádképviselőt átvételének lehetőségét az 501. §-ának (4) bekezdésében. A szabályozás azonban itt is tud meglepetéssel szolgálni a jámbor jogalkalmazó számára: „A bíróság – ha ennek feltételei fennállnak – a sértettet értesíti, hogy pótmagánvadászóként felléphet.” [Be. 501. § (4) bekezdés második mondata.] A „ha ennek feltételei fennállnak” kitétel ugyanis a Be. 53. § (1) bekezdésének tükrében értelmezhetetlen kritériumot jelent, miután eszerint a pótmagánvadászókénti fellépés feltételét éppen ennek a konkrét meghatározása jelentené, jelen esetben az 501. §-ának

³⁴⁵ BELEGI, *i.m.* III/11. pótlás 1225.

(4) bekezdése, amelynek idézett szövege azonban olyan további feltételekre látszik utalni, amilyeneket a Be. sehol nem tartalmaz. Erre tekintettel akár még eldöntendő kérdésként is felvethető az, hogy a hatályos szabályozás szerint egyáltalán van-e törvényes lehetőség a pótmagánvádló fellépésére véleményeltérés esetén.

Ehhez hasonló aggályok vetődnek fel az 53. § (1) bekezdésének e/ pontjában szabályozott vádképviselési ok kapcsán is. Eszerint a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha „az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvádra üldözendő”. Ez a tipikusnak éppen nem tekinthető, de elvileg előfordulható eset annak a helyzetnek az előfordulását jelenti, amikor az ügyész a nyomozás eredményeként vádat emel olyan cselekmény miatt, amelyről csak a tárgyaláson derül ki, hogy nem közvádra, hanem magánvádra üldözendő bűncselekményt valósít meg. Ilyen eset lehet pl. ha a súlyos testi sértés büntette miatt emelt vád alapján folyó eljárásban tartott tárgyaláson felvett bizonyítás eredményeként tisztázódik, hogy a sértett nyolc napon belül gyógyuló sérülést szenvedett és nem látszik bizonyíthatónak az ennél súlyosabb következmény okozására irányuló szándékkal történt bántalmazása. Ilyen esetben ugyanis a helyes jogi minősítés: könnyű testi sértés vétsége, amely magánvadásra üldözendő bűncselekmény. Ilyen vagy ehhez hasonló esetben képzelhető el a Be. 53. § (1) bekezdés e/ pontjának alkalmazása, amivel kapcsolatban azonban szintén megállapítható az, hogy a büntetőeljárás menetének szabályozása körében sehol nem találunk olyan konkrét rendelkezést, amely szerint a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvádra üldözendő. A Be. 312. §-ának (1) bekezdése ugyanis nyilván nem tekinthető ilyen rendelkezésnek. A konkrét rendelkezést azonban ebben az esetben a magam részéről azért nem tartom hiányolhatónak, mert az 53. § (1) bekezdés e/ pontjának törvénybe iktatását is tévesnek tartom a következők miatt: Ebben az esetben nem a közvadás és a magánvadás kollíziójáról van szó, hanem arról, hogy megváltozott az ügyész álláspontja a vád tárgyát képező cselekmény jogi minősítését illetően, aminek a bűncselekmény üldözésének formájára is kihatása van. Szó sincs azonban arról, hogy e tekintetben törvényszerűen véleményeltérés lenne a bíróság és az ügyész között, így nincs olyan eljárásjogi probléma, amit a pótmagánvadás intézményével kellene megoldani, amely eredendően az ügyészi passzivitás korrekciójának céljából került bevezetésre.

Jelen esetben viszont nem erről van szó, hiszen az ügyész a bíróságra viszi az ügyet, ezért csupán azt kell még megvizsgálnunk, hogy előfordulhat-e olyan eset, amikor az ügyész szóban forgó vádelejtése eljárásjogi akadályát képezheti a magánvádra üldözendő bűncselekményt elkövető személy büntetőjogi felelősségre vonásának. Ez azonban sajnos azon kérdések közé tartozik, amelyre nem lehet kielégítő választ adni a törvény önellentmondásai miatt, amelyek a következő rendelkezéseiben nyilvánulnak meg: A Be. 332. § (1) bekezdésének e/ pontja szerint a bíróság az eljárást megszünteti, ha az ügyész a vádat elejtette és pótmagánvádnak nincs helye. Ebből következően a közvádas bűncselekmény miatt emelt vád elejtése esetén a bíróságnak semmilyen mozgástere nem lenne pótmagánvád lehetőségének hiányában. Ugyanakkor a Be. alapvető rendelkezései közé tartozó 2. §-ának (4) bekezdése szerint a bíróság köteles a vádat kimeríteni. Értelemszerűen nem a köz- vagy a magánvádat, hanem a vádat mint olyat, aminek az elbírálása a vádelvű igazságszolgáltatás eszméjének megfelelően az alapvető feladatát képezi. A példánk szerint nyolc napon belül gyógyuló sérülést elszenvedő sértett bántalmazójának felelősségre vonhatósága tehát elvileg nem múlhat azon, hogy a közvádló kezdetben tévesen ítéli meg az ügyet, majd később rájön a tévedésére. Gyakorlatilag viszont a hatályos szabályozás alapján meglehetősen problematikusnak tűnik a példa szerinti helyzet korrekt megoldása a bíróság részéről, hiszen ha a vádelejtésre tekintettel megszünteti az eljárást, ezzel végérvényesen eldönti az ügyet, mivel a megszüntető végzése eredményesen nem támadható, a cselekmény jogerős elbírálása pedig a Be. 6. § (3) bekezdésének d/ pontja szerinti törvényi akadályát képezi az újabb büntetőeljárás megindításának, még ha a sértett magánvádlóként esetleg érvényesíteni kívánná is az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása iránti igényét, bár nem terjesztett elő magánindítványt a közvádas eljárás megindulására tekintettel. Vélhetően ennek a problémának a megoldását szolgálja a jogalkotó szándéka szerint a pótmagánvád lehetőségének ilyen helyzetre történő kiterjesztése. Ennél azonban megítélésem szerint optimálisabb megoldást jelentene a Be. 28. § (7) bekezdés második mondatának a következők szerinti módosítása: „Az ügyész a vádat elejtheti, módosíthatja, vagy – ha megítélése szerint a bűncselekmény nem közvádra üldözendő – elállhat annak képviselétől.” Ilyen szabályozással kiküszöbölhető lenne egyrészt a sértett jogérvényesítési lehetőségének gátját jelentő vádelejtés nem kívánatos következménye, másrészt a pótmagánvád intézményének „megerősökölése” is, aminek ráadásul értelme sincs olyan jogszabályi környezetben, amely nem biztosítja az alkalmazhatóságának törvényi feltételeit.

6. 3. 7. A sértett értesítésének módozatai

Ahhoz, hogy a sértett érvényesíteni tudja a vádképviselőt átvételéhez való jogát természetesen értesülnie kell ennek lehetőségéről. Az erre vonatkozó szabályozás részletezése előtt azonban egy gondolat erejéig érdemesnek tűnik elidőzni annál a kérdésnél, hogy kit is kell ilyen esetben értesítenie az ügyésznek, illetőleg a bíróságnak. A kézenfekvő válasz nyilván az, hogy természetesen a sértettet. Ennek ellenére nézzük meg, hogy ezt valóban ennyire nyilvánvalónak kell-e tekinteni. Ehhez érdemes felidézni a Bp. 42. §-ának negyedik bekezdését, amely szerint a vádképviselőt átvételének lehetősége esetén „a bíróság, illetőleg ennek az eljárást vezető tagja azt a sértettet, a ki feljelentést [...], vagy magánindítványt [...] tett vagy igényét bejelentette [...], szóval vagy írásban felszólítja, hogy a vád képviselőjét vegye át, mert ellenkező esetben a bíróság az eljárást meg fogja szüntetni”. Ehhez képest a Be. mindenhol következetesen pusztán sértettéről tesz említést a pótmagánvád szabályozása körében. [A 198. § (1) bekezdésének kérdésére a továbbiakban még külön visszatérek.] A sértett kilétének konkrét meghatározása azonban – amint azt korábban [5.3.] láthattuk – meglehetősen ingoványos területét jelenti a büntető eljárásjognak. Ebből következően a jogalkalmazás során nem feltétlenül könnyen megválaszolható kérdést jelent annak tisztázása, hogy adott esetben kit kell sértettnek tekinteni. Ez pedig alkalmasint bizonytalanná teheti a sértett irányában fennálló értesítési kötelezettség teljesíthetőségét is.

Ez persze a praktikum megközelítése, amit az elvi szempontokat érvényesíteni kívánó jogalkotó természetesen nyugodtan átléphetne, ha a jogintézmény szabályozásában megnyilvánuló filozófiájának következetes képviselője ezt a követelményt támasztaná. Erről azonban a pótmagánvád esetében olyannyira nem beszélhetünk, hogy inkább a jogintézmény szabályozásában megnyilvánuló következetlenséget kérhetjük számon a jogalkotón. Ilyen következetlenségnek tartom többek között azt is, hogy miközben a jogalkotó a sértett általi vádképviselőt elvileg elismert lehetőségének érvényesülését jellemzően a lehető legszűkebb körre korlátozó szabályozásra törekszik, addig egyáltalán nem fordít figyelmet a jogintézmény parttalan alkalmazhatóságának megakadályozására. Ehhez pedig pusztán azt a kérdést kellene eldönteni, hogy okvetlenül biztosítani kell-e a közvád korrektívumát jelentő pótmagánvád lehetőségét az

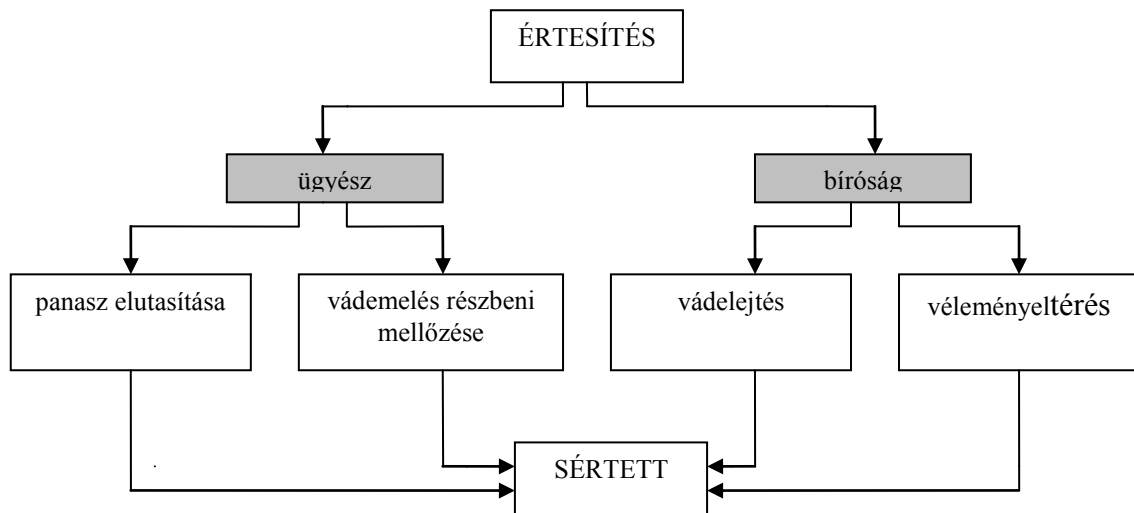
olyan sértett számára, aki az őt ért sérelem ellenére a feljelentés lehetőségével sem élt. A pótmagánvád intézményének elkötelezett híveként vallott véleményem szerint: nem. Büntetőbíróként az ember természetesen tisztában van egyrészt azzal, hogy a feljelentéstől való eltekintés nem feltétlenül a sértett közömbösségét jelenti, másrészt a feljelentés „ösztönző” eszközként történő felhasználásának lehetőségével is³⁴⁶. Ezzel együtt úgy vélem, hogy indokolatlan a vádképviselő átvételének lehetőségét biztosítani az olyan sértett számára, aki nem kívánt élni az őt ért sérelem miatti feljelentés lehetőségével. Ebből következően ezen a téren is indokoltnak tartom a hatályos szabályozás módosítását a pótmagánvád lehetőségének a feljelentést tett sértettek körére történő korlátozásával.

A hatályos szabályozás szerint a sértett az ügyésztől vagy a bíróságtól értesülhet a vádképviselő átvételének lehetőségéről [ld. 16. sz. ábra], attól függően, hogy erre az eljárás milyen szakaszában nyílik mód számára, ezért ezeket az eseteket külön kell vizsgálnunk. A nyomozási szakasz specialitását jelenti, hogy a szabályozás rendszeréből következően a sértettnek *expressis verbis* törvényi rendelkezés hiányában is ki kell merítenie a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni jogorvoslati jogát ahhoz, hogy pótmagánvádlóként felléphessen, hiszen erre csak panaszának elutasítása esetén kerülhet sor. Ezért nem lehet egyetérteni azzal az állásponttal, amely szerint pótmagánvádnak olyankor is helye van, amikor a sértett nem tett feljelentést.³⁴⁷ A panasz sértett részéről történő bejelentésére a Be. 198. §-ának (1) vagy (2) bekezdése alapján kerülhet sor. A szabályozás sajátosságát jelenti, hogy a 198. § (1) bekezdése értelmében a feljelentés elutasítása miatt csak a feljelentést tett sértett élhet a jogorvoslati jogával [erre utaltam korábban], míg a nyomozás megszüntetése miatti panaszra vonatkozó (2) bekezdés ilyen megszorítást nem tartalmaz. Az eltérő szabályozás oka a miniszteri indokolásból nem derül ki, de vélhetően a feljelentés elutasítás elintézésének egyszerűsítésére irányuló szándék vezethette a jogalkotót, hiszen adott esetben a sértett kiléte is bizonytalan lehet, ha nem maga teszi meg a feljelentést. A sértett panaszát a Be. 195. §-ának (4) bekezdése szerint az ügyész vagy – ha annak határozata ellen került sor a bejelentésére – a felettes ügyész bírálja el. A panasz elutasítása esetén az annak tárgyában hozott határozatban kell tájékoztatnia az

³⁴⁶ A Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1279/2009. sz. ügyében pl. a sértett jogi képviselője a rendőrséghez fordulás előtt azzal nyomatékosította egyezségi ajánlatát, hogy „a feljelentést is csak abban az esetben szoktuk megtenni, ha a jogsértővel nem tudunk megegyezni”.

³⁴⁷ SZOLLÁR Pál, Néhány büntetőjogi kérdésről, Magyar Jog 2011/4, 242.

ügyésznek a sértettet arról, hogy pótmagánvádlóként léphet fel a Be. 199. § (2) bekezdésének a/-b/ pontjaiban meghatározott esetekben. A vádemelés Be. 221. §-a szerinti részbeni mellőzése esetén az ennek tárgyában hozott határozatban szintén az ügyész tájékoztatja a sértettet a pótmagánvád lehetőségéről.

16. sz. ábra
A tájékoztatási kötelezettség alakulása a vádatvétel esetei körében

Minden más esetben a bíróság kötelessége a sértett tájékoztatása a vádképviselő átvételének lehetőségéről, akár az általános szabályok szerinti vádelejtésre kerül sor, akár a magánvádas eljárásban a bíróság és az ügyész között a bűncselekmény jellegének megítélését illetően kialakult véleményeltérésről van szó. Ennek formája a Be. 312. §-ának (1) bekezdése, illetőleg az 501. §-ának (4) bekezdése szerinti írásbeli tájékoztatása a sértettnek, amely a határozati formát nem igénylő bírói intézkedések körébe tartozik.

6. 3. 8. A vádindítvány

A Be. 2. §-ának (1) bekezdésében megfogalmazott vádelvből következően a pótmagánvádas eljárás központi elemét is a vád jelenti, aminek intézményesült formája ebben az esetben a pótmagánvádló vádindítványa, amelynek sajátosságai is figyelmet érdemelnek. A vádindítvány tartalmi kellékeit a Be. 230. §-ának (2) bekezdése határozza meg, egyrészt utalva a vádirat tartalmát meghatározó 217. §-ának (3) bekezdésére, másrészt meghatározva egy további speciális követelményt is. A vádirathoz képest mutatkozó eltérésekre tekintettel érdemes áttekintenünk a

vádindítvány tartalmi elemeit, amelyeket: 1/ a vádlottnak a Be. 117. §-ának (1) bekezdésében felsorolt személyi adatai, 2/ a vád tárgyává tett cselekmény leírása, 3/ ennek a Btk. szerinti minősítése, 4/ a bejelentett polgári jogi igény, továbbá egyéb indítványok, 5/ a tárgyalásra idézendők és arról értesítendő indítványozása jelentik. Ezek a tartalmi elemek – szabályozásuk módjából is következően – semmiben nem térnek el a vádirat kellékeitől, ennek ellenére több olyan kérdés felmerülhet a vádindítvánnyal kapcsolatban, amelyek megválaszolására érdemes figyelmet fordítanunk. Talán az egyik legfontosabbnak tekinthető tartalmi kérdés, hogy milyen eszközei vannak a sértettnek a vádindítvány benyújtásához szükséges adatok megállapítására. Ennek különös jelentőséget ad az a körülmény, hogy az ismeretlen személy elleni vádemelés fogalmilag kizárt, mivel a Be. 2. §-ának (2) bekezdése szerint akkor törvényes a vád, ha az meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekményét tartalmazza; a (3) bekezdése értelmében pedig a bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen vádat emeltek. Ezzel szemben feljelentésre, illetőleg nyomozás elrendelésére ismeretlen személlyel szemben is lehetőség van, így természetesen az is előfordulhat, hogy az elkövető kilétének felderítése nélkül kerül sor a feljelentés elutasítására vagy a nyomozás megszüntetésére. Ilyen esetben az emiatti panaszának elutasítását sérelmező sértettnek semmilyen további lehetősége nincs az elkövető személy kilétének hatósági úton történő megállapítására, hiszen a büntetőjogi igényének érvényesítését egyedül azzal kényszerítheti ki, ha pótmagánvádlóként lép fel, amelynek eszközét a vádindítvány benyújtása jelenti, amihez viszont szüksége van a vádolni kívánt személy adataira. Így működik ki a „huszonkettes csapdájának” mechanizmusa a pótmagánvád esetében.

Láttuk, hogy a Bp. ezt a helyzetet másképp oldotta meg, hisz [pót]magánvádló általi vádképviselő esetében a 105. §-a szerint kötelező volt vizsgálat elrendelése. A Be. viszont a vizsgálat intézményét nem ismeri, az pedig ma is helytálló megállapításnak tűnik, hogy „alig volna remélhető erélyes eljárás a pótmagánvádló fellépése esetén attól a rendőrségtől, a melyik a közvádló ellenőrzése alatt áll”³⁴⁸, miután az ügyész egyszer már alaptalannak ítélte a feljelentés elutasítása vagy a nyomozás megszüntetése miatti panaszt. Ezért nincs okunk felróni a jogalkotónak, hogy a „pótmagánvádlónak gyakorlatilag saját [magánemberi] lehetőségeire szorítkozva, mindenféle hatósági

³⁴⁸ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* II/28.

segítség nélkül kell vádat emelnie”³⁴⁹, minthogy ennek kiküszöbölésére alkalmas jogi megoldás el sem képzelhető a büntetőeljárás szabályozásának jelenlegi rendszerén belül. Ugyanakkor ennek keretei között a Be. 229. §-ának (2) bekezdése reális segítséget jelenthet a vádképviselőt átvételéhez annak előírásával, hogy a panasz elutasítását követően a sértettnek lehetőséget kell adni, hogy az ellene elkövetett bűncselekményre vonatkozó iratokat az ügyészség hivatalos helyiségében megismerhesse. Ráadásul erre ma már elegendő idő is a rendelkezésére áll a sértettnek, aminek a biztosítását persze nem feltétlenül kell a jogalkotó elismerendő érdemei közé sorolnunk, de az tény, hogy a vádindítvány benyújtására eredetileg előírt harminc naphoz képest a Be. 229. §-ának (1) bekezdése szerinti hatvan napos határidő mindenképpen elfogadhatónak tekinthető, hiszen megegyezik az ügyész által a 216. § (3) bekezdése értelmében kivételes esetben igénybe vehető feldolgozási idővel.

A pótmagánvádas eljárás lefolyásának logikáját követve itt célszerű kitérni a Be. 231. § (4) bekezdésének arra a sajátos rendelkezésére, amely szerint a vádindítványt nem lehet elutasítani abból az okból, hogy nem tartalmazza a vádlottnak a Be. 117. § (1) bekezdésében felsorolt személyi adatait és azok az iratokból sem állapíthatók meg, ha a vádlott személyazonossága ezek hiányában is kétséget kizáróan megállapítható. A szó szerint idézett rendelkezés nyilván az imént vázolt nehézségekkel is megküzdési kényszerülő pótmagánvádlót igyekszik preferálni, aminek eredményeként azonban olyan zavarba ejtően értelmetlen szabályt sikerült alkotni, amivel immáron a jogalkalmazó kénytelen ádáz szellemi küzdelemre vállalkozni ahhoz, hogy az értelmezhetetlenségére és az alkalmazhatatlanságára egyaránt ráébredjen. Az értelmezési probléma ott kezdődik, hogy a Be. miniszteri indokolása szerint „az alapelvek a büntetőeljárásban olyan általános tartalmú normák [szabályok], amelyek áthatják az egész büntetőeljárást, meghatározzák a rendszerét, az eljárásban résztvevők jogainak és kötelességeinek lényeges elemeit”³⁵⁰. Ezek közé tartozik a Be. 2. §-ában meghatározott vádelv annak korábban már idézett folyományaival együtt, amelynek tükrében azt kellene mondanunk, hogy ez mégsem hatja át az egész büntetőeljárást, ha maga a törvény korlátozza az érvényesülését a pótmagánvádlónak tett engedményével, vagyis a vádelv ezek szerint még sem alapvető rendelkezés, amivel büntetőeljárás rendszerünk axiómáját ingatnánk meg.

³⁴⁹ BÓCZ, A pótmagánvádló *i.m.* 26.

³⁵⁰ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

Ezt pedig kár lenne megtennünk egy olyan szabály érdekében, amely még ráadásul alkalmazhatatlan is a következők miatt: 1/ A Be. 231. §-ának (4) bekezdése értelmében akár mellőzhetőnek is tekinthető a 117. § (1) bekezdésében felsorolt személyi adatok körébe: a terhelt neve, születési ideje és helye, anyja neve, lakóhelyének és tartózkodási helyének lakcíme, személyazonosító okmányának száma, valamint az állampolgársága tartoznak. Ezek közül vagy a természetes személyi adatok vagy a személyazonosító okmány azonosító számának ismerete szükséges egy konkrét személy megbízható azonosításához. A személyi adatok között azonban a törvény nem tesz különbséget, amiből következően a Be. 231. §-ának (4) bekezdését hűen alkalmazni kívánó bíró az akár név megjelölése nélkül, tehát ismeretlen elkövető ellen benyújtott vádindítványt sem utasíthatná el törvényesen, ha egyébként kétséget kizáróan azonosítani tudja azt, akiről nem tud semmit. 2/ Ettől függetlenül fogas kérdésnek tűnik az is, hogy vajon mégis milyen úton-módon juthat a bíró abba a helyzetbe, hogy kétséget kizáróan megállapíthassa egy olyan vádlott [mert vigyázzunk: a törvény szerint már ismeretlenül is az] személyazonosságát, akinek a kilétéről a rendelkezésére álló iratokból az égvilágon semmi nem derül ki, ad absurdum még a nevét is homály fedi. N. N. vádlott?! Ilyenkor érezheti úgy a jogalkalmazó, hogy „az élet pillanatnyilag nem felel meg a józan ész követelményeinek”³⁵¹. Mindenesetre inkább érthetünk egyet Belovics Emil álláspontjával abban, hogy „a sértettnek meg kell jelölnie az általa elkövetőnek vélt személyt – természetesen a hamis vád büntetőjogi következményeire figyelemmel – vagy pótmagánvádlóként nem léphet fel”³⁵²

A vádindítvány sajátos tartalmi elemét jelenti azoknak az indokoknak a kifejtése, „amelyek alapján a pótmagánvádló a feljelentés elutasítása, a nyomozás megszüntetése vagy a vádemelés részbeni mellőzése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza”. Ennek előírása első olvasatra esetleg ésszerű elvárásnak tűnhet. Ebben az esetben azonban szerintem olvassuk el még egyszer és gondoljuk át a rendelkezés értelmét. Ennek eredményeként ugyanis könnyen belátható, hogy az inkább tekinthető a pótmagánvádlói fellépés miatti egyfajta retorzióknak, mint ésszerű követelmény támasztásának. A vádindítvány benyújtása ugyanis eleve azt juttatja kifejezésre, hogy a sértett nem ért egyet az ügyében hozott hatósági döntéssel és abba belenyugodni sem

³⁵¹ VONNEGUT, Kurt, Börtöntörtélem, Maecenas Kiadó, 2002, 249.

³⁵² BELEGI *i.m* II/10. pótlás 650/12.

hajlandó. Ezen túl nem mindig határozható meg egzaktan az egyetértés hiányának oka. Konkrét esetben pl. az ügyész álláspontja szerint a gépkocsivezető terhére nem volt megállapítható az általa okozott baleset bekövetkezésével okozati összefüggésbe hozható közlekedési szabályszegés, még a sértett ezt megállapíthatónak tartotta, tehát ezt kellett volna kifejtenie a vádindítványában, amely egyébként szabatosan tartalmazta az általa megszegettnek vélt KRESZ szabály megjelölését is. Ezért annak elvárása, hogy még külön is indokolja meg az ügyészétől eltérő álláspontjának okát, nyilvánvalóan pusztán formális követelményt jelent, már csak azért is, mert ennek nem szabatos vagy nem elfogadható teljesítése esetén nincs helye elutasításnak. Ennélfogva ennek előírását szükségtelennek és feleslegesnek is tartom, különösen a Bp. idevágó szabályának tükrében, amely megelégedett a vádatvétel pusztá bejelentésének tényével.

Végül a vagylagos illetékesség szabályozásának technikájával kapcsolatban tartom megjegyzendőnek még a következőket: A Be. 230. § (2) bekezdésének második fordulata szerint: A pótmagánvádló a vádindítványban illetékes bíróságként a terhelt lakóhelye szerint illetékes bíróságot is megjelölheti [17. § (3) bek.]. Ebben az esetben az ügyészség az iratokat és a vádindítványt a pótmagánvádló indítványa alapján illetékességgel rendelkező bírósághoz továbbítja. Ezek a rendelkezések szintén feleslegesnek tekinthetők, miután egyrészt a Be. hivatkozott 17. §-ának (3) bekezdése szerint az eljárásra az a bíróság is illetékes, amelynek területén a terhelt lakik, ha az ügyész, a magánvádló vagy – ha a törvény másként nem rendelkezik – a pótmagánvádló ott emel vádat.

A terhelt lakóhelye szerinti bíróság illetékességét tehát e rendelkezés alapozza meg, amelynek megismétlése éppúgy nem látszik szükségesnek, mint ahogy az ügyész vagy a magánvádló általi vádemelés esetén sem tér már vissza a törvény – helyesen – a vagylagos illetékesség kérdésére; a speciális illetékességi szabály alkalmazhatóságának kizárásáról pedig a 312. §-ának (3) bekezdése kifejezetten rendelkezik. Másrészt már a Be. 230. §-ának (1) bekezdése is előírja, hogy a vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz. A vádindítványnak a Be. 17. § (3) bekezdése szerint illetékes bírósághoz történő benyújtása esetén pedig aligha lehet kétséges, hogy az iratokat is ehhez a bírósághoz kell továbbítani.

6. 3. 9. A vádindítvány benyújtásának kérdései

A vádképviselő bejelentése a vádindítvány benyújtásával realizálódik. A benyújtás módjának szabályozása ahhoz igazodik, hogy erre az eljárás milyen szakaszában kerül sor: A pótmagánvádló feljelentés elutasítása vagy nyomozás megszüntetése vagy a vádemelés részbeni mellőzése miatti fellépése esetén az ügyben addig eljáró elsőfokú ügyészségnél [Be. 230. § (1) bek.], minden más esetben az ügyben már eljáró bíróságnál [Be. 312. § (3) bek., 501. § (4) bek.] kell benyújtani a vádindítványt. Így az első eset a bírósághoz fordulás azon formáját jelenti, amikor erre kizárólag az ügyészség útján kerülhet sor, szemben a Bp. rendelkezéseivel, amelyek azt is lehetővé tették, hogy a pótmagánvádló közvetlenül a vizsgálóbírónál jelenthesse be az indítványát. Az ilyen alternatív lehetőség hiányát azonban ma már aligha hiányolhatjuk, és pedig nem a vizsgálóbírói rendszer megszüntetése következtében, hanem azért, mert a hatályos szabályozás praktikusabb, zaklatottabb korunk üzemszerűvé vált igazságszolgáltatásának működéséhez jobban igazodó megoldást jelent. Ellenkező esetben – vagyis a vádindítvány bírósághoz történő benyújtásának lehetősége mellett – ugyanis külön bírói intézkedést igényelne az iratok beszerzése az ügyészségtől, a vádindítvány két helyen való benyújtásának megengedése pedig már csak ügyviteli szempontok miatt sem lenne kívánatos ma, amikor még az is előfordulhat, hogy ugyanazon ügyészség egyazon bűncselekmény miatt két különböző vádiratot nyújt be a bírósághoz³⁵³.

Hiányolhatónak tartom viszont azt, hogy a pótmagánvádló fellépésének határidejét minden esetben meghatározó Be. ennek előírása nélkül kötelezi az ügyészt az iratoknak a bírósághoz történő továbbítására, amiből következően kizárólag az ügyészségen múlik, hogy ennek mennyi időn belül tesz eleget, ez pedig akár az eljárás indokolatlan elhúzódását is eredményezheti. Ezért véleményem szerint indokolt lenne az iratok nyolc napon belüli továbbításának előírása, miután e tekintetben az ügyészségnek semmilyen érdemi teendője nincs. A vádindítvány benyújtására vonatkozó hatályos szabályozás másik hibájának tartom a Be. 56. §-ának (4) bekezdésében előírt kötelező ügyvédi képviselőt következetlen, és a vádképviselő átvételének módjától függően is eltérő

³⁵³ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 904/2005.

módon szabályozott érvényesítését, ami a következő rendelkezésekben nyilvánul meg: A képviselőkre vonatkozó hivatkozott rendelkezés értelmében az ügyvédi képviselet nem kötelező, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik. A Be. 230. §-ának (1) bekezdése értelmében viszont a pótmagánvádló kizárólag abban az esetben nyújthatja be személyesen – vagyis nem jogi képviselője útján – a vádindítványát, ha nyilatkozik arról, hogy a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a külön jogszabályban foglaltak szerint kérelmet terjesztett elő a jogi segítségnyújtó hivatalhoz. Ezek szerint a pótmagánvádló jogi szakvizsgája mégiscsak kevés lenne a vádindítvány személyes benyújtásához? Bizonyosan nem erről van szó, de a pontatlan szabályozás mégiscsak ezt sugalmazza.

Ugyanakkor a Be. 312. §-ának (3) bekezdése szerint – a vádképviselet vádelejtés miatti átvétele esetén – a pótmagánvádló jogi képviselete a vádindítvány benyújtásától kezdve kötelező, amiből – a rendelkezés nyelvtani értelmezése szerint – az következik, hogy ebben az esetben a vádindítványt nem csak jogi képviselője útján, hanem személyesen is benyújthatja a pótmagánvádló. Ez pedig nyilván azért lehet érdekes, mert ellentétben áll a kötelező ügyvédi képviselet általános érvényű előírásával, s ezáltal e szabály indokoltságát is kérdésessé teszi, hiszen éppen a vádindítvány elkészítéséhez van a legnagyobb szükség a jogi szakismeretre, mivel az eljárás további részében a Be. 244. §-ának (1) bekezdése szerint a tanács elnöke gondoskodik arról, hogy az eljárásban részt vevő személyek jogukat gyakorolhassák, ezekre a figyelmüket felhívja, vagyis a pótmagánvádló akár ügyvédi segédlet nélkül is elboldogulhatna a [fő]magánvádlóhoz hasonlóan.

Az már egy további kérdés, hogy mennyire tekinthető logikus megoldásnak az a szabályozás [Be. 312. § (3) bek.], amely ilyen esetben is külön vádindítvány benyújtásához köti a vád képviseletének átvételét. Ez a kérdés annál is inkább felvetődik, mert nyilván e megoldásból következően a Be. 312. § (8) bekezdésének második mondata szerint a tárgyalás folytonosságára a 286. § rendelkezései irányadóak – amelyek viszont nem ezt a kérdést, hanem a bizonyítás felvételének sorrendjét szabályozzák, amelyek között nincs szorosabb logikai kapcsolat. Ennek ellenére egzakt módon eldönthetetlen problémának tűnik, annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a tárgyalás folytonosságáról rendelkező törvényhely [287. §] elnézéséről vagy pedig tudatos jogalkotói megoldásról van-e szó, miután a miniszteri indokolásból is csupán a

következőket tudhatjuk meg: „Ha a bíróság a vádindítványt elfogadta, a tárgyalást a tárgyalás folytonosságára vonatkozó szabályok szerint kell folytatni.”³⁵⁴

A kérdés eldöntése a hatályos szabályozás tükrében a következők miatt nem tűnik egyszerű feladatnak: Egyrészt a vádindítvány pótmagánvádló általi benyújtása esetén az eljárás lényegében egy új vád alapján folyik tovább, amire tekintettel a vádlottnak joga van arra, hogy azt közöljék vele; az azzal szembeni védekezésre való felkészülésre megfelelő időt és lehetőséget kapjon; valamint a védelmére szolgáló tényeket előadhassa [Be. 43. § (2) bek. a/, c/, d/ pontjai]. Ez formálisan akként látszik biztosíthatónak, ha – az általános szabályoknak megfelelően – a Be. 286. §-a szerint az „új” vád alapján ismételten lefolytatásra kerül a bizonyítási eljárás, amely esetben viszont a jelenlegi szabályozás mellett hiányolhatónak látszik a vád Be. 284. § (2) bekezdésének a/ pontja szerinti ismertetése. Ennek a megoldásnak az alkalmazhatóságára következtethetünk a 286. § felhívásából.

Másrészt viszont az „új” vád tartalmát tekintve értelemszerűen nem lehet más, mint amit az ügyész elejtett, s amelynek alapján a pótmagánvádló fellépéséig az eljárás lefolytatásra került, amiből következően sem a vádlott garanciális jogainak biztosításával, sem más ésszerű érveléssel nem látszik igazolhatónak a bizonyítás teljes körű megismétlésének szükségessége. Erre látszik utalni a tárgyalás folytonosságára történő utalás, aminek a lényege az lenne, hogy a Be. 287. §-ának (2) bekezdése szerint a tárgyalást hat hónapon belül ismétlés nélkül lehet folytatni, ha a tanács összetételében nem történt változás, amelynek az alkalmazása az ún. perökonómiai szempontok érvényesülése érdekében is kívánatos lenne.

A vázolt probléma optimális, s egyszersmind az eljárás jelentős egyszerűsítését és gyorsítását is eredményező megoldását megítélésem szerint a vádatvétel szabályozásának új alapokra helyezése jelentené a tárgyalás körében. Ennek lényege az lenne, hogy a sértett külön vádindítvány benyújtása helyett az ügyész által elejtett vád további képviselőre vonatkozó bejelentés megtételével léphetne fel pótmagánvádlóként. Ebben az esetben a fellépés bejelentésére a vádindítvány benyújtására jelenleg biztosított hatvan napnál lényegesen rövidebb, véleményem

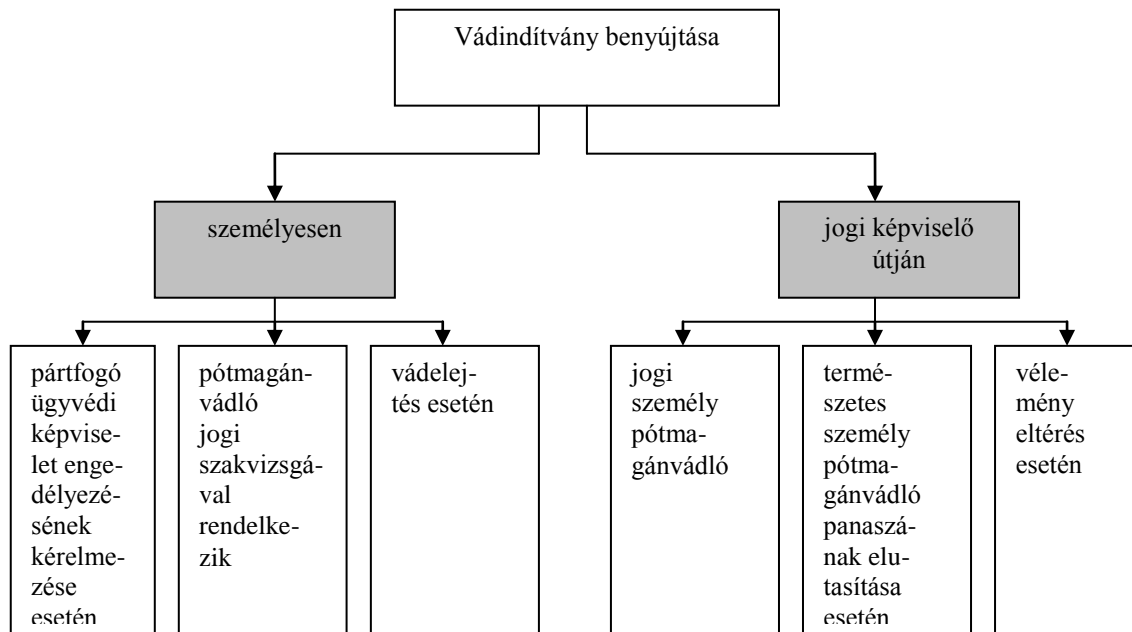
³⁵⁴ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

szerint tizenöt napos határidő előírása is elfogadható lenne, mivel ez az idő csak arra szolgálna, hogy a sértett megfontolhassa az általa ismert vád képviselőjének átvételét, valamint gondoskodni tudjon a jogi képviselőtől. Természetesen a határidő számításánál ebben az esetben is figyelembe kellene venni pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránti kérelem előterjesztése esetén a kérelem elbírálásig eltelt időt a Be. 313. §-ának (4) bekezdésében írtakhoz hasonlóan. A hatályos szabályozás szerint ugyanis a pótmagánvádló fellépése a Be. 312. §-ának (1) bekezdése értelmében legalább hetvenöt nappal, a (4) bekezdése szerinti esetben pedig akár további kilencven nappal meghosszabbíthatja a büntetőeljárás befejezését. Ez pedig leterheltebb bíróságoknál a több hónapos tárgyalási időköz miatt szükségszerűen a tárgyalás előlről kezdését vonhatja maga után, hiszen a pótmagánvádló fellépéséig a tárgyalás folytatásának napját nem lehet kitűzni. Mindazonáltal nem ezzel kívánok az általam javasolt megoldás mellett érvelni, hanem azzal az elvi jelentőségű szemponttal, hogy a pótmagánvádló vádelejtést követő fellépése esetén a vádló személyén, illetve a vád jellegén kívül semmi olyan körülményben nem történik változás, ami a vádatvétel egyéb eseteire előírt szabályozás mechanikus alkalmazását indokolhatná.

Végezetül a pótmagánvádló véleményeltérés miatt megnyíló fellépési lehetőségének esetéről kell még szót ejtenünk. Ennek az esetnek a külön kezelését az indokolja, hogy a Be. 501. §-ának (4) bekezdése – az előbbi esetekkel ellentétben – semmilyen rendelkezést nem tartalmaz arra nézve, hogy a pótmagánvádló milyen módon nyújthatja be vádindítványát. Ebből következően – a Be. 493. §-ában foglaltakra figyelemmel – értelemszerűen a pótmagánvádas eljárás „általános” szabályait kell alkalmazni. Ez azonban természetesen nem jelenti a Be. 230. §-ának (1) vagy a 312. § (3) bekezdésében foglaltak alkalmazhatóságát, hanem azt, hogy az 57. §-ának (4) bekezdése által előírt kötelező ügyvédi képviselőből kiindulva a – jogi szakvizsgálóval nem rendelkező természetes személy – pótmagánvádló csak képviselője útján nyújthatja be vádindítványát a magánvádas ügyben eljáró bírósághoz.

Az eddigieket összegezve tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a pótmagánvádló személyesen vagy jogi képviselője útján nyújthatja be vádindítványát, attól függően, hogy jogi- vagy természetes személyről van-e szó. Természetes személy esetében pedig további szempont az, hogy rendelkezik-e jogi szakvizsgálóval vagy kérelmezi-e személyes

költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezését, illetőleg milyen okból van lehetősége pótmagánvádlóként fellépni. [Ld. 17. sz. ábra.]

17. sz. ábra
A vádindítvány személyesen vagy jogi képviselő útján történő benyújtásának esetei

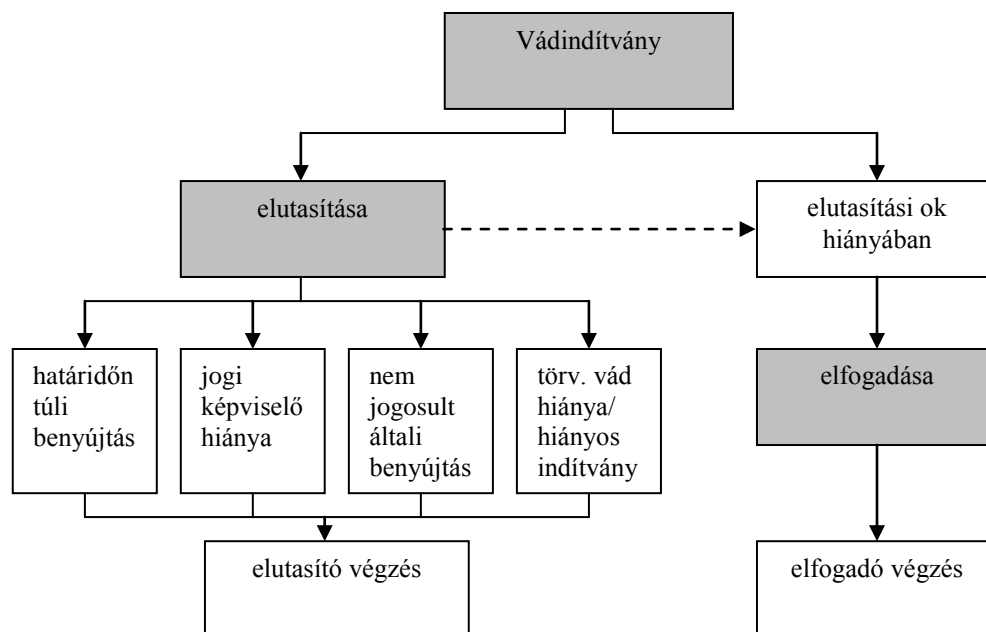
6. 3. 10. A vádindítvány elfogadásának és elutasításának kérdései

A pótmagánvádás eljárás sajátos, némileg a Bp. vád alá helyezési eljárására emlékeztető szakaszát jelenti a benyújtott vádindítvány elfogadásának kérdésében való előzetes döntés hozatala. A hasonlóságot az jelenti, hogy ebben az esetben is olyan határozat meghozatalára kerül sor, amely még nem tartozik a tárgyalás [Be. XII. fejezete szerinti] előkészítéséhez, hanem azt megelőzi. Ezért beszélhetünk sajátos eljárásról, miután az általános szabályok szerint a bíróságnak a vád elfogadhatóságát külön nem kell vizsgálnia, mert erre csak a tárgyalás előkészítése során kerül sor, amikor akár már érdemi döntés is születhet róla, ami a pótmagánvádás eljárás most tárgyalt szakaszában nem fordulhat elő. Ebből következően nem tudok egyetérteni Szollár Pálnak azzal az álláspontjával, amely szerint a Be. 268. §-ának (1) bekezdése alapján a vádindítvány hiányosságainak pótlására is sor kerülhet.³⁵⁵ Ebben az esetben ugyanis értelmetlenné válna a vádindítvány elfogadhatóságának megvizsgálására vonatkozó törvényi rendelkezés, ha lehetővé tennék a pótmagánvádló számára a vádindítvány

³⁵⁵ SZOLLÁR *i.m.* 242.

hiányosságainak utólagos pótlását, ami azt eredményezné, hogy – a jogosulatlan vádemeléstől eltekintve – törvényes vád hiánya miatt nem kerülhetne sor a vádindítvány elutasítására. Arról nem is beszélve, hogy a Be. 236. §-a csupán ügyészi jogokkal ruházza fel a pótmagánvádlót, a 268. § (1) bekezdésének szóban forgó rendelkezése pedig nem jogosítványt jelent, hanem kötelezettséget teremt az ügyész számára, amelynek elmulasztása a 267. § (1) bekezdésének k/ pontja szerint az eljárás megszüntetéséhez vezethet, ami viszont fogalmilag csak ennek megindulása esetén jöhet szóba, a vádindítvány elutasításához vezető ok fennállásakor pedig ez értelemszerűen nem fordulhat elő.³⁵⁶

A vádindítvány elfogadásának kérdésével nem kell sokat bíbelődnünk, mivel a Be. 231. §-ának (1) bekezdése szerint a bíróság a vádindítványt elfogadja, ha elutasításának nincs helye, amiből következően az elutasítási okok lehetnek érdekesek [ld. 18. sz. ábra]. Azt azonban szükségesnek tartom megjegyezni, hogy elutasítási ok hiányában nem a vádindítvány mintegy automatikus „befogadásáról” van szó, hanem a bíróságnak külön végzésben kell határoznia a vádindítvány elfogadásáról is. Az elfogadás aktusa ugyanis eljárásjogi jelentőségénél fogva semmi esetre sem sorolható a határozati formát nem igénylő bírói intézkedések közé.

18. sz. ábra
Az elutasítás/elfogadás tárgyában történő határozathozatal rendszere

³⁵⁶ Az már más kérdés, hogy közzvádas ügyben az ügyész megkeresése miként egyeztethető össze a funkciómegosztás elvével.

A vádindítvány elfogadásának jelentősége ugyanis több szempontból is alátámasztható: Azzal szemben, aki ellen vádindítvány benyújtására került sor, ezzel indul meg a bírósági eljárás, vagyis ezáltal válik a Be. 43. §-ának (1) bekezdése szerinti vádlottá, illetőleg vádelejtés esetén marad továbbra is az, amit egy demokratikus jogállamban illik az illető tudomására hozni. Már csak azért is, mert ettől kezdődően a Be. 232. § (2) bekezdésének b/ pontja alapján kényszerintézkedés rendelhető el vele szemben, a 233. § (2) bekezdése szerint pedig jogosulttá válik a nyomozás iratainak megismerésére. S természetesen a vádindítvány elfogadásáról hozott határozat, tárgyánál fogva, nem tekinthető a Be. 260. §-ának (1) bekezdése szerinti pervezető végzésnek, így az ellen a 3. § (3) bekezdésében foglaltakból következően külön fellebbezésnek van helye. Ellenkezőleg az a sajátos helyzet állna elő, hogy az ugyanazon tárgyban hozott határozat ellen csak a sértett számára biztosítanánk a jogorvoslati jog érvényesítését, ami egyoldalúan megbontaná a vád és a védelem jogainak egyensúlyát, amelynek fenntartására ügyészi vádképviselő esetén ma már általában igyekszünk kényesen odafigyelni. A bírósági eljárásban pedig a pótmagánvádló éppúgy ügyféli pozícióban van, mint az ügyész, mindössze a jogosítványaikban van némi különbség.

Míndez persze csak akkor érdekes, ha nem kell elutasítani a vádindítványt, amelynek okairól a Be. 231. §-ának (2) bekezdése taxatív felsorolást ad. Ezek egyetlen kivétellel kifejezetten formai jellegű hibákat, illetve hiányosságokat [határidő mulasztás, jogi képviselő hiánya, jogosulatlan személy általi benyújtás, kellékhianyos vádindítvány] jelentenek, amelyek behatóbb vizsgálódást részünkről nem igényelnek, hiszen a vádindítvány elfogadását kizáró körülménykénti kezelésük indokoltsága nem kérdőjelezhető meg, miután csak azáltal biztosítható az, hogy senki ne legyen kitéve feleslegesen olyan bírósági eljárásnak, amelynek eredményeként semmi esetre sem kerülhetne sor a büntetőjogi felelősségre vonására. Ez azonban nem vonatkozik a Be. 231. § (2) bekezdés d/ pontjában meghatározott elutasítási okra, vagyis a 2. § (2) bekezdésében megfogalmazott törvényes vád hiányára. Eszerint a már többször hivatkozott alapvető rendelkezés szerint ugyanis: „Törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.”

E meghatározásból elsőnek a vádemelésre jogosultság kérdését érdemes kiemelni, amely számunkra azért érdekes, mert a Be. 231. § (2) bekezdésének c/ pontja szerint a vádindítvány elutasításának önálló okát jelenti, ha azt nem az arra jogosult nyújtja be. Erre a pótmagánvád körében kétségtelenül jóval nagyobb esély van, mint a közvádló által emelt vád esetén, ezért a vádlói jogosultság hiánya miatti elutasítási ok meghatározása feltétlenül szükségesnek tekinthető. Ebből következően ennek nem lehet olyan kitüntetett jelentőséget tulajdonítani, ami önmagában véve indokoltá tehetné a törvényes vád hiányának elutasítási okká minősítését. A törvényes vád további fogalmi elemeinek konkrét megítélése ugyanis már szükségképpen a vád érdemi vizsgálatát jelenti, aminek elvégzése kétségtelenül indokolt a tárgyalás előkészítése során, hiszen a nem törvényes vád az eljárás megszüntetésének a Be. 267. § (1) bekezdésének j/ pontjában meghatározott okát jelenti, de semmiképpen nem tekinthető annak abban a fázisban, amikor a bíróságnak még csak arról kell döntenie, hogy egyáltalán indulhat-e büntetőeljárás. E tekintetben tehát a hatályos szabályozás abban a logikai hibában leledzik, hogy a bíróság számára az olyan vád érdemi vizsgálatát is lehetővé teszi, amelyet ilyenként el sem fogadott. Az már más kérdés, hogy tipikusan előfordulhatnak olyan esetek, amikor a vádindítvány elutasítása indokoltnak, ennek más jogcímre alapozhatósága viszont kérdésesnek tekinthető.

Így Belovics Ervin szerint „a törvényes vád hiánya miatt kell a vádindítványt elutasítani azokban az esetekben, amikor a sértett pótmagánvádlóként nem léphet fel, mert ilyenkor a vádemelésre nem jogosult. Tehát, ha a büntethetőséget a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot zárja ki, ám ennek ellenére a gyermekkorú személy által megvalósított cselekmény »sértettje« vádindítványt terjeszt elő, a vád nem törvényes. Hasonló a helyzet tehát minden olyan esetben, amikor a vádindítványnak a jogi alapja hiányzik, így például ha a feljelentés elutasításakor, a nyomozás megszüntetésekor vagy a vádemelés részbeni mellőzésekor a sértett nem merítette ki panaszjogát, vagy ha a pótmagánvádló fiatalkorú személyt jelöl meg.”³⁵⁷ Ezeket a felvetéseket a magam részéről is helyesnek, a szerző megoldási javaslatait viszont tévesnek tartom, annál is inkább, mivel a probléma adekvát megoldását az idézet is tartalmazza. A Be. 53. §-ának (1) bekezdése szerint ugyanis a sértett csak a törvényben meghatározott esetekben léphet fel pótmagánvádlóként, vagyis más esetekben a vádemelésre nem jogosult, ezért

³⁵⁷ BELEGI *i.m.* II/15. pótlás 651.

ezen a jogcímen többnyire minden további nélkül helye van a vádindítvány elutasításának. Fiatalkorúval szembeni vagy katonai bűncselekmény miatt folytatott eljárásban nem természetes személy általi vádindítvány benyújtása esetén viszont természetesen nincs. Ennek korrekt megoldása azonban nem a szabályozás rendszerében „kakukktójásként” szereplő törvényes vád hiányának elutasítási okká minősítése lenne, hanem a Be. 231. § (2) bekezdés c/ pontjának kiegészítése azzal, hogy „vagy annak benyújtása kizárt”.

Végül ehelyütt indokolt bővebben szót ejteni a Be. 312. § (9) bekezdésének arról a már hivatkozott [6.3.4.] sajátos rendelkezéséről, amely szerint: „Ha az eljárás több bűncselekmény miatt folyik, és az ügyész a vádat ezek valamelyikében ejti el, a pótmagánvádló akkor léphet fel, ha az ügy, amelyben a vádat elejtették, elkülöníthető. Ez esetben az ügyet el kell különíteni.” E rendelkezés sajátosságának elsősorban annak eldönthetlenségét tartom, hogy mi a bíróság teendője részleges vádelejtés esetén, hiszen erre nézve a törvényszöveg alapján két megoldás is kínálkozik: 1/ A 312. § (1) bekezdése szerint tájékoztatja a sértettet, akinek a pótmagánvádlókénti fellépése esetén a vádindítvány elfogadásának kérdésében való döntésének meghozatalakor megvizsgálja az elkülönítés lehetőségét, amelynek hiányában az indítványt mint arra nem jogosulttól származót elutasítja, arra hivatkozással, hogy a fellépésére lehetőséget adó meghatározott esetnek csak az elkülöníthető ügyben történt vádelejtés tekinthető. Ez esetben viszont miért hívta fel a sértett figyelmét a vádképviselő átvételének lehetőségére! 2/ Megvizsgálja a vádelejtéssel érintett ügy elkülöníthetőségének lehetőségét, s csak ennek számára pozitív eldöntése esetén tájékoztatja a sértettet. Ebben az esetben viszont a sértett úgy esik el a Be. 51. § (2) bekezdésének b/ pontja által biztosított indítványozási joga gyakorlásának lehetőségétől, hogy emiatt bármilyen jogorvoslati lehetősége lenne, amivel egyébként vádindítványának elutasítása esetén élhetne. Úgy vélem, hogy a felmerülő jogértelmezési kérdés minden szempontból kielégítő megválaszolhatóságának hiánya nem véletlen, mivel egy „rossz” szabályozásból fakadó problémára nem lehet jó megoldást találni.

A szóban levő korlátozó szabály mellett ugyanis legfeljebb gyakorlati érveket lehet felhozni, amelyek azonban nem oszlathatják el a korlátozás létjogosultságával kapcsolatos elvi aggályainkat. A jogkorlátozó rendelkezést csak abban az esetben lehetne elfogadhatónak tekinteni, ha az elkülönítésnek lenne áttörhetetlen elvi akadálya.

Ilyet azonban a Be. nem ismer a következők miatt: A bűncselekmények közötti összefüggés tárgyi vagy személyi jellegű lehet. Az első esetről akkor beszélhetünk, ha ugyanannak a bűncselekménynek több elkövetője van, akiknek személyét tevékenységük közös tárgya kapcsolja össze. Az utóbbi esetről pedig akkor van szó, ha ugyanazon személy több bűncselekményt követ el, amelyek között tehát az elkövető személye teremt kapcsolatot. E kétféle összefüggésnek lényeges szerepe van az ügyek egyesítésének/elkülönítésének szabályozása szempontjából. Tárgyi összefüggés esetén az egy eljárásban történő felelősségre vonás a Be. 72. §-ának (1) bekezdése szerint általában kötelező, míg személyi összefüggésnél az együttes elbírálás ugyanezen törvényhely (2) bekezdése értelmében csupán lehetőség. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az egy eljárás keretében történő elbírálás tárgyi összefüggés fennállása esetén sem áttörhetetlen szabály. Erre utal a törvényszövegben a rendszerint határozószó [amelynek jelentése: szokás szerint, megszokott rend szerint, többnyire] használata, valamint a 72. § (3) bekezdése, amely szerint az ügyek egyesítését mellőzni kell, illetőleg az ügyeket el kell különíteni, ha a terheltek nagy száma vagy egyéb ok a felelősségnek ugyanabban az eljárásban történő elbírálását jelentősen megnehezítené. Ebből következően olyan „elkülöníthetetlen” ügyről, mint amilyenre a Be. 312. §-ának (9) bekezdése utal, nem beszélhetünk, vagyis az elkülönítés elvi lehetőségének hiánya nem lehet alapja a korlátozó rendelkezésnek, amelynek törvénybe foglalása „azért problémás, mert ebben az esetben a sértettet teljesen és véglegesen elzárták a pótmagánvádlókénti fellépéstől. Hiszen egyrészt az elsőfokú bíróság ítélete [...] ellen a vádlott terhére csak az ügyész fellebbezhet [324. § (2) bekezdés], és mivel a sértett nem pótmagánvádló – hiszen éppen ekként nem léphetett fel – nem gyakorolhatja az ügyész jogait. Másrészt a jogerős megszüntető végzésnek res judicata ereje van, azaz újabb olyan feljelentést sem tehet a sértett ezekkel a bűncselekményekkel kapcsolatosan, amely elutasítása esetén pótmagánvádlóként felléphetne, hiszen az elutasításra a Be. 174. § (1) bekezdés f/ pontja alapján kerülne sor, és a 199. § (2) bekezdés a/ pontja nem teszi lehetővé a pótmagánvádat ebben az esetben.”³⁵⁸

³⁵⁸ BUSCH *i.m.* 144.

6. 3. 11. A pótmagánvádló jogosítványai

A pótmagánvádló eljárási jogkörére vonatkozó alapvető szabályt a Be. 236. §-ában találjuk, amely szerint a bírósági eljárásban – ha a törvény másképp nem rendelkezik – az ügyész jogait gyakorolja, ideértve a vádlott személyi szabadságának elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedés elrendelésének indítványozását. A vádlott szülői felügyeleti jogának megszüntetését a pótmagánvádló nem indítványozhatja. Azt hiszem nehezen megválaszolható kérdés lenne annak firtatása, hogy ezt a szabályt miért éppen az egyesbíróra, valamint a tárgyalás nyilvánosságára vonatkozó rendelkezések közé helyezte el a Be. XI. fejezetén belül a jogalkotó. Vélhetően azért, mert nem talált számára jobb helyet, ami a hatályos szabályozás rendszerén belül talán valóban nem is olyan egyszerű feladat, de azért nem megoldhatatlan, ha tüzetesebben elmélyedünk a Be. V. fejezetének tanulmányozásában. E fejezet a miniszteri indokolás szerint a büntetőeljárásban résztvevő személyek, „az alanyok általános helyzetét szabályozó rendelkezéseket tartalmazza”³⁵⁹. Ezek a rendelkezések azonban semmi esetre sem tűnnek olyan homogénnek, hogy néhány „dinamikus” jellegű, értsd: az eljárás résztvevőjének jogosítványait meghatározó rendelkezést ne lehetne „becsempészni” közéjük. Ezt példázza a terheltre, a védőre, a sértettre és az egyéb érdekeltekre vonatkozó szabályozás. Ezért nem jelentene „szentségtörést” a 236. § rendelkezéseinek az 53. § keretében történő elhelyezése, attól függetlenül, hogy ezek a pótmagánvádló bírósági eljárásban gyakorolható jogait szabályozzák, minthogy ilyenként, ebbéli pozíciójáról csak a vádindítványnak bíróság általi elfogadásától kezdődően beszélhetünk. A szabályozás ilyen irányú korrekciója tehát viszonylag könnyen megoldható jogalkotói feladat lenne.

Ami a pótmagánvádló konkrét eljárási jogosítványait illeti, ezekről sok szót nem találunk a Be. XII–XIII. fejezeteiben, amit természetesen nem róhatunk fel a jogalkotónak, hiszen a már idézett 236. § szerint az ügyész jogait gyakorolhatja, vagyis mindazt megteheti, amit a közvádló, a szülői felügyeleti jog megszüntetésének indítványozása kivételével. Ettől függetlenül megítélésem szerint nem ártana, ha néhány kérdésben egyértelmű rendelkezést tartalmazna a törvény. Ilyennek tartom a pótmagánvádló értesítésének kérdését. Sok kétségünk persze nem lehet afelől, hogy ha

³⁵⁹ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

az ügyészt a Be. 279. §-ának (1) bekezdése szerint értesíteni kell a tárgyalásról, akkor az őt helyettesítő pótmagánvádló sem kell ebbéli minőségében idézni a tárgyalásra, de nincs ez másképp a másod- és a harmadfokú eljárásban sem, amelyeknek a szabályozása körében a jogalkotó mégis külön megemlíti a pótmagánvádlót a nyilvános ülésről, illetőleg a tárgyalásról értesítendőik között [Be. 361. § (4) bek., 364. § (2) bek., 393. § (4) bek.]. A jelenlegi szabályozásból kiindulva tehát a 279. § (1) bekezdésének általam szívesebben olvasott második mondata úgy nézne ki, hogy: „Értesíteni kell az ügyészt, valamint a pótmagánvádlót, továbbá – ha e törvény kivételt nem tesz – a szakértőt, illetőleg azokat a büntetőeljárásban részt vevő személyeket, akiknek a jelenlétét a tárgyaláson e törvény lehetővé teszi.” Megjegyzendő, hogy ez természetesen nem vonatkozik a jogi szakvizsgával rendelkező természetes személy pótmagánvádlóra.

Az is csupán az előbbiekre tekintettel következtethető ki a törvényből, hogy a pótmagánvádas eljárásban kinek a feladatát képezi a vád ismertetése. A Be. 284. § (2) bekezdésének a/ pontja értelmében ugyanis ez az ügyész feladata, következésképpen pótmagánvádas ügyben az ügyész jogait gyakorló pótmagánvádlóé lenne – ha ott kellene lennie a tárgyaláson, de mivel főszabály szerint arról értesítést kap, nem köteles azon részt venni. Ebből következően marad a jogi képviselő általi vádismertetés lehetősége, vagyis a kérdés mondhatni megoldott, tehát nincs értelme rágódni ilyen mondvacsinált problémán. Ez kétségtelenül így is lenne, ha nem a Magyar Köztársaság büntető eljárásjogi kódexéről lenne szó, s ha ebben a 343. § (7) bekezdésében nem olvashatnánk történetesen azt, hogy a perbeszédet a pótmagánvádló jogi képviselője tartja, ami amúgy tartalmát tekintve nyilván vádbeszéd, amelynek megtartása a 314. § (1) bekezdése szerint az ügyész feladata. Szóval alapvetően itt is a szabályozás következetlensége kérhető számon, mert meglehetősen esetlegesnek tűnik a pótmagánvádas eljárás sajátosságaira figyelmet fordító eltérő rendelkezések beiktatása.

Ez a következetlenség látszik abban is, hogy a Be. XIII. fejezetének a pótmagánvádlóra vonatkozó V. címe alatti részében is egy meglehetősen ötletszerűnek tűnő felsorolását találjuk azoknak a szabályoknak, amelyeket a jogalkotó máshelyen vélhetően nem tartott elhelyezhetőnek. A miniszteri indokolás szerint ugyan a Be. „343-344. §-ai az elsőfokú tárgyalás során a pótmagánvádlóra vonatkozó eltérő rendelkezéseket

tartalmazzák”³⁶⁰, amihez képest azonban e cím rendelkezései a jogi képviselő mulasztásának szankcionálásával, négy bekezdésben a jogi segítségnyújtás részleteivel, a pótmagánvádló vádkiterjesztési jogának kizárásával, a pótmagánvádló általi perbeszéd tartással, az iratok közvetlen felterjesztésével, az ügyészség értesítésével és a bűnügyi költség viselésével foglalkoznak.

6. 3. 12. A pótmagánvád kérdései a mentességet élvező személyek esetében

A hatályos szabályozás problematikus kérdéseire kiterjedő áttekintés befejezéseként indokoltnak látszik annak megvizsgálása is, hogy pótmagánvádló fellépése esetén miként érvényesülhetnek a mentességet élvező személyek ügyére vonatkozóan a Be. XXVIII. fejezetében meghatározott külön rendelkezések. A Be. ugyanis nem zárja ki a mentelmi jogot élvező személyek elleni vádindítvány benyújtásának lehetőségét, azonban arról nem rendelkezik, hogy mi a bíróság teendője ilyen esetben. A Be. 552. §-ának (1) bekezdése csupán arról rendelkezik, hogy a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult döntésének megszerzésére irányuló indítványt a vádirat benyújtásáig a legfőbb ügyész, azt követően, valamint magánvádas ügyben a bíróság terjeszti elő, vagyis az eszerinti intézkedésre értelemszerűen közvádas vagy magánvádas eljárás során kerülhet sor, amiből következően szoros értelmezés mellett egyik fordulat sem lenne alkalmazható. Ezen a problémán azonban a gyakorlat érthető okból túllépett, hiszen a pótmagánvádlót nyilván nem gátolja meg fellépésében az ennek folytán felmerülő eljárásjogi kérdések rendezetlensége, amelyek a következő helyzetekkel modellálhatók: Vádindítvány benyújtására kerülhet sor: 1/ A feljelentés elutasítása esetén, amikor a mentelmi jog felfüggesztésének kérdésében döntésre jogosult megkeresésére még értelemszerűen nem kerülhetett sor. 2/ A nyomozásnak a mentelmi jog felfüggesztésének megtagadása miatt a Be. 552. § (2) bekezdésén alapuló megszüntetése esetén. 3/ A mentelmi jog felfüggesztése után indított nyomozás megszüntetése esetén. 4/ Az eljárás vádemelés után szerzett mentelmi jog felfüggesztésének megtagadása miatti vádelejtés folytán történő megszüntetése esetén.

Ezek azonban pusztán elméleti lehetőségek, amelyek közül a 2/ alattinak nincs gyakorlati jelentősége, miután a Be. ilyen esetben kifejezetten nem engedi meg a sértett

³⁶⁰ Forrás:CompLex Jogtár Plusz.

pótmagánvádlóként történő fellépését, aminek a figyelmen kívül hagyása esetén pedig a vádindítványt el kell utasítani a Be. 231. § (2) bekezdésének c/ pontja alapján. Megítélésem szerint ez a válasz arra a Polt Péter által felvetett kérdésre, hogy mi történik abban az esetben, „ha az eljárást azért nem lehet folytatni, mert a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult szerv a felfüggesztést megtagadja”³⁶¹. Az általam felvázolt egyéb esetek megoldása viszont már csak akkor nem tűnik problematikusnak, ha a Be. 231. §-ának (2) bekezdésében felsorolt okok valamelyikének fennállása miatt a vádindítvány elutasításának van helye, mert ebben az esetben nincs jelentősége a mentelmi jognak, hiszen nem kerülhet sor büntetőeljárás megindítására. Ilyen okok hiányában viszont a bíróságnak a vádindítványt el kellene fogadnia, amire azonban jelen esetben nyilván nem kerülhet sor, mivel ez a mentelmi jogot élvező személy elleni büntetőeljárás megindítását jelentené. Ezért ebben a helyzetben a bíróság csak egyet tehet: a Be. 552. §-ának (1) bekezdése szerint eljárva – az eljárás felfüggesztése mellett – indítványt terjeszt elő a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult szervhez. Eljárásról persze valójában nem beszélhetünk, hiszen az a vádindítvány elfogadásával indulhatna meg, aminek azonban a mentelmi jog akadályát képezi, következésképpen nincs is mit felfüggeszteni.

Másrészt a már említett okból a bíróság tulajdonképpen törvényi felhatalmazással sem rendelkezik a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult döntésének megszerzésére vonatkozó indítvány előterjesztéséhez, mert ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a Be. 323. § (1) bekezdése értelmében a törvény egyéb rendelkezéseinek alkalmazása során vádirat alatt a bíróság által már elfogadott vádindítványt kell érteni, amire jelen esetben a mentelmi jog felfüggesztéséig nem kerülhet sor. [”A huszonkettes újabb csapdája”!] Mindehhez vegyük még hozzá azt is, hogy amennyiben a bíróság – az elintézés kényszerének hatására – túlteszi magát ezeken az aggályokon és a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult felé előterjeszti az indítványát, úgy az csak a vádindítványban szereplő adatokon alapulhat, ami egyoldalúvá teszi a megkeresett szerv tájékoztatását. Minderre tekintettel egyetérthetünk Polt Péter álláspontjával abban, hogy a pótmagánvád intézményét a mentelmi jog szempontjából is mielőbb át kellene gondolnia a jogalkotónak.³⁶² Az ennek eredményeként megalkotandó szabályozás

³⁶¹ Polt Péter, A parlamenti mentelmi jog, mint büntetethetőségi akadály [doktori értekezés] 240. www.jak.ppke.hu/tanszek/doktori/letolt/pp.pdf [2011. február 9-i letöltés]

³⁶² *Ld. Polt i.m.* 243.

módját illetően is a hivatkozott szerző által preferált állásponttal értek egyet, amely szerint: „A tiszta megoldás nyilvánvalóan az, hogyha általános érvennyel a törvény megtiltja a pótmagánvád lehetőségét mentelmi jogosultak ügyeiben.”³⁶³ Ezt elsősorban azért tartam célszerű megoldásnak, mert a pótmagánvád természete kizárja a jogintézmény sajátosságainak is megfelelő olyan rendszerszerű szabályozás megalkotásának a lehetőségét, amely egyszersmind a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult szerv reális döntési helyzetbe kerülését is eredményezhetné. Ez azonban megítélésem szerint nem járhat azzal a következménnyel, hogy a sértettnek egyáltalán ne legyen lehetősége a pótmagánvádlókénti fellépésre a mentelmi jogot élvező személy ellen, olyankor, amikor ennek törvényi feltételei egyébként maradéktalanul fennállnak.

Az ebből következő dilemma feloldását – a Btk. 35. §-ának (3) bekezdésében foglaltakra figyelemmel – olyan szabályozással lehetne biztosítani, amely a mentelmi jog megszűnésének időpontjához kötné a vádindítvány benyújtásának határidejét. Ezt pl. a Be. 551. §-ának a következő szövegű [(3)] bekezdéssel történő kiegészítésével tartom elérhetőnek: „Az (1) bekezdés szerinti személyek ellen a sértett pótmagánvádlóként nem léphet fel e tisztségük megszűnéséig. Ebben az esetben a 229. § (1) és a 312. § (1) bekezdése szerinti határidőket a közjogi tisztség megszűnésének napjától kell számítani.”

Ezzel a megszorítással tudok egyetérteni Polt Péter azon javaslatával, hogy „pótmagánvadás ügyekben a mentelmi jogot ne lehessen felfüggeszteni”³⁶⁴. A vádindítvány közjogi tisztség alatti benyújtása természetesen ilyen szabályozás mellett is előfordulhatna. Ennek a problémának a megoldását Polt Péter lényegében a vádindítvány elutasításának – jogszabály módosítást igénylő – lehetővé tételében látja.³⁶⁵ Ez megítélésem szerint átmenetileg a Be. 231. § (2) bekezdés c/ pontjának általam javasolt [6.3.10.] „vagy annak benyújtása kizárt” szövegrésszel történő kiegészítésével biztosítható lenne, amelynek alapján a bíróság minden további nélkül elutasíthatná a mentelmi joggal rendelkező személy ellen benyújtott vádindítványt, anélkül, hogy egyáltalán szóba jöhetne a mentelmi eljárás kedeményezése. A pótmagánvadás eljárás egész szabályozási rendszerének megváltoztatása esetén pedig a

³⁶³ *Uo.* 239.

³⁶⁴ *POLT i.m.* 271.

³⁶⁵ *Uo.*

231. § (2) bekezdés d/ pontja helyett általam javasolt [9.2.] új elutasítási ok jelenthetne kielégítő megoldást azáltal, hogy a büntethetőséget időlegesen kizáró mentelmi jog felfüggesztésére lehetőséget adó törvényi rendelkezés hiányában kellene az ennél fogva kizárt büntetőeljárás megindítására irányuló vádindítványt elutasítani.

7. A PÓTMAGÁNVÁD A BÍRÓI GYAKORLATBAN

7. 1. A pótmagánvád szabályainak értelmezése a bírói gyakorlatban

A joggyakorlat megismerésének autentikus forrását a jogegységi határozatok és a jogerős bírósági döntések jelentik, valamint közvetett információkat nyerhetünk a kollégiumi véleményekből és vizsgálati anyagokból is. Ez vonatkozik természetesen a pótmagánvád alkalmazásának gyakorlatára is, amelynek vizsgálata során – a forrásanyag jobb áttekinthetősége érdekében – külön foglalkozom a BH-ban közzétett, kizárólag jogértelmezési kérdésekkel foglalkozó döntésekkel és kollégiumi véleményekkel, illetőleg az országos –, valamint az általam végzett megyei vizsgálat eredményének feldolgozásával. A pótmagánvád kérdéseivel 2 büntető jogegységi határozat, valamint 18 BH-ban közölt eseti döntés, továbbá 3 büntető kollégiumi vélemény foglalkozik, de a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma még két esetben véleményt nyilvánított a jogintézményre vonatkozó egyes rendelkezésekről is, amelyeknek kivonatát a VI–VIII. sz. mellékletek tartalmazzák. A pótmagánváddal foglalkozó különféle állásfoglalások tematikáját tekintve általánosságban azt állapíthatjuk meg, hogy azok részint olyan kérdéseket érintenek, amelyeknek a hatályos szabályozás tükrében történő helyes megválaszolása valóban problematikusnak tekinthető, nagyobb részben viszont olyan téves döntésekre, illetőleg bírói felvetésekre reflektálnak, amelyek a kétféle vádtípusnak megfelelően kialakult jogalkalmazási rutin keretei közé nehezen beilleszthetőnek tűnő jogintézmény bevezetésével összefüggésben felmerülő kezdeti bizonytalankodásokra vezethetők vissza. Ez bizonyos fokig természetes folyamatnak tekinthető, hiszen a jogalkalmazásban is igaz, hogy „nem futhatunk, amíg meg nem tanulunk járni”³⁶⁶, azonban megítélésem szerint nemegyszer túlzott figyelmet kaptak olyan kérdések, amelyekkel egy-egy eseti döntés közzététele után már nem kellett volna foglalkozni, míg más fontos problémákra vonatkozó határozatokat a mai napig is hiába keresünk a BH-ban. A továbbiakban a publikus

³⁶⁶ HORNBY, Nick, Hosszú út lefelé, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006, 315.

állásfoglalások alapján kaphatunk képet az eddigi bírói gyakorlat alakulásáról a Be. tematikáját követve.

7. 1. 1. Pótmagánvádlói jogosultság [Be. 51. § (1) bek., 53. § (1) bek.]

Az alakulóban levő mai bírói gyakorlatunk is messzemenően igazolni látszik Finkey Ferenc álláspontját abban, hogy „a sértett fogalma és köre a legnehezebben elhatárolható kérdések egyike. Előbbi gyakorlatunk e részben felette ingadozott. A Bp. a lehető legszabatosabban igyekezett ugyan ezt meghatározni, de így is sok ingadozás van etekintetben, különösen a pótmagánvaddal kapcsolatban”³⁶⁷. Ez látszik abból is, hogy a korábban már tárgyalt BJE mellett négy eseti döntés is ezzel foglalkozik a pótmagánvádlói jogosultság kérdésének eldöntésén keresztül. E határozatokból leginkább az az ellentétes irányú törekvés látszik kibontakozni, hogy míg a pótmagánvádlóként fellépők – érthetően – tágitani –, addig a bírói gyakorlat inkább szűkíteni szeretné a sértettek körének meghatározását. Az előbbi törekvést példázza, amikor a vádindítványát elutasító végzés elleni fellebbezésében a pótmagánvádló e jogosultságát azzal is alátámaszthatónak vélte, hogy „mint adófizető sértettje az ügynek, mivel a büntetőügyben keletkező kár megjelenik az állami költségvetés szintjén is”³⁶⁸. E meghökkentőnek tűnő indok azonban sajnos egyáltalán nem a komolytalansága miatt tekinthető aggasztónak, hanem azért, mert elég nehéz lenne megindokolni azt, hogy vajon miért nem sértheti bármely adófizető állampolgár jogos érdekét az állami költségvetésnek vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés, ami formailag jelenleg elég a sértetté váláshoz, mivel ehhez a Be. a közvetlen érdeksérelem bekövetkezését nem kívánja meg. Más megítélés alá esik az a másik eset, amikor a pótmagánvádló „fellépésének a jogosultságát a hivatali bűncselekmények jogi tárgyának a megsértésére, a hivatali szervek működésébe vetett bizalom csorbítására vezette vissza”³⁶⁹. Ebben az esetben megítélésem szerint is teljes joggal állapította meg a másodfokú bíróság, hogy „a pótmagánvádlóként fellépő személy nem rendelkezett ún. vádlói legitimációval”³⁷⁰. Mindenesetre mindkét ügy jelzi, hogy a Be. 51. §-ának definíciója ma már, az erre épülő „új” jogintézmény tükrében, nem felel meg a vele szemben támasztható követelményeknek, mivel olyan mértékben a bíróságra bízta

³⁶⁷ FINKEY *i.m.* 223.

³⁶⁸ Pécsi Ítéltábla Bf. I. 180/2006, BH 2007/3, 191.

³⁶⁹ Pécsi Ítéltábla Bf. II. 36/2008, BH 2008/12, 912.

³⁷⁰ *Uo.*

annak eldöntését, hogy kit tekint sértettnek, amely megítélésem szerint már meghaladja az egyedi esetekre vonatkozó jogalkalmazás szintjét, ami a tulajdonképpeni feladatát képezi.

A bírói gyakorlat azonban ilyen körülmények között is igyekszik helytállni, s a bírók láthatóan következetesen törekszenek a vádlói legitimáció kérdésének legjobb meggyőződésük szerinti eldöntésére. Ez a törekvés azonban esetenként odavezet, hogy a kérdéssel foglalkozó határozatok dogmatikai megalapozottsága éppúgy kérdésessé tehető, mint az elutasított vádindítvány, illetve megcáfolni kívánt fellebbezés jogi érvelése. A legfelsőbb Bíróság pl. két határozatában is rámutatott arra, hogy hamis tanúzás esetén pótmagánvádló fellépésére nincs lehetőség.³⁷¹ A nem azonos tanács által hozott két határozat indokolásának lényegi egyezőségére tekintettel csupán a következők kiemelésére szorítkozom: „Az adott ügy jellegétől függően a hamis tanúzás az érintett számára előnyös, de hátrányos határozat meghozatalára is vezethet. Ez utóbbi esetben azonban a természetes vagy jogi személyt ért jog vagy érdeksérelem nem közvetlen, hanem áttételes, amely pótmagánvádlói fellépést nem alapoz meg.”³⁷² Ezzel azonban az a nyilvánvaló probléma, hogy a Be. definíciója „nem határolja el a közvetlen és a közvetett sértettet”³⁷³. Az ilyen különbségtétel lehetőségét tehát csak a bírói gyakorlat magyarázza bele a törvényi fogalomba, mert abból ilyen következtetést levonni megítélésem szerint nem lehet. A konkrét bűncselekmény vonatkozásában pedig arra kell rámutatni, hogy vajon mennyiben tekinthető áttételesnek az olyan jogsérelem, amely azért ér valakit, mert a fegyelmi ügyében más által tett hamis tanúvallomás alapján elbocsátják a munkahelyéről, aminek következtében anyagi kára is keletkezik. Amennyiben viszont az ilyen sérelmet áttételes jellegűnek tekintenénk, úgy rendkívül komoly dilemmába kerülhetnénk, amikor a bűncselekmény következtében elhunyt áldozat özvegye vagy gyermeke kívánna pótmagánvádlóként fellépni – akinek erre pl. Busch Béla álláspontja szerint [6.3.2.] jogutódként nincs lehetősége –, hiszen mennyiben közvetlenebb az ő jogsérelmük, mint a hamis tanúvallomásra tekintettel elbocsátott dolgozóé? Márpedig ebben az esetben aligha tennénk hosszás mérlegelés tárgyává a hozzátartozó pótmagánvádlói jogosultságának kérdését. Így pl. a Gyulai Városi Bíróságon a közúti baleset áldozatának hozzátartozója

³⁷¹ Bf. I. 1045/2009. és Bfv. I. 1045/2009.

³⁷² Legfelsőbb Bíróság Bf. I. 1045/2009, BH 2010/9, 661.

³⁷³ TREMMEL, A pótmagánvád *i.m.* 129.

által benyújtott vádindítvány alapján indult büntetőeljárás halálos közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt.³⁷⁴ Az életszerű példák sora pedig szinte tetszés szerint bővíthető, hiszen „ki vonná kétségbe, hogy akit hamis tanúvallomás következményeként ártatlan létére elítéltek és bebörtönöztek, vagy megfosztották – mint méltatlant – a bontóperben volt férje nevének viselésére vonatkozó jogától, avagy az a felperes, akinek keresetét egy megvesztegetett bíró törvény ellenére részben elutasítja, jogi tárgy ide vagy oda, sértett. Vajon nem sértettje-e az ittas vezetésnek az, akinek a parkoló gépkocsiját a saját járművét ittas állapotban vezető terhelt személysérülés okozása nélkül összetöri?”³⁷⁵

A jelzett irányban a Legfelsőbb Bíróság legmesszebb abban az ügyben ment el, amelynek elbírálásakor határozatának indokolásában a következőket fejtette ki: „Körültekintően kell vizsgálni [...], hogy a sértetti igény alapja a személyében való érintettség nélkül csupán egyszerű károsulti, vagyonjogi érdek, avagy az adott, bűncselekménnyé nyilvánításban megtestesülő, büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog – vagy jogos érdekbeli sértettség, illetve veszélyeztetettség, amely az adott [természetes vagy jogi személy] sértettre konkretizált és közvetlen. [...] A kizárólag károsulti, vagyonjogi érdek, illetve igény érvényesítésének ugyanis nem feltétele a bűnösség megállapítása, a pótmagánvád pedig nem a polgári jogi igény érvényesítésének útja, hanem a büntetőigény érvényesítésének korrekciós eszköze.”³⁷⁶ E különbségtétel egyrészt magától értetődik, aminek azonban véleményem szerint semmi köze nincs a vádlói legitimáció kérdéséhez, miután a pótmagánvád rendeltetésével olyannyira nem ellentétes az, ha azt a polgári jogi igényének érvényesítése érdekében is igénybe kívánja venni a sértett, akit vagyoni sérelem ért az álláspontja szerint büntető törvénybe ütköző magatartás következtében, hogy Tremmel Flórián szerint „a burzsoá jogban elsősorban [...] a polgári jogi igény érvényesítése adta a gyökerét a pótmagánvád kialakulásának és viszonylag széles körű elismerésének”³⁷⁷, amihez időközben mi is „visszataláltunk”.

³⁷⁴ Gyulai Városi Bíróság B. 516/2006.

³⁷⁵ BÓCZ, A pótmagánvádoló *i.m.* 27.; az utolsó példa konkrét előfordulására *ld.* Fehérgyarmati Városi Bíróság B. 285/2008. és Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1058/2009.

³⁷⁶ Bfv. III. 69/2009, BH 2010/3, 184.

³⁷⁷ TREMMEL, A pótmagánvád *i.m.* 79.

A büntetőügyek legalább felét kitevő vagyon elleni bűncselekmények zömét ugyanis éppen az jellemzi, hogy „egyszerűen” vagyoni kárt okoznak a sértetteknek, ami önmagában véve megalapozza a vádképviselő átvételéhez való jogukat, ha ennek egyéb feltételei is fennállnak. Bűncselekmény elkövetése esetén pedig a büntetőjogi fellépés indokoltságának megítélése szempontjából egyáltalán nem lehet jelentőséget tulajdonítani annak a kérdésnek, hogy kinek milyen érdeke fűződik az elkövető felelősségre vonásához, mivel a fogalmi ismérvet jelentő társadalomra veszélyességére tekintettel ez nyilvánvalóan közérdek, az okozott sérelem jellegétől és a sértett személyétől függetlenül. Ezt a bírói gyakorlat egyébként azáltal is elismeri, hogy „nem valószínűleg zsarolás vagy önbíráskodás, ha a feljelentés kilátásba helyezése a szabálysértéssel okozott kár megtérítésének szorgalmazása céljából történt”³⁷⁸. Mindebből következően a Legfelsőbb Bíróság megítélése szerint rossz irányba tévedt, amikor a sértett fogalmának törvényi meghatározásából adódó anomáliákat olyan érveléssel igyekezett kiküszöbölni, amely éppen a pótmagánvád intézményének a lényegét hagyja figyelmen kívül, mert a sértett pótmagánvádlóként az egyébként közvádra üldözendő bűncselekmény miatt is a magánvadját képviseli, amely jogának érvényesíthetőségét nem a bíróság megítélésére, hanem az ő belátására bízta a törvény, ha annak a jogalkotó által meghatározott feltételei egyébként fennállnak, aminek figyelembe vételétől szerintem nem tekinthetünk el.

Sajnálatos módon a Bf. III. 69/2009. sz. határozatban tükröződő jogi álláspontot a 90/2010. sz. BKv. is magáévá tette, hiszen ennek II/1. pontja szerint: „A sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt nem tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be.”³⁷⁹ E vélemény megfogalmazásának legszembevetőbb sajátosságát kétségtelenül az „általában” határozó beiktatása jelenti, amiből következően a pótmagánvád a BKv.-ben körülírt esetben sem feltétlenül kizárt. A kérdés tehát az, hogy a BKv. által vázolt körbe tartozó bűncselekmények esetében mikor nem kizárt a pótmagánvád. Erre nem kapunk választ, s nem is kaphatunk, miután az idézett véleményhez tartozó magyarázatból az előbbi

³⁷⁸ Legfelsőbb Bíróság B. törv. II. 109/1979, BH 1979/12/405, 898.

³⁷⁹ BH 2011/1, 21.

ellenkezője, vagyis a pótmagánvád lehetőségének általános érvényű kizárása következne, aminek a deklarációjától a Legfelsőbb Bíróság valószínűleg azért tekintett el, mert ezt ugyanolyan „büntető jogalkotásnak” lehetne tekinteni, mint a BJE II. pontját, amelynek a megsemmisítésére erre tekintettel került sor [5.3.2.]. E nélkül viszont a BKv. idézett része aligha biztosíthatja az egységes jogértelmezés érvényesülését.

A BKv. II/1. pontjának magyarázatát is aggályosnak tartom, mivel bevezetőjében a következőket rögzíti: „A Be. – eltérően a sértettnek biztosított magánvádlói [Be. 52. §] és magánféli [Be. 54. §] jogosultságra vonatkozó rendelkezésektől – nem határozza meg kifejezetten a sértett pótmagánvádlókénti igényérvényesítésének anyagi jogi kereteit [eltekintve a Be. 199. § (3) bekezdésétől, valamint egyes, külön eljárásokra vonatkozó rendelkezésektől]. Ez azonban nem jelenti, hogy e vonatkozásban nincsenek – a Be.-ből levezethető – további korlátok.”³⁸⁰ Ehhez képest azonban ilyen korlátként egyedül a Be. 229. §-ának (2) bekezdésére utal, amely „a sértettnek »az ellene elkövetett bűncselekményre« vonatkozó iratok megismerésének lehetővé tételét írja elő”³⁸¹. Ilyen összefüggésben azonban ez a hivatkozás megítélésem szerint félrevezető jellegű, mivel a Be. 229. §-ának (2) bekezdése – már csak a szabályozás rendszerén belüli elhelyezéséből is következően – nem a pótmagánvádlókénti fellépésre való jogosultság –, hanem kifejezetten az erre jogosult sértettek számára biztosítandó irattanulmányozás feltételeinek meghatározására vonatkozik. Ennek indoka is kézenfekvő, hiszen az ugyanazon sértett sérelmére elkövetett bűncselekmény[ek] miatt indult [egyre ritkábban előforduló] eljárás kivételével annak során olyan iratok is keletkezhetnek, amelyek nem az adott sértettet érintő – hanem pl. más sérelmére elkövetett – bűncselekmény[ek]re vonatkoznak, tehát pusztán ezek általa történő megismerhetőségét kívánja kizárni a Be. 229. §-ának (2) bekezdése.

7. 1. 2. Igazolási kérelem előterjesztése [Be. 65. § (1) bek., 229. § (1) bek.]

A vádindítvány benyújtására nyitva álló határidő elmulasztása miatti igazolási kérelem előterjesztésének lehetőségét a törvény nem zárja ki, amiből következően e jogorvoslati eszközzel a pótmagánvádlóként fellépni kívánó sértett is élhet. Ennek a lehetősége a

³⁸⁰ BH 2011/1, 21.

³⁸¹ *Uo.*

gyakorlatban sem vitatott³⁸², azonban a jogintézmény alkalmazásának egy sajátos kérdését veti fel a pótmagánvádlói fellépés lehetőségére vonatkozó tájékoztatás elmulasztása. A 4/2007. sz. BKv. szerint: „Ha az eljárást megszüntető határozat elleni panaszt elutasító felettes ügyészi határozat nem utal a pótmagánvádlói fellépés lehetőségére, illetőleg arra, hogy a vádindítványt hatvan napon belül kell benyújtani, a vádindítvány elkésettség címén nem utasítható el. A törvény – a 312. § (1) bekezdésétől eltérően – itt nem zárja ki az igazolást sem.”³⁸³ További kérdés az, hogy ilyen esetben a vádindítvány benyújtására milyen határidőn belül van lehetőség, amire a 90/2010. sz. BKv. a következő választ adja: „Ha az eljárást megszüntető határozat elleni panaszt elutasító felettes ügyészi határozat nem utal a pótmagánvádlói fellépés lehetőségére, illetőleg arra, hogy a vádindítványt hatvan napon belül kell benyújtani, a vádindítvány az igazolásra nyitva álló objektív határidőn belül nyújtható be [a 4/2007. BKv.-nek a Be. 229. §-ához fűzött értelmezése].”³⁸⁴ Ennek indokolása szerint a hat hónapon túli benyújtás azért nem fogadható el, „mert e határidő objektív, a törvény ettől nem enged eltérést”³⁸⁵. Ezzel az állásponttal megítélésem szerint a következők miatt nem érthetünk egyet.

Jelen esetben – álláspontom szerint – az igazolási kérelem alkalmazásának lehetőségét fogalmilag kizárhatjuk, ha közelebbről megvizsgáljuk e jogintézmény mibenlétét. Az igazolási kérelem „jogi természetét illetően” Cséka Ervin szerint „helyesebbnek látszik a jogorvoslati jelleg feltétlen elismerése”³⁸⁶. Ugyanezen szerző a jogorvoslat fogalmára a – ma is érvényesnek tekinthető – következő definíciót adja: „Jogorvoslat többnyire az eljárás arra jogosult résztvevőjének kérelme, indítványa, ritkábban a hatóság hivatalból végzett eljárási cselekménye, amely arra irányul, hogy a hatóság téves, törvénysértő határozata [intézkedése], avagy az eljárás résztvevőjének mulasztása, hibája által előidézett vagy annak vélt joghátrány elháruljon, újabb hatósági határozat [intézkedés] útján.”³⁸⁷ Ehhez képest az igazolási kérelem olyan jogorvoslati eszköz, amikor „a jogsérelmet nem a hatóság, hanem az eljárás résztvevői okozták [maguknak]”³⁸⁸. Erre tekintettel aligha szorul bővebb magyarázatra, hogy a jogsérelmet – ha lenne – nem a

³⁸² *Ld.* Fővárosi Ítéltábla Bf. 957/2004, BH. 2004/11/457.

³⁸³ BH 2007/8, 578.

³⁸⁴ BH 2011/1, 19.

³⁸⁵ *Uo.*

³⁸⁶ CSÉKA *i.m.* 47.

³⁸⁷ *Uo.* 33.

³⁸⁸ *Uo.* 48.

sértett, hanem az ügyész mulasztása okozza, amelynek jogkövetkezményeit nem lehet az előbbire hárítani. Másrészt jogsérelemlről is legfeljebb abban az esetben beszélhetünk, ha az ügyész mulasztása folytán a sértett nem érvényesítheti büntetőjogi igényét, ami viszont csak annak folytán következhet be, hogy megköveteljük tőle az olyan mulasztás igazolását, amelyet el sem követhetett. Ebben az esetben ugyanis a sértett a hat hónap eltelte után eszik a vádindítvány benyújtásának lehetőségétől, aminek következtében valóban jogsérelem érheti. Ellenkező esetben, ha abból indulunk ki, hogy az erre vonatkozó tájékoztatás hiányában a vádindítvány benyújtására rendelkezésre álló határidő meg sem nyílt a sértett számára, pótmagánvádlóként mindaddig felléphet, amíg az adott bűncselekmény büntethetősége el nem évül. Ezért nem értek egyet a Legfelsőbb Bíróság álláspontjával, amely ráadásul azzal a következménnyel is járhat, hogy amennyiben az ügyész el akarja hárítani a vádindítvány benyújtásának lehetőségét, úgy egyszerűen mellőzi az erre vonatkozó tájékoztatást a panaszt elutasító határozatában, ami gyakorlatilag akár „ügyészbíráskodást” is eredményezhet, aminek elkerülését egyébként a pótmagánvád intézményének bevezetése szolgálja. Ehhez képest másodlagosnak tartom a terhelt ahhoz fűződő érdekének figyelembe vételét, „hogy a törvényben meghatározott időn belül végérvényesen eldőljön, kell-e tartania az ellene indult büntetőeljárás további folytatásától”³⁸⁹, amely szempont az ugyanolyan bűncselekmény miatti ügyészi vádképviselő esetén fel sem merülhet.

7. 1. 3. A pótmagánvádló indokolási kötelezettsége [Be. 230. § (2) bek.]

Ebben a körben azt tartom figyelmet érdemlő körülménynek, hogy egyetlen eseti határozat sem foglalkozik a pótmagánvádlót terhelő indokolási kötelezettség gyakorlati érvényesülésének kérdésével, amiből akár arra is következtethetnénk, hogy nem merült fel semmilyen probléma ezen a téren, aminek azonban a személyes tapasztalataim ellentmondanak. Ezért inkább arra tudok gondolni, hogy a bíró kollégák „egészséges jogérzékére” vezethető vissza az ilyen jellegű problémák kiéleződésének elmaradása. Ezt látszik alátámasztani az is, hogy a 90/2010. sz. BKv. I/4. pontja is meglehetősen visszafogott álláspontra helyezkedik ebben a kérdésben: „Tekintettel arra, hogy a vádindítvány csak jogi képviselő mellett nyújtható be, a jogi szakvizsgálóval rendelkező

³⁸⁹ BH 2004/457, in: BKv. 90. I/1, BH 2011/1, 19.

ügyvédtől pedig elvárható, hogy ismerje és tartsa be a benyújtásra vonatkozó törvényi feltételeket, e feltétel hiánya is okot adhat az elutasításra, mivel a törvény a vádindítvány tartalmi kellékei között említi, ezért – hiánya esetén – a vádindítvány nem felel meg a törvényben előírt követelményeknek.”³⁹⁰ Ezt az álláspontot a feltételes mód használatára [„okot adhat”] tekintettel tartom figyelmet érdemlőnek, mivel a Be. 231. §-ának (2) bekezdése kategorikusan fogalmaz – hiszen az egyes szám harmadik személyű igealak használata a jogalkalmazó számára megfogalmazott parancsot jelenti –, amikor a Be. 230. §-ának (2) bekezdésében foglalt tartalmi követelmények hiánya miatt is a vádindítvány elutasítását írja elő, mérlegelési lehetőség nélkül, annál is inkább, mert a vádindítvány hiányosságainak pótlására nincs lehetőség³⁹¹. Mindez megítélésem szerint visszaigazolja a pótmagánvádló számára előírt speciális indokolási kötelezettség létjogosultságával kapcsolatban kifejtett aggályaimat [6.4.7.].

7. 1. 4. A vádindítvány elutasítása [Be. 231. § (1) bek.]

A pótmagánvádra vonatkozóan közölt összes határozathoz és tárgyának jelentőségéhez képest is aránytalanul sok eseti döntés foglalkozik a vádindítványt elutasító végzés jellegének kérdésével³⁹², miután a Be. 267. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel elég nehezen lehetne ügydöntő határozatnak tekinteni, amikor „a bíróság nem a vádról, hanem éppen arról határoz, hogy vádemelésnek lehet-e helye”³⁹³. Más a helyzet az elutasítás érdemi kérdéseit illetően felmerült problémákkal kapcsolatban.

A vádindítvány elutasításával összefüggő sajátos problémaként merült fel a téves ügyészi tájékoztatás jelentőségének kérdése. A konkrét esetben ugyanis a Legfőbb Ügyészség a feljelentés olyan jogcímen – bűncselekmény alapos gyanújának hiányában – történt elutasítása miatt bejelentett panaszt elutasító határozatban tájékoztatta a feljelentőt a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségéről és feltételeiről, amelynek esetében erre a Be. 199. § (2) bekezdésének a/ pontja nem ad lehetőséget. Ezért mutatott rá a másodfokú bíróság határozatának indokolásában arra, hogy „a vádindítványt nem teszi törvényessé az sem, hogy a pótmagánvádlót az ügyészségi határozatban tévesen tájékoztatták. Az ügyészségi határozat nem köti a bíróságot, nincs kötőereje, ügyészi

³⁹⁰ *Uo.*

³⁹¹ *Vö.:* Be. 268. § (1)

³⁹² *Ld.* BH 2004/9/355, 2004/10/405, 2010/6/145.

³⁹³ Legfelsőbb Bíróság Bfv. III. 384/2004, BH 2004/9/665.

jogkörben megváltoztatható.”³⁹⁴ Ennek az álláspontnak az érdemi helyességét aligha lehet vitatni, legfeljebb azon sajnálkozhatunk, hogy egy táblabíróági határozatba miért kell belekeverni fogalmilag tévesen, egyébként pedig szükségtelenül az alaki kötőerő kérdését, ami ilyen összefüggésben fel sem merülhet. Ennek ellenére indokoltnak tartom a határozat publikálását, mivel felhívja a figyelmet arra, hogy a vádindítvány elfogadásának vizsgálata során nem célszerű az ügyészi tájékoztatásból kiindulni a sértetti vádképviselő lehetőségének vizsgálatánál, amint azt a konkrét ügyben tette a téves tájékoztatás tényét nem észlelő elsőfokú bíróság.

Az előbbinél általánosabb jellegű problémának tűnik a vádindítvány elfogadásának kérdésében való döntés meghozatalának a tárgyalás előkészítésétől történő elhatárolása, jellemzően a pótmagánvád elutasításának, valamint az eljárás megszüntetésének dilemmájaként³⁹⁵. Ebben a kérdéssel foglalkozó publikus másodfokú határozatok világos iránymutatással szolgálnak arra vonatkozóan, hogy „elsődlegesen a Be. 231. § (1) bekezdése alapján a vádindítvány elfogadhatóságát”³⁹⁶ kell vizsgálni. Ugyanerre mutatott rá az a határozat is, amelynek indokolása szerint „a bíróságnak mindenekelőtt azt kell eldöntenie, hogy a vádindítvány elutasításának van-e helye”³⁹⁷, aminek természetesen nem a helyességét, hanem megfogalmazásának félreérthetőségét tartom kifogásolhatónak, miután azt sugalmazhatja, mintha a bíróságnak nem az elfogadhatóság kérdését, hanem az elutasítás lehetőségét kellene elsősorban vizsgálnia, noha ez utóbbi tevékenységünk csupán eszközül szolgálhat eljárásunk előbbieik szerinti céljának eléréséhez, még ha ennek eredményeként esetleg elutasító határozatot hozunk is. Ezért tartom helyesebbnek a korábban idézett határozat szerinti megfogalmazást, illetőleg a 90/2010. sz. BKv. II/3. pontjában írtakat: „Pótmagánvádas eljárásban a bíróságnak elsődlegesen abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a bírósági eljárás lefolytatásának alaki [eljárásjogi] feltételei fennállnak-e. Eljárásjogi akadályok hiányában kerülhet sor a büntetőjogi felelősség anyagi jogi megalapozottságának vizsgálatára és a büntetőjogi felelősség tekintetében anyagi jogerőhatással bíró, érdemi határozat meghozatalára.”³⁹⁸

³⁹⁴ Szegedi Ítélőtábla Bkf. 444/2006, BH 2007/7503.

³⁹⁵ *Ld.* BH 2007/9/282, BH 2008/12/327.

³⁹⁶ Szegedi Ítélőtábla Bkf. I. 41./2207, BH 2007/9/ 650.

³⁹⁷ Pécsi Ítélőtábla Bf. II. 36/2008, BH 2008/12/ 91.

³⁹⁸ BH 2011/1, 22.

Az előbbiek tükrében viszont nehezen értelmezhető a vádindítvány alakszerű határozat meghozatala nélküli elfogadását preferáló álláspont következőkkel történő indokolása: „A bíróság a vádindítványt a Be. 231. §-ának (1) bekezdése alapján alakszerű határozat nélkül fogadja el. Ugyanis a tárgyalás előkészítésének szabályai sem írják elő a vádirat elfogadását, vagyis a vádlott »vád alá helyezését«”.³⁹⁹ Az ugyanis nem kétséges, hogy a vádindítvány elfogadása nem tartozik a tárgyalás előkészítése körébe, amiből következően az erre vonatkozó szabályokat sem lehet irányadónak tekinteni. Vélhetően ennek felismerése indította a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumát a változatlanul fenntartott korábbi álláspontjának eltérő megindolására, amely szerint a vádindítvány elfogadásáról „egyébként sem kell alakszerű határozatot hozni, miként a más vádlóktól származó vádak »befogadásáról« sem. A pótmagánvádlót szükségtelen külön értesíteni arról, hogy a bíróság a vádindítványt elfogadta. Ha részére a bíróság nem kézbesíti az elutasításról szóló végzést, alappal bízhat abban, hogy a bíróság az eljárást megindította.”⁴⁰⁰ Ezen indokok közül a „más vádlóktól származó vádak”-ra történő hivatkozást azért nem tartom szerencsésnek, mert azok esetében fel sem merülhet az érdemi vizsgálat nélküli elutasítás lehetősége. A pótmagánvádló szubjektív vélekedésére mint jogi argumentumra való hivatkozás pedig szintén aggályosnak tűnik számomra, mert ennek büntető eljárásjogi zsinórmértékül való elfogadása elég messzemenő következményekkel járhatna. Arról nem is szólva, hogy legrosszabb esetben ennek a bizakodásnak legalább két hónapig ki kellett tartania a pótmagánvádlónál, mivel a Be. 263. §-ának (1) bekezdése hatvan napon belüli megvizsgálási kötelezettséget írt elő a bíró számára, ami csak ez év március 1. napjától kezdődően rövidült le harminc napra.

Ezekon az aggályokon kívül a kollégiumi vélemény nyitva hagyja a következő kérdést: A vádindítvány elfogadása nyilvánvalóan új eljárásjogi helyzetet eredményez, hiszen „megindítja a bírósági eljárást”⁴⁰¹, tehát ezáltal válik a pótmagánvádló által megvádolt személy vádlottá, aki ettől kezdődően gyakorolhatja az e pozíciójából következően őt megillető jogosítványait, beleértve a jogorvoslati jogot is, amihez azonban erről a körülményről legalábbis értesülnie kellene valamilyen formában. Ennek hiányában viszont elmondhatjuk, hogy a pótmagánvádas eljárásnak ez a szakasza „általában titkos,

³⁹⁹ 4/2007. BKv., BH 2007/8/578.

⁴⁰⁰ 90/2010. sz. BKv. II/4. pontjához tartozó magyarázat, BH 2011/1. 22.

⁴⁰¹ Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 306/2004, BH 2004/10, 737.

nemcsak a nyilvánosság, de a vádlott számára is. Természetesen csak annyira, amennyire lehetséges, de hát ez igen nagy mértékben lehetséges.”⁴⁰² Pedig láthattuk, hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonított pl. a Fővárosi Ítéltábla annak, hogy a bűncselekménnyel megvádolt személy érdekében minél előbb „végérvényesen eldőljön, kell-e tartani az ellene indult büntetőeljárás további folytatásától”⁴⁰³. Ehhez képest a kollégiumi vélemény szerinti gyakorlat folytatása mellett a „fair eljárás” követelménye akként érvényesül, hogy a sértett senki által nem vitatottan jogorvoslati igényvel élhet vádindítványának elutasítása esetén, annak elfogadását viszont a vádlott semmilyen formában nem sérelmezheti, noha egyébként széles körű jogot biztosít részére a Be. és aligha lehet számára közömbös, hogy indul-e ellene büntetőeljárás.

Az persze igaz, hogy a Be. 228. §-ának (5) bekezdése szerint a vádemelés miatt az általános szabályok szerint sincs helye jogorvoslatnak. Az ügyész általi vádemelést azonban nyomozás előzi meg, amelynek során a terhelt már a gyanúsítottkénti kihallgatása miatt, majd a nyomozó hatóság minden rávonatkozó rendelkezése ellen panasszal élhet, aminek a garanciális jelentőségéből semmit nem von le az a körülmény, hogy az ilyen panaszoknak csupán az elenyésző hányada bizonyul eredményesnek a gyakorlatban, de elvileg erre is esélye van a gyanúsítottnak. Ehhez képest viszont a legfelsőbb bírósági jogértelmezés szerint ma Magyarországon bárki a vádlottak padján találhatja magán anélkül, hogy a vádindítvány vele történő közléséig az ellene folyó ügyben a saját álláspontját egyáltalán kifejthetné, hiszen a feljelentés elutasítása esetén a gyanúsítottkénti kihallgatásra sem kerül sor, márpedig a két pozíció között azért elég jelentős különbség van, elég csak az előzetes letartóztatás tartamának meghatározására vonatkozó szabályokra gondolnunk. Márpedig a vádlottal szemben ilyen kényszerintézkedés – feltételeinek fennállása esetén – minden további nélkül alkalmazható, aminek elrendelését a pótmagánvádló is indítványozhatja, vagyis elvileg bárki előzetes letartóztatásba kerülhet anélkül, hogy akár csak tudomása lenne az ellene indult eljárás tényéről.

⁴⁰² KAFKA, Francz, A per, Európa Kiadó, Budapest, 1984, 115.

⁴⁰³ Bf. 957/2004.

A vádindítvány elfogadása miatti jogorvoslati jog hiányában természetesen az is könnyen előfordulhat, hogy alaptalanul indul valaki ellen büntetőeljárás, ha az elsőfokú bíróság nem észleli az elutasítási ok fennállását⁴⁰⁴. A 90/2010. sz. BKv. szerint ez nem probléma, mert ha „a másodfokú bíróság azt állapítja meg, hogy a vádindítványt eleve el kellett volna utasítani, akkor megváltoztató határozatot hoz, és a pótmagánvádló vádindítványát elutasítja”⁴⁰⁵. A kérdésem az, hogy ilyen esetben ki viseli a bűnügyi költséget? A Be. 344. §-ának (1) bekezdése értelmében ugyanis a pótmagánvádló csak abban az esetben, ha a vádlottat felmentették vagy vele szemben az eljárást megszüntették. Esetünkben azonban nem erről, hanem a vádindítvány utólagos elutasításáról van szó, amire nézve a törvény nem tartalmaz külön rendelkezést, így – a Be. 74. § (1) bek. a/ pontjának, 339. § (1) bekezdésének és 340. § (2) bekezdésének együttes értelmezéséből következően – saját, valamint védője készkiadásait és annak díját magának kell viselnie, amelyeknek a megtérítését esetleg megkísérelheti polgári peres úton érvényesíteni. Áthidaló megoldás lehetne a megszüntető határozat helybenhagyása azzal, „hogy egyébként elutasításnak lett volna helye”, ami azonban a 90/2010. BKv. szerint nem helyes gyakorlat⁴⁰⁶. Talán azért, mert ebben az esetben felülvizsgálati indítvánnyal is támadható lenne.

Ezzel azonban még korántsem jutottunk a vádindítvány elutasításának kérdése körül felvetődött gyakorlati problémák végére, hiszen a 90/2010. sz. BKv. azzal folytatódik, hogy a II/5. pontja szerint: „A vádindítványt elutasító végzés nem ügydöntő, de alaki jogerőre képes határozat, amelyet jogerőre emelkedését követően záradékkal kell ellátni.”⁴⁰⁷ S hogy miért? Ezt a következő magyarázatból tudhatjuk meg: „A vádindítványt elutasító végzés, a jogerejét tekintve hasonló az eljárást a törvényes vád hiánya miatt megszüntető végzéshez annyiban, hogy anyagi jogerőhatása nincs, csupán alaki jogerőre képes határozat. Az alaki jogerőt azonban meg kell állapítani, ez a vádindítványt elutasító határozat esetében sem mellőzhető.”⁴⁰⁸ Szóval ez a jogerő nem az a jogerő, amelyről azt hihetnénk, hogy az, mert csak annak látszik. Ez remélhetőleg éppoly világos, mint maga az a zavarba ejtő alaphelyzet, amely szerint anyagi jogi jelentőséggel kell felruháznunk egy eljárásjogi rendelkezést. Ez persze nem egészen új

⁴⁰⁴ *Ld.* pl. BH 2007/7/502.

⁴⁰⁵ BH 2011/1, 22.

⁴⁰⁶ BH 2011/1, 22.

⁴⁰⁷ *Uo.*

⁴⁰⁸ *Uo.*

keletű probléma, hiszen eredete a Be. 267. §-ának a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett módosítására: az (1) bekezdés j/ és k/ pontjainak beiktatására vezethető vissza. Ezzel előállt az a probléma, hogy az eljárásnak a nem törvényes vád vagy a vádirat egyéb hiányosságai miatti megszüntetése menlevelet jelenthetett volna a bűnelkövető számára a későbbi büntetőjogi felelősségre vonás elkerüléséhez. Ezt a problémát a Legfelsőbb Bíróság az alaki és az anyagi jogerő fogalmának konstituálásával látta áthidalhatónak, mert az 1/2007. sz. BKv. II/4. pontja szerint: „A Be. 257. §-ának (1) bekezdése alapján a bíróságnak az ügydöntő határozatban a vádról határoznia kell. Kétségtelen, hogy a vád törvényessége, illetve a törvényi kellékek hiánya miatt történt megszüntetéssel a bíróság a vádról határoz. [...] E határozat jogi természetét tekintve azonban különbözik a más okból történt megszüntető határozattól. Ez esetben ugyanis a bíróság csupán a vád – bírósági eljárásra való – alkalmasságát [eljárásjogi feltételeinek meglétét], nem pedig a vádban foglaltak büntetőjogi felelősséget megalapozó, anyagi jogi feltételeit vizsgálja, illetve bírálja el. [...] Ebből viszont az is következik, hogy a vád eljárásjogi alkalmatlansága, mint a büntetőeljárás akadályaként nem jelenti egyben az adott személy büntetőjogi felelősségre vonásának elháríthatatlan akadályát. Következésképpen a vád törvényességének, illetve törvényi kellékének hiánya miatt történt megszüntetés, bár ügydöntő határozat, valójában azonban a büntetőjogi felelősség tekintetében anyagi jogerő hatással nem rendelkezik. [...] A vád törvényessége, illetve törvényi kellékének hiánya miatt hozott megszüntető határozat esetében a megváltoztathatatlanság, mint jogerőhatás az adott, eljárásjogi szempontból alkalmatlan vád következményei tekintetében áll fenn, ami nem más, mint az eljárás akadályaként.”⁴⁰⁹

Az idézett okfejtéssel a magam részéről azért nem tudok egyetérteni, mert tévesnek tartom annak kiindulópontját, mivel a Be. 267. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint: „A bírósági eljárás célja, hogy tisztázza a vádlott büntetőjogi felelősségét. Vannak olyan körülmények azonban, amelyek eleve kizárják, hogy ez megtörténhessék. Az eljárás folytatása ezen akadályainak fennállása – természetükből adódóan – egyértelműen tisztázható. Indokolt lehetővé tenni, hogy a bíróság ennek észlelése esetén már a tárgyalás előkészítése szakaszában megszüntethesse az eljárást.”⁴¹⁰ Ebből, illetve a megszüntetési okok rendszerének áttekintéséből pedig az következik, hogy az eljárás megszüntetésének attributumát éppen a büntetőjogi felelősség tisztázásának valamilyen

⁴⁰⁹ BH 2007/5, 336.

⁴¹⁰ Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

anyagi vagy eljárásjogi jellegű akadálya képezi. Ezen belül a Be. 267. § (1) bekezdésének d/, f/, j/ és k/ pontjai körében van szó tisztán eljárásjogi akadályról. Ebből pedig – a Legfelsőbb Bíróság egyébként nem kötelező álláspontjának elfogadása esetén – az is következne, hogy amennyiben az ügyész utóbb rájön, hogy meggondolatlanul ejtette el a vádat, úgy az ennek tárgyát képező bűncselekmény miatt később ismét vádat emelhetne, hiszen korábban a bíróság az anyagi jogi feltételeket nem vizsgálta, mert különben akár el is ítélhette volna a vádlottat. Ezért szerintem a jogerő viszonylagossá tétele kérdésessé teszi a jogbiztonság követelményének érvényesülését, ha elfogadjuk, hogy az nem feltétlenül az ügy végérvényes – csak rendkívüli jogorvoslati eszközök igénybevételével feloldható – lezárását deklarálja.

Az más kérdés, hogy a Legfelsőbb Bíróság ezzel ellentétes jogértelmezésének indítékát magam is méltányolhatónak tartom, de megítélésem szerint a Büntető Kollégium által felvállalt problémát nem a jogalkalmazásnak, hanem a jogalkotásnak kellene megoldani a szóban levő esetekben a vádirat elutasításának lehetővé tételével a pótmagánvádas eljárásban alkalmazható megoldáshoz hasonlóan. Mindebből következően a vádindítványt elutasító végzés „alaki jogerőre képes” határozattá minősítésével nem tudok egyetérteni. Természetesen nem azért, mintha a jogerő eljárási- és anyagi jogi kihatása közötti különbségtételt elméletileg megalapozatlan álláspontnak tartanám – annál is inkább, mert ez a differenciálás az ítélezési gyakorlatban is jelen van, amikor a jogerős ítélet végrehajtása iránt intézkedünk vagy azt egy másik eljárásban pl. a visszaesői minőség megállapításának alapjául fogadjuk el –, hanem azért, mert az általam kifogásolt álláspont tükrében a jogerő lehetséges hatásai összemosódni látszanak az általam [különösen büntetőeljárásban] megkérdőjelezhetetlennek tartott jelentőségével. Erre a problémára azért is indokoltnak látszik felhívni a figyelmet, mert meglehetősen kaotikus gyakorlatot tapasztalok a jogerő mibenlétének megítélése terén, hiszen az ezt tanúsító záradék nemegyszer ott díszel pl. a hatályon kívül helyező vagy az előzetes letartóztatás tárgyában hozott végzéseken is és nem csak városi bíróságok által hozott határozatok esetében.⁴¹¹

⁴¹¹ Pl.: Debreceni Ítéltábla Bhar. 5/2007/5, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bel. 168/2010/2.

7. 1. 5. A vádindítvány törvényességének vizsgálata [Be. 230. § (2) bek., 231. § (2) bek.]

A vádindítvány elutasításának okai közül az arra nem jogosult általi benyújtása mellett a tartalmi hiányosságaival, illetve a vád törvényességével kapcsolatos problémák előfordulása tekinthető jellemzőnek a BH-ban közzétett határozatok alapján. A pótmagánvádas eljárás legalapvetőbb gyakorlati problematikájára is rávilágító legtipikusabb esetnek azt tartom, amikor a jogi személy pótmagánvádló a törvényes vád tartalmi követelményeinek meg nem felelő vádindítványát elutasító végzés elleni fellebbezésében a történeti tények felderítésének nehézségeire hivatkozott: „Okfejtése szerint a nyomozás során az ügyészség nem derítette fel, hogy a vádlott mikor, milyen körülmények között követte el a bűncselekményeket, erre a pótmagánvádlónak nem volt lehetősége. Csak a bírósági eljárásban állnak rendelkezésre azok az eszközök, amelyek érdemi indítványokkal elősegítik a bizonyítást.”⁴¹² Ez nyilván reális problémát jelenthet a pótmagánvádló számára, akinek azonban ennek kockázatával számolnia kell, hiszen a másodfokú bíróság iránymutatása szerint „az eljárási feladatok megoszlásának elvéből következően a vád megalapozása a vádló és nem a bíróság feladata”⁴¹³, amivel maradéktalanul egyetérthetünk. Mint ahogy azzal is, hogy „a bizonyítás kereteit és tárgyát a vádelv behatárolja”⁴¹⁴. Azzal viszont szerintem már kevésbé, hogy „a bíróság hivatalból is elrendelhet további bizonyítást”⁴¹⁵, hiszen ezt követően a másodfokú bíróság még rámutat a következőkre: „A bíróság nem pótolhatja bizonyítás felvételével a vád hiányosságait. Ebben az esetben ugyanis szerepet cserélne a vádlóval, és bizonyítás útján maga alakítaná ki a vád kereteit, tartalmát.”⁴¹⁶ Ebből pedig megítélésem szerint az következik, hogy a Be. 75. § (1) bekezdés második mondatának második fordulatát a pótmagánvád alapján folyó ügyekben is következetesen érvényesíteni kell, a pótmagánvádlót terhelő bizonyítási nehézségektől függetlenül, mivel ellenkező esetben a vádelv érvényesüléséről nem beszélhetünk.

⁴¹² Fővárosi Ítéltábla Bkf. 10.463/2008, BH 2009/5, 348.

⁴¹³ *Uo.*

⁴¹⁴ *Uo.*

⁴¹⁵ *Uo.*

⁴¹⁶ *Uo.*

Ezt látszik alátámasztani a 90/2010. sz. BKv. III/5. pontja is, amely szerint: „A Be. 75. § (1) bekezdés II. fordulatában írt bizonyítási szabály a pótmagánvádas eljárásban is érvényesül.”⁴¹⁷ Ennek azonban némileg ellentmondani látszik a hozzá fűzött következő magyarázat: „A közvádas eljárásokban is bizonytalanság van a tekintetben, hogy a bíróság az alapos, hiánytalan és valósághű tényállás megállapítása körében köteles-e a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére, ha ezt az ügyész nem indítványozza. Pótmagánvád esetén ezt az indítványt a sértettnek kell megtennie. Az nem kétséges, hogy a bíróság nincs elzárva a hivatalból történő bizonyítástól, de erre nem köteles ügyészi indítvány nélkül. A bíróság a sértett indítványára vagy hivatalból elrendelheti a bizonyítás kiegészítését a terhelő bizonyítékok vonatkozásában is. [Be. 285. § 268. § és 305. §] Az 1/2007. BKv. III. fejezete tartalmazza azt, hogy a Be. 75. § (1) bekezdésével kapcsolatos állásfoglalás értelemszerűen vonatkozik a pótmagánvád, illetve a magánvád esetére is.”⁴¹⁸ Ezért emlékeztetőül idézem az 1/2007. sz. BKv. III/1/b. pontjában foglaltakat: „Az eljárás adatai a vádat [esetleg] alátámasztó további bizonyítási eszközök létezésére utalhatnak. Ha ezek beszerzésére az ügyész nem tett indítványt, a bíróság erre nem is hívhatja fel, mert ezzel a felhívással, a Be. 1. §-át megsértve vádlói funkciót gyakorolna. Ugyanakkor például a sértett indítványára, vagy hivatalból a bíróság elrendelheti eljárási cselekmények elvégzését, bizonyítás kiegészítését terhelő bizonyítékok vonatkozásában is [vö.: Be. 285. §, 268. §, 305. §]. Következésképpen a Be. Novella⁴¹⁹ szerinti kiegészítés nem azt jelenti, hogy a bíróság a vádló indítványa hiányában terhelő bizonyítékot nem szerezhethet be, illetve nem vizsgálhat meg, hanem csupán azt, hogy erre nem köteles. Ebből pedig az fakad, hogy erre nem is kötelezhető, tőle nem számon kérhető.”⁴²⁰ Ez az állásfoglalás azonban óhatatlanul felvet legalább két kérdést: 1/ Mégis mi a tartalmi különbség aközött, ha a bíróság az ügyészt hívja fel további bizonyítási eszközök beszerzésére, vagy pedig ugyanezek megszerzése érdekében – a vádlói funkció gyakorlásának látszatát elkerülendő – közvetlenül intézkedik? 2/ Mennyiben beszélhetünk jogbiztonságról akkor, ha elméletileg is a konkrét ügyben eljáró bíró szerepfelfogásán és aktivitásán múlhat az, hogy bizonyítást nyer-e a vád megalapozottsága? S ezek a kérdések természetesen a pótmagánvád bizonyítása körében is felvetődnek a 90/2010. sz. BKv. tükrében.

⁴¹⁷ BH 2011/1, 24.

⁴¹⁸ *Uo.*

⁴¹⁹ 2006. évi LI. tv.

⁴²⁰ BH 2007/5, 337.

Lényegében hasonló probléma merült fel abban az ügyben is, amelyben az elsőfokú bíróság bűncselekmény hiányában megszüntette a büntetőeljárást. A másodfokon is felülbírált ügyben csak a Legfelsőbb Bíróság állapította meg a felülvizsgálati eljárás során, hogy a vádindítvány tartalmi hiányosságai miatt érdemi elbírálásra alkalmatlan volt. Határozata végén: „Megjegyzi a Legfelsőbb Bíróság, hogy a törvényes vád hiánya egyébként a pótmagánvádló által benyújtott vádindítvány elutasításának okát is képezi [Be. 231. § (2) bek. d/ pont].”⁴²¹ Az elsőfokú bíróság tehát el sem fogadhatta volna a vádindítványt. Ezzel a problémával részletesen foglalkozik a 90/2010. sz. BKv. is, amelynek II/7. pontja szerint: „Ha a pótmagánvádban leírt történeti tényállás nem merít ki bűncselekményt, nem a vád elutasításának, hanem az eljárás megszüntetésének van helye. Ha azonban a leírt tényállásból azért nem állapítható meg bűncselekmény, mert az hiányos, a vádindítványt el kell utasítani.”⁴²² Ezzel az állásponttal megítélésem szerint is egyetérthetünk, hiszen elutasítási ok hiányában a vádindítvány elfogadását nem lehet megtagadni, a vád tartalmi kérdéseivel pedig – az előbbieket szerint – csak annak elfogadása után foglalkozhatunk. Természetesen a Be. 267. § (1) bekezdésének a/ pontján alapuló megszüntetésre pótmagánvád esetében is csak akkor van lehetőségünk, ha a bűncselekmény hiánya a vádindítvány adatai alapján nyilvánvalóan és azok mérlegelése nélkül minden további nélkül megállapítható, hiszen ellenkező esetben garantáltan határozatunk megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezését kockáztatjuk. Ha viszont a bűncselekmény megtörténtének lehetősége azért tűnik kétségesnek, mert az ennek megállapításához szükséges adatok hiányosak, akkor a vádindítványt el kell utasítanunk, hiszen ez azt jelenti, hogy nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, vagyis ennek megalapozott gyanúja is hiányzik, ami a büntetőeljárás megindításának a Be. 6. § (3) bekezdésének b/ pontjában meghatározott akadályát képezi. Ennek komolyan vételét pedig azért tartom indokoltnak, mert ellenkező esetben – amennyiben felületes tevékenységünkkel alaptalan büntetőeljárás megindulásában asszisztálunk – bíróságunk államigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése céljából történő perlésének lehetőségét is kockáztatjuk, aminek a ránk vonatkozó következmények nélkül maradásában jelenleg ugyan bízhatunk, de ki tudja, hogy ennek, „a gyenge teljesítményüket a bírói függetlenséggel palástoló és ezáltal

⁴²¹ Bfv. III. 1018/2008, BH 2009/9, 664.

⁴²² BH 2011/1, 23.

elmozdíthatatlanságukban bízó, rutinszerűen ítélező bírók számára⁴²³ ideális állapotnak a fennállására meddig számíthatunk?

7.1.6. A pótmagánvádló és jogi képviselőjének tárgyalási jelenléte, valamint tanúkenti kihallgatása [Be. 53. §, 56. §, 79. §, 279. §, 343. § (1) bek.]

A pótmagánvádló eredendően sértetti pozíciójából következően törvényszerűnek tekinthető annak a kérdésnek a felmerülése, hogy tanúként kihallgatható-e a saját ügyében, mivel ennek lehetőségéről – a [fő]magánvádlótól eltérően⁴²⁴ – a Be. nem rendelkezik. Ezzel a kérdéssel már a 4/2007. sz. BKv. is foglalkozott, amelynek állásfoglalása szerint: „Nincs törvényes akadálya annak, hogy a pótmagánvádlóként fellépő sértettet a büntetőeljárásban tanúként hallgassák ki.”⁴²⁵ A bíróságok számára kötelező jelleggel az 5/2009. BJE sz. jogegységi határozat rendezte a kérdést azzal, hogy: „A büntetőeljárásban a pótmagánvádlóként fellépő sértett és a pótmagánvádló jogi képviselője tanúként kihallgatható. A tanúként kihallgatott személy – az egyéb törvényi feltételek megléte esetén – pótmagánvádlóként felléphet, vagy pótmagánvádló jogi képviselőjeként eljárhat.”⁴²⁶ E határozat pótmagánvádlóra vonatkozó rendelkezésének helyességét vitathatatlannak tartom, miután az ellenkező megoldás szükségszerűen sérthetné a pótmagánvádlónak a sérelmére elkövetett bűncselekmény elkövetési körülményeinek felderítéséhez fűződő jogos érdekét, aminek az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásának elérésére vonatkozó – pótmagánvádlói fellépésének lehetővé tételében megtestesülő – jogának érvényesíthetőségére is kihatása lehetne. A pótmagánvád intézményének újbóli bevezetésével elérni kívánt jogalkotói cél gyakorlati érvényesülése megítélésem szerint sem lenne biztosítható, ha a pótmagánvádlót nem illetné meg az a jog, hogy „bizonyítékként figyelembe vehető vallomás tételét engedélyezzék számára”⁴²⁷. Más szóval, „ha a pótmagánvádlóként fellépő sértett ki lenne zárva a vallomástétel lehetőségéből, akkor a tényállás valóságnak megfelelő tisztázása, alapos és hiánytalan megállapítása, ennél fogva az érdemi döntés helyessége iránti érdek szenvedne sérelmet.”⁴²⁸ Ehhez a BJE indokolása hozzá teszi még a következőket: „A pótmagánvádló – sértetti mivoltából fakadó – elfogultsága pedig nem

⁴²³ FÁZSI László, A bírói munka értékeléséről, *Bírák Lapja* 2008/1, 60.

⁴²⁴ *Ld.* Be. 494. § (5)

⁴²⁵ BH 2007/8, 574.

⁴²⁶ BH 2010/1, 10.

⁴²⁷ Európai Közösségek Bírósága 2008/C 301/20. sz. ítélete, *in:* 5/2009. BJE, BH 2010/1, 12.

⁴²⁸ *Uo.*

vallomástételének akadályát, hanem az általa szolgáltatott bizonyíték értékelésének, mérlegelésnek szempontját képezi, képezheti [mint minden más tanúvallomás esetében].⁴²⁹ Ezt a hivatkozást a magam részéről feleslegesnek tartom, miután nem általában, hanem a pótmagánvádlóként fellépő sértett tanúkenti kihallgatásának lehetősége volt kérdéses.

Más lapra tartozónak tartom a jogi képviselő tanúkenti kihallgathatóságának kérdését, amiben ugyancsak állást foglalt a Legfelsőbb Bíróság, amelynek indokai lényegileg abban foglalhatók össze, hogy a Be. tételes rendelkezései nem zárják ki ennek lehetőségét, tehát az 5/2009. BJE szerint nincs akadálya: „A pótmagánvádló jogi képviselőjére vonatkozó egyetlen kizárási szabály ugyanis a Be. 56. § (4) bekezdése, mely szerint nem lehet képviselő az, aki az ügyben közvetítőként járt, vagy jár el, illetve a közügyektől eltiltás hatálya alatt áll.”⁴³⁰ Ez a „jogpozitivist” álláspont dogmatikailag támadhatatlan, hiszen mi mást tudnánk kezdeni egy olyan helyzettel, amikor a pótmagánvádló azért indítványozza a jogi képviselőjének kihallgatását, mert az általa bizonyítani kívánt tényről tudomása van és a Be. nem zárja ki az indítványozott bizonyítás felvételét. Ebből következően a Legfelsőbb Bíróságnak ebben a kérdésben is nyilvánvalóan igaza van, bár ennek tükrében okvetlenül felvetődik a bizonyításfelvétel sorrendjének kérdése: A Be. 286. §-ának (2) bekezdése szerint ugyanis a tanúk közül rendszerint a sértettet kell elsőként kihallgatni; míg a 292. §-ának (1) bekezdése értelmében a tanú kihallgatása alatt a még ki nem hallgatott tanúk nem lehetnek jelen, amiktől csak a tanúként kihallgatandó sértett esetében lehet eltérni. Ebből következően a pótmagánvádló jogi képviselőjének tanúkenti kihallgatása esetén a „rendszerinti” bizonyítási sorrendtől törvényszerűen el kell tekintenünk, ha mindkét törvényi rendelkezés megtartására törekszünk, amit csak egyféleképpen érhetünk el: ha a tanúk közül nem a tárgyaláson pótmagánvádlóként résztvevő sértettet, hanem a jogi képviselőjét hallgatjuk ki elsőként. Ez persze részletkérdés, aminél fontosabbnak tűnik az alapkérdés megválaszolása, hogy tudniillik mivel támasztható alá az eljárásbeli szerepük jellegét és jelentőségét illetően közös nevezőre nem hozható két pozíció „összeházasításának” indokoltsága. A sértett helyzete ugyanis adott, akár ebben a minőségben vagy pótmagánvádlóként avagy tanúként vesz részt az eljárásban, ami nem mondható el a jogi képviselőről, aki természetesen akár információkkal is rendelkezhet

⁴²⁹ *Uo.*

⁴³⁰ BH 2010/1, 12.

a pótmagánvád tárgyát képező bűncselekménnyel kapcsolatban, amely esetben azonban megítélésem szerint a „tanúk padján” van a helye, ahonnan nem kellene átültetnünk az „ügyész székébe”, amelyből az eljárás végén a saját tanúvallomásának bizonyító erejét is értékelnie kell, aminek tükrében jeles költőnk ismert verssora: „és önmagamat önmagammal mérem”⁴³¹, új értelmet nyerhet számunkra. Szóval szerintem azt azért be kellene látnunk, hogy nem szerencsés megoldás az, ha a pótmagánvádló az általa alkalmazott vagy fizetett jogi képviselő tanúvallomásával próbálja alátámasztani a vádindítványát, amit alkalmasint éppen ez a „tanú” szerkesztett. Úgy vélem, hogy a nyilvánvaló lépéskényszerben levő Legfelsőbb Bíróság után a jogalkotáson lenne a sor a jogi képviselő tanúkenti kihallgatását lehetővé tevő rendelkezés megváltoztatásával.

Ugyanez a véleményem a jogi szakvizsgával rendelkező pótmagánvádló különleges eljárásjogi helyzetére vonatkozó szabályozás kérdését illetően is. Az ilyen pótmagánvádlónak ugyanis – a 90/2010. sz. BKv. III/4. pontja szerint – a vádlott kihallgatásának idejére abban az esetben sem kell elhagynia a tárgyalótermet, ha a bíróság tanúként fogja kihallgatni. Ez a hatályos szabályozás tükrében tulajdonképpen logikus álláspont, hiszen ellenkező esetben „a vádnak a vádlott kihallgatása alatt nem lenne a tárgyalóteremben képviselője. Egy ilyen helyzetben a sértett pótmagánvádlókénti funkciójának gyakorlása eleve kizárt lenne, ami szöges ellentétben áll a jogalkotói szándékkal.”⁴³² Ez utóbbi kérdését azonban a magam részéről most nem nagyon feszegetném, mert különben azt is vizsgálat tárgyává kellene tennünk, hogy vajon melyik rendelkezésben megnyilvánuló jogalkotói szándék tekintendő fontosabbnak olyan eljárásjogi helyzetben, amelyben az együttes érvényesülésük lehetőségét kölcsönösen kizáró szabályok egyidejű alkalmazására lenne szükség, mint jelen esetben, amikor a Be. 284. § (2) bekezdésének c/ pontja szerint a tanúként kihallgatandó sértettnek el kellene hagynia a tárgyalótermet, ha nem önmaga képviselőjét is ellátó pótmagánvádló lenne. Ha viszont bent marad, akkor a vádlott védekezésének ismeretében tehet vallomást az ügyében, amit azt eredményezheti, hogy esetleg a legfontosabb bizonyítási eszköz bizonyító ereje válhat kérdésessé, ami éppúgy ellentétes a pótmagánvádló érdekeivel, mint vádjának képviselő nélkül hagyása. Mindenesetre ezek a dilemmák is rávilágítanak a jogi szakvizsgával rendelkező pótmagánvádló kivételezett helyzetének tarthatatlanságára.

⁴³¹ KOSZTOLÁNYI Dezső, Költő a huszadik században, Válogatott versek, Kossuth Kiadó, 2007, 257.

⁴³² BH 2011/1, 24.

7. 1. 7. A vádindítványt elutasító végzés hatályon kívül helyezése [Be. 373. § (1) bek. II/e.]

A jelen vizsgálódásunk tárgyát képező körben csak a 90/2010. sz. BKv. II/4. pontja foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy „ha az elsőfokú bíróság törvénysértően utasította el a vádindítványt, a végzését hatályon kívül kell helyezni, és az eljárás folytatására kell utasítani”⁴³³. Abban véleményem szerint is egyetérthetünk a Legfelsőbb Bíróság álláspontjával, hogy a vádindítvány elutasítása természetesen eljárás szabálysértést valósít meg, amelynek jellegét viszont más megítélés alá esőnek tartom. A BKv. magyarázata szerint ugyanis: „A Be. 373. § (1) bekezdés II/e/ pontja szerint a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi és az első fokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a bíróság az I. pontban meghatározott valamely ok törvénysértő megállapítása miatt az eljárást megszüntette. A törvényhely I/c/ pontja szerinti ilyen ok, ha a bíróság törvényes vád hiányában járt el. Ha tehát az első fokú bíróság törvénysértően állapította meg azt, hogy a törvényes vád hiányzik, ez a Be. 373. § (1) bekezdés II/e. pontja szerinti hatályon kívül helyezési ok.”⁴³⁴

Ezzel az állásponttal azonban megítélésem szerint két oknál fogva sem érthetünk egyet: 1/ A vádindítvány elutasítására a Be. 231. §-ának (2) bekezdésében felsorolt bármely ok téves megállapítása miatt sor kerülhet, amelyek közül csupán egy esetet jelent a törvényes vád hiányának törvénysértő megállapítása, amelynek a többi elutasítási októl eltérő megítélés alá vonása megítélésem szerint semmivel nem indokolható a bírói tévedés eljárásjogi következményének alkalmazásakor. 2/ A Be. 373. § (1) bekezdésének II/e. pontja a törvényes vád hiányának törvénysértő megállapítása miatti eljárás megszüntetésének esetéről rendelkezik, ami a vádindítvány elutasítása esetében nem merülhet fel, mivel az éppen e miatt meg sem indulhat, így ennek a hatályon kívül helyezési oknak az alkalmazása csak analógia útján lenne lehetséges. Erre azonban semmi szükség nincs, mert a Be. 375. §-ának (1) bekezdése alapján még a legkényesebb processzualis igények szem előtt tartásával is törvényesen kerülhet sor az elutasító végzés hatályon kívül helyezésére, miután aligha vitatható, hogy a vádindítvány

⁴³³ *Uo.* 22.

⁴³⁴ *Uo.*

törvénytörő elutasításának szükségképpen kihatása van az eljárás lefolytatására, hiszen erre tekintettel az meg sem indulhatott.

7. 1. 8. Egyéb kérdések

Az eseti határozatokban vizsgált egyéb kérdések [a pótmagánvádló nem büntetőügyben eljáró hatóság, jogutódlás, vagylagos illetékesség, perújítás kizártsága] olyan egyedi jellegű problémákat tükröznek, amelyeknek a megoldásával maradéktalanul egyetértek, ezek megítélésem szerint külön elemzést nem igényelnek, ezért csupán a lényegüket ismertetem a VII. sz. mellékletben. Ez vonatkozik a 90/2010. sz. BKv. eddig nem érintett állásfoglalásaira is, amelyek teljes terjedelemben a VIII. sz. mellékletben olvashatók.

7. 2. Egy országos vizsgálat tapasztalatai

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma által 2008. december 16-án elfogadott szempontok szerint 2009. évben – a megyei bíróságok által elvégzett – országos vizsgálat lefolytatására került sor a pótmagánvádas eljárások ítélkezési gyakorlatának tárgykörében a 2007-2008. években jogerősen befejezett ügyek alapján. Ennek szempontjai a következők voltak: 1/ A pótmagánvadás elutasításának oka és befogadásának kérdései. 2/ A pótmagánvadás indítványt elutasító határozatok időszerűsége. 3/ A pótmagánvádas eljárás során felmerült eljárási kérdések. 4/ A pótmagánvadás alapján folyt eljárások érdemi eredménye. Az e szempontok szerint lefolytatott megyei vizsgálatok 1073 ügyre terjedtek ki, aminek eredményeként összesen 281 oldalnyi terjedelmű vizsgálati anyag keletkezett. Ez 14 oldalnyi átlagos terjedelmet jelent, amihez képest az egyes vizsgálati jelentések 5 oldaltól 73 oldalig terjednek, mégpedig nem a vizsgált ügyek számától, hanem a vizsgálat eredményének feldolgozási módjától függően. Ez is jelzi, hogy az általam felhasznált vizsgálati anyagok részletességüket tekintve nem egyenértékű feldolgozását adják az azonos szempontok szerint elvégzett vizsgálat eredményének. Ennek ellenére egészében véve a megyei vizsgálatok eredményét a pótmagánvádas ügyekben folytatott országos ítélkezési gyakorlat feltérképezése és értékelése szempontjából rendkívül értékes forrásanyagnak tartom, miután átfogó keresztmetszetet ad a jogintézmény hatályosulásáról. Ezért tartottam szükségesnek a vizsgálati anyagok statisztikai

feldolgozását, illetőleg a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma által készített összesítéstől⁴³⁵ eltérő szempontok szerinti összegzését. Ennek megfelelően a továbbiakban előbb a számok tükrében vizsgálom az intézményesült pótmagánvád alkalmazásának gyakorlatát, majd pedig elsősorban azokkal az eljárási kérdésekkel foglalkozom, amelyek felvetik a jelenlegi szabályozás megváltoztatásának szükségességét, viszont nem érintem a 90/2010. sz. BKv. által időközben rendezett eljárási problémákat.

7. 2. 1. A számok tükrében

7. 2. 1. 1. Általános megállapítások

A jogintézmény gyakorlati működésének megítélése szempontjából irányadónak tekinthető számadatokat a IX. sz. melléklet tartalmazza részletesen, megyénkénti bontásban. Megítélésem szerint ugyanis a pótmagánvadás ügyérkezés nagyságrendjére, a vádindítványok elfogadására és elutasítására, az utóbbi körbe tartozó intézkedések jogcímére, valamint a szóban forgó eljárások befejezésének módjára vonatkozó adatok tekinthetők figyelmet érdemlőnek. Ezeken kívül tanulságos lehetne még a pótmagánvadás ügyek összetételének tárgyuk szerinti feltérképezése, valamint a ténybeli és jogi megítélésük nehézségi fokának értékeléséhez szükséges adatok megismerése, amihez azonban csupán néhány megye vizsgálati anyaga ad támpontokat, az ilyen szempontok szerinti teljes körű összesítésre tehát nem volt lehetőségem, részleges adatok feldolgozásának pedig nem láttam értelmét, ezért ezt mellőztem.

Az általam feldolgozott adatok korrekt értékelhetőségéhez előjáróban a következők kiemelését tartom szükségesnek: 1/ A vizsgálat tárgyát a 2007/2008. években jogerősen befejezett pótmagánvadás ügyek képezték, de három megye – Bács-Kiskun⁴³⁶, Borsod-Abaúj-Zemplén⁴³⁷ és Heves⁴³⁸ – esetében a vizsgálatot végzők a csekély ügyszámra utalással a korábbi években befejezett ügyeket is feldolgozták, s az ennek eredményeként megállapított számadatokat összevontan tartalmazzák a vizsgálati

⁴³⁵ RABÓCZKI Ede, A pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata 2009. évi vizsgálata tapasztalatainak összegzése, 2010.El.II.1/6.

⁴³⁶ SZUROMI Mária, A pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata, 1.

⁴³⁷ LAKATOS Zoltán, A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Büntető Kollégiumának vizsgálata a pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatáról, 2009.El.II.C.3.02, 1.

⁴³⁸ KELEMENNÉ Rácz Katalin, A pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata, 1.

jelentések, amelyek évenkénti lebontásra nem adnak lehetőséget. Ez a körülmény árnyalja a vizsgálati időszak kérdését, ugyanakkor az adatok globális feldolgozása mellett megítélésem szerint elsősorban az arányszámoknak kell jelentőséget tulajdonítanunk, ezért az értékelés eredményének megbízhatóságát számottevően nem befolyásolhatja. 2/ Két megye – így Szabolcs-Szatmár-Bereg⁴³⁹ és Zala⁴⁴⁰ – viszont a 2007/2008. években ténylegesen befejezett ügyeknél valamivel kevesebb [az eltérés 8, illetőleg 13] pótmagánvadás ügy vizsgálata alapján készítette el vizsgálati jelentését, azonban megítélésem szerint ezt a körülményt sem tekinthetjük lényeges befolyásoló tényezőnek. 3/ A Főváros⁴⁴¹, valamint Heves⁴⁴², Pest⁴⁴³ és Vas⁴⁴⁴ megyék esetében a vizsgálati anyagok nem tartalmaznak számszerűsített adatokat jellemzően a vádindítványok elutasítása körében, illetőleg a fővárosi és a Pest megyei jelentés az érdemben elbírált vagy más módon elintézt ügyeket illetően a befejezés módjára vonatkozóan, amelyeknek a hiánya azonban az összesítésben közölt számok tükrében a statisztikai feldolgozás eredményeként tehető megállapítások értékelhetőségét szintén nem érinti érdemlegesen. 4/ A Fővárosi Bíróság vizsgálati anyaga nem terjed ki a kerületi bíróságokon első fokon jogerősen befejezett ügyekre.

7. 2. 1. 2. A pótmagánvadás ügyek aránya

A vizsgálat eredményeként tehető egyik legfontosabb megállapításunk megítélésem szerint az lehet, hogy a gyakorlat egyáltalán nem igazolta azokat a jogintézmény bevezetése kapcsán megfogalmazott aggályokat, amelyek a munkaterhük jelentős megnövekedésétől féltették a bíróságokat. A megyék közül Baranyában 1,4 százalék⁴⁴⁵, Csongrádban 1-2 százalék között⁴⁴⁶, Komárom-Esztergomban 0,64 és 0,97 százalék⁴⁴⁷,

⁴³⁹ HORVÁTH Géza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatának vizsgálata, 2209.El.II.C.18/7, 5.

⁴⁴⁰ MESTERHÁZY István, A pótmagánvadás ügyek vizsgálatának tapasztalatai Zala megyében, 2009.El.II.C.Bk.35, 5.

⁴⁴¹ FRECH Ágnes, Összefoglaló anyag a pótmagánvadás jogintézményének gyakorlati kérdéseinek vizsgálatához a 2007. január 1. és 2008. december 31. közötti időszak alapján, 2009.El.IV.C.13/1.

⁴⁴² KELEMENNÉ *i.m.*

⁴⁴³ MISZORI László, Jelentés a 2007. és 2008. évben a Pest Megyei Bíróság bíróságain jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatáról, 2009.El.IV.A4/3.

⁴⁴⁴ SPITZ János, Feljegyzés a pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatának vizsgálatáról

⁴⁴⁵ KOVÁCS Csaba, Pótmagánvadás ügyek vizsgálata a 2007-2008. években jogerősen befejezett eljárások alapján, 2009.El.IV.C.3, 2.

⁴⁴⁶ NÉMETH Norbert, A 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások vizsgálati összefoglalója a Csongrád Megyei Bíróság mint elsőfokú bíróság, a Csongrád Megyei Bíróság Katonai Tanács, valamint a Csongrád megyében működő helyi bíróságok vonatkozásában, 3.

Somogyban alig 1 százalékot meghaladó⁴⁴⁸ volt a pótmagánvadás ügyek aránya a teljes ügyérkezéshez képest. Erre vonatkozóan a többi megye konkrét számokat nem közölt, azonban a vizsgált időszak ügyforgalmi adatainak tükrében az 1 százalék körüli arány általában jellemzőnek tekinthető. Ennek az adatnak a reális értékeléséhez megítélésem szerint figyelembe kell még vennünk a vádindítványok elutasításának – a továbbiakból látható – rendkívül magas arányát, mert ez azt jelenti, hogy amennyiben a jogintézmény megtalálja a helyét a büntető eljárásjog rendszerén belül – vagyis az ügyvédek megtanulják a helyes alkalmazását, a potenciális pótmagánvádlók pedig reálisabban számolnak a vádindítvány alaptalan benyújtásának lehetséges kockázataival –, úgy – némi optimizmussal – akár a pótmagánvadás ügyek számának jövőbeni csökkenését is remélhetjük – természetesen az ügyészség teljesítményétől is függően.

7. 2. 1. 3. A vádindítványok elfogadásának és elutasításának aránya

Az egyes megyékben a következő [ld. 8. sz.] táblázatból látható arányban került sor a vádindítványok elfogadására, illetőleg elutasítására.

Megye	Elfogadás	Elutasítás
	a pótmagánvadás ügyek százalékában	
Főváros	13	87
Baranya	23	45
Bács-Kiskun	21	55
Békés	61	30
Borsod-Abaúj-Zemplén	39	54
Csongrád	50	50
Fejér	56	38
Győr-Moson-Sopron	41	53
Hajdú-Bihar	38	40
Heves	30	54
Jász-Nagykun-Szolnok	50	44
Komárom-Esztergom	40	37
Nógrád	35	48
Pest	40	60

⁴⁴⁷ SZÉPLAKI László, A pótmagánvadás ügyek ítélezési gyakorlata vizsgálatának tapasztalatai Komárom-Esztergom Megyében a 2007-2008. évben jogerősen befejezett ügyek tükrében, 2009.El.II.C.4/1, 4.

⁴⁴⁸ IFKOVICS István, Feljegyzés a pótmagánvadás eljárások vizsgálatáról a 2007. és 2008. években a Somogy Megyei Bíróság területén működő bíróságokon jogerősen befejezett ügyek adatai alapján, 8.

Somogy	34	48
Szabolcs-Szatmár-Bereg	36	58
Tolna	46	27
Vas	38	62
Veszprém	38	57
Zala	29	71
átlag	35	55

8. sz. táblázat

A vádindítványok elfogadásának/elutasításának arányai

A táblázat adatainak tükrében megállapíthatjuk, hogy a vizsgált időszakban benyújtott vádindítványoknak átlagosan alig több mint egyharmadát fogadták el a bíróságok, ami messzemenően alátámasztja a vádindítványok előzetes megvizsgálásának szükségességét. A további következtetésünk levonásához viszont még meg kell néznünk az elutasítási okok arányának alakulását is [ld. 9. sz. táblázat⁴⁴⁹].

A vádindítványok elutasításának	
jogcíme	aránya [%]
elkésett benyújtás	10
jogi képviselő hiánya	16
jogosulatlan benyújtás	6
kellékhányos, ill. nem törvényes vád	52

9. sz. táblázat

Az elutasítások okainak aránya

A vizsgált ügyek túlnyomó részében tehát a Be. által előírt kellékek, illetve a vád törvényességének hiánya miatt került sor a vádindítványok elutasítására, amiből megítélésem szerint okvetlenül levonható az a következtetés, hogy a vádindítványokat készítő ügyvédek nem álltak még helyzetük magaslatán e tevékenységük gyakorlásában, vagyis a kötelező védői képviselet előírásával elérni kívánt jogalkotó cél hatályosulásáról a vizsgálat eredményének fényében még nem beszélhetünk. Erre utal Habony János Győr-Moson-Sopron megyei kollégiumvezető is, amikor megállapítja, hogy „a pótmagánvád alapján folytatott büntetőeljárásokban a jogi képviselők nem nyújtanak hatékony segítséget ügyfeleiknek. Erről az elutasítások nagy száma

⁴⁴⁹ A táblázat adataival kapcsolatban meg kell jegyezmem, hogy a legnagyobb ügyforgalmú Fővárosi és Pest Megyei Bíróság anyaga nem tartalmaz konkrét adatokat az egyes elutasítási okokkal érintett ügyekre számára vonatkozóan. Az azonban megállapítható, hogy a Be. 231. § (2) bek. d/ pontján alapuló elutasítás Budapesten megközelítőleg 67 százalékos [ld. i.m. 2.], Pest megyében pedig a legtöbb esetet jelentette [ld. i.m. 3.], ezért 77, illetőleg 29 ügy figyelembevételével számítottam ki az arányszámokat, mivel e nélkül nem kaphatnánk reális képet az arányok alakulásáról.

árulkodik.”⁴⁵⁰ Ebből azonban megítélésem szerint nem a kötelező ügyvédi képviselet előírásának szükségtelensége következik – hiszen ennek hiányában valószínűleg még magasabb elutasítási arányról kellene beszámolnom –, hanem az, hogy indokolt lenne az ügyvédi tevékenység színvonalának emelése, miután az elfogadásra alkalmatlan vádindítvány benyújtása esetén a sértett tényleges jogérvényesítési lehetősége szemernyivel sem kedvezőbb, mint a jogintézmény bevezetése előtt volt, miközben ennek intézése többlet feladatot jelent az első-, s esetleg a másodfokú bíróság számára is. S ha így nézzük egyet kell értenünk Kahler Frigyes Veszprém megyei kollégiumvezető álláspontjával abban, hogy az alaptalan eljárások valóban felesleges munkaterhet jelentenek a bíróság számára⁴⁵¹.

Figyelmet érdemlő adat lehetne még a Fővárosi- és a Zala Megyei Bíróság esetében a vádindítványok elutasításának kiugróan magas [87 és 71 százalékos] –, Békés- és Fejér megyéket illetően pedig az elfogadásának kiemelkedő [61 és 56 százalékos] aránya, ennek okai azonban a vizsgálati anyagok alapján nem állapíthatók meg. Ezek közül részletes pertörténeti adatokat csupán a Békés Megyei Bíróság vizsgálati anyaga tartalmaz, azonban ebből sem vonható le olyan következtetés, hogy pl. az egyébként indokolt elutasítások elmulasztására lenne visszavezethető a vádindítványok elfogadásának jóval átlag feletti aránya. Szóval ez esetben nem arról van szó, hogy „nem tesszük fel a kérdéseket, mert még nem készültünk fel a válaszok befogadására, vagy egyszerűen csak félünk tőlük”⁴⁵².

7. 2. 1. 4. A pótmagánvadás ügyek befejezési módjának statisztikai mutatói

A processzualis gondolkodás logikájának elsajátítása a jogászok számára megítélésem szerint éppolyan fontos lenne, mint pl. az orvosoknál az élettani folyamatok ismerete. Ettől azonban a személyes tapasztalataim szerint ma még meglehetősen messze tartunk, amin természetesen értekezésem elkészítése révén is változtatni szeretnék, anélkül, hogy szem elől téveszteném az eljárásjog jelentőségét. Ebből következően természetesen a pótmagánvád vizsgálata során is központi kérdésnek kell tekintenünk, hogy az ítélezési gyakorlat mennyiben igazolja vissza a jogintézmény

⁴⁵⁰ HABONY János, A pótmagánvadás ügyek vizsgálatának tapasztalatairól Győr-Moson-Sopron Megyében, 2009.B.Koll.7, 5.

⁴⁵¹ KAHLER Frigyes, 2009.Bk.II.29, 5.

⁴⁵² SARAMAGO, José, Jézus Krisztus Evangéliuma, Európa Könyvkiadó Budapest 2000, 257-258.

létjogosultságát. Ilyen szempontból pedig csak a bíróság által elfogadott vádindítványok alapján lefolytatott pótmagánvádas eljárások eredményét tekinthetjük irányadónak, aminek a befejezés módjára vonatkozó arányszámait a következő [ld. 10. sz.] táblázat adatai jelzik.

Befejezés	
módja	aránya [%]
eljárás megszüntetés	38
felmentés	39
büntetőjogi felelősség megállapítása	13
egyéb módon	10

*10. sz. táblázat
A pótmagánvádas ügyek befejezési módjának arányai*

A táblázat adatai egyrészt nyilván magukért beszélnek, hiszen azt tükrözik, hogy még a bíróság által érdemi elbírálásra alkalmasnak ítélt vádindítványok alapján lefolytatott büntetőeljárások eredményként is az ügyek közel 80 százalékában az eljárások megszüntetésére vagy felmentő ítélet meghozatalára került sor. Ebből azonban megítélésem szerint azért nem vonhatunk le a jogintézmény létjogosultságára vonatkozóan messzemenő következtetéseket, mivel a vizsgálati anyagok alapján megállapítható, hogy a pótmagánvádas eljárások megszüntetésének jellemző oka leginkább a vádelejtés volt, ami nem a pótmagánvadás feleslegességét jelzi. Ez már csak azért sem lenne megállapítható, mert a vizsgált időszakban legalább 51 olyan vádlott büntetőjogi felelősségét állapították meg a bíróságok az országban, amire a pótmagánvadás intézményének hiányában – az ügyészi vádmonopólium töretlen érvényesülése esetén – nem kerülhetett volna sor. Ez persze – ha úgy vesszük – nem nagy szám, de megítélésem szerint, ha történetesen ötvennel kevesebb „elítélésről” számolhatnánk be, akkor is azt kellene mondanunk, hogy indokolt volt a jogintézmény bevezetése, mert különben egy embernek nem tudtunk volna „igazságot szolgáltatni”, egy másik pedig végérvényesen megmenekült volna a felelősségre vonás elől. Ehhez képest azonban nem két emberről, hanem legalább százakról beszélhetünk. Mélységesen egyetérték tehát Felegyiné Szabó Ágnes Hajdú-Bihar megyei kollégiumvezető álláspontjával abban, hogy „a terheltek bűnösségének megállapításával

és marasztalásával végződött eljárások elenyésző száma mégis igazolhatja az adott jogintézmény létjogosultságát⁴⁵³.

7. 3. Eljárási kérdések a kollégiumvezetői vélemények tükrében

7. 3. 1. A sértett fogalmának kérdése

Különbféle megközelítésben több vizsgálati anyag is felvetette a sértett problematikáját. Takácsy Ida Fejér megyei kollégiumvezető vizsgálati anyaga szerint: „A tárgyban tartott szakmai megbeszélésen igényként merült fel, hogy a pótmagánvád előterjesztésére jogosult sértettek körét jogszabályban kellene egzaktabb módon meghatározni. Igaz, az is felmerült, hogy azon bűncselekmények körét kellene felsorolni, amelyek esetében helye lehet pótmagánvád előterjesztésének. Ennek hiányában minden esetben, egyedi elbírálás alapján, mérlegeléssel lehet csak dönteni ebben a kérdésben.”⁴⁵⁴ Kelemenné Rác Katalin Heves megyei kollégiumvezető konkrét esetre is hivatkozik: „A hamis tanúzás büntette miatt az elsőfokú bíróság a vádindítványt elutasította azzal, hogy a sértett az igazságszolgáltatás rendje, azonban a másodfokú bíróság ezt hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot az eljárás lefolytatására utasította azzal, hogy a Btk. 228. § kommentárja szerint a hamis tanúzás sértettje természetes személy is lehet, akinek jogát, vagy érdekeit a cselekmény sértette.”⁴⁵⁵ Kelemenné Rác Katalin ebből arra a következtetésre jut, hogy a gyakorlatban a sértett fogalma „meglehetősen tágan van értelmezve, lényegében úgy, hogy ha a sértettet valamilyen hátrány éri a cselekmény kapcsán, akkor pótmagánvádlóként felléphet”⁴⁵⁶. Ennek alátámasztásaként hivatkozik a vizsgálati anyag arra az esetre, amikor „befogadott az elsőfokú bíróság közokirat-hamisítás miatti vádindítványt, amelyben a pótmagánvádló képviselője azt adta elő, hogy a vádlottak valótlánul egy egyesület vezető tisztségviselőjeként tüntették fel magukat és ilyen minőségben beadvánnyal fordultak az önkormányzathoz a »sértett« kft. elleni intézkedést kérve, ezzel nekik, azaz a kft-nek kárt okoztak, illetőleg jövedelem

⁴⁵³ FELEGYINÉ Szabó Ágnes, A 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata, 7.

⁴⁵⁴ TAKÁCSY Ida, A 2006/2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata vizsgálatának eredménye Fejér Megyében, 2008.EI.II.C.3/29, 9.

⁴⁵⁵ KELEMENNÉ *i.m.* 4.

⁴⁵⁶ *Uo.*

kiesést”⁴⁵⁷. Ez az álláspont – amely megítélésem szerint egyébként helyeselhető – nyilvánvalóan ellentétes az időközben elfogadott 90/2010. sz. BKv. II/1. pontjában foglaltakkal, s az előzőekben idézett felvetésekkel együtt elég világosan jelzi, hogy a gyakorlati problémák korrekt megoldása a kérdés törvényi szintű rendezését igényelné, amelynek kézenfekvő módja a sértett fogalmának differenciáltabb meghatározása lehetne.

7. 3 .2. A vádképviselő átételére való jogosultság kérdése

Azt hihetnénk, hogy ha túljutottunk a sértett kilétének kérdésén, akkor már nem okozhat problémát a pótmagánvádlókénti fellépésre való jogosultságának eldöntése. Nos, ha netán ezt hittük volna, akkor tévedtünk, ugyanis két vizsgálati anyag is foglalkozik – más-más megközelítésben – olyan problémával, amikor kérdéses lehet annak eldöntése, hogy a sértett felléphet-e pótmagánvádlóként.

Frech Ágnes fővárosi kollégiumvezető ebben a tárgykörben a következő problémát vetette fel: „Abban az esetben, amikor meghatározott személlyel szemben bűncselekmény miatt feljelentést tesznek, és a nyomozó hatóság ennek ellenére ismeretlen tetséssel szemben folytatja, majd szünteti meg az eljárást, egyes másodfokú tanácsok véleménye szerint helye van a pótmagánvádnak akkor is, ha ezeket a személyeket csak tanúként hallgatta ki a hatóság. [...] Tekintettel arra, hogy pótmagánvádnak, vagyis a sértetti közvetlen jogérvényesítésnek akkor is helye van, ha a nyomozóhatóság a feljelentést elutasította [így szóba sem jön a gyanúsított kihallgatás lehetősége], méltánytalan lenne és kiüresítené a pótmagánvád intézményét, ha a fellépés lehetősége nyomozati megfontolásoktól [nyomozati taktikától] függne. Ezen álláspont mellett érvként az is felhozható, hogy más különjárási formánál is hiányzik a gyanúsított kihallgatás.”⁴⁵⁸ Ez volt a véleménye Kovács István Nógrád megyei kollégiumvezetőnek is.⁴⁵⁹ Ez a probléma azonban időközben megoldódott annyiban, hogy a 90/2010. sz. BKv. I/6. pontja szerint: „Nem akadály a vádindítvány benyújtásának, hogy a vádlott a nyomozás során nem volt gyanúsított.”⁴⁶⁰ Ez ugyanis

⁴⁵⁷ *Uo.*

⁴⁵⁸ FRECH i.m. 4.

⁴⁵⁹ KOVÁCS István, Összefoglaló jelentés a 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatának Nógrád megyei gyakorlatáról, B.Koll.132/2009, 10.

⁴⁶⁰ BH 2011/1, 20.

nyilvánvalóan vonatkozik az ismeretlen elkövetővel szemben elrendelt, illetve folytatott nyomozás megszüntetésének esetére is, ha egyébként konkrét személy feljelentésére került sor.

Ifkovics István Somogy megyei kollégiumvezető viszont az előbbi probléma fordítottját vetette fel, amikor konkrét személlyel szemben, de nem a sértett feljelentése alapján folyó eljárás megszüntetésére kerül sor. Véleménye szerint „kategorikusan nem képviselhető az az álláspont, hogy a sértett pótmagánvádlóként csak akkor léphet fel, ha az eljárást ő maga kezdeményezte, a feljelentést ő tette meg”⁴⁶¹. Álláspontja szerint ugyanis „ellentétes lenne a jogintézmény céljával és bevezetésének indokaival, amennyiben ebben az esetben a sértettet elzárnánk attól [akit egyébként a nyomozás során sértett tanúként ki is hallgattak és abban a hiszemben van, hogy sértetti jogait érvényesítheti], hogy pótmagánvádlóként fellépjen”⁴⁶². Ezt az álláspontot a magam részéről tévesnek tartom, mert a pótmagánvád lényege éppen abban áll, hogy a sértett az általa kezdeményezett eljárás lefolytatásának megtagadására tekintettel képviselheti a vádat kivételes jelleggel a közvádló helyett, ezért a vádképviselési jog ennek hiányában történő biztosítása az ügyész vádmonopóliumának sérelmét jelentené. A tételt egész egyszerűen úgy is megfogalmazhatjuk, hogy büntetőjogi igényének érvényesítése érdekében a sértettnek kell mozgatnia a hatóságot, nem pedig annak őt. Megjegyzendőnek tartom, hogy pl. a Bp. 276. §-ának második bekezdése értelmében az ügyész vádelejtése esetén sem minden sértettet kellett értesíteni a vádképviselés átvételének lehetőségéről, hanem csak „a feljelentést tett vagy magánindítványt tett vagy igényeket bejelentett” sértetteket. Edvi Illés Károly szerint ennek oka az volt, hogy „szerfelett elhuzódnék az eljárás befejezése, ha a bíróságnak az összes sértettet fel kellene kutatnia, és be kellene várnia a felhívásra vonatkozó nyilatkozatukat, holott az illetők semmi érdeklődést sem tanúsítottak az eljárás iránt”⁴⁶³. Úgy vélem, hogy ha ez a szempont fontos lehetett a XIX. századi jogalkotónak, akkor még inkább annak kell tekintenünk ma, amikor a büntető ügyek ésszerű határidőn belüli elbírálásának követelménye az igazságszolgáltatással szembeni igényként fogalmazódott meg az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányának 6. cikkében, hazai jogunkban pedig az 1997. évi LVII. törvény 30. §-ának (1) bekezdésében, aminek egyre kevésbé tudunk

⁴⁶¹ IFKOVICS *i.m.* 3.

⁴⁶² *Uo.*

⁴⁶³ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* III/223.

megfelelni. Bárd Károly az igazságszolgáltatás egyes nyugat-európai országokban tapasztalható vontatott működésével összefüggésben 1987-ben még tényszerűen hivatkozhatott arra, hogy „a szocialista országok jogszolgáltatását ilyen gondok nem nyomasztják”⁴⁶⁴, amiről azonban ma már éppúgy nem beszélhetünk, mint a szocializmusról, hiszen napjainkban Magyarországgal szemben is a büntetőeljárások elhúzódása miatt érkezik a legtöbb panasz az Emberi Jogok Európai Bíróságához. Szóval szerintem érdemes erre is odafigyelnünk, midőn a sértetti jogok parttalan érvényesíthetőségének lehetőségeit fontolgatjuk a XXI. században.

7. 3. 3. A szabályozás rendszerének kérdése

Habony János⁴⁶⁵ és Horváth Géza⁴⁶⁶ Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kollégiumvezető, valamint Miszori László⁴⁶⁷ Pest megyei tanácselnök is kifogásolták a pótmagánvádas eljárás jelenlegi szabályozásának módját. Mindhárom vizsgálatot végző szerint az egy fejezetben belüli különjáráskénti szabályozás lenne célszerű, ami azt igazolja, hogy nem csupán a jogelmélet néhány képviselőjének álláspontjával támasztható alá az e kérdésben kifejtett véleményem, hanem gyakorlati igényként is felvetődött.

7. 3. 4. A vádindítvány elfogadásának kérdése

Több vizsgálati jelentés is érinti a vádindítvány elfogadási módjának kérdését, amelyek alapján az állapítható meg, hogy általános gyakorlatnak mondható az alakszerű határozat meghozatalának mellőzése, azonban eseti jelleggel több megyében is előfordultak ezzel ellentétes megoldások. Így pl. a Balassagyarmati Városi Bíróság B. 148/2007, a Keszthelyi Városi Bíróság B. 144/2006, a Nagykanizsai Városi Bíróság B. 816/2005 sz. ügyeiben alakszerű határozat meghozatalára került sor a vádindítvány elfogadása tárgyában, amelyek között pervezető jellegű, illetőleg fellebbezési jogot is biztosító, indokolt végzések egyaránt találhatók. A Pest Megyei Bíróság helyi bíróságain néhány ügyben került sor pervezető végzés meghozatalára⁴⁶⁸. Az is megállapítható, hogy a kollégiumvezetők többsége helyesnek tartja a vádindítvány

⁴⁶⁴ BÁRD *i.m.* 23.

⁴⁶⁵ HABONY *i.m.* 9-10.

⁴⁶⁶ HORVÁTH *i.m.* 1.

⁴⁶⁷ MISZORI *i.m.* 8.

⁴⁶⁸ MISZORI *i.m.* 2.

alakszerű határozat meghozatala nélküli elfogadásának gyakorlatát. Két kollégiumvezető azonban ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett, amelyeket érdemes részletesen megismernünk.

Felegyiné Szabó Ágnes szerint „zavaró, hogy bár a törvény szövege vádindítvány elfogadásáról szól, az adott terminológiai cselekvést, aktivitást kifejező megfogalmazás mellett sem kell a kialakultnak mondható gyakorlat és a LB 4/2007. BK. véleményének Be. 231. §-ához kapcsolódó két mondatos 1. pontja mellett még egy pervezető jellegű végzést sem hoznia a bíróságnak. Azért találok ezt képlékeny megoldásnak, mert a Be. 233. § (2) bekezdéséből kitűnően igen fontos jogosultság fűződik ehhez a momentumhoz, mármint a vádindítvány elfogadásához a terhelt részéről, nevezetesen a nyomozási iratok megismerésének lehetősége. Különös jelentőséggel bírhat ez akkor, amikor a pótmagánváddal érintett terhelt gyanúsítottkénti kihallgatására sem kerül sor – például abban az esetben, ha a pótmagánvádlói fellépés kiindulópontja az, amikor az ügyész vagy a felettes ügyész a sértettnek a feljelentését elutasító határozat elleni panaszát utasítja el, tehát nyilvánvalóan nem kerül sor a terhelt gyanúsítottkénti kihallgatására. Ebben a konkrét helyzetben a terhelt akár igen hosszú ideig tudomással sem bír arról, hogy netán potenciális terhelti helyzetben van, ami mintegy a nyomozati szakot átugorva egy csapásra vádlotti pozíciót eredményezhet számára a bíróság előtt a vádindítvány nem konkrétan, pontosan szabályozott elfogadásának időpontjában. Mindezt összevetve célszerűbbnek mutatkozik egyértelműbbé tenni az »elfogadás« időpontját, amelytől számítottan már igazán értelmet nyer a Be. 233. § (1) bekezdése is, összefüggésben a Be. 263. § (2) bekezdésében foglaltakkal. Ehhez képest a jelen helyzetben akkor tekinthető elfogadottként a pótmagánvádindítvány, ha nem elutasított. Mégpedig úgy, hogy nincs meghatározva, hogy az elutasítás tárgyában mennyi időn belül köteles dönteni a bíróság.”⁴⁶⁹

Ezt az álláspontot képviseli Ifkovics István is, aki szerint „nem mellőzhető – különösen azokban az esetekben, ahol a nyomozati eljárás során a gyanúsítottkénti kihallgatásra nem került sor – alakszerű elfogadó határozat meghozatala és a vádlott részére történő kézbesítése. A sértett a tárgyalási határnapra szóló idézésből már tudomást szerez arról,

⁴⁶⁹ FELEGYINÉ *i.m.* 3.

hogy a bíróság a vádindítványt befogadta, az iratokat ő már ismeri, illetőleg az ügyészségen megismerhette. A vádlott azonban az előbb említett esetekben nem is tudja, hogy folyt ellene eljárás, a bünygyi iratokat sem ismeri. Így amennyiben az irat megismerési jogával megfelelő határidőben nem tudott élni, ezt a bíróság részére nem biztosította, az első alkalommal kitűzött tárgyalás elnapolásához vezethet.”⁴⁷⁰

A magam részéről természetesen az idézett kisebbségi álláspontokkal értek egyet a már kifejtettek szerint [6.3.9.], hangsúlyozva a vádindítvány elfogadásának garanciális jelentőségét. Csupán megjegyzem, hogy Edvi Illés Károly szerint a Bp. 282. §-ának második bekezdése – amely korlátozott körben engedélyezte a közvetlen idézés indítványozását – azért helyeselhető, mert „nem volna méltányos megengedni, hogy vizsgálat után összegyűjtött újabb adatok nélkül a terhelt közvetlenül a nyilvános főtárgyalásra legyen idézhető”⁴⁷¹, amihez képest ma Magyarországon a perlekedő hajlamú elitelt nyilvánvalóan alaptalanul benyújtott vádindítványát elutasító végzésében három megyei bírósági tanácselnököt és három előadó bírót már I-VI. rendű vádlotként aposztrofálhat a bíróság.⁴⁷² Megjegyzem, hogy pl. Edvi Illés Károly azért a következtelenségért kritizálta a jogalkotót, mert a Bp. 540. §-ának negyedik bekezdésében a terheltre a „vádlott” megjelölést használta, noha „a járásbírói eljárásban sem vádhatározat, sem főtárgyalás elő nem fordul”⁴⁷³, miután a Bp. 13. §-ának második bekezdése szerint „vádlott az a terhelt, a ki ellen vádhatározat van hozva, vagy e nélkül főtárgyalás van elrendelve”. Egyszóval már csak a terminológiai tisztánlátás érdekében is indokolt lenne az elfogadás kérdésének korrekt rendezése. Ennek ellenére sem tudok viszont egyetérteni Spitz János Vas megyei kollégiumvezető álláspontjával, amely szerint „a befogadási és az ehhez kapcsolódó megalapozási procedúrát le kell választani a tárgyalásról és az egész eljárást két külön bíró irányítása alá kell helyezni. A befogadást ekként lehetne kiegészíteni a pótmagánvád megalapozottságára vonatkozó, előzetes tájékozódást lehetővé tevő korlátozott bizonyítással is.”⁴⁷⁴ A Bp. által ismert vizsgálatot és vád alá helyezési eljárást elegyítő elgondolás elvi problémájának azt tartom, hogy a vád megalapozottságának vizsgálatát

⁴⁷⁰ IFKOVICS *i.m.* 6.

⁴⁷¹ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* III/238.

⁴⁷² Csongrád Megyei Bíróság B. 520/2010/15.

⁴⁷³ BALOGH, ILLÉS, VARGHA *i.m.* III/278.

⁴⁷⁴ SPITZ *i.m.* 9.

előkészítő bizonyítás lefolytatásának bíróságra hártása ellentétes lenne a Be. 4. §-ának (1) bekezdésében megfogalmazott alapvető rendelkezéssel.

7. 3. 5. Az indokolási kötelezettség kérdése

A vizsgálati anyagok alapján az állapítható meg, hogy a Be. 230. § (2) bekezdésének második fordulata által előírt indokolási kötelezettség elmulasztása miatt viszonylag csekély számban került sor vádindítvány elutasítására, azonban elvétve a Fővárosban⁴⁷⁵, valamint Csongrád⁴⁷⁶, Győr-Moson-Sopron⁴⁷⁷, Heves⁴⁷⁸, Nógrád⁴⁷⁹, Szabolcs-Szatmár-Bereg⁴⁸⁰ és Veszprém⁴⁸¹ megyékben is előfordult. A mulasztás jellegéből következően ennek megnyilvánulási formáival nem tudunk bővebben foglalkozni, ezért csupán arra térek ki, hogy a szerencsétlen törvényi rendelkezés milyen sajátos problémát okozott Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Az egyik másodfokon felülbírált ügyben ugyanis a vádindítvány elutasításának „indoka az volt, hogy nem tartalmazta azokat az indokokat, amely alapján a pótmagánvádló a nyomozást megszüntető határozat ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozta. A másodfokú bíróság rögzítette, hogy a vádindítvány »semmilyen olyan körülményt, új tényt, bizonyítékot nem jelölt meg, amely a megszüntető határozat, illetőleg a panaszt elutasító határozat megállapítását cáfolná«, továbbá, hogy a »több, mint két évig tartó nyomozás eredményeként messzemenő alapossgal, részletességgel és kellő szakmai hozzáértéssel fejtette ki a vádhatóság, hogy miért nem állapítható meg a feljelentés szerinti bűncselekmény gyanúja«⁴⁸². Ez az álláspont nyilvánvalóan a pótmagánvád lényegének félreértésére utal, ami azonban a külön indokolási kötelezettség előírásának hiányában nem fordulhatott volna elő. S hogy a pótmagánvád természetétől idegen szabályozás beiktatása félreérthető lehet, azt jelzi az is, hogy Kelemenné Rác Katalin álláspontja szerint a vádindítvány indokolási kötelezettség elmulasztása miatti elutasítása esetén „csak arra lehet hagyatkozni, hogy megállapítják a tényt, hogy a pótmagánvádló nem hozott fel semmilyen új indokot, amire hivatkozással az eljárás lefolytatását kérte.”⁴⁸³

⁴⁷⁵ FRECH *i.m.* 3.

⁴⁷⁶ NÉMETH *i.m.* 9. és 15.

⁴⁷⁷ HABONY *i.m.* 5.

⁴⁷⁸ KELEMENNÉ *i.m.* 6.

⁴⁷⁹ KOVÁCS István *i.m.* 5.

⁴⁸⁰ HORVÁTH *i.m.* 7.

⁴⁸¹ KAHLER *i.m.* 3.

⁴⁸² HORVÁTH *i.m.* 7.

⁴⁸³ KELEMENNÉ *i.m.* 6.

Azt már láttuk, hogy e sajátos indokolási kötelezettség előírására a jogalkotó szándéka szerint nem öncélúan, hanem az „ártatlan emberek” meghurcolásának, illetőleg a bíróságok „értelmetlen eljárások” lefolytatására kényszerítésének megakadályozása céljából került sor [4. 2. 2.]. Azt viszont a továbbiakból fogjuk látni, hogy ennek a célnak az elérésére ez a rendelkezés nem alkalmas [8. 4. 1.]. Ezért megítélésem szerint a kitűntetett cél elérésének alkalmasabb eszköze lehetne a Be. 6. §-ának (3) bekezdésében felsorolt büntethetőségi akadályok önálló elutasítási okká minősítése, valamint az alaptalan vádindítvány benyújtásához fűződő anyagi konzekvenciák következetesebb érvényesítése. A hatályos szabályozás 344. §-ának (1) bekezdése szerint ugyanis a vádlott felementése vagy az eljárás megszüntetése esetén a pótmagánvádlónak csupán a 74. § (1) bekezdésében meghatározott bűnügyi költségnek a fellépése után keletkezett részét kell viselnie. Ebbe azonban csak a kirendelt védő készkiadása és díja tartozik bele, a meghatalmazott védőé viszont nem, amiből következően az ilyen költséget a vádlottnak kell viselnie, miközben az ügyész általi vádképviselőlet esetén a Be. 339. §-ának (3) bekezdése értelmében ezt az állam megtéríti a 26/2003. (VII. 1.) IM-BM-PM együttes rendeletben meghatározott mértékben.

8. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI HELYZETKÉP

8. 1. A megyei vizsgálat keretei és indítékai

A vizsgálat az elsőfokú eljárásokra terjedt ki és a 2003. július 1. napjától 2010. június 30. napjáig terjedő 7 évet fogta át, amely időszakon belül az ügyérkezés alakulását a megye bíróságain vezetett lajstromok, a pótmagánvádas eljárások jellemzőit pedig a jogerősen befejezett ügyek – kutatásom idején irattárban található – iratai alapján tekintettem át. Ennek eredményeként összesen 186 ügy vizsgálatát végeztem el, ami a teljes pótmagánvádas ügyérkezés 80 –, illetőleg a befejezés 90 százalékának megfelelő ügymennyiséget jelent. [A vizsgálat ügyek ügyszám szerinti felsorolását a X. számú melléklet tartalmazza.] Ezért úgy vélem, hogy az általam végzett vizsgálat keretei szavatolják az annak eredménye alapján tehető megállapítások, illetőleg levonható következtetések megalapozottságát, aminek biztosíthatósága nélkül nem sok értelme lett volna a kutatómunkámnak. Ennek a pótmagánvadás ismételt bevezetése óta eltelt időszak egészére kiterjedő elvégzését indokolta emellett annak az [ítélkezési tapasztalataimon alapuló] előzetes feltételezése, hogy a 2006. évi LI. törvény cezúráját jelentett a jogintézmény alkalmazásának gyakorlatában, amiről a 2007–2008. éveket érintő országos vizsgálat semmiféle információval nem szolgálhat a jogalkotó számára. Ezekon kívül az átfogó kutatásra ösztönzött az a kérdés is, hogy vajon milyen szinten áll a XXI. századi jogalkalmazók jogi kultúrája, aminek a lemérésére megítélésem szerint keresve sem lehetne jobb lehetőséget találni annál mint egy „új” jogintézmény bevezetése kapcsán felmerülő olyan problémák vizsgálatát, amelyeknek a megoldása a rutinszerű jogalkalmazás képességét meghaladó követelményeket támaszt velünk szemben, már csak azért is, mert Kende Péter szerint „az ügyek rutinírozása”⁴⁸⁴ jelenti ma az ítélkezés egyik legnagyobb problémáját, miközben érdektelen a bíraskodás szakmai színvonala.⁴⁸⁵ Ez a kérdés természetesen alapvetően nem jogszociológiai, hanem eljárásjogi szempontból érdekelt, de azért a kutatási matéria előbbi aspektusát sem hanyagoltam el egészen, mivel megítélésem szerint ez is hozzásegíthet bennünket a tárgyalt jogintézményről alkotott képünk kiteljesedéséhez.

⁴⁸⁴ KENDE Péter, Védtelen igazság – Röpirat bíróról, ítéletekről, Hibiszkusz Könyvkiadó, 2007, 30.

⁴⁸⁵ *Uo.* 31.

8. 2. A pótmagánvadás ügyek jellemzői

8. 2. 1. Az ügyérkezés alakulása

A vizsgált időszakban vádindítvány alapján indult elsőfokú büntetőügyek számának alakulását a következő [ld. 11. sz.] táblázat tartalmazza.

BÍRÓSÁG	ÉV								ÖSSZESEN
	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	
Megyei elsőfok	0	1	3	2	2	6	7	4	25
Nyíregyháza	0	20	25	22	20	22	25	17	151
Fehérgyarmat	0	0	3	0	1	0	0	0	4
Kisvárd	0	5	7	2	3	2	1	3	23
Mátészalka	0	0	0	3	2	3	4	1	13
Nyírbátor	0	1	3	2	1	1	2	1	11
Vásárosnamény	0	0	2	2	0	1	0	0	5
Összesen	0	27	43	33	29	35	39	26	232

11. sz. táblázat

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye bíróságaira 2003. július 1. és 2010. június 30. napja között érkezett pótmagánvadás ügyek száma

A táblázat adatai alapján a következő nyilvánvaló összefüggéseket tartom kiemelendőnek: 1/ Nyíregyháza mellett a többi városi bíróság pótmagánvadás ügyérkezése úgyszólván elenyészőnek tekinthető, ami az arányokat tekintve azt jelenti, hogy a vizsgált ügymennyiségnek összesen csupán 24 százaléka érkezett az 5 kisebb ügyforgalmú bíróságra, míg a székhelyi bíróság ügyeinek aránya 65 százaléknak felel meg. Ez szignifikáns különbséget jelent, hiszen nem magyarázható pusztán a székhelyi, valamint a többi városi bíróság ügyforgalma közötti nagyságrendi eltérésekkel, mivel ennek arányait jóval meghaladó differencia állapítható meg. Ebből következően a jellemző különbségre megítélésem szerint egyrészt a városi bíróságok ügyérkezésének eltérő összetétele ad magyarázatot, hiszen a Be. 17. §-ának (5)–(6) bekezdései szerint a közlekedési –, illetőleg [főszabályként] a gazdasági bűncselekmények esetén a vizsgált időszakban a székhelyi városi bíróság kizárólagos illetékességgel rendelkezett, ráadásul – központi gazdasági szerepére tekintettel – a gazdálkodás körében elkövetett nagyobb volumenű vagyon elleni bűncselekmények elbírálása is többnyire a Nyíregyházi Városi Bíróság illetékességi körébe tartozik, aminek a jelentősége a pótmagánvadás ügyek összetételének további vizsgálata során válik nyilvánvalóvá. 2/ Az is látható, hogy a pótmagánvadás ügyek érkezése minden bíróság esetében viszonylag kiegyensúlyozottnak ítéelhető. Ez megítélésem szerint prognosztikus ténynek is tekinthető, mert azt jelzi, hogy ebben számottevő változásra a jövőben sem kell számítanunk. E prognózisban azonban természetesen csak a szabályozás változatlansága

esetén bízhatunk meg, amire a magam részéről persze nem számítok, mert különben értekezésem megírására sem vállalkoztam volna ebben a témakörben. 3/ Az általam lényegesnek tartott további számszaki összefüggést ugyanis éppen abban látom felismerhetőnek, hogy 2007-től kezdődően folyamatosan emelkedik a pótmagánvádas ügyek száma, hiszen azt megelőzően 103, azóta pedig 129 vádindítvány benyújtására került sor azonos terminuson belül, ami 25 százalékos növekedést jelent, s ezt a Nyíregyházi Városi Bíróság és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság esetében tendenciának tekinthetjük⁴⁸⁶, amelyről úgy vélem, hogy csak a 2006. július 1-én hatályba lépett 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett módosításokkal magyarázható, mivel más változás hatásának lehetőségével nem számolhatunk, vagyis minden más okot kizárhatunk. Ez szerintem önmagában is jelzi a jogalkotó felelősségének mértékét abban, hogy miként működik az igazságszolgáltatás, amelynek törvényi keretei a jogalkalmazó szakmai és morális felelősségének dimenzióját is meghatározzák.

8. 2. 2. A pótmagánvádlók fellépéséhez vezető okok

A jogintézmény alkalmazhatóságának, illetőleg a szabályozásának módosítására vonatkozó javaslataim megalapozottságának megítélése szempontjából egyaránt jelentősége van annak, hogy a gyakorlatban a sértettek milyen okok miatt élnek a pótmagánvadás lehetőségével, amire tekintettel a vizsgált ügyeket ilyen szempontból is feldolgoztam, amelynek eredményét a következő [ld. 12. sz.] táblázat tartalmazza.

Bíróság	Be. 53. § (1)						Összesen
	a/I. ford.	a/II. ford.	b/	c/	d/	e/	
Megye	5	14	0	0	0	0	19
Nyíregyháza	21	89	0	0	4	0	114
Fehérgyarmat	0	4	0	0	0	0	4
Kisvárd	8	15	0	0	0	0	23
Mátészalka	3	8	0	0	0	0	11
Nyírbátor	0	10	0	0	0	0	10
Vásárosnamény	1	4	0	0	0	0	5
Összesen	38	144	0	0	4	0	186

12. sz. táblázat

A pótmagánvádlók fellépéséhez vezető okok a 2003. július 1. és 2010. június 30. napja között befejezett ügyekben

⁴⁸⁶ 2010 második felében a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróságra 3, a Nyíregyházi Városi Bíróságra pedig 11 további pótmagánvádas ügy érkezett.

A táblázat szerintem önmagáért beszél, ennek ellenére hozzáfűznék néhány megjegyzést az adataihoz: Kutatásom egyik legjelentősebb eredményének annak megállapítását tartom, hogy 7 év alatt összesen 4 olyan eset fordult elő a megyében, amikor nem a Be. 53. § (1) bekezdésének a/ pontjában meghatározott okból lépett fel a sértett pótmagánvádlóként, amelyek külön is megérdemelnek némi figyelmet. Két ügyben ugyanazon önkormányzati képviselő terjesztett elő magánindítványt becsületsértés vétsége miatt: Egyik esetben az önkormányzat jegyzője ellen, mert az a neki írott levelében dehonesztáló megjegyzéseket tett a feljelentő fogalmazási és logikai készségére vonatkozóan, kétségbe vonva az általa hivatkozott római jogelvek lényegének megértését is⁴⁸⁷. A másik ügyben a község polgármestere és egy önkormányzati képviselő volt a feljelentett, akik a magánindítvány szerint a képviselőtestületi ülésen a feljelentő beszámítási képességének kérdését feszegető kijelentéseket tettek⁴⁸⁸. A városi bíróság az iratokat mindkét ügyben megküldte a „vád képviselőjére jogosult” ügyészségnek a Be. 52. §-ának (4) bekezdésére hivatkozással. Az első esetben az ügyész a feljelentést a Be. 174. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján elutasította, az utóbbi ügyben pedig „nem vette át” [?!] a vád képviselőjét, aminek következtében a sértett mindkét ügyben pótmagánvádlóként lépett fel.⁴⁸⁹ Az első ügyben a bíróság nyilvánvalóan nem észlelte a törvényi tényállási elem hiányát, amire tekintettel a Be. 501. §-ának (2) bekezdése szerint a 267. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján az eljárást meg kellett volna szüntetni a 6. § (3) bekezdésének a/ pontjában foglaltakra figyelemmel, vagyis ebben az esetben a „véleményeltérés” a szakszerűtlen bírói eljárás eredménye volt. A másik ügyben viszont az ügyész eljárásának szakszerűségét kell megkérdőjelezni.

Az országgyűlési választást megelőző kampány során 2002. április 19-én terjesztett szórólap tartalmára tekintettel a Btk. 179. § (2) bekezdésének a/-b/ pontjaiba ütköző rágalmozás vétsége miatt előterjesztett magánindítvány alapján indult következő ügy kétszer járta meg az ügyészséget. Előbb azért, mert a bíróság a hivatali visszaélés büntetettét is megállapíthatónak látta amiatt, hogy a szórólapon a képviselőjelölt feljelentett az akkori megyei közgyűlési tisztségét is feltüntette a neve mellett.⁴⁹⁰ Az erre tekintettel elrendelt nyomozás bűncselekmény hiányában történt megszüntetése miatt az

⁴⁸⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 738/2004.

⁴⁸⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 684/2004.

⁴⁸⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2239/2004, B. 2383/2004.

⁴⁹⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1346/2002.

ügyész az iratokat megküldte a bíróságnak a magánvádas eljárás lefolytatása céljából. A városi bíróság azonban másodszor is megküldte az iratokat az ügyészségnek, immár a Be. 52. §-ának (4) bekezdésére hivatkozással, miután a két feljelentő is a megyei közgyűlés tagja volt 2002 áprilisában, vagyis hivatalos személyek voltak.⁴⁹¹ Az ügyész, más lehetőség hiányában, elrendelte a nyomozás továbbfolytatását, majd megszüntette azt bűncselekmény hiányában. Az emiatti panaszának elutasítását követően lépett fel az egyik sértett pótmagánvádlóként, aminek az lett az eredménye, hogy a városi bíróság elutasította a vádindítványát ténybeli és jogi alapjának nyilvánvaló hiányára hivatkozással.⁴⁹² Történetesen ugyanaz a bíró, aki előtte közvadra üldözendő bűncselekményt látott megállapíthatónak, amiből akár azt a következtetést is levonhatnánk, hogy talán tévedett a jogalkotó, amikor a büntetőeljárás önálló vélemény alkotására képes tényezőjének tekintette a bírót. Ez persze elhamarkodott következtetés lenne, de megítélésem szerint mindenképpen elgondolkodtató jelenségnek tekinthető az ilyen bírói magatartás, amelynek eredményeként a bírósági statisztika úgy könyvelt el 3 ügyviteli befejezést, hogy közben tulajdonképpen nem történt semmi érdemleges az ügyben, ha eltekintünk a feljelentéstől az utolsó „befejezésig” eltelt 3 év elmúltától. Lényegében ugyanez mondható a védekezésre képtelen személlyel szemben elkövetett könnyű testi sértés büntetnének megállapíthatóságára tekintettel az ügyészségnek megküldött, majd az erre tekintettel elrendelt nyomozás megszüntetését követően benyújtott vádindítvány alapján indult negyedik ügyben hozott elutasító végzés kapcsán is.⁴⁹³

Mindebből azonban mégsem azt a következtetést tartom levonhatónak, hogy a véleményeltérés esetére vonatkozóan indokolatlanul került sor a sértett pótmagánvádlókénti fellépésének megengedésére, mivel meggyőződésem szerint jól működő igazságszolgáltatás csak a bírói autonómiára alapozható, s ha ezt elismerjük és legalább távlati célként elfogadjuk, akkor az adminisztratív megoldásokat az önálló ítéletalkotás elé helyező bírói mentalitást tükröző néhány ügy alapján nem a jogintézményt, hanem a bírót minősítjük érdemének megfelelően. A vádképviselőlet átvételének a Be. 53. § (1) bekezdésének b/-c/ és e/ pontjai által megengedett eseteire viszont az ország egyik kifejezetten nagy „ügyforgalmú” megyéjében a 7 év alatt

⁴⁹¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2381/2003.

⁴⁹² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 606/2005.

⁴⁹³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1315/2005.

befejezett 186 pótmagánvádas ügy között egyetlen gyakorlati példát sem találhatunk, ami alátámasztja az e körben korábban kifejtett elvi aggályaim megalapozottságát.

8. 2. 3. Az ügyek összetétele és sajátosságai

A pótmagánvádas ügyek tárgyát képező bűncselekményekre vonatkozó megállapításaimat [terjedelme miatt] a XI. számú mellékletként csatolt táblázat tartalmazza. Eszerint az általam vizsgált ügyekben 158 bűncselekmény miatt került sor vádindítvány benyújtására. Ezek fele vagyon elleni bűncselekmény, amelyeknek aránya összességében nem tér el a közvádas ügyekben megállapítható részesedésüktől. A vagyon elleni bűncselekmények struktúrájában viszont szignifikáns eltérés figyelhető meg a közvádas és a pótmagánvádas ügyek között, ami abban mutatkozik meg, hogy míg az előbbi körben a lopásnak van domináns jelentősége, addig az utóbbiaknál a sikkasztásnak és a csalásnak van ilyen súlya. Ennek megítélésem szerint az a kézenfekvő magyarázata, hogy a leggyakrabban elkövetett lopás miatt indult nyomozások megszüntetésére jellemzően az elkövető[k] kilétének megállapíthatatlansága miatt kerül sor, amiből következően ilyen esetben a sértettek gyakorlatilag nem léphetnek fel pótmagánvádlóként, hiszen ehhez nevesíteniük kellene a tettest a bűncselekmény általa történt elkövetését alátámasztó bizonyítási eszközök megjelölése mellett. Ezért e bűncselekmény esetében a pótmagánvádnak csupán olyankor van gyakorlati jelentősége, amikor az ügyész kétségesnek tartja a gyanúsított általi elkövetés bizonyíthatóságát, míg a sértett szubjektív meggyőződése szerint csak az lehet az elkövető. Ez történt pl. abban az ügyben, amelyben az egyedül élő és alkoholproblémáival összefüggő korlátozott cselekvőképessége miatt gondnokság alatt álló sértett gondnokaként eljáró testvére – az ismeretlen tettes ellen tett feljelentése alapján indult nyomozásnak a Be. 190. § (1) bekezdésének b/ pontján alapuló megszüntetését követően – azért nyújtott be – jogi képviselője útján – vádindítványt, mert az abban foglaltak szerint a pontos személyi adatokkal is megjelölt Zs... G... a 2008. június 23-30. napja közötti időszakban kb. 700.000 forint értékű gazdasági felszerelést jogtalanul eltulajdonított a gyakran beszámíthatatlan fivéréától és azokat egy szintén konkrétan megnevezett gazdasági társaságnak értékesítette 2009. június 30. és július 10. napja között.⁴⁹⁴

⁴⁹⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 452/2009.

Ezzel szemben sikkasztás esetében a potenciális elkövető személye a legritkább esetben lehet kérdéses, ami a gazdálkodással összefüggésben a sértett által elkövetettnek tartott csalást illetően is elmondható, így ebben a bűncselekményi körben tipikusan a valamilyen szinten többnyire tisztázott tények jogi értékelése tekintetében tér el egymástól az ügyész és a sértett álláspontja, ami jellemzően vádindítvány benyújtásához vezet, miután ezek többnyire milliós nagyságrendű vagyoni érdekeket érintenek. Ebből következően a sértettek – érthető módon – igyekeznek a polgári jogi követelésük teljesüléséhez az e jogág által nyújtott kilátásoknál jobb eredménnyel kecsegtető eszköznek tekinthető büntetőjogi igényérvényesítés lehetőségével élni. Ezért nem tartom meglepőnek azt, hogy ebben a bűncselekményi körben kiugróan magas a pótmagánvádlóként fellépő sértettek között a gazdasági társaságok aránya⁴⁹⁵, ami tényszerű magyarázattal szolgálhat arra a kérdésre is, hogy a sikkasztás és a csalás miatti vádindítványok 78 százaléka miért a székhelyi városi bíróságnál került benyújtásra.

Emellett azonban megállapítható az is, hogy a Nyíregyházi Városi Bíróság sikkasztás és csalás miatti pótmagánvádas ügyérkezésének 17 százalékát az ugyanazon ügyvéd által képviselt két gépjármű finanszírozással foglalkozó gazdasági társaság pótmagánvádlóként történt fellépése eredményezte.⁴⁹⁶ Ez persze a törvény által biztosított joga a bűncselekmény sértettjének, amennyiben ilyennek az áldozatává válik, aminek a megítélése természetesen jogi értékelés kérdése, amelynek eredményeként akár annak a megállapítására is sor kerülhet, hogy nem követtek el a sérelmére bűncselekményt vagy legalábbis nem bizonyítható ennek elkövetése. Ez önmagában véve nyilván nem eredményezheti a magát sértettnek tekintő személy hamis vád miatti felelősségre vonását. Más megítélés alá esik azonban véleményem szerint az olyan eset, amikor annak ismeretében kerül sor a vádindítvány benyújtására, hogy az annak tárgyát képező cselekmény ugyan nem bűncselekmény, de ennek képzetét keltve esetleg „ösztönözni” lehet a „vádlottat” az önkéntes teljesítésre.

⁴⁹⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 660/2004, B. 391/2005, B. 700/2005, B. 14/2006, B. 1122/2002, B. 1906/2006, B. 976/2008, B. 1652/2008, B. 248/2009, B. 529/2010.

⁴⁹⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2256/2004, B. 1162/2008, B. 2086/2008.

A szóban forgó ügyek körében ugyanis ez a mentalitás ténszerűen megállapítható, miután ezek az eljárás megszüntetésével zárultak vádelejtés miatt, amelynek tipikus indoka a következő volt: „A rendelkezésre álló adatok alapján a vádlott büntetőjogi felelősségre vonásának a sikkasztás büntetettében álláspontunk szerint nincs helye.”⁴⁹⁷ Ez a bejelentés már csak azért is érdekes, mert ekkor semmivel nem állhatott több adat a pótmagánvádló, illetve a jogi képviselő rendelkezésére, mint a vádindítvány benyújtásakor. Megjegyzem, hogy ugyanezen jogi képviselő ugyanilyen módon járt el a 3 hitelsértés vétsége miatt indult pótmagánvádas ügyben is.⁴⁹⁸ Mindez elég nyilvánvalóvá teszi, hogy ezekben az ügyekben a büntetőjogi igény érvényesítéséhez fűződő érdeknek másodlagos jelentősége lehetett a vádindítvány benyújtásának motívumai között. Az ilyen magatartás értékelését értelemszerűen nem befolyásolhatja az a körülmény sem, hogy a szóban levő 6 ügyben a bíróság elfogadta a vádindítványt, mivel ez csupán a formai követelmények vizsgálatának pozitív eredményét jelenti, az ügy érdemi elbírálását jelentő megszüntetés tárgyában való határozat meghozatala pedig eljárásjogi szempontból kockázatos vállalkozás lett volna a bírók részéről a tárgyalás előkészítése során.

Az előbbieken jelzett körülményekre is figyelemmel a tipikus pótmagánvádas ügyek a következők szerint csoportosíthatók: 1/ A legszélesebb kört azoknak az ügyeknek a csoportja képezi, amelyekben szerződésen alapuló gazdasági kapcsolattal összefüggésben a sértett szerint elkövetett vagyon elleni bűncselekmény miatt került sor a vádindítvány benyújtására, ami 13 százalékos aránynak felel meg.⁴⁹⁹ 2/ Számarányát tekintve a gazdasági tevékenység körén kívül eső szerződéses kapcsolatokkal összefüggésben kezdeményezett eljárások képezik a pótmagánvádas ügyek egy másik jelentős csoportját 6 százalékos részesedéssel⁵⁰⁰, amelyek alapját az ugyanazon jogi képviselő által két pénzügyi szolgáltató nevében benyújtott vádindítványok képezték. 3/ Arányukat tekintve nagyjából hasonló jelentőségű csoportot jelentenek a közlekedési bűncselekmények miatt indított ügyek.⁵⁰¹ 4/ Egyértelműen meghatározható még

⁴⁹⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1162/2008/24.

⁴⁹⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1693/2207, B. 1319/2008, B. 2173/2008.

⁴⁹⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 660/2004, B. 1715/2004, B. 98/2005, B. 700/2005, B. 2034/2005, B. 14/2006, B. 781/2006, B. 1906/2006, B. 2069/2006, B. 1652/2008, B. 248/2009, B. 2348/2009, B. 2529/2010.

⁵⁰⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2256/2004, B. 1693/2007, B. 1162/2008, B. 1319/2008, B. 2086/2008, B. 2173/2008.

⁵⁰¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 452/2004, B. 2653/2004, B. 1074/2005, B. 1706/2005, B. 1550/2006, B. 930/2007, B. 1453/2007.

azoknak az ügyeknek a csoportja, a melyeknek alapját a helyi politizálásban gyökerező konfliktusok képezték.⁵⁰²

Ezeken kívül a vizsgált ügyeket más szempontból nem tartom tipizálhatónak, amennyiben nem tekintjük ilyen ismérveknek a büntetőeljárások nyilvánvalóan megállapítható családi konfliktusban gyökerező kezdeményezését, amelyeknek indítéka azonban éppúgy vegyes képet mutat, mint a pótmagánvád tárgyát képező bűncselekmények jellege, vagyis az egyedüli közös vonásukat a pótmagánvádló és a megvádolt személy közötti hozzátartozói [házastársi, élettársi, unokatestvéri⁵⁰³] kapcsolat jelenti.

8. 2. 4. A pótmagánvádlók jellemzői

A közvádas eljárásokban jogszociológiai szempontból indifferens vádlótól eltérően a pótmagánvádas ügyekről, s ezáltal magáról a jogintézményről alkotható képünk teljességéhez megítélésem szerint az is hozzátartozik, hogy legalább érintőlegesen szót ejtsünk a pótmagánvádlóról is, aki nem hivatásszerűen és nem számára elvont célok elérése, hanem egyéni érdekeinek érvényesítése miatt vállalkozik vádemelésre. Ez a körülmény szükségképpen involválja a magánvádlóra vonatkozó ismereteink felhasználhatóságát, hiszen szociológiai szempontból a kétféle [fő-, illetőleg pót-] magánvádló között nem lehet különbséget tenni. A magánvád eme két létező formája tehát csak processzuális szempontból különböztethető meg egymástól, aminek a nyilvánvaló jelentősége a pótmagánvádas ügyek összetételének tükrében mutatkozik meg, hiszen jellemzően azok jellegéből következően is megállapíthatónak látszik a büntető igény érvényesítésének egyéni jogsérelemből fakadó motivációja. Ehhez képest a pótmagánvádas ügyek sajátosságát a pótmagánvádlóként fellépő jogi személyek⁵⁰⁴ arányának a magánvádas ügyekhez képest megállapítható felülreprezentáltsága jelenti.

⁵⁰² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2239/2004, B. 3383/2004, B. 606/2005, B. 932/2006.

⁵⁰³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 353/2004, B. 280/2005, B. 1200/2005, B. 2113/2009.

⁵⁰⁴ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 201/2006, B. 239/2006, Nyíregyházi Városi Bíróság B. 267/2004, B. 660/2004, B. 1715/2004, B. 2256/2004, B. 98/2005, B. 700/2005, B. 2034/2005, B. 14/2006, B. 781/2006, B. 1906/2006, B. 2069/2006, B. 1693/2007, B. 1162/2008, B. 1319/2008, B. 1652/2008, B. 2086/2008, B. 2173/2008, B. 248/2009, B. 2348/2009, B. 2529/2010, Fehérgyarmati Városi Bíróság B. 84/2005, Kisvárdai Városi Bíróság B. 505/2004, Mátészalkai Városi Bíróság B. 70/2007, B. 411/2009, Nyírbátori Városi Bíróság B. 43/2004, B. 285/2005.

Ettől eltekintve más sajátosságok nem mutatkoztak az általam vizsgált ügyekben a pótmagánvádlók szociológiájának feltérképezése terén. Ehhez képest, a hatályos szabályozásra tekintettel, a pótmagánvádlók kiléte legfeljebb annyiban érdemelhet figyelmet, hogy vajon milyen arányban rendelkeznek jogi szakvizsgával. Ez mindössze 2 ügyben volt megállapítható.⁵⁰⁵ Egy további ügy iratai alapján pedig nem lehetett megállapítani, hogy a jogász végzettségű pótmagánvádló rendelkezett-e jogi szakvizsgával, miután ezt a bíróság felhívására nem igazolta.⁵⁰⁶ A jogi szakvizsgával rendelkező pótmagánvádlók fellépése tehát gyakorlatilag elenyésző számúnak tekinthető ügyben fordult elő, amire tekintettel megítélésem szerint praktikusán sem igazolható az ügyvédi kar számára biztosítani kívánt kedvezmény indokoltsága.

8. 2. 5. A vádlottak jellemzői

A vádlottakat illetően egyrészt a számuk, másrészt foglalkozásuk szempontból vizsgáltam a pótmagánvádas ügyeket. A vádlottak számára vonatkozó megállapításaimat a következő [ld. 13. sz.] táblázat tartalmazza.

Bíróság	Vádlottak száma						Összesen
	1	2	3	4	5	15	
Megye	14	4	0	1	0	0	19
Nyíregyháza	99	11	1	3	0	0	114
Fehérgyarmat	3	1	0	0	0	0	4
Kisvárd	18	0	3	0	1	1	23
Mátészalka	10	1	0	0	0	0	11
Nyírbátor	6	4	0	0	0	0	10
Vásárosnamény	3	1	0	0	1	0	5
Összesen	153	22	4	4	2	1	186

13. sz. táblázat

A vizsgált ügyek összetétele a vádlottak száma szempontjából

A táblázatból láthatóan az ügyek túlnyomó része, összességében 82 százaléka 1 vádlott ellen indult, míg a kettőnél több személlyel szemben folyamatban volt eljárások száma elhanyagolható, amiből következően ilyen szempontból átlagos nehézségű ügyekről

⁵⁰⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1321/2007, B. 1134/2008.

⁵⁰⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1771/2005.

beszélhetünk. Ebből a szempontból egyetlen kirívó eset fordult elő, amikor a volt községi polgármester összesen 15 személy: a korábbi helyi önkormányzati képviselők, valamint bizottsági tagok ellen nyújtott be vádindítványt a választási kampány során terjesztett szórólappal elkövetett rágalmozás vétsége miatt. Az ügy másik sajátossága, hogy a vádindítvány nem tartalmazza a megvádoltak személyi adatait. A városi bíróság álláspontja szerint azonban „a vádlottak személyi azonossága kétséget kizáróan meghatározható abból, hogy az előző választási ciklusban K...n képviselő-testületi tagként, valamint külsős bizottsági tagként tevékenykedtek”⁵⁰⁷, így nem emiatt, hanem a törvényes vád hiányában került sor a vádindítvány elutasítására.

A vádlottak foglalkozására vonatkozó vizsgálódásaim eredményeként pedig arra a megállapításra lehetett jutni, hogy egyedül a rendőrök tekinthetők felülreprezentáltnak, mivel összesen 7 ügyben került sor velük szemben vádindítvány benyújtására.⁵⁰⁸ Ebből azonban semmiféle következtetést nem mernék levonni, már csak azért sem, mert ezek a vádindítványok minden esetben elutasításra kerültek. Egyébként pedig az állapítható meg, hogy csupán polgármesterekkel⁵⁰⁹ szemben indult még nagyobb számú büntetőügy, míg 2 ügyben bírósági végrehajtó ellen nyújtottak be vádindítványt⁵¹⁰, a társadalmi szerepe szempontjából jelentős egyéb foglalkozásokat – mint pl. orvos⁵¹¹, tanár⁵¹², ügyvéd⁵¹³, igazságügyi szakértő⁵¹⁴ – csupán 1-1 ügy reprezentálja, vagyis nem állítható, hogy lenne olyan jog- vagy életviszony, amely átlagon felül eredményezne pótmagánvádas ügyeket a rendvédelmi szervek és a polgármesterek tevékenységétől eltekintve.

Elhanyagolható számuk ellenére is külön megemlítenédnek tartom azt a két ügyet, amelyben jogi személlyel szemben került sor vádindítvány benyújtására, mindkét esetben egy-egy közszolgáltatást nyújtó gazdasági társaság ellen.⁵¹⁵ Az egyik ügyben benyújtott vádindítvány elintézésének eredménye nem volt megállapítható, mivel azt a városi

⁵⁰⁷ Kisvárdai Városi Bíróság B. 1418/2007.

⁵⁰⁸ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 576/2008, B. 747/2008, B. 508/2008, Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2417/2004, B. 1949/2005, B. 962/2006, B. 885/2009.

⁵⁰⁹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 173/2004, B. 61/2008, Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2383/2004, B. 932/2006, Kisvárdai Városi Bíróság B. 457/2007.

⁵¹⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1785/2007, B. 1650/2009.

⁵¹¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1550/2005.

⁵¹² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1315/2005.

⁵¹³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 216/2007.

⁵¹⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 841/2007.

⁵¹⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1419/2004, B. 650/2009.

bíróság illetékességi okból más megyébe tette át.⁵¹⁶ A másik esetben viszont a városi bíróság megvizsgálta a vádindítványt és a Be. 231. § (2) bekezdés b/-d/ pontjainak felhívásával elutasította azt⁵¹⁷, aminek az érdemi helyessége nem vitatható, csupán az hiányolható, hogy sem az első-, sem a másodfokú bíróságnak⁵¹⁸ nem tűnt fel a jogi személlyel szembeni vádindítvány benyújtásának kizártsága, aminek felismerése esetén egymondatos indokolással elintézhető lett volna az ügy, az összesen közel 4 oldal terjedelmű két határozathoz képest.

Végezetül még egy konkrét ügyet tartok kiemelendőnek, miután tipikusan arról az esetről van szó, amikor az ember nem igazán tudja eldönteni, hogy sírjon-e vagy nevéssen jelenkori jogi kultúránk eme „gyöngyszeme” láttán. Ebben az esetben ugyanis a jó nevű fővárosi ügyvédi iroda jogi képviselőként eljárta tagja a közúti baleset következtében elhalálozott gépkocsivezető ellen indított nyomozás megszüntetését követően a balesettel érintett másik gépkocsi vezetőjével szemben nyújtott be vádindítványt az annak során megsérült személyek nevében, magánfelkérésre készített igazságügyi gépjárműszakértői szakvéleményt is produkálva.⁵¹⁹ Mindezt a jogi képviselő – másodfokú eljárást követően előterjesztett – eredménytelen felülvizsgálati indítványa tetőzte be.⁵²⁰

8. 3. A pótmagánvádas eljárások jellemzői

8. 3. 1. Az eljárások befejezési módjának statisztikai adatai

Az ügyek elintézési módjára vonatkozó megállapításaim eredményét a következő [ld. 14. sz.] táblázatban foglalom össze, amelyben a vádindítványok elutasításának jogcímére vonatkozó adatokat a Be. 231. §-ának (2) bekezdése szerinti tematikát követve taglalom.

⁵¹⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1419/2004.

⁵¹⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 650/2009.

⁵¹⁸ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bkf. 411/2009/2.

⁵¹⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1550/2006.

⁵²⁰ Legfelsőbb Bíróság Bfv. II. 488/2007/2.

Bíróság	Elutasítás jogcíme [Be. 231. § (2)]				Befejezés módja			
	a/	b/	c/	d/	elítélés	fel-mentés	meg-szüntetés	egyéb módon
Megye	2	5	1	10	0	1	0	0
Nyír-egyháza-	4	18	5	43	6	14	13	11
Fehér-gyarmat	0	1	0	2	0	0	0	1
Kisvárdai	2	6	1	3	1	2	2	6
Máté-szalkai	2	3	0	2	0	2	1	1
Nyírbátori	0	1	0	5	0	3	0	1
Vásárosnaményi	0	1	0	1	0	1	0	2
Összesen	10	35	7	66	7	23	16	22

14. sz. táblázat
Az ügyek elintézésnek módja

A táblázat adatainak megalapozott értékeléséhez szükségesnek tartam külön kiemelni a következőkben részletezendőket.

8. 3. 2. Az elutasítási okok alakulásának magyarázata

8. 3. 2. 1. Elkésett benyújtás

Az látható, hogy ilyen okból elenyésző számban, arányát tekintve az összes eset 8 százalékában került sor a vádindítvány elutasítására, ebből a szempontból tehát kiegyensúlyozottnak tekinthető a jogintézmény alkalmazásának gyakorlata. Ez azonban nem jelenti azt, hogy eseti jellegű hibák ne fordultak volna elő a bírósági ügyintézés során, amelyek közül egyet tartok kiemelendőnek az eljárási szabálysértések súlyosságára és következményére tekintettel: A bíróság a halálos közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt a beleset során elhalálozott sértett anyja által, meghatalmazott jog képviselője útján, a nyomozásnak a Be. 190. § (1) bekezdésének b/ pontján alapuló megszüntetésére tekintettel 2004. október 22-én benyújtott vádindítványát annak elkésettisége tekintettel elutasította.⁵²¹ Ez elsősorban azért kifogásolható, mert az ügyészség nyomozás megszüntetése miatti panaszt elutasító határozata semmiféle tájékoztatást nem tartalmaz a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségére vonatkozóan, amiből következően fogalmilag kizárt a vádindítvány

⁵²¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2653/2004.

elkésztett benyújtásának megállapíthatósága. Ráadásul a végzés meghozatalakor a bíróság rendelkezésére állt iratok alapján nem állapítható meg a nyomozás megszüntetése miatti panaszt elutasító ügyészi határozat kézbesítésének időpontja, de még az sem, hogy a vádindítvány mikor érkezett az ügyészségre. Az elutasító végzés indokolásában viszont a sértett hozzátartozója és már korábban meghatalmazott jogi képviselője részére történt kézbesítések időpontjai is szerepelnek, amelyek közül a bíróság vélhetően az ügyvéd által 2004. szeptember 14-én történt átvételt tekintette irányadónak. Ehhez képest az ügyvéd az elutasító végzés kézhezvételétől számított nyolc napon belül az ügyészségi postakönyvből származó, hitelesített másolat becsatolásával igazolta, hogy az ügyészi határozat postára adására 2004. szeptember 15-én került sor, másrészt a tértivevény másolatával a vádindítvány 2004. október 15-én ajánlott küldeményként történt feladásának tényét. Ezzel azonban csupán annyit ért el, hogy az igazolási kérelem intézményét nem ismerő bíró külön is tájékoztatta az akadékoskodó jogi képviselőt az elutasító végzés elleni fellebbezés kizártságáról és a nyomozás továbbfolytatására irányuló kérelem előterjesztésének lehetőségéről. Ebben az esetben az ügyész, de különösen a bíró egyéni felelőssége nyilvánvaló, de nem emiatt tartottam fontosnak az ügy ismertetését, hanem azért, mert a fellebbezési jog biztosítottasága esetén az egyébként minden szempontból megfelelő vádindítvány elutasítását a másodfokú bíróság bizonyosan nem hagyta volna helyben, amely lehetőség hiánya viszont a jogalkotó felelőségének kérdését veti fel.

8. 3. 2. 2. *Jogi képviselő nélküli fellépés*

Amint láthattuk ez volt a második leggyakoribb elutasítási ok, ami arányában az összes eset 30 százalékát jelenti. Ez alapvetően két tipikus problémára látszik visszavezethetőnek. A Kahler Frigyes által is jelzett⁵²² egyik problémát az jelenti, hogy kétségtelenül olyan vádindítványokat is kap a bíróság, amelyeknek a tartalma alapján legalábbis kérdésesnek látszik készítőjük teljes értékű beszámítási képességének megléte. Úgy gondolom, hogy ez tárgyilagosan megállapítható pl. annak az ügynek a kapcsán, amelyben az egykori elítélt 2004 márciusában azért indítványozta az 1981-es büntetőügyében eljárás és e tisztsége alól nyugállományba vonulására tekintettel már rég felmentett volt városi bírósági bíró elmeorvosszakértői vizsgálatát és „életfogytiglani

⁵²² A Veszprém Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezetője 2009. Bk. II. 29, 5.

börtönbüntetését”, mert az idézésen szereplő aláírásából annak idején az elfogultságára következett, ennek ellenére az „elfogultsági jogát” nem biztosította stb.⁵²³ Érdekesnek tűnik az a másik ügy is, amelyben egy közszolgáltatóval szemben azért került sor vádindítvány benyújtására, mert az egyik akciós szolgáltatásukkal kapcsolatban az ügyintéző megtévesztő információval szolgált.⁵²⁴ Konkrét előzménye egyik vádindítvány benyújtásának sem volt. Egy további ügyben viszont a nyomozást megszüntető határozat elleni panasz elutasítását követően került sor vádindítvány jogi képviselő nélküli benyújtására, azonban az általa csatolt kórházi zárójelentésekből kitűnően egyebek mellett „alcoholismus chronikus” kórismével is kezelt sértett – aki szerint „tudatom jelenleg sem nyertem vissza” – a másnak lediktált vádindítványát úgy kéri kezelni, „mintha ügyvéd látná el azt”⁵²⁵.

A másik tipikusnak tekinthető problémát a pótmagánvádlókénti fellépés feltételeiről való hiányos tájékoztatás jelentette a panaszt elutasító ügyészségek részéről. A jogintézmény bevezetését követő években ugyanis az ügyészek arra gyakorolták elmulasztották felhívni a sértettek figyelmét, hogy csak jogi képviselő útján nyújthatnak be vádindítványt. Így pl. az önbírászkodás büntette miatt vádindítványát jogi képviselő közreműködése nélkül benyújtó sértett a nyomozás megszüntetését sérelmező panaszát elutasító határozatban a következő tájékoztatást kapta: „E határozat ellen a Be. 195. § (5) bek. alapján további panasznak nincs helye, a sértett a Be. 199. § (2) bek. b/ pontja alapján, figyelemmel a Be. 229. § (1) bekezdésére, a jelen határozat közzétételétől számított 30 napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.”⁵²⁶ Ennél több információt az indokolás sem tartalmaz, vagyis a határozatból éppen a pótmagánvádlóként való fellépés formája és módja nem derül ki, amire ennek az ügynek a sértettje magától még abban az esetben sem jöhetett volna rá, ha történetesen tisztában van azzal, hogy mi is az a „Be.” és veszi a fáradságot az ügyész által felhívott bekezdéseinek elolvasására. Ezek a körülmények azonban a vádindítvány felől döntő bírót egyáltalán nem zavarták abban, hogy csak a törvény „betűjét” nézve elutasítsa azt, amely határozata megfellebbezhetetlen volt.⁵²⁷

⁵²³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1511/2004.

⁵²⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1419/2004.

⁵²⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 280/2005.

⁵²⁶ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség Nf. 2939/2004/1.

⁵²⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 3043/2004.

Az is megállapítható azonban, hogy ez nem csupán megyénkben előforduló probléma volt, hiszen a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési Főosztálya pl. a következő lakonikus tájékoztatást adta a polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás büntette miatti vádindítványát ennek megfelelően jogi képviselő igénybevétele nélkül benyújtó sértettnek: „D ... P... sértett figyelmét felhívom arra, hogy a Be. 199. § (2) bekezdés b/ pontja alapján az ügyben a határozat közlésétől számított 30 napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.”⁵²⁸ A sértett ebből fakadó tájékozatlansága ebben az ügyben is a vádindítvány elutasítását eredményezte.⁵²⁹ Az általam vizsgált ügyekben csupán egyszer fordult elő, hogy az ügyészség a törvénynek nem megfelelő tájékoztatás miatt hatályon kívül helyezte korábbi határozatát, aminek következtében a korábban jogi képviselő közreműködésének hiánya miatt elutasított vádindítványát a sértett immár meghatalmazott ügyvéd útján ismételt benyújthatta.⁵³⁰ A hiányos tájékoztatás korrekciójának másik lehetőségeként a panasz elbírálásáról hozott határozat utólagos kiegészítésével találkoztam még, amelynek tárgyában egy másik határozatot hozott az ügyész.⁵³¹ A konkrét esetben azonban ez kifejezetten szerencsétlen megoldásnak bizonyult, mert a 2008. augusztus 22-én kelt korábbi határozatát⁵³² a 2010. január 20-án meghozott másik határozatával éppen egy olyan ügyben igyekezett korigálni az ügyész, amelyben a Be. 174. § (1) bekezdésének b/ pontjában meghatározott okból került sor a feljelentés elutasítására, amire tekintettel a sértett nem léphetett volna fel pótmagánvádlóként, amit azonban az ügyészségtől kapott tájékoztatás hatására – mintegy 20 hónappal a feljelentés tárgyát képező esemény után – mégiscsak megtett, aminek eredménye természetesen vádindítványának az elutasítása lett.⁵³³

Ezen a problémán azonban már szerencsére túllépett az idő, egyrészt a tájékoztatási színvonal javulásának, másrészt az elutasítás miatti fellebbezési jogtól korábban elzárt sértett jogorvoslati lehetőségét biztosító időközbeni jogszabályváltozásnak köszönhetően. Az ügyészi határozatok ugyanis ma már jellemzően a következő tájékoztatást tartalmazzák: „A határozat ellen további panasznak helye nincs, azonban a Be. 199. § (2) bekezdés a/ pontja, valamint a 229. § (1) és 230. § (1) bekezdése alapján a sértett jogi képviselője útján jelen határozat közlésétől számított 60 napon belül

⁵²⁸ Nf. 109/2005/2.

⁵²⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2415/2005.

⁵³⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 98/2005. és B. 1759/2005.

⁵³¹ Nyíregyházi Városi Ügyészség B. 6236/2008/2.

⁵³² Nyíregyházi Városi Ügyészség B. 6851/2008/1.

⁵³³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1722/2009.

pótmagánvádlóként vádindítványt nyújthat be a Nyíregyházi Városi Ügyészségen. Egyidejűleg tájékoztatom a sértettet, hogy az ügy iratait az ügyészség hivatalos helyiségében és hivatali idejében megtekintheti. Tájékoztatom továbbá a sértett, hogy amennyiben jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviseléről gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat. Amennyiben a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt kérelmet terjesztett elő, úgy az előzőekben említett 60 napos határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani. Tájékoztatom a sértettet arról is, hogy a vádindítványt személyesen is benyújthatja, abban az esetben, ha a vádindítványában nyilatkozik arról, hogy a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a külön jogszabályban foglaltak szerint kérelmet terjesztett elő a jogi segítségnyújtó hivatalhoz.⁵³⁴ Ennek ellenére azért tartottam szükségesnek a probléma rövid ismertetését, mert nyilvánvalóan hozzátartozik a pótmagánvád gyakorlati intézményesülésének krónikájához, amelynek révén természetesen itt is szerettem volna rávilágítani a jogalkotó és jogalkalmazó felelősségének kérdésére. Ennek a jelentőségére pedig talán már csak azért sem árt felhívni a figyelmet, mert még arra is találtam példát, amikor azért kellett elutasítani az egyéb kritériumoknak megfelelő vádindítványt, mivel a jogi képviselő nem igazolta a képviseleti jogosultságát⁵³⁵, ami azonban csupán egy adalék annak az esetenként elképesztően alacsony színvonalú ügyvédi tevékenységnek a jellemzéséhez, amelynek behatóbb elemzésével a vádindítványok problémái kapcsán foglalkozom a továbbiakban.

8. 3. 2. 3. Jogosulatlan benyújtás

A vádindítvány arra nem jogosult által történt benyújtása a Be. hatályba lépése óta alig fordult elő a megyében. A csekély számú – 6 százalékos részesedést jelentő – elutasítás indokoltsága többnyire egyszerűen megítélhető volt a következő eset kivételével: Az ügyben szereplő ÁFÉSZ egyik – korábban feljelentést tett – tagja különösen nagy kárt okozó csalás büntette miatt nyújtott be – jogi képviselője útján – vádindítványt a szövetkezet elnöke ellen, mert álláspontja szerint az 2006-ban 87.070.000 forint

⁵³⁴ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség Nf. 1234/2009/1.

⁵³⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1722/2009.

névértékű nevesített üzletrésznek az ugyancsak általa képviselt gazdasági társaságtól való fiktív visszavásárlásával ugyanilyen összegű kárt okozott a fogyasztási és értékesítési szövetkezetnek. A megyei bíróság a Be. 231. § (2) bekezdés c/–d/ pontjai alapján elutasította a vádindítványt. Az előbbi elutasítási ok megállapítására azért került sor, mert a feljelentő „Sz... G... az ÁFÉSZ-nek, illetőleg a Kft-nek tagja, de nem képviselője, így saját személyében sértettnek nem minősíthető, hiszen Sz... G... mint természetes személy jogalany nem azonos a F... és V... ÁFÉSZ-szel, mint jogi személy jogalannyal”⁵³⁶. Ezzel az állásponttal a „pótmagánvádló” fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság is egyetértett, mert: „A vádindítvány szerinti bűncselekmény sértettje nem vitásan a F... és V... ÁFÉSZ, minthogy ő a bűncselekménnyel sértett vagy veszélyeztetett jog jogosultja. Sz... G... nem tekinthető ilyen személynek, ezért a megyei bíróság helyesen utasította el a vádindítványt, mert azt nem az arra jogosult nyújtotta be.”⁵³⁷ Ezzel [idem per idem] persze a másodfokú bíróság sem adott választ arra az egyszerű kérdésre, hogy mégis miért nem sérti a szövetkezet sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmény az abban vagyoni érdekeltséggel rendelkező tag vagyoni jogát vagy legalábbis a „jogos érdekét” – figyelemmel pl. a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 46. § (1) bekezdésének a/ pontjára, amely szerint a tag alapvető joga, hogy részt vegyen a szövetkezet tevékenységében, személyes közreműködésének, vagyoni hozzájárulásának és egyéb érdekeltségének megfelelően részesedjen a gazdálkodás eredményéből –, ami persze nem meglepő, hiszen ennek az ellenkezője lenne az, vagyis, ha a bíróság bizonyítani tudta volna azt, hogy a tagi tulajdon nem az ami, hanem valami más. Ennek sikertelensége természetesen örömhír lehet annak, aki perspektívát lát a szövetkezeti formában, amelynek fejlődését az országgyűlés is segíteni kívánta a 2006. évi X. törvény preambuluma szerint. A hivatkozott határozatokban tükröződő bírói álláspont ugyanakkor aggasztó lehet azok számára, akik eddig netán abban bíztak, hogy vagyoni érdekeik nyilvánvaló sérelme esetén a büntetőjogi igényük érvényesítését végső soron legalább pótmagánvádlóként fellépve minden esetben megkísérelhetik, ha ennek egyébként fennállnak a törvényi feltételei. Az mindenesetre ebből is látszik, hogy milyen jelentősége van a sértett fogalmának.

⁵³⁶ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 324/2007/2, 4.

⁵³⁷ Debreceni Ítéltábla Bf. III. 324/2007/2, 3.

Ez látszik abból is, hogy más ügyekben viszont a bíróság láthatóan nem vizsgálta, hogy a vádindítvány tárgyát képező bűncselekmény természete nem zárja-e ki a pótmagánvádlóként való fellépés lehetőségét. A Btk. 177/B. §-ában meghatározott közérdekű adattal visszaélés esetében pl. pótmagánvádló fellépésének a lehetősége kérdésesnek tekinthető, mivel e bűncselekménynek nincs olyan elkövetési magatartása, amelynek tanúsítása esetén a sértetté váláshoz elengedhetetlen jog- vagy érdeksérelem bekövetkezése avagy ennek veszélye elképzelhető lenne a pönalizált magatartás eredményeként. Ilyen következményre az adott ügyben feljelentést tevő, majd pótmagánvádlóként fellépő szakszervezet sem hivatkozott.⁵³⁸ Ezért a konkrét ügyben elsősorban azt kellett volna vizsgálnia a bíróságnak, hogy a pótmagánvádlóként fellépni kívánó szakszervezetet érthette-e bármilyen sérelem vagy bekövetkezett-e ennek veszélye a szakszervezetek taglétszáma vonatkozóan kért adatok közlésének elmulasztása miatt, aminek megállapíthatósága esetén kerülhetett volna sor a vád törvényességének vizsgálatára, amelynek eredményeként a vádindítvány elutasítására sor került.⁵³⁹ Ugyanez elmondható a Btk. 289. §-ában meghatározott számvitel rendjének megsértésével kapcsolatban is, aminek azonban az általam vizsgált ügyben azért nem volt jelentősége, mert jogi képviselő hiánya miatt kellett a vádindítványt elutasítani.⁵⁴⁰ Ugyanakkor megítélésem szerint ebből a szempontból helyesen járt el a bíróság, amikor elfogadta a horgászegyesület által a Btk. 280. §-ában meghatározott környezetkárosítás miatt benyújtott vádindítványt, arra tekintettel, hogy a halállományban a növényvédőszer holtágba kerülésével összefüggésben bekövetkezett pusztulás miatt 1.500.000 forint kára keletkezett.⁵⁴¹

Összességében csupán egy olyan ügyet találtam, amikor a bíróság elfogadta a nyilvánvalóan jogosulatlanul benyújtott vádindítványt és annak alapján lefolytatta az eljárást, amelynek eredményeként ítéletet hozott. A konkrét ügyben a bíróságon ebben a minőségében már közismert, rendszeresen pártfogó ügyvéd által képviselt pótmagánvádló azért nyújtott be vádindítványt a Btk. 266/B. §-ának (1) bekezdésében meghatározott állatkínzás vétsége miatt, mert állítása szerint a szomszédja a saját

⁵³⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 885/2009.

⁵³⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 885/2009/2. és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 700/2009/2.

⁵⁴⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1883/2006.

⁵⁴¹ Mátészalkai Városi Bíróság B. 132/2006.

háztartásában tartott macskája kölykeit szándékosan elpusztította.⁵⁴² Ebben az esetben a passzív alanyok nyilván nem léphettek fel pótmagánvádlóként, ami azonban természetszerűleg nem zárja ki feltétlenül annak a lehetőségét, hogy eljárásjogi értelemben se lehessen sértettje az adott bűncselekmény elkövetésének, hiszen pl. más háziállatának elpusztítása vagy megsebesítése anyagi kárt is okoz az állat tulajdonosának. Másrészt a Btk. 266/B. § (1) bekezdésében meghatározott állatkínzás nem eredmény bűncselekmény, mert a bűncselekmény tényállásának megvalósulásához nem az állat maradandó egészségkárosodásának vagy elpusztulásának bekövetkezését, hanem az ilyen következmény előidézésére objektíve alkalmas magatartás tanúsítását kívánja meg a törvény. A jogalkotó által a törvényi tényállásban nem értékelt jogellenes eredmény bekövetkezése esetén pedig vizsgálni kell, hogy annak előidézése egyidejűleg nem valósítja-e meg más bűncselekmény törvényi tényállását is. Ezért az állat sérülésének előidézése vagy elpusztítása maradéktalanul megvalósíthatja a Btk. 324. §-ában meghatározott rongálás bűncselekményének tényállását is az állat jogi természetéből következően, miután az állatkínzástól eltérő jogi tárgyat sértő rongálás miatti felelősségre vonás – a kettős tényállásszerűség szükségképpen együttes előfordulásának hiányában – nem ütközik a halmazat kiküszöbölésének elvi alapját képező kétszeres értékelés tilalmába, rongálás esetében pedig a sértett pótmagánvádlókénti fellépésének lehetősége nem lehet kérdéses. Jelen esetben azonban a saját háziállatainak elpusztítása miatt azok tulajdonosát vádolta a pótmagánvádló, amire tekintettel a bíróságnak a Be. 231. § (2) bekezdésének c/ pontja alapján el kellett volna utasítania a vádindítványt. Ehhez képest a bíróság a közel 4 hónapig tartó eljárásban 3 alkalommal tartott tárgyalást az ügyben, amelynek során 5 tanút [köztük 2 állatorvost] hallgatott ki, majd az elsőfokon jogerőre emelkedett ítéletével felmentette a vádlottat, „mivel sem a bántalmazás, sem a macskakölykök pusztulását célzó bánásmód nem volt megállapítható”⁵⁴³. Ezeknek az eseteknek az lehet a tanulsága, hogy a pótmagánvádló fellépésének jogosultságát minden esetben körültekintően kell vizsgálni, különösen az olyan bűncselekmények esetében, amelyeknek nincs passzív alanya.

⁵⁴² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1207/2008.

⁵⁴³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2107/2008/11, 2.

8. 3. 2. 4. *Nem törvényes vád*

A leggyakoribb elutasítási okot 2006. július 1. napja előtt a vád ténybeli vagy jogi alapjának nyilvánvaló hiánya, azóta pedig a nem törvényes vád jelenti, ami az összes elutasítás 56 százalékát teszi ki. Az is megállapítható azonban, hogy pl. a legnagyobb ügyforgalmú Nyíregyházi Városi Bíróság általam vizsgált ügyeiben a 2006. évi LI. törvény érzékelhetően befolyásolta az ilyen okból történő elutasítások számát, ezek aránya ugyanis 2006. július 1. napja előtt 42 százalék, ezt követően pedig 32 százalék az érkezett ügyek számához viszonyítottn. Ez azt jelzi, hogy a bírók gyakrabban éltek az elutasítás lehetőségével addig, amíg ezt – fellebbezési lehetőség hiányában – határozatuk megváltoztatásának vagy hatályon kívül helyezésének kockázata nélkül megtehették. Ez a jelenség konkrétan is tetten érhető azáltal, hogy pl. az azonos szerződési feltétel mellett folyósított kölcsön törlesztésével kapcsolatos problémák következtében sikkasztás miatt ugyanazon jogi képviselő által egyazon pénzügyi szolgáltató társaság nevében benyújtott vádindítványt a bíróság a ténybeli vagy jogi alap nyilvánvaló hiányára hivatkozással 2006 júliusa előtt elutasította⁵⁴⁴, azután viszont elfogadta⁵⁴⁵. Ez – a jelenség etikai vonatkozásaitól eltekintve – megint csak a jogalkotó felelősségének jelentőségére irányítja a figyelmünket.

8. 3. 3. Az érdemi elbírálások alakulása

8. 3. 3. 1. *A büntetőjogi felelősség megállapításával zárult eljárások*

A 13. számú táblázat adatai szerint összesen 7 ügy zárult a vádlottak büntetőjogi felelősségének megállapításával, amelyeket azért érdemes közelebbről is szemügyre vennünk, mert elsősorban az ilyen eredménnyel járó eljárások igazolhatják közvetlenül a pótmagánvád intézményének létjogosultságát. Ezek az ügyek a következők:

1/ A Btk. 316. § (2) bekezdésének I. fordulata szerint minősülő lopás vétsége miatt a bíróság megrovásban részesítette a vádlottat és bűnügyi költség megfizetésére is kötelezte a pótmagánvádló részére.⁵⁴⁶ Az ítélet ellen a vádlott és védője fellebbezett

⁵⁴⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2556/2004.

⁵⁴⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1162/2008.

⁵⁴⁶ Kisvárdai Városi Bíróság B. 226/2004.

felmentés érdekében, a megyei bíróság azonban helybenhagyta azt.⁵⁴⁷ *A pótmagánvádló fellépésének előzményét jelentő nyomozás megszüntetésére a Be. 190. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján – bűncselekmény hiányában – került sor.*

2/ A Btk. 318. § (6) bekezdésének a/ pontja szerint minősülő, folytatólagosan elkövetett, különösen nagy kárt okozó csalás büntette miatt a városi bíróság 2 év 6 hónapi börtönbüntetésre és 3 évi közügyektől eltiltásra ítélte, valamint 256.144 forint bűnügyi költség megfizetésére kötelezte a vádlottat.⁵⁴⁸ Az ítélet ellen a vádlott és védője felmentésért, másodsorban pedig enyhítésért fellebbezett. A megyei bíróság annyiban változtatta meg az elsőfokú ítéletet, hogy a börtönbüntetés tartamát 2 évre enyhítette és annak végrehajtását 4 évi próbaidőre felfüggesztette, a közügyektől eltiltás mellőzése mellett.⁵⁴⁹ *Az ügy előzményét jelentő nyomozást az ügyészség a Be. 190. § (1) bekezdésének b/ pontja alapján – nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem várható eredmény – szüntette meg a bíróság által megállapított tényállás szerint 119.115.992 forint kárt okozó vádlottal szemben a csalás vonatkozásában.*

3/ A Btk. 316. § (2) bekezdésének I. fordulatába ütköző 2 rendbeli lopás vétsége miatt a városi bíróság [kétszeri hatályon kívül helyezés után] a vádlottat [a több mint 3 évig tartó procedúra eredményeként] 1 évre próbára bocsátotta, amit ekkor már minden fellebbezésre jogosult megnyugvással tudomásul vett.⁵⁵⁰ *A nyomozás megszüntetésére a Be. 190. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján került sor.*

4/ A Btk. 187. §-ának (1) bekezdésébe ütköző közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt a városi bíróság 20.000 [200 x 100] forint összegű pénzbüntetésre ítélte a vádlottat és 77.970 forint bűnügyi költség megfizetésére kötelezte. Az ítélet elsőfokon jogerőre emelkedett.⁵⁵¹ *Ebben az esetben a Be. 190. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján került sor a nyomozás megszüntetésére.*

5/ A Btk. 179. § (2) bekezdésének b/ pontja szerint minősülő, 2 rendbeli folytatólagosan, nagy nyilvánosság előtt elkövetett rágalmozás vétsége miatt a városi bíróság a vádlottat 4 hónapi fogházbüntetésre ítélte, végrehajtását 1 évi próbaidőre felfüggesztve.⁵⁵² Az ítélet ellen a két pótmagánvádló és jogi képviselőjük részben eltérő

⁵⁴⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 301/2005/7.

⁵⁴⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 660/2004.

⁵⁴⁹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 905/2006.

⁵⁵⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1043/2005, B. 1761/2007, B. 1013/2008.

⁵⁵¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1074/200.

⁵⁵² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 454/2007.

minősítés: az aljas indokból való elkövetés és a jelentős érdeksérelem bekövetkezésének megállapítása, valamint a büntetés súlyosbítása –, míg a vádlott védőjével egyetemben felmentés érdekében fellebbezett. A megyei bíróság annyiban változtatta meg az elsőfokú ítéletet, hogy a vádlott fogházbüntetését 225.000 [450 x 500] forint összegű pénzbüntetésre enyhítette.⁵⁵³ *Az ügyben a sértettek polgármesteri, illetőleg jegyzői tisztségére tekintettel került sor a nyomozás elrendelésére, amelynek megszüntetése a Be. 190. § (1) bekezdésének a/ pontján alapult.*

6/ A Btk. 276. §-ában meghatározott 1-1 rendbeli magánokirat-hamisítás vétsége miatt a városi bíróság mindkét vádlottat megrovásban részesítette, míg a Btk. 318. § (5) bekezdésének a/ pontjába ütköző csalás büntettének vádja alól felmentette őket, továbbá a bűnügyi költség viseléséről rendelkezett. Az elsőfokú ítélet ellen a pótmagánvádló és jogi képviselője a felmentés miatt, illetőleg eltérő minősítés és végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés, valamint pénzmellékbüntetés kiszabása –, míg a vádlottak és védőjük felmentés érdekében fellebbezett.⁵⁵⁴ A megyei bíróság – a jogi képviselő önállóan bejelentett fellebbezésének elutasítása mellett – a vádlottak terhére megállapított cselekményeket a Btk. 274. § (1) bekezdésének c/ pontjában meghatározott 2-2 rendbeli közokirat-hamisítás büntettének minősítette, amelyből 1-1 rendbeli bűncselekményt bűnsegédként követtek el, valamint a bűnügyi költség viselésére vonatkozó rendelkezéseket változtatta meg.⁵⁵⁵ *A nyomozás megszüntetésére ebben az ügyben is a Be. 190. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján került sor.*

7/ A Btk. 317. § (5) bekezdésének a/ pontja szerint minősülő sikkasztás büntette miatt a városi bíróság a vádlottat 1 évi börtönbüntetésre ítélte, végrehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztve, valamint 5.000.000 forint kártérítés, továbbá a bűnügyi költség megfizetésére kötelezte. Az elsőfokú ítélet ellen a vádlott és védője fellebbezett felmentés érdekében, amely azonban csupán annyiban bizonyult eredményesnek, hogy a megyei bíróság a felfüggesztett börtönbüntetés végrehajtásának próbaidejét 2 évre leszállította és a vádlottat előzetes mentesítésben részesítette.⁵⁵⁶ *Ez esetben a Be. 190. § (1) bekezdésének b/ pontja alapján került sor a bírósági eljárás előzményét jelentő nyomozás megszüntetésére.*

⁵⁵³ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 248/2009/5.

⁵⁵⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1481/2007.

⁵⁵⁵ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 532/2008/4.

⁵⁵⁶ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 469/2009/11.

8. 3. 3. 2. *A felmentéshez vezető eljárások*

A felmentő ítéletek vizsgálatát egyrészt abból a szempontból tartottam fontosnak, hogy a közvádas eljárások lefolytatásának elmaradásához vezető okokkal mennyiben vannak szinkronban a felmentések indokai, másrészt az ezen ügyekben felvett bizonyítások terjedelme is érdekelt, a pótmagánvádlók eredménytelennek bizonyult fellépésével járó bírósági munkateher megítélhetősége céljából. Ennek eredményeként a szóban forgó ügyek⁵⁵⁷ iratai alapján az volt megállapítható, hogy a felmentő ítéletek meghozatalára is kizárólag olyan ügyekben került sor, amelyekben a nyomozás megszüntetése után lépett fel a pótmagánvádló, vagyis olyan eset nem fordult elő, amikor a feljelentés elutasítását követően fogadta volna el a bíróság a vádindítványt. Az is tényszerűen megállapítható, hogy az érintett ügyek 75 százalékában a nyomozás megszüntetésére és a vádlott felmentésére is azonos okból került sor. Abszolút értelemben ez annyit jelent, hogy mindösszesen 3 ügyben tért el az ügyész és a bíróság álláspontja a feltételezett elkövető felelősségre vonásának akadályát képező ok jogi megítélése tekintetében, a bűncselekmény megállapíthatóságának, illetőleg bizonyíthatóságának hiánya által meghatározott mozgástér keretei között. Ebből következően megállapíthatónak tartom azt, hogy a felmentő ítéletekkel zárul ügyekben a bírósági eljárások eredménye igazolta az ügyészi álláspont helyességét. S hogy ennek elérése milyen bizonyítási terhet jelentett a bíróság számára, azt az jelzi, hogy kerekítve ügyenként 4 tanú kihallgatására került sor, továbbá az ügyek harmadában kellett szakértőt is igénybe venni, vagyis átlagos bizonyítási igényű ügyekről beszélhetünk.

8. 3. 3. 3. *A megszüntetési okok*

A vádindítványok elfogadása után a pótmagánvádas eljárások megszüntetésére jellemzően vádelejtés következtében került sor, aminek indítékait már csak a jogintézmény létjogosultságának, illetve szerepének megítélhetősége szempontjából is figyelmet érdemlőnek tartom. A vádelejtés bejelentésére a következő indokokkal került sor a vizsgált ügyekben: 1/ A hitelsértés vétsége miatt folyt ügyben a jogi képviselő [a tárgyalás előtti napon] írásban bejelentette, hogy megállapodás jött létre a pótmagánvádló és a vádlott között. „Ennélfogva a pótmagánvádlónak L... J... vádlott

⁵⁵⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 267/2004, B. 2075/2005, B. 2415/2005, B. 1771/2006, B. 1804/2006, B. 2294/2006, B. 930/2007, B. 2128/2007, B. 1135/2008, B. 2107/2008, B. 2251/2009.

büntetőjogi felelősségre vonásához, illetve vele szemben a büntetőeljárás lefolytatásához fűződő érdeke megszűnt.”⁵⁵⁸ 2/ A sikkasztás büntette miatt folyt ügyben a jogi képviselő az egyéb elfoglaltságára tekintettel elhalasztott tárgyalás napján telefaxon érkezett bejelentésében a következőket tudatta a városi bírósággal: „A rendelkezésre álló adatok alapján a vádlott büntetőjogi felelősségre vonásának a sikkasztás büntettében álláspontunk szerint nincs helye.”⁵⁵⁹ 3/ A hitelsértés vétsége miatt indult ügyben ugyancsak a jogi képviselő elfoglaltsága miatt elhalasztott tárgyalást megelőző napon a bíróság a következő szövegű telefaxot kapta tőle: „Álláspontom szerint a vádlott bűnössége a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a vádindítványban írt hitelsértés vétségében nem állapítható meg, aktív elkövetési magatartás hiányában.”⁵⁶⁰ 4/ A sikkasztás büntette miatt folytatott ügyben a jogi képviselő az egyéb elfoglaltságára tekintettel elhalasztott tárgyalást megelőző napon bejelentette a vád elejtését, mivel a vádlottal szemben fennálló követelésük értékesítésére tekintettel „vele szemben a büntetőeljárás lefolytatásához fűződő érdeke is megszűnik a pótmagánvádlónak”⁵⁶¹. 5/ Az előzőekhez hasonlóan a hitelsértés vétsége miatt folyamatban volt ügyben a tárgyalás elfoglaltsága miatti kétszeri elhalasztása után jelentette be a jogi képviselő a következőket: „A rendelkezésre álló adatok alapján a vádlott büntetőjogi felelősségre vonásának a hitelsértés büntettében [sic!] álláspontunk szerint nincs helye.”⁵⁶² A további ügyekben a vádelejtés kifejezett megindokolására nem került sor, mindazonáltal az általánosságban is megállapíthatónak látszik, hogy a vádelejtés miatt megszüntetett ügyek esetében a pótmagánvádlók a vádlottak felelősségre vonása nélkül is elérték a vádindítvány benyújtásával realizálni kívánt céljukat, vagyis a jogintézmény az ő szemszögükből nézve tulajdonképpen betöltötte a rendeltetését.

A vádelejtés mellett azonban néhány ügyben más okból is sor került az eljárás megszüntetésére, amelyeknek az eseteire – a specialitásaikra tekintettel – szintén érdemes kitérni. Értekezésem témájára tekintettel tipikusan a jogi képviselő megbízásának megszűnése és a pótmagánvádló halála tekinthető ilyen körülménynek, amelyek két elsőfokú ügyben fordultak elő. A vádindítvány benyújtását követően a jogi

⁵⁵⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1693/2007/5.

⁵⁵⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1162/2008/24.

⁵⁶⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1319/2008/14.

⁵⁶¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2086/2008/10.

⁵⁶² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2173/2008/12.

képviselő bejelentette, hogy felmondta az ügyvédi megbízást, amire tekintettel a városi bíróság a Be. 343. §-ának (2) bekezdése szerinti tájékoztatással felhívta a pótmagánvádlót a jogi képviseletének megoldására, majd ennek eredménytelensége miatt megszüntette az eljárást.⁵⁶³ Ugyanez a helyzet még egy ügyben fordult elő, de már a másodfokú eljárás során, amelynek sajátossága, hogy a pótmagánvádló az iratokból megállapíthatóan jogász végzettségű, de a megyei bíróság felhívására sem a jogi szakvizsgájának meglétét nem igazolta, sem jogi képviselőről nem gondoskodott a korábbi felmondásának bejelentése után.⁵⁶⁴ A pótmagánvádló eljárás közben bekövetkezett halála miatt egy ügyben került sor az eljárás megszüntetésére, az örökösök kilétének tisztázását, majd azok eredménytelen felhívását követően.⁵⁶⁵

Ebben a körben azt az ügyet tartom még kiemelendőnek, amelyben a városi bíróság a vádindítványra vonatkozó részletes vádlotti észrevételekre tekintettel a 38.382.216 forint kárt okozó csalás büntette miatt indult eljárást a tárgyalás előkészítése során a Be. 267. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján megszüntette, amelyet a pótmagánvádló fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság is helybenhagyott.⁵⁶⁶

8. 3. 4. Az eljárások időtartama

A bírósági eljárások elhúzódása miatti jogos kritikákra tekintettel kíváncsi voltam arra is, hogy mennyire időszerű a megyében a pótmagánvádas ügyek elbírálása. Az erre vonatkozó megállapításaimat a következő [ld. 15. sz.] táblázatban foglalom össze.

⁵⁶³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1785/2007.

⁵⁶⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1771/2006, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 605/2007

⁵⁶⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2540/2008.

⁵⁶⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1652/2008, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 760/2008/2.

Bíróság	Elsőfokú eljárás időtartama						Összesen
	1 hónapon belüli	1-3 hónap közötti	3-6 hónap közötti	6-12 hónap közötti	1-2 év közötti	2 évet meghaladó	
Megyei elsőfok	13	5	1	0	0	0	19
Nyíregyháza	50	27	14	14	8	1	114
Fehérgyarmat	2	2	0	0	0	0	4
Kisvárdá	12	5	3	3	0	0	23
Mátészalka	0	9	2	0	0	0	11
Nyírbátor	4	3	2	1	0	0	10
Vásárosnamény	2	1	0	0	2	0	5
Összesen	83	52	22	18	10	1	186

15. sz. táblázat

Az elsőfokú eljárások időtartama a vizsgált ügyekben

A táblázat adatai első ránézésre rendkívül kedvező képet mutatnak az eljárások időtartamának alakulásáról, hiszen az ügyek 45 százalékában 1 hónapon –, további 28 százalékában pedig negyedéven belül elsőfokú döntés született, ami azt jelenti, hogy az összes vizsgált ügy 73 százalékában legfeljebb 3 hónapig tartott az elsőfokú eljárás. Eme rendkívül imponáló időszerűségi mutatók reális értékeléséhez azonban az is hozzátartozik, hogy ezek azokra az ügyekre vonatkoznak, amelyek a vádindítványok elutasításával, illetőleg néhány esetben áttétellel vagy más bíróság kijelölésének kezdeményezésével zárultak, vagyis minden esetben tárgyalás tartása nélkül került sor az elintézésükre, amelynek időtartamából tehát messzemenő következtetéseket nem lehet levonni. Ezért az ítékezés időszerűségének reális megítéléséhez a vádindítványok elfogadása esetén lefolytatott eljárások időtartamát kell irányadónak tekinteni. Ez 46 érdemben elbírált ügyet jelent, amelyeknek 39 százaléka 6-12 hónap –, további 22 százaléka pedig 1-2 év közötti időtartam alatt fejeződött be, ami nagyjából megfelel a közbizottság ügyek esetében megállapítható időszerűségi mutatóknak, ezért megítélésem szerint csak az egy évnél hosszabb ideig tartó eljárások⁵⁶⁷ érdemelnek külön figyelmet.

⁵⁶⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 660/2004, B. 1771/2005, B. 2415/2005, B. 930/2007, B. 384/2008, B. 1135/2008, B. 2540/2008.

A legkirívóbb esetben több mint 3 évig tartott az eljárás, amelynek eredményeként az összesen 64.760 forint értékű [a szomszédos ingatlanok fáinak kivágásával] elkövetett 2 rendbeli lopás vétsége miatt 1 évi időtartamra próbára bocsátotta a vádlottat a városi bíróság.⁵⁶⁸ Ebben az esetben tehát nem az ügy bonyolultsága eredményezte az eljárás kirívó elhúzódását, hanem a bírói hozzáértés hiánya. A 2005. május 25-én érkezett ügyben először meghozott – felmentő – ítéletet⁵⁶⁹ ugyanis a megyei bíróság megalapozatlansága miatt hatályon kívül helyezte.⁵⁷⁰ A következő ítélet⁵⁷¹ sem bizonyult sokkal sikeresebbnek, mert ekkor már a megalapozottsága sem volt vizsgálható az annak alapját képező eljárás védő részvétele nélkül történt lefolytatásának következtében, ami újabb hatályon kívül helyezést eredményezett.⁵⁷² Talán nem érdektelen megjegyezni, hogy az államnak 105.272 forintjába, míg a vádlottnak 188.000 forintjába került ebben az ügyben az igazság szolgáltatása a közvetett költségeken kívül, ami jelen esetben megháromszorozódott a „selejtet termelő” két bíró tevékenységének következtében.

Kirívónak tekinthető még a több mint 2 és fél évig tartott elsőfokú eljárás, amihez azonban több körülmény is hozzájárult: A pótmagánvádlóként fellépő spanyolországi székhellyel rendelkező gazdasági társaság – jogi képviselője útján – különösen nagy [140.000.000 forint összegű] kárt okozó csalás büntette, alaptőke csorbításának büntette és számvitel rendjének megsértése vétsége miatt nyújtott be – a formai követelményeknek mindenben megfelelő, 6 oldal terjedelmű – vádindítványt, amely 2004. február 27-én érkezett a bíróságra.⁵⁷³ Az eljáró bíró azonban csak 2004. szeptember 29. napjára tűzött ki tárgyalást, amelynek a megtartására azért nem került sor, mert a vádlott védője szüneteltette ügyvédi tevékenységét, így az ügy érdemi tárgyalása csak december 13-án kezdődhetett meg, amelyet a bíróság a vádlott kihallgatása és a szakértő meghallgatása után több tanú megidézése miatt elnapolt. Ezt követően a jogi képviselő az eljáró bíró kizárását indítványozta, mert egyebek mellett a pótmagánvád intézményével kapcsolatos kijelentései [”a pótmagánvád új és zavaró jogintézmény”; „abszurd, hogy a vádat a sértett ügyvédje képviselje olyan ügyben,

⁵⁶⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1013/2008/6.

⁵⁶⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1043/2005/25.

⁵⁷⁰ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 1018/2006/4.

⁵⁷¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1761/2007/12.

⁵⁷² Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 100/2008/2.

⁵⁷³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 660/2004.

amelyben az ügyészség nem emelt vádat^{574]} miatt kétségbe vonta annak elfogulatlanságát. A jogi képviselő írásban bejelentett állításainak hitelt érdemlősége az iratok alapján természetesen nem volt ellenőrizhető, mindenesetre más bíró kijelölésére került sor, aki a tárgyalást 2005. szeptember 28-án előlről kezdte és három tárgyalási napon a vádlott kihallgatása és a szakértő meghallgatása mellett 9 tanút hallgatott ki, valamint nagy mennyiségű okirat rendelkezésre bocsátása iránt is intézkedett. Az eljárás a vádlott folytatólagosan elkövetett különösen nagy kárt okozó csalás büntettségében való bűnösségének kimondásával zárult. Ebben az esetben tehát egyrészt a sajátos eljárási intermezzo, másrészt a ténybeli és jogi megítélésének nehézsége eredményezte az ügy befejezésének viszonylag jelentős elhúzódását.

Egy másik ügyben, amelynek tárgyát halálos közúti baleset gondatlan okozásának vétsége képezte, az iratoknak az Egészségügyi Tudományos Tanácshoz történt felterjesztése vezetett az eljárás elhúzódásához.⁵⁷⁵ Ezeken az ügyeken kívül viszont inkább a szokásos okok: a tárgyalás előkészítésének, illetőleg a megjelenési fegyelemnek a problémái eredményezték az eljárás elhúzódását. Ebből a szempontból a pótmagánvádas ügyek specialitását a mindkét oldalon kötelező ügyvédi közreműködés következtében egyedül az jelenti, hogy a pótmagánvádló jogi képviselőjének egyéb elfoglaltsága esetén eggyel több tényező eredményezheti a tárgyalás kényszerű elhalasztását, amire a vizsgált ügyekben több konkrét példát is találtam: 1/ A hamis vád miatt indult ügyben a „pótmagánvádló védőjének”⁵⁷⁶ mulasztása miatt halasztotta el a bíróság a tárgyalást, annak költségére. 2/ A sikkasztás büntette miatt indult ügyben a vádlott elfogató parancs alapján történő elfogását követően kitűzött tárgyalást az azon egyéb elfoglaltsága miatt meg nem jelenő jogi képviselő távolléte miatt kellett elhalasztani.⁵⁷⁷ 3/ Egy másik ügyben ugyanezen jogi képviselő egyéb elfoglaltsága miatt két különböző időpontban sem tudott megjelenni, viszont a konkrét nap megjelölésével előzékenyen közölte a bírósággal, hogy számára melyik tárgyalási időpont lenne alkalmas.⁵⁷⁸ 4/ Ugyanennek a rendkívül elfoglalt jogi képviselőnek a távolmaradása akadályozta két további ügyben is a tárgyalás megtartását.⁵⁷⁹ 5/ Az előbbi nyíregyházi

⁵⁷⁴ *Uo.* 14.

⁵⁷⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 930/2007.

⁵⁷⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1804/2006/7.

⁵⁷⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1162/2008.

⁵⁷⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1319/2008.

⁵⁷⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2086/2008 és B. 2173/2008.

ügyeken kívül más bíróságokon 3 ilyen eset⁵⁸⁰ fordult elő az általam vizsgált ügyekben. Abszolút értelemben tehát elhanyagolható számú esetről van szó, ha viszont azt is figyelembe vesszük, hogy ez arányát tekintve az érdemben elbírált ügyek 17 százalékát jelenti, akkor megítélésem szerint könnyen belátható a probléma felvetésének indokoltsága, miután ügyészi vádképviselet esetében ez a kérdés gyakorlatilag fel sem merül, míg a pótmagánvádas eljárások során az ügyvédi mentalitás, úgy tűnik, az eljárásbeli pozíciótól függetlenül érvényesül, aminek etikai fék hiányában a törvénynek kellene gátat szabnia, egyrészt a vádelvű igazságszolgáltatás méltóságának megóvása, másrészt a vádlott tisztességes eljáráshoz való jogának biztosítása érdekében. Úgy tűnik ugyanis, hogy az ügyvédek a jogi képviselő pozíciójában hajlamosak megfedkezni a védőként gyakorta hivatkozott Emberi Jogok Európai Egyezményéről, amely szerint mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott vádak megalapozottságát illetően.⁵⁸¹

8. 4. A joggyakorlat problémái

8. 4. 1. A vádindítványok problémái

A viszonylag nagy számú büntetőügy iratainak vizsgálata alapján tényszerűen megállapítható, hogy a pótmagánvádas eljárások egyik neuralgikus pontját a vádindítványok jelentik, amelyek rendkívül változatos képet mutatnak. Természetesen találtam szakszerűen elkészített vádindítványokat⁵⁸² is, de ezeknél jóval nagyobb számban fordultak elő olyanok, amelyek alkalmatlanok arra, hogy alapját képezzék a jogi képviselő közreműködésével kezdeményezett büntetőeljárás lefolytatásának, jellemzően a következő hiányosságok miatt.

⁵⁸⁰ Kisvárdai Városi Bíróság B. 404/2005, B. 530/2005, Nyírbátori Városi Bíróság B. 457/2004.

⁵⁸¹ 6. cikk 1. pontja.

⁵⁸² Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 816/2004, Nyíregyházi Városi Bíróság B. 452/2004, B. 660/2004, B. 2653/2004, B. 1074/2005, B. 2294/2006, Kisvárdai Városi Bíróság B. 505/2005, Mátészalkai Városi Bíróság B. 70/2007, Nyírbátori Városi Bíróság B. 39/2005, B. 285/2005.

Noha a Be. 2. §-ának (2) bekezdésében foglaltakból következően a vád tárgyává tett cselekmény leírása a törvényes vád egyik kritériumát jelenti, amelyet a Be. 230. § (3) bekezdésének a 217. § (3) bekezdésére visszautaló szabálya értelmében a vádindítványnak is tartalmaznia kell, erről az ügyvédek nemegyszer megfélekedtek. Ennek legszélsőségesebb előfordulásai azok az esetek, amikor a vádindítványok egyáltalán nem tartalmaznak tényállást⁵⁸³. Eme hiányosságot néhány ügyben a jogi képviselők az eljárási előzményekre történő utalással vélték áthidalhatónak, pl. akként, hogy „a nyomozás megszüntető határozat elleni panasz beadványunkban foglaltakat változatlanul fenntartjuk”⁵⁸⁴. Egy másik ügyben pedig a következőket olvashatjuk: „A feljelentésben részleteztem, hogy milyen érvek alapján tartom valótlannak az E... és K... Alapítvány által az anyagi követelése összegszerű megalapozásához felhasznált számlát. A feljelentésben e vonatkozásban előadottakat változatlan tartalommal tartom fenn.”⁵⁸⁵ Más esetben: „Álláspontom szerint az eljáró szervek nem tisztázták a tényállást, ezért változatlanul fenntartom a Nyíregyházi Nyomozó Ügyészség határozata elleni panaszomban foglaltakat, azzal a kiegészítéssel...”⁵⁸⁶ A jogi segítőként eljáró ügyvéd által készített vádindítvány szerint „a fent említett iratanyag alapján” fordul pótmagánvádlóként a bírósághoz a sértett, az azonban a továbbiakból egyáltalán nem derül ki, hogy ki ellen és milyen cselekménye miatt kezdeményezné a büntetőeljárás lefolytatását.⁵⁸⁷

Az idézett megoldások a vádindítvány rendeltetésének, illetőleg a pótmagánvád lényegének alapvető félreértésén alapulnak, mert azt tükrözik, mintha a pótmagánvádló fellépését a hatósági eljárás szerves folytatásának, a bíróságot pedig az ügyészi tevékenység direkt felülvizsgálati fórumának lehetne tekinteni. Ez a fajta szereptévesztés még nyilvánvalóbban látszik a következő esetekben: 1/ A jogi képviselő előjáróban rögzíti, hogy az ügyészség elutasította a sértett feljelentése alapján indult nyomozás megszüntetése miatt bejelentett panaszt, ami az ügyfele számára sérelmes, ezért e „tényállás alapján B... I... vádlottat” vádolja az „1978. IV. törvény 318. § (1) bekezdésébe ütköző és a 318. § (4) bekezdés a/ pontja szerint minősülő nagyobb értékre elkövetett csalás büntetével”. Ezt az „indokolás” című rész követi, amelyből

⁵⁸³ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2348/2009, Nyírbátori Városi Bíróság B. 210/2005, B. 342/2008.

⁵⁸⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2348/2009.

⁵⁸⁵ Nyírbátori Városi Bíróság B. 210/2005.

⁵⁸⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1651/2009.

⁵⁸⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 310/2006.

megtudhatjuk, hogy az inkriminált tényállás a következő: „B... I... autóvásárlás céljából kölcsönkért a sértettől 1.200.000 Ft-t, melynek visszafizetésére 2006. 10. 19.-i határidővel vállalt kötelezettséget, melynek a mai napig nem tett eleget, abból egyetlen forintot sem fizetett meg a sértett részére, arra szándéka nem is volt! Amennyiben lett volna fizetési szándéka, azt részletfizetéssel bizonyíthatta volna.”⁵⁸⁸ A történeti tényekről ennyit tudhatunk meg, az már nem derül ki a vádindítványból, hogy a kölcsön nyújtására mégis mikor és milyen feltételek mellett került sor, a szerződés megkötése szóban vagy írásban történt-e, az adós mire fordította a kölcsönt és azt vajon mégis miért nem fizette vissza, egyáltalán megelőzte-e fizetési felszólítás a feljelentés megtételét. Egyszóval a vádindítvány egyetlen olyan körülményre sem utal, amelyre tekintettel egyáltalán valószínűsíthető lehetne a csalási szándék fennállásának megállapíthatóságát, ehelyett a további része azzal foglalkozik, hogy „amennyiben a kölcsönvevőnek már a szerződés megkötésekor nem állt szándékában teljesíteni a szerződést, úgy megvalósult a csalás tényállása”, amelynek kivizsgálása a jogi képviselő álláspontja szerint „a nyomozó hatóság feladata lett volna”, miközben tökéletesen megfelelnek a vádló feladatáról. 2/ A büntetőügyben elkövetett hamis tanúzás büntette miatt benyújtott vádindítvány annyiban tartalmazza az inkriminált magatartást, hogy „B... T... az első tanúkénti kihallgatása során elhallgatta az elítélt jelenlétét, illetve a sértett és az elítélt közötti tettlegességet. A bírósági tárgyaláson korábbi vallomását megváltoztatva tagadta L... I... tanú jelenlétét”. Ezt követően a jogi szakvizsgálóval rendelkező pótmagánvádló az egyes vallomások összevetésével, szövegösszefüggéseik értelmezésével és a bűncselekmény elkövetési magatartásának Btk. kommentár szintű elemzésével foglalkozva 6 és fél oldalon keresztül azt taglalja, hogy miért megalapozatlan a nyomozás megszüntetése miatti panaszát elutasító ügyészi határozat.⁵⁸⁹

Az előbbi példák azonban szerencsére nem általánosan jellemző problémát tükröznek, noha nemegyszer előfordultak, vagyis a vizsgált ügyek túlnyomó részében a vádindítványok tartalmazzák a vád tárgyát képező cselekmény leírását is, bár esetenként inkább csak „tényállásszerűségről” beszélhetünk, mert pl. a következő ügyvédi iromány felvetéseit semmi esetre sem tartom tényállásként kezelhetőnek: A jogi képviselőként eljáró ügyvéd „vádíratot” nyújtott be „ügyvédi visszaélés büntette elkövetésének

⁵⁸⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 185/2008.

⁵⁸⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1134/2008.

megalapozott gyanúja miatt”, mert a pótmagánvádoló szerint a megvádolt „ügyvéd nem minden esetben képviselte maradéktalanul az érdekeimet”. S hogy ez miben nyilvánult meg, erre vonatkozóan érdemes szó szerint idézni a vádindítvány további részét: „Itt említtem meg a F... Disco felújításával kapcsolatos elszámolást, a tárgyalásokon meg nem jelenése. [sic!] Továbbá a Nyíregyházi Városi Bíróságon B... szám alatt Dr. A... J... ellen sikkasztás miatt folyamatban volt perében sem képviselte az érdekeimet. Továbbá a T... T... volt Debreceni lakossal kapcsolatos ügyintézésével is. Hanyag munkavégzése miatt elveszítettem a F..., ... szám alatti ingatlanaimat. Kérem az ügyben tanúként megidézni...” Ezt követően a „vádlott” és egy tanú megnevezése szerepel lakcímük megjelölése mellett, majd a vádindítvány a következőkkel zárul: „Kérem, hogy a bizonyítás felvételét az alábbiak szerint fogantossítsák. Először a vádlottat, majd a tanúkat hallgassa meg a Tisztelt Bíróság, ezt követően az okirati bizonyítékokat ismertessék” Dátum, aláírás.⁵⁹⁰ Mindennek fényében megítélésem szerint meglehetősen visszafogottan fogalmazott a bíróság, amikor azt állapította meg, hogy „a »vádirat« című irat hiányos»⁵⁹¹.

Elfogadhatóságának megítélése szempontjából nem sokkal informatívabb az a védekezésre képtelen személlyel szemben elkövetett könnyű testi sértés büntette miatt benyújtott vádindítvány sem, amelynek a cselekményt leíró része szerint a „vádlott által 2009...-én a Sz... J...né karjában lévő védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen kiskorú ütést/ket szenvedett, amely miatt 8 napon belül gyógyuló sérülései keletkeztek»⁵⁹². Hol? Milyen körülmények között? Milyen korú gyermek? Milyen sérüléseket? Ilyen jellegű hiányosságok rendre előfordulnak, így csak példaként utalok arra, hogy a rongálás miatt benyújtott vádindítvány nem tartalmazza az okozott kár összegét⁵⁹³; a környezetkárosítás miatt indult ügyben nem derül ki a szennyezés, de még a szennyeződés észlelésének időpontja sem⁵⁹⁴.

Az általam tapasztaltak szerint további visszatérő problémát jelent a vád tárgyát képező cselekmény Btk. szerinti minősítésének elmaradása⁵⁹⁵ vagy esetenként ennek jogászhoz méltatlan trehányossággal történő megjelölése, így pl. az inkább keresetlevélre

⁵⁹⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 216/2007.

⁵⁹¹ *Uo.* 2, 1.

⁵⁹² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2113/2009.

⁵⁹³ Vásárosnaményi Városi Bíróság B. 288/2005.

⁵⁹⁴ Mátészalkai Városi Bíróság B. 132/2006.

⁵⁹⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1239/2007, B. 945/2008, B. 1846/2009.

emlékeztető vádindítvány szerint a pótmagánvádló „a Btk. 318. § ütköző és a szerint büntetendő jelentős értékre elkövetett csalás és más bűncselekmény” [sic!] elkövetése miatt indítványozott felelősségre vonást.⁵⁹⁶ Az egyébként más ügyekben is tapasztalható volt, hogy a jogi képviselők olyan szemlélettel készítik el a vádindítványt, mintha keresetlevelet kívánnának benyújtani.⁵⁹⁷ Ez a szemlélet ismerhető fel abban a vádindítványban is, amely lényegét tekintve a zártörés törvényi tényállásának elemzésével és eseti döntések felhívásával azt részletezi, hogy a pótmagánvádló miért nem ért egyet a nyomozás megszüntetésével, amihez képest a vádkellékek jelentősége teljesen háttérbe szorul.⁵⁹⁸ Pedig – ha belegondolunk – nem éppen újszerű követelmény az, hogy a „vádlevélnek egész körülményességgel és részletesen magában kell foglalnia a tettet és a büntett címét”⁵⁹⁹

Mindezek után azon már meg sem lepődhetünk, hogy a jogi képviselők rendszeresen megfélekednek a tárgyalásra idézendők és az arról értesítendők indítványozásáról is, hiszen az erről rendelkező h/ pont eléggé a vége felé van a Be. 217. §-ának (3) bekezdésében írt felsorolásnak, ennek ellenére – különösen a Be. 75. § (1) bekezdésének utolsó fordulatában foglaltakra figyelemmel – aligha tekinthető jelentéktelen vádkelléknek, már csak azért sem, mert ennek hiánya önmagában is a vádindítvány elutasítását vonja maga után.⁶⁰⁰ Az sem lehet meglepő, hogy az idézendők/értesítendők indítványozásának elmaradása gyakran a vád tárgyát képező cselekmény leírásának és Btk. szerinti minősítésének terén is megállapítható hiányosságokkal kombinált problémaként jelentkezik⁶⁰¹, miután ezek a hibák jellegüknél fogva egyaránt a szakmai igénytelenségre vezethetők vissza.

Figyelmet érdemlőnek tartom azt is, hogy a vádindítványok mennyiben, illetve milyen formában tartalmazzák a Be. 230. §-ának (2) bekezdése szerinti azon indokokat, amelyekre tekintettel a pótmagánvádlók a nyomozás megszüntetése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozták. Ezen a téren is meglehetősen vegyes kép bontakozott ki előttem, aminek alapján ebből a szempontból a vádindítványokat a

⁵⁹⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1060/2006.

⁵⁹⁷ Pl.: Mátészalkai Városi Bíróság B. 46/2008.

⁵⁹⁸ Nyírbátori Városi Bíróság B. 1966/2008.

⁵⁹⁹ CARRARA, Ferencz, A büntető jogtudomány programja II [ford.: Beksics Gusztáv] A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-Hivatala, Budapest, 1879, 406.

⁶⁰⁰ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 353/2004, B. 684/2004, B. 727/2009.

⁶⁰¹ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1239/2007, B. 945/2008, B. 1846/2009.

következő három csoportba sorolhatónak tartom: 1/ A vádindítványok számottevő része semmiféle külön indokolást nem tartalmaz.⁶⁰² 2/ A másik jellegzetes típust azok a vádindítványok képezik, amelyek merőben formálisan tartalmazzák a törvény által megkívánt indokokat. Ennek eklatáns példája, amikor a pótmagánvádló [jogi képviselője] egyszerűen tévesnek⁶⁰³ vagy megalapozatlannak⁶⁰⁴ minősíti az ügyészség álláspontját avagy deklarálja a vádlott terhére rótt bűncselekmény elkövetését⁶⁰⁵, illetve azt, hogy a vád tárgyává tett cselekmény bűncselekményt valósít meg⁶⁰⁶. 3/ A harmadik csoportot azok a vádindítványok alkotják, amelyek érdemi érvelést tartalmaznak, de jellemzően szükségtelen részletességgel.⁶⁰⁷

Mindennek ellenére sem gondolnám azonban kétségbe vonhatónak a Fenyvesi Csaba által méltatott „szakképzett, hivatásos ügyvédek”⁶⁰⁸ közreműködésének jelentőségét, de úgy vélem, hogy ennek realizálódásához feltétlenül szükséges lenne az ügyvédi tevékenység szakmai színvonalának emelése is.

8. 4. 2. A bírósági határozatok problémái

A pótmagánvádas ügyekben hozott határozatokban alapvetően három tipikus hiba fordul elő rendszeresen, amelyeket azonban csupán annyiban lehet közös nevezőre hozni, hogy mindegyik a jogintézmény természetének téves megítéléséből fakadó szemléleti problémát jelez. Ez legjellemzőbben a Be. 231. § (1) bekezdésének d/ pontján alapuló elutasító végzések olyan indokolásában nyilvánul meg, amely egyszerre mind a vád érdemi elbírálását is jelentette, miközben a bíróság nem fogadta el a vádindítványt. Ez a gyakorlat a 2006. július 1. napja előtt elutasított vádindítványok esetében szinte kivétel nélkül megfigyelhető. Ezért csupán példálózó jelleggel emelem ki a következő határozatokat: 1/ A halált okozó testi sértés büntette miatt benyújtott

⁶⁰² Pl.: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 324/2007, Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2079/2005, B. 2507/2009., Mátészalkai Városi Bíróság B. 132/2006, B. 272/2006, B. 70/2007, Nyírbátori Városi Bíróság B. 420/2005, B. 29/2010, Vásárosnaményi Városi Bíróság B. 209/2008.

⁶⁰³ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2582/2004, B. 423/2006, B. 1693/2007, B. 1319/2008, B. 2348/2009.

⁶⁰⁴ Pl.: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 483/2010, Nyíregyházi Városi Bíróság B. 353/2004, Kisvárdai Városi Bíróság B. 174/2010.

⁶⁰⁵ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1321/2007, Nyírbátori Városi Bíróság B. 285/2005.

⁶⁰⁶ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 456/2009, B. 1722/2009.

⁶⁰⁷ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 267/2004, B. 452/2004, B. 660/2004, B. 2653/2004.

⁶⁰⁸ FENYVESI Csaba, A védőügyvéd – A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002, 342.

vádindítványt elutasító végzésének indokolásában a megyei bíróság 4 oldalon keresztül elemezte a nyomozás során tett vallomásokot és beszerzett szakértői véleményeket, aminek eredményeként a következő megállapításra jutott: „A sértett halála és az elkövetett bántalmazás között fennálló közvetett vagy közvetlen ok-okozati összefüggés amennyiben csak valószínűsíthető, az nem elegendő a büntető eljárás lefolytatásához, ugyanis ennek az ok-okozati összefüggésnek fenn kell állnia, amennyiben maga a bántalmazás egyáltalán megállapítható. A tanúvallomások és a szakértői vélemények elemzése alapján a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a vádindítvány ténybeli alapja nyilvánvalóan hiányzik, hiszen a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján olyan ténymegállapítások nem tehetők, amelyből a vádlott esetleges bűnösségére lehet következtetni.”⁶⁰⁹ Az nem kérdéses, hogy a vádindítvány elfogadása után az eljárás tárgyalás előkészítése során ilyen indokkal történő megszüntetésének mi lett volna a következménye fellebbezés esetén. 2/ A halálos közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt benyújtott vádindítvány elutasításához vezető konklúzióját a városi bíróság a következőképpen rögzítette: „A kirendelt igazságügyi műszaki szakértő is szakértői véleményében a haladási ütközési sebesség vonatkozásában több egymástól eltérő lehetőséget vett figyelembe, mivel a baleset bekövetkezésének körülményeit érintő és szakértői szempontból is jelentőséggel bíró körülményt nem lehetett tisztázni [...]. Mindezek alapján kétséget kizáró módon nem lehet megállapítani azt sem, hogy néhai P... Gy... a gépkocsi elé féktávolságon belül hajtott be, avagy G... J... sebesség túllépése és figyelmetlensége volt közvetlen okozati összefüggésben a baleset bekövetkezésével.”⁶¹⁰ Eszerint az ügyben eljáró bíró már a vádindítvány elfogadásakor kétséget kizáró módon tisztázni szeretne volna a baleset bekövetkezéséért való büntetőjogi felelősség kérdését. 3/ Egy másik ügyben ez sikerült is, hiszen „a rendelkezésre álló adatok alapján tényállási elem hiányát, mégpedig a jogtalan eltulajdonítási szándékot a bíróság a rendelkezésre álló iratok alapján megállapította”⁶¹¹, amire tekintettel nyilván kár lett volna a vádindítvány elfogadásával bíbelődni, hiszen ebben az esetben legfeljebb a bizonyítási eljárás lefolytatását követően tehetett volna legközelebb ilyen kategorikus megállapítást. 4/ Arra is találtam azonban példát, amikor a bíróság még ennél is tovább ment és a foglalkozás körében elkövetett, halált okozó gondatlan veszélyeztetés vétsége miatt benyújtott vádindítvány elutasítása során

⁶⁰⁹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 668/2005/2, 6.

⁶¹⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 452/2004/2, 4.

⁶¹¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2582/2004/4.

„megállapította, hogy foglalkozási szabályszegést dr. K... B... J... nem követett el...”⁶¹² 5/ Más esetben viszont a bíró bizonytalansága vezetett azonos eredményre, amikor a sikkasztás büntette kapcsán az iratokból megállapította, hogy „a vád tárgyává tett tárgyak tulajdonjoga nem tisztázott, így a vádindítvány jogi alapja nyilvánvalóan hiányzik”⁶¹³.

Ezek a példák is jelzik, hogy a megyei bírói gyakorlat kezdetben messzemenően figyelmen kívül hagyta azt a jogalkotói szándékot, amely a szóban forgó okból olyan esetben kívánt lehetőséget adni az elutasításra, „amikor a vádindítványból egyértelműen megállapítható, hogy a pótmagánvád ténybeli vagy jogi alapja hiányzik”⁶¹⁴. Ebből következően a ténybeli és jogi megalapozottság kérdését kizárólag a vádindítvány tartalma alapján lehetett volna vizsgálni, ami egyébként a „nyilvánvaló” melléknév használatából is következik, amelynek jelentése: „magától értetődő, kétségtelen”⁶¹⁵. A vádnak a vádindítvány elfogadása előtt, illetve nélkül történő elbírálása azonban ettől függetlenül is a jogi nonszensz kategóriájába sorolható. Ez természetesen a jogalkalmazó jogi kultúráját minősíti, amihez képest a jogalkotó felelőségének kérdését csak azért tartom szóba hozandónak, mivel a fellebbezés lehetőségének kizárásával kontrollálhatatlanná tette a bírói tevékenységet. Ennek köszönhetően a bírók egy része még a ténybeli vagy a jogi alap hiánya közötti differenciálásra sem vette a fáradságot.⁶¹⁶

A vádindítványokat elutasító határozatok másik jellegzetes problémáját a konkrét bírói szerepkör téves felfogása jelenti, ami nemegyszer ezeknek a végzéseknél az indokolásából is kitűnik. Ezek ugyanis azt tükrözik, hogy nemcsak a jogi képviselők tekintették a bíróságot egyfajta felülvizsgálati fórumnak, hanem maguk a bírók is ekként értelmezték a saját szerepüket. Ennek megnyilvánulásaiból is csupán néhány konkrét ügyet emelek ki a jelzett szemléleti probléma megjelenítése érdekében: 1/ A 12. életévét be nem töltött, nevelése alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak büntette miatt benyújtott vádindítvány elutasításának érdemleges indoka pl. a következő volt: „A megyei bíróság az iratok tartalma alapján arra a következtetésre

⁶¹² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1550/2005/3, 5.

⁶¹³ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2582/2004/4, 1.

⁶¹⁴ A Be. 229-233. §-ához fűzött miniszteri indoklás 3. pontja, CompLex Jogtár Plusz .

⁶¹⁵ Magyar értelmező kéziszótár *i.m.* 1018.

⁶¹⁶ Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 452/2004/2, B. 1715/2004/2, B. 2239/2004/5, B. 1220/2005/2, B. 1315/2005/2.

jutott, hogy a Megyei Főügyészség és a Legfőbb Ügyészség határozataiban kellő indokát adta annak, hogy az ügyben miért nincs helye a nyomozás tovább folytatásának, illetve, hogy miért nem áll rendelkezésre elegendő bizonyíték a vádemeléshez.”⁶¹⁷ 2/ A megyei bíróság szerint „helyesen állapította meg mind a nyomozó hatóság, mind pedig a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség határozatában, hogy rábízott idegen dolognak a legyártott konzervek nem minősülnek, ezért sikkasztás bűncselekménye nem valósulhatott meg”⁶¹⁸. 3/ A városi bíróság a főügyészségi határozat lényegi indokainak kiemelése után arra a konklúzióra jutott, hogy „igazoltan hozott az ügyészség a feljelentő panaszát elutasító döntést”⁶¹⁹. 4/ Máskor az elutasítás indoka a következő: „A Nyíregyházi Városi Ügyészség a nyomozás megszüntetéséről szóló határozatában részletesen indokolta, hogy a vádlott nyilatkozatai nem valósítanak meg bűncselekményt, ezért is szüntette meg az eljárást bűncselekmény hiányában. Mindezekre figyelemmel a bíróság a Be. 231. § (2) bek. d/ pontja alapján a rendelkező rész szerint határozott.”⁶²⁰ 5/ Az is előfordult azonban, hogy a bíróság csak „részben az ügyészség határozatával egyetértve”⁶²¹ hozta meg az elutasító végzését.

A jogintézmény szerepére és jelentőségére vonatkozó elképzeléseink kiforrottságának egy további megnyilvánulása az ügydöntő határozatokban figyelhető meg, amelyeknek indokolása szinte kivétel nélkül kitér a vádindítvány benyújtásának előzményére⁶²², ami azért kifogásolható, mert ennek csupán az elfogadás kérdésében való döntés meghozatalakor van jelentősége, amelynek pozitív eredménye esetén a bíróság további eljárásának alapját éppúgy a vád képezi, mint a közvadás eljárásokban, amikor fel sem merült a vádemelés előzményeinek részletezése. Ezt azért tekintem szemléleti problémának, mert számomra azt jelzi, hogy a lelkünk mélyén nehezen tudunk megbarátkozni a sértett önálló vádképviselési jogának gondolatával, s ezért görcsösen ragaszkodunk a „hatósági” előzmények felemlítéséhez, akkor is, amikor annak már semmiféle eljárásjogi jelentősége nincs, sem az eljárásunk legitimálása, sem az ügyben hozott döntésünk megítélése szempontjából. Arról pedig mintha végképp szeretnénk megfeledkezni, hogy a vádelv kialakulásának bölcsőjét a magánvád jelentette, aminek közváddá transzformálódása nem befolyásolhatja a jog társadalmi rendeltetéséről vallott

⁶¹⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 816/2004/3, 2.

⁶¹⁸ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B. 201/2006/2, 3.

⁶¹⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1073/2005/2, 2.

⁶²⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 932/2006/2, 2.

⁶²¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1060/2006/2, 3.

⁶²² Pl.: Nyíregyházi Városi Bíróság B. 267/2004/78.

felfogásunkat, ha képesek vagyunk teleologikus megközelítésben is szemlélni rutinszerű tevékenységünk tárgyát.

8. 4. 3. A megvádolt személyek megnevezésének problémája

Meglehetősen kaotikusnak tekinthető a gyakorlatban a vádindítvánnyal érintett személy processzuális helyzetének megítélése, illetve ennek megnevezése a pótmagánvád elfogadása előtti eljárási szakaszban, ami a jogi képviselők és a bírók tevékenységével kapcsolatban egyaránt megállapítható. Ezért tartom fontosnak a kérdés külön vizsgálatát, aminek egyáltalán nem csak formális jelentősége van. Megjegyzem, hogy a közzétett, illetőleg más megyékben hozott határozatokból megállapíthatón egyáltalán nem csupán „szabolcsi” problémáról van szó. A szóban forgó probléma egyrészt abban mutatkozik meg, hogy a jogi képviselők általában már a vádindítványban vádlottként aposztrofálják azt, akinek e pozícióba kerülését szeretnék elérni a pótmagánvádlók, amely törekvésük azonban az előzőekben írtakból láthatóan többnyire nem vezet eredményre. Még meglepőbb, hogy ezt a szóhasználatot a bírók is átvették a vádindítvány elutasításáról hozott határozataikban, noha ennek meghozatalára leginkább éppen a törvényes vád hiánya miatt került sor. Ebből következően olyan személyeket is vádlottnak tekintünk, akik ellen törvényes vád emelésére nem kerül sor, ami egyfajta nominalizmusra utal, márpedig a vádlotti pozícióhoz fűződő jogkövetkezményekre tekintettel a büntetőeljárásban aligha lehet helye a nominalista felfogásnak. De nézzük meg közelebbről is a kérdés eljárásjogi összefüggéseit.

Ehhez talán nem árt felidézni a Bp. vonatkozó rendelkezését, amely szerint: „Vádlott az a terhelt, a ki ellen vádhatározat van hozva, vagy e nélkül főtárgyalás van elrendelve.”⁶²³ Ez a rendelkezés elég világossá tette, hogy: „A vádhatározat meghozatala v. enélkül főtárgyalás elrendelése az eljárásnak egyik, az ítélet meghozatala a másik határvonala, amelyek között az eljárás passiv alanyát ezen elnevezés megilleti.”⁶²⁴ Ehhez képest a Be. 43. §-ának (1) bekezdése szerint a terhelt „a bírósági eljárásban vádlott”. Ez a definíció már elég képlékeny, de mindenesetre – a sértettéhez hasonlóan – elég jól elboldogultunk vele a pótmagánvád bevezetéséig,

⁶²³ Bp. 13. § (4).

⁶²⁴ MÁRKUS Dezső [szerk.] Magyar Jogi Lexikon, Pallas Irodalmi és Nyomdai részvénytársaság, Budapest, 1907, VI/881.

hiszen az nem lehetett kétséges, hogy a bírósági eljárás a vádemeléssel kezdődik, ami főszabály szerint a vádiratnak a bírósághoz való benyújtását jelentette korábban is és jelenti ma is. Ennek megtörténtével pedig az addigi gyanúsított automatikusan vádlottá „avanzsál”, miután a bíróságnak még az ügyészi vád törvényességének hiányában sincs lehetősége a vádirat elutasítására. Merőben más eljárásjogi helyzetet jelent a pótmagánvádló fellépése, amelynek esetében a bíróságnak kötelessége a vád elfogadhatóságának kérdésében való állásfoglalás, aminek eredményeként a vádindítvány elutasítására is sor kerülhet, ebben az esetben pedig fogalmilag nem vádemelésről, hanem csupán erre irányuló kezdeményezésről beszélhetünk. Akivel szemben pedig nem kerül sor vádemelésre, azt értelemszerűen nem lehet vádlottnak tekinteni, mert nem áll vád hatálya alatt.

Szofisztikus megközelítésben persze mondhatnánk azt, hogy mégiscsak bírósági eljárás folyik azzal szemben, aki ellen vádindítvány benyújtására került sor, márpedig ilyenkor a terheltet vádlottnak kell tekinteni. Ez az érvelés azonban azért nem állná meg a helyét, mert a pótmagánvádas eljárásban a jogi absztrakciót jelentő terhelti státusz is a vádemeléssel, vagyis a vádindítvány elfogadásával realizálódik, tehát ennek megtörténteig terheltől sem beszélhetünk, amiből következően a Be. 43. §-ának (1) bekezdésében megfogalmazott meghatározás jelen esetben alkalmazhatatlan, miután ebben a fázisban nincs terhelt, akivel szemben büntető eljárást folytatnának. Ennek figyelmen kívül hagyása eredményezte azt, hogy – a már említett határozat tükrében – pl. a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság „fél” Büntető Kollégiuma kerülhetett virtualiter a vádlottak padjára⁶²⁵, noha nyilvánvalóan csupán annyi „bűnük” volt, hogy bírói esküjük szerint végezték a munkájukat. Az általam vizsgált megyei ügyekre történő konkrét hivatkozástól ehelyütt azért tekintek el, mert a szerintem helytelen gyakorlat tekinthető általánosnak, így szinte minden olyan ügyet felsorolhatnék, amelyben elutasító határozat meghozatalára került sor. Ez persze nem annyira meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy a másodfokon eljáró megyei –, illetőleg táblabíróság is ilyen gyakorlatot folytat.⁶²⁶

⁶²⁵ Csongrád Megyei Bíróság B. 520/2010/15.

⁶²⁶ Pl.: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bkf. 131/2007/2, Debreceni Ítéltábla Bf. 543/2007/2.

Bírótársaim védelme, illetőleg a jogalkotói felelősség kérdésének további feszegetése érdekében azonban szükségesnek tartom annak megjegyzését is, hogy a számomra elképesztőnek tűnő [mert azért ne felejtjük el: a vádlottnak akár az előzetes letartóztatása is elrendelhető] országos gyakorlat kialakulását megítélésem szerint a törvényszerkesztés következetlensége is elősegíthette. A Be. 230. §-ának (2) bekezdésében hivatkozott 217. § (3) bekezdésének a/ pontja szerint ugyanis a vádiratnak a „vádlott” személyi adatait kell tartalmaznia és a 219. §-ának (3) bekezdésében is a vádlottról olvashatunk, miközben ugyanezen törvényhely (4) bekezdése a gyanúsított értesítésének kötelezettségét írja elő. Egyszóval bizonyos kérdéseket a jogalkotónak is jó lenne tisztáznia önmagával, lehetőleg még az alkotás előtt, minthogy a Be. 43. §-ának (1) bekezdése elég nyilvánvaló ellentétben áll a terhelt 217. § (3) bekezdésének a/ pontja szerinti aposztrofálásával.

Ugyanakkor a jelzett probléma megítélésem szerint arra is rávilágít, hogy mennyire elhibázott lépés volt annak a Legfelsőbb Bíróság által is preferált országos gyakorlatnak a kialakítása, amely szerint a vádindítvány elfogadásáról a bíróságnak nem kell külön határozatot hoznia, ami a megyei ítélkezésünkben is szinte töretlenül érvényesül, hiszen összesen 2 olyan ügyel találkoztam, amikor a bírók nem ennek megfelelően jártak el.⁶²⁷ A határozat elleni fellebbezés jogának a Be. 347. §-ának (1) bekezdése szerinti biztosítása azonban ezek közül is csupán az egyik ügyben fordult elő.⁶²⁸

8. 4. 4. Egyéb problémák

Az általam vizsgált ügyekben tapasztalt legelképesztőbb megoldásnak azt tartom, amikor a bíró 2 ügyben is személyes meghallgatást tűzött ki, amit a vádlott és a védő mulasztása miatt későbbi időpontra halasztott, amikor is a vádindítványt elutasította, mert a „ténybeli vagy jogi alapja nyilvánvalóan hiányzik”⁶²⁹. Ez szerencsére egyedi jelenségnek tekinthető, az azonban több ügyben is tapasztalható volt, hogy az „új” jogintézmény bevezetése okozott némi zavart az ennek köszönhető ügyek intézése során, amelyek közül csak a következő tipikusnak tekinthető problémákat emelem ki.

⁶²⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1804/2006, Mátészalkai Városi Bíróság B. 132/2006.

⁶²⁸ Mátészalkai Városi Bíróság B. 132/2006/3.

⁶²⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2239/2004, B. 2383/2004.

Több ügyben is tapasztalható volt, hogy az ügyészségek a Be. 230. § (3) bekezdésének utolsó mondatában foglaltakat figyelmen kívül hagyva nem a vádindítvány tárgyát képező bűncselekmény elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz továbbították a vádindítványt, aminek következtében az általános hatáskörű városi bíróságoknak külön kellett rendelkezniük a megyei bírósághoz történő áttételről.⁶³⁰

Általános probléma a pótmagánvádló rendszerinti idézése a tárgyalásra, olyankor is, amikor a tanúkenti kihallgatására nem kerül sor vagy az már korábban megtörtént, ami önmagában véve is kifogásolható, de különösen akkor, ha jogi személyről van szó⁶³¹, amely egyébként is legfeljebb képviseltetni tudja magát. Erre tekintettel a jogi személy idézésénél legfeljebb a pótmagánvádló értesítésének elmulasztását lehet súlyosabb hibának tekinteni, ami azonban összesen csupán 2 ügyben fordult elő.⁶³²

A bírósági eljárásra vonatkozó speciális szabályok közül a védő kötelező részvételének kérdését és az önálló jogorvoslati joggal nem rendelkező jogi képviselők által elég rendszeresen bejelentett fellebbezések problémáját tartom megemlítenedőnek. A Be. 242. §-ának (1) bekezdésében foglaltak kellő mélységű ismeretének hiányában 3 esetben fordult elő „abszolút” eljárási szabálysértés az elsőfokú tárgyalások során: Az egyik ügyben a védői részvétel hiánya olyannyira nem tűnt fel az eljáró bírónak, hogy a kirendelése iránti intézkedés nélkül nyugodtan lefolytatta az eljárást, amelynek eredményeként elsőfokon jogerőre emelkedett felmentő ítéletet hozott.⁶³³ A másik ügyben a vádlottnak volt ugyan meghatalmazott védője, de sem ő, sem az ügy bíróját nem tartotta feltétlenül fontosnak a tárgyaláson való személyes részvételét, így a bíróságnak két tárgyalási napon is nélkülöznie kellett a szakértelmét.⁶³⁴ Az eljárási szabálysértést csak a megyei bíróság konstataálta, ami csupán a vádlott felmentésére tekintettel nem vezetett hatályon kívül helyezésre.⁶³⁵ A vádlott elítélése esetén azonban már természetesen elkerülhetetlen volt ez a drasztikus lépés a másodfokú bíróság részéről.⁶³⁶ Ehhez hozzátartozik, hogy még 2011 januárjában is helyezett hatályon kívül

⁶³⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1417/2004, B. 14/2006, B. 544/2008, Kisvárdai Városi Bíróság B. 457/2007, Mátészalkai Városi Bíróság B. 411/2009.

⁶³¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1693/2007, Mátészalkai Városi Bíróság B. 132/2006, B. 70/2007.

⁶³² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 660/2004, B. 1771/2005.

⁶³³ Nyírbátori Városi Bíróság B. 461/2009.

⁶³⁴ Mátészalkai Városi Bíróság B. 70/2008/6.

⁶³⁵ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 612/2008/6.

⁶³⁶ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1761/2007.

az általam vezetett fellebbviteli tanács pótmagánvádas ügyben hozott ítéletet a védő részvétele nélkül tartott tárgyalás miatt.⁶³⁷

Ennek tükrében azon talán már nincs is mit csodálkozni, hogy a fellebbezésre jogosultak körének kérdése különösebb érdeklődést nem váltott ki a jogalkalmazók körében. A jogorvoslati nyilatkozatok megtételének tekintetében ugyanis a legváltozatosabb megoldásokkal találkoztam. Előfordultak olyan esetek, amikor a pótmagánvádló és jogi képviselője egyaránt fellebbezést jelentettek be.⁶³⁸ Máskor a jogi képviselő „csatlakozott” a pótmagánvádló fellebbezéséhez⁶³⁹ vagy éppen fordítva⁶⁴⁰. A bíró és a jogi képviselő abszolút tájékozatlanságát azonban legnyilvánvalóbban az az eset jelzi, amikor az utóbbi rutinszerűen három napot tartott fenn fellebbezésének bejelentésére, amelyen belül ezt meg is tette, aminek az elutasítására még a másodfokú eljárásban sem került sor.⁶⁴¹

Az már nem eljárásjogi, hanem ügyviteli kérdés, hogy a pótmagánvádas eljárás jogerős befejezése után mi történjen a rendőrségi, illetve a nyomozási iratokkal, aminek a terén láthatóan nincs egységes gyakorlat a megyében, hiszen azok visszaküldése, illetve bírósági irattározása egyaránt előfordul. Ezen azonban már csak azért sem lepődhetünk meg, mert a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet [Büsz.] 39. §-ának rendelkezései tükrében a vádindítvány elutasításának ügyviteli befejezéseként való figyelembe vehetősége is kérdéses lehet, miután nem ügydöntő határozatról van szó, ugyanakkor a befejezettként kezelendő ügyek felsorolását tartalmazó (2) bekezdés nem tér ki erre az esetre, amin természetesen érthető okból túllépett a gyakorlat. A pótmagánvádas ügy megindulásának előfeltételét képező nyomozó hatósági eljárás során keletkezett iratok jellegének megítélése azonban nem tűnik ennyire egyértelműnek, már csak azért sem, mert a vádindítvány elutasítása esetén a nyomozás későbbi megindításának, illetőleg folytatásának lehetősége sem zárható ki. Ennek ellenére úgy vélem, hogy az ügyész által a Be. 230. §-ának (2) bekezdése alapján a bíróságnak megküldött iratok, bíróság által érdemben elbírált ügyek esetében, a Büsz. 2. §-ának 21. pontja értelmében [saját] ügyiratnak tekintendők, amelyeket ebből

⁶³⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 552/2010.

⁶³⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 267/2004, B. 2415/2005, B. 930/2007.

⁶³⁹ Nyírbátori Városi Bíróság B. 210/2005.

⁶⁴⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B. 1481/2007.

⁶⁴¹ Kisvárdai Városi Bíróság B. 58/2005, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Bf. 573/2005.

következően az eljárás befejezését követően sem kell visszaküldeni az ügyésznek mint idegen iratot. Ez megítélésem szerint különösebben nem is lehet kérdéses, hiszen rendkívüli jogorvoslati eszközök igénybevételére vagy különleges eljárás lefolytatására egyaránt sor kerülhet a későbbiekben. A vádindítvány elutasítása esetén viszont ezeknek a lehetőségével egyáltalán nem kell számolni, ugyanakkor azzal igen, hogy a nyomozás folytatására vagy elrendelésére kerülhet sor, amire konkrét példát is találtam az általam vizsgált ügyek között.⁶⁴² Ezért ilyenkor indokoltnak tartom a nyomozás iratainak visszaküldését az ügyésznek, mivel ezeknek a bírósági iratokkal együttesen történő kezelése semmilyen szempontból nem indokolt az eljárás befejezését követően.

9. A PÓTMAGÁNVÁD JÖVŐJE

9. 1. A módosításokra vonatkozó javaslatok elé

A pótmagánvád imponáns múltjának és felemás jelenének áttekintése után már csak annak a kérdésnek vizsgálata maradt hátra, hogy vajon milyen jövő elé nézhet büntető eljárásjogunk eme tradicionális intézménye. Ez véleményem szerint egyrészt a jogintézmény szükségességének megítélésén, másrészt szabályozásának módján múlik. A jogintézmény mai létjogosultsága megbízhatóan az ismételt bevezetése óta eltelt hét év jogalkalmazási tapasztalatai alapján ítélni lehet. Az ennek érdekében végzett vizsgálatok eredményeit láttuk, amelyekből itt is kiemelendőnek tartom, hogy a vizsgálat időszakban legalább 51 vádlott büntetőjogi felelősségét állapították meg a bíróságok az országban, akik az ügyészi vádmonopólium töretlen érvényesülése esetén végérvényesen megmenekülhettek volna a felelősségre vonás elől. Ezekben az esetekben tehát a legalitás elvéből következő kötelezettség érvényesítése nem teljesült volna, ha kizárólag a közvádoló általi megítélésén múlik a büntetőeljárás lefolytatása. Ez meggyőzően jelzi, hogy az ügyészi tevékenységnek pusztán a váderedményesség és az eljárási határidők betartása alapján, vagyis kizárólag statisztikai és adminisztratív szempontok szerinti értékelése mellett a vádemelés indokoltságának megítélésében való tévedés lehetőségét nem lehet kizárni. A sértettet pedig nem az imponáló ügyészégi statisztika, hanem saját ügyének mikénti elintézése érdekli, amelynek eredménytelensége esetén joggal várhatja el a többek között saját biztonságuk

⁶⁴² Nyíregyházi Városi Bíróság B. 2653/2004.

érdekében polgárai által fenntartott államtól legalább a jogszabályi háttér megteremtésében megnyilvánuló segítségnyújtást ahhoz, hogy törvényes keretek között maga kísérelhesse meg a sérelmére szerinte bűncselekményt elkövető személy büntetőjogi felelősségre vonásának elérését. A jogintézmény fenntartásának indokoltsága, vagyis a XXI. századi létjogosultsága tehát megítélésem szerint nem lehet kérdéses. A pótmagánvád intézménye azonban csak abban az esetben töltheti be rendeltetését, ha szabályozásának rendszere alkalmazásának hatékonyságát is képes biztosítani. Ehhez világosan meg kell határozni a büntető eljárásjog intézményrendszerén belüli rendeltetését és ehhez képest kell megalkotni alkalmazásának feltételrendszerét, egységes szemléletű és átlátható szabályozással. A továbbiakban ezen kívánalmakat szem előtt tartva – kritikai észrevételeim konkretizálhatósága érdekében – a Be. módosítására vonatkozó konkrét javaslataimat ismertetem a jogalkotó által alkalmazott kodifikációs technikát követve.

9. 2. A Be. módosítására vonatkozó javaslatok

A sértett

51. § (1) A sértett az a természetes vagy jogi személy, akinek vagy amelynek a bűncselekmény az annak büntetendővé nyilvánításával védett jogát közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.

A pótmagánvádló

53. § (1) A pótmagánvádló az a sértett, aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben a közvádló hatáskörébe tartozó bűncselekmény miatt az ügyész jogkörében eljárva képviseli a vádat.

(2) A sértett

a/ a feljelentésének elutasítása,

b/ a feljelentése alapján elrendelt nyomozás megszüntetése,

c/ a feljelentése alapján elrendelt nyomozás eredményeként emelt vád elejtése,

e/ magánvádas ügyben a bíróság által közvádra üldözendő bűncselekmény megállapíthatóságára tekintettel az ügyésznek megküldött iratoknak a vád képviselőjének átvétele nélküli visszaküldése

esetén léphet fel pótmagánvádlóként, ha ennek lehetőségét e törvény rendelkezései nem zárják ki.

(3) Állami szerv pótmagánvádlóként nem léphet fel.

(4) A pótmagánvádló helyébe, természetes személy esetében annak halála, jogi személy esetében annak megszűnése esetén, a hozzátartozója, illetőleg a jogutódja léphet a jogutódlás alapjául szolgáló esemény bekövetkezésétől számított harminc napon belül, amelynek elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

A képviselők

56. § (4) A pótmagánvádló ügyvédi képviselete kötelező.

58. § (2) Több magánvádló vagy pótmagánvádló esetében a megegyezésüktől függ, hogy melyikük jár el közülük a vád képviselőjeként. Megegyezés hiányában a bíróság jelöli ki a képviselőt.

Jogorvoslat a nyomozás során

199. § (2) A feljelentés elutasításának a 174. § (1) bekezdésének e/ és f/ pontjaiban, valamint a 175. § (1) és (2) bekezdéseiben meghatározott eseteiben, illetőleg a nyomozás megszüntetésének a 190. § (1) bekezdésének g/, h/ és j/ pontjaiban, valamint a 192. § (1) és (2) bekezdéseiben meghatározott eseteiben a sértett pótmagánvádlóként nem léphet fel.

(3) A feljelentés elutasításának a 175. § (1) bekezdésének c/ pontjában, illetőleg a nyomozás megszüntetésének a 190. § (1) bekezdésének d/ pontjában meghatározott esetében a sértett pótmagánvádlóként nem léphet fel, ha a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének oka a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy gyermekkora vagy kóros elmeállapota.

(4) A feljelentés elutasításának a 174. § (1) bekezdésének d/ pontjában, illetőleg a nyomozás megszüntetésének a 190. § (1) bekezdésének d/ pontjában meghatározott esetében a sértett pótmagánvádlóként nem léphet fel, ha a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének oka a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy halála.

XXIV. FEJEZET

ELJÁRÁS PÓTMAGÁNVÁD ESETÉN

515/A. § Pótmagánvádló fellépésének megengedettsége esetén e törvény rendelkezéseit az ezen fejezetében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A sértett tájékoztatása

515/B. § (1) Abban az esetben, ha az ügyész vagy a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította [199. § (1) bekezdésének b/ pontja] és ennek lehetőségét e törvény

rendelkezései [199. § (2)–(4) bekezdések] nem zárják ki, a panaszt elutasító határozatában a feljelentést tett sértettet tájékoztatja arról, hogy hatvan napon belül a feljelentésének tárgyát képező bűncselekmény miatt, jogi képviselője útján az ügyben addig eljáró elsőfokú ügyészségnél vádindítvány benyújtásával pótmagánvádlóként léphet fel.

(2) A vád elejtése esetén a bíróság erről az ügyész nyilatkozatának, illetve az ezt tartalmazó jegyzőkönyv másolatának megküldésével tizenöt napon belül tájékoztatja az annak tárgyát képező bűncselekmény miatt feljelentést tett sértettet, azzal a felhívással, hogy tizenöt napon belül pótmagánvádlóként átveheti az ügyész által elejtett vád képviselőségét a bíróságnál jogi képviselője útján benyújtható nyilatkozatával.

(3) Abban az esetben, ha az ügyész a bíróság által közvadra üldözendő bűncselekmény megállapíthatósága miatt [501. § (1) bekezdésének a/ pontja] a részére megküldött iratokat a vád képviselőségének átvétele nélkül visszaküldi, a bíróság a sértettet tájékoztatja arról, hogy harminc napon belül a bíróság által megállapíthatónak látszó bűncselekmény miatt, jogi képviselője útján, vádindítvány benyújtásával pótmagánvádlóként léphet fel.

(4) A sértett (1)–(3) bekezdés szerinti tájékoztatásának ki kell terjednie arra is, hogy a sértett személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselőség engedélyezése érdekében tizenöt napon belül az igazságügyi szolgálathoz fordulhat, ha jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintettel nem tud jogi képviselőségéről gondoskodni.

(5) A (4) bekezdés szerinti kérelem előterjesztése esetén az (1)–(3) bekezdésekben meghatározott határidők az annak elbírálása tárgyában hozott határozat közlésétől kezdődnek, amiről a sértettet tájékoztatni kell.

Az iratok megismerése

515/C. § A pótmagánvadás képviselőségére jogosult sértett számára biztosítani kell az ellene elkövetett bűncselekményre vonatkozó iratok megismerésének lehetőségét, amire a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségéről történő tájékoztatásban fel kell hívni a figyelmét.

A vádindítvány

515/D. § (1) A pótmagánvádlóként fellépni kívánó sértettnek jogi képviselője útján vádindítványt kell benyújtani az erre vonatkozó tájékoztatásban megjelölt ügyészségnél vagy bíróságnál.

(2) Az igazságügyi szolgálathoz forduló sértettnek erről kell a bíróságot értesítenie az ilyen tárgyú kérelmének előterjesztésére számára biztosított [515/B. § (4) bekezdés] határidőn belül, amelynek elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

(3) A vádindítványnak a 217. § (3) bekezdésének a/-c/, g/ és h/ pontjaiban foglaltakat kell tartalmaznia.

(4) A vádindítványt az ügyészség [515/B. § (1) bekezdés] az iratokkal együtt nyolc napon belül megküldi az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságnak.

(5) A vádképviselő átvételének bejelentése esetén a sértett nyilatkozatának [515/B. § (2) bekezdés] elfogadásától kezdődően az ügyész vádiratát az elejtett vádra vonatkozó részében vádindítványnak kell tekinteni.

(6) Az e fejezet szerinti eljárás során vádirat alatt a bíróság által elfogadott vádindítványt kell érteni.

A bíróság előzetes eljárása

515/E. § (1) A bíróság az érkezésétől számított tizenöt napon belül határoz a vádindítvány, illetőleg a vádképviselő átvételének bejelentését tartalmazó nyilatkozat elutasításáról vagy elfogadásáról.

(2) A bíróság a sértett pótmagánvádlókénti fellépését elutasítja, ha

a/ vádindítványát vagy nyilatkozatát az erre nyitva álló határidő [515/B. § (1) – (3) bekezdés] eltelte után nyújtotta be,

b/ nincs jogi képviselője, illetve a személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránti kérelmét az igazságügyi szolgálat elutasította,

c/ nem jogosult a vád képviselőjére,

d/ olyan büntetőeljárás kezdeményezésére irányul, amelynek megindítását e törvény rendelkezései kizárják.

(3) A vádindítvány, illetőleg nyilatkozat elkésztett benyújtása esetén igazolásnak nincs helye, ha a sértett az erre nyitva álló határidőn belül [515/B. § (1) – (3) bekezdés] azért nem léphetett fel, mert ennek lehetőségéről a lakó vagy tartózkodási hely megváltozására vonatkozó bejelentési kötelezettségének elmulasztása miatt nem kapott tájékoztatást.

(4) A bíróság a (2) bekezdés szerinti elutasítási ok hiányában a sértett pótmagánvádlókénti fellépését elfogadja.

(5) A pótmagánvádló fellépésének elfogadásától a vádlott jogosult az iratok megismerésére, amiről a bíróság az ennek tárgyában hozott határozatában tájékoztatja.

A pótmagánvádló jogai

515/F. § (1) A pótmagánvádló a bírósági eljárásban – e törvény eltérő rendelkezésének hiányában – az ügyész jogait gyakorolja.

(2) A pótmagánvádló a vádlott szülői felügyeleti jogának megszüntetését nem indítványozhatja.

(3) A pótmagánvádló az elkülönítve, zártan kezelt iratokat fellépésének elfogadását követően sem ismerheti meg.

(4) A pótmagánvádlót vagy jogi képviselőjét az ügy iratairól kért másolat egyszeri kiadása során illetékfeljegyzési jog illeti meg.

A tárgyalás kitűzése

515/G. § (1) A bíróság a pótmagánvádlót a tárgyalás kitűzéséről azzal a figyelmeztetéssel értesíti, hogy ha a jogi képviselete az eljárás során megszűnik és erről haladéktalanul nem gondoskodik vagy jogi képviselője a tárgyaláson szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg és távolmaradását alapos okkal előzetesen nem menti ki, mulasztását a vád elejtésének kell tekinteni és az eljárást meg kell szüntetni.

(2) A pótmagánvádlót tanúkénti kihallgatásának indítványozása esetén a tárgyalásra idézni kell [279. § (1) bekezdés].

A tárgyaláson részt vevő személyek

515/H. § (1) A tárgyaláson a pótmagánvádló jogi képviselőjének részvétele kötelező.

(2) A tárgyaláson védő részvétele kötelező.

A tárgyalás

515/I. § (1) A tárgyaláson a pótmagánvádló nevében a jogi képviselő jár el.

(2) A pótmagánvádló jogi képviselője tanúként nem hallgatható ki.

(3) A pótmagánvádló jogi képviselője rendzavaró magatartása esetén rendbírsággal sújtható [161. §], a tárgyalásról azonban nem utasítható vagy vezettethető ki. Abban az esetben, ha a jogi képviselő rendzavaró magatartása miatt a tárgyalás nem folytatható, azt a bíróság annak költségére elnapolja és felhívja a pótmagánvádlót, hogy az 515/G. § (1) bekezdésében meghatározott jogkövetkezmény terhe mellett tizenöt napon belül gondoskodjon jogi képviseletének ellátásáról, amelynek elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

(4) A vád kiterjesztésének nincs helye.

(5) A vád elejtését nem kell indokolni.

A bűnügyi költség viselése

515/J. § (1) A bíróság bűnösségének megállapítása esetén az általuk igazolt mértékben kötelezi a vádlottat a pótmagánvádló készkiadásának, valamint a jogi képviselő készkiadásának és díjának megfizetésére a pótmagánvádló részére.

(2) A vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése esetén a pótmagánvádló viseli a 74. § (1) bekezdésében meghatározott bűnügyi költségnek azt a részét, amely a fellépését követően az általa képviselt vád elbírálása kapcsán keletkezett, valamint az általuk igazolt mértékben a vádlott készkiadását, továbbá védőjének az eljárás során nem előlegezett készkiadását és díját, amelyeket a vádlott részére kell megfizetni.

(3) Több pótmagánvádló együttes fellépése esetén a pótmagánvádlókat külön-külön kell kötelezni a bűnügyi költség viselésére, kivéve, ha az nem különíthető el, amely esetben egyetemleges kötelezésnek van helye.

Jogorvoslati nyilatkozat

515/K. § A pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére fellebbezhet.

A bíróság teendői

515/L. § (1) Fellebbezés esetén a bíróság közvetlenül terjeszti fel az iratokat a másodfokú bírósághoz.

(2) Jogerős ügydöntő határozatát a bíróság megküldi az ügyben korábban eljáró ügyésznek is.

A másodfokú bírósági eljárás

515/M. § (1) A másodfokú bíróság a nyilvános ülésre a pótmagánvádló jogi képviselőjét idézi, a pótmagánvádlót a nyilvános ülésről értesíti.

(2) A másodfokú bíróság a tárgyalásra a pótmagánvádló jogi képviselőjét idézi, a pótmagánvádlót a tárgyalásról értesíti.

(3) A másodfokú bíróság határozata ellen a pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére fellebbezhet.

(4) Az elsőfokú bíróság ügydöntő határozat elleni fellebbezésének hiányában a pótmagánvádló a másodfokú bíróság ítélete ellen csak a vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése miatt fellebbezhet.

(5) Fellebbezés esetén a másodfokú bíróság közvetlenül terjeszti fel az iratokat a harmadfokú bírósághoz.

A harmadfokú bírósági eljárás

515/N. § A harmadfokú bíróság a nyilvános ülésre a pótmagánvádló jogi képviselőjét idézi, a pótmagánvádlót a nyilvános ülésről értesíti.

Perújítási eljárás

515/O. § A pótmagánvádló csak akkor terjeszthet elő perújítási indítványt, ha a vádlottat felmentette vagy az eljárást megszüntette a bíróság.

Felülvizsgálati indítvány

515/P. § A pótmagánvádló csak a vádlott terhére jogosult felülvizsgálati indítvány benyújtására felmentése vagy az eljárás megszüntetése esetén.

Katonai büntetőeljárás

515/K. § Katonai bűncselekmény miatt a jogi személy sértett pótmagánvádlóként nem léphet fel.

Eljárás távollevő terhelttel szemben

515/S. § A pótmagánvádló az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szemben a bírósági eljárást nem indítványozhatja.

Lemondás a tárgyalásról

515/T. § A pótmagánvádló a tárgyalásról lemondás alapján történő eljárás lefolytatását nem indítványozhatja.

Eljárás mentességet élvező személyek ügyében

515/Z. § (1) A külön törvényben meghatározott közjogi tisztséget betöltő személyek ellen e tisztségük fennállása alatt a sértett nem léphet fel pótmagánvádlóként.

(2) Az (1) bekezdés szerinti tisztség megszűnése esetén a vádindítvány, illetőleg a vád képviselőének átvételére vonatkozó nyilatkozat benyújtásának határidejét [515/B. § (1)–(3) bekezdések] ennek napjától kell számítani.

9. 3. A javasolt változtatások magyarázata

Javaslataimat a Bp. rendelkezéseinek figyelembe vétele mellett a hatályos szabályozás elemzése során kifejtett kritikai észrevételeim felhasználásával fogalmaztam meg, ezért azokat csupán a legszükségesebb mértékben igyekszem külön is kommentálni a továbbiakban, „a választott jogi megoldáshoz figyelembe vett szempontokat”⁶⁴³ ismertetve.

⁶⁴³ FERENCZY Endre, A jogtudomány művelésének műfajai: az indokolás? Jogtudományi Közlöny 2011/2, 113.

Az 51. §-hoz:

A sértett fogalmának kérdése nem tartozik ugyan értekezésem szűkebb tárgyához, de ennek a jogalkotás szintjén történő tisztázását elengedhetetlennek tartom a pótmagánvád intézményének korrekt szabályozása, s még inkább a joggal való visszaélés lehetőségét is kizáró gyakorlati alkalmazása érdekében. Az ugyanis aligha tekinthetjük rendeltetésszerű joggyakorlásnak, hogy a törvényes eljárás eredményeként elítélt a jogorvoslati lehetőségeinek kimerítése után a „vádoltak padjára” citáltathassa a bírait egy másik bíró által, csak azért, mert sérelmesnek tartja a felelősségre vonását. Ennek elkerülhetősége érdekében megítélésem szerint a törvényi definícióval nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a ma már széleskörű jogosítványokat jelentő [akár vádlói jogkört is involváló] sértetti pozíció elismeréséhez a következő három összefüggés meglétének megállapíthatósága okvetlenül szükséges: 1/ a sérelmére bűncselekményt követtek el, 2/ a sérelmére elkövetett bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette valamely jogát, 3/ aminek a bekövetkezése egyszersmind a cselekmény büntetendővé nyilvánításával védeni kívánt jogának a sérelmét is jelenti. A hatályos szabályozás ugyanis alapvetően az első összefüggésre koncentrált, miközben sem a jogsérelem vagy az ezzel fenyegető veszély közvetlenségének, sem annak nem tulajdonít jelentőséget, hogy az elkövetett bűncselekmény következménye mennyiben tekinthető az annak büntetendővé nyilvánításával védeni kívánt jog sérelmének is, aminek a figyelmen kívül hagyása szükségképpen a népvád irányába viheti a jogalkalmazást, s ez a közvád jelentőségének erodálódását eredményezheti. Ezért tartom fontosnak a közvetlenség fogalmi ismérvként történő meghatározását. Példaként utalok a svájci büntető eljárásjog definíciójára, amelynek értelmében sértett az a személy, aki a bűncselekmény által a jogaiban közvetlenül sérelmet szenvedett.⁶⁴⁴

Az 53. §-hoz:

A pótmagánvádló fogalmának meghatározását viszont talán nem feltétlenül kellene hiányolnunk a törvényből, hiszen eddig is megvoltunk nélküle valahogy, ha nem gondolnánk bele abba, hogy milyen szerepe van a büntetőeljárásban az ügyészeknek. A közhatalmi berendezkedésből következő funkciójára figyelemmel ugyanis a vádlói szerep társadalmi fontosságának megítélése szempontjából semmilyen jelentősége nincs az ügyész bíróság előtti „ügyféli” pozíciójának. Vádolni csak az ezzel járó felelősség

⁶⁴⁴ Art. 115, forrás: <http://www.adamin.ch> [2011. május 31-i letöltés]

tudatában [lenne] szabad, aminek belátását jobban elősegíthetné a pótmagánvádló szerepkörének a jelenleginél differenciáltabb szabályozása, világossá téve, hogy a sértett a pótmagánvád alapján folyó eljárásban ügyészi jogkört gyakorol. A pótmagánvádlókénti fellépés rendszerének áttekinthetőségét szolgálja ezeknek az eseteknek a jelenlegi szabályozáshoz hasonló számbavétele, azzal a különbséggel, hogy egyrészt az általam javasolt megoldás pozitív jellegű, vagyis főszabályként fogalmazza meg a sértett pótmagánvádlói jogkörének lehetőségét, a kizáró rendelkezés lehetőségére való utalással; másrészt elhagyja azokat az eseteket, amelyek körében megítélésem szerint a már kifejtettek miatt indokolatlan a vádlói jogkör biztosítása. A sértett fogalmának differenciáltabb meghatározása mellett is indokoltnak látszik a magánjogi jogviszonyaiban jogi személyként részt vevő állam szervei esetében a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségének törvényi kizárása a pótmagánvád lényegét illetően kifejtettekre tekintettel. A pótmagánvádló jogutódlásának rendezésére vonatkozó javaslatom a természetes személy pótmagánvádló esetében a jelenleginél szélesebb körben határozza meg a jogutódok személyi körét, a [fő]magánvádlóra vonatkozó szabályozásnak megfelelően a jelenlegi megoldás anomáliáinak kiküszöbölése érdekében.

Az 56. §-hoz:

A kötelező ügyvédi képviselő alóli kivétel engedélyezését nem tartom indokoltnak. Ennek már kifejtett indokain túl csupán azt jegyzem meg, hogy a megyei vizsgálatom tükrében a jogi szakvizsgával rendelkező sértettre vonatkozó kivételes szabálynak úgyszólván nincs gyakorlati jelentősége.

A 199. §-hoz:

Az 53. § javasolt módosításának megfelelően a feljelentés elutasításának és a nyomozás megszüntetésének azokat az eseteit javaslom meghatározni, amikor a sértett nem léphet fel pótmagánvádlóként. Ezek körének meghatározásánál az elutasítási, illetőleg megszüntetési okok olyan szintézisére törekedtem, amely következetesen érvényesíti azt az elvet, hogy a sértettnek minden olyan esetben lehetősége legyen a vád képviselőre, amikor a nyomozás elrendelésének vagy az eljárás végig vitelének megtagadása mérlegelés eredménye lehet, ami a hatályos szabályozáshoz képest a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségének bővülését eredményezi.

Az 515/A. §-hoz:

A pótmagánvádra vonatkozó részletes szabályok javaslatom szerint a Be. külön fejezetében kapnának helyet, aminek eredményeként nem csak jóval átláthatóbbá válna a szabályozás rendszere, hanem a joganyag terjedelme is lényegesen rövidülne, hiszen ilyen módon ehelyütt teljes körűen összefoglalható.

Az 515/B. §-hoz:

E szakasz a sértett pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségéről való tájékoztatásának kérdését rendezzi a három tipikus esetkör szerinti differenciálással. A különbség egyrészt a fellépés bejelentésére biztosított határidők eltérő meghatározásában jelentkezik, másrészt abban nyilvánul meg, hogy javaslatom vádelejtés esetén nem kötelezné a sértettet az ilyenkor formális jelentőségűnek tekinthető vádindítvány benyújtására, hanem – a Bp. által alkalmazott megoldást követve – az ügyész által elejtett vád képviselőnek átvételéről nyilatkozna a jogi képviselője útján. Erre tekintettel ilyen esetben a pótmagánvádlókénti fellépés bejelentésére lényegesen rövidebb határidő meghatározását tartom indokoltnak, miután annak arra kellene elegendőnek lennie, hogy megfontolja a vád képviselőnek átvételét és jogi képviselő meghatalmazásáról gondoskodjon, amire tizenöt napnál hosszabb határidő biztosítását egy már folyamatban levő bírósági ügyben nem tartom indokoltnak a tárgyalás folytonosságának szempontjára is figyelemmel. Más megfontolásból, de az ún. véleményeltérés esetén sem tartom feltétlenül indokoltnak hatvan napos határidő biztosítását a vádindítvány benyújtására, mivel ezt szükségképpen megelőzi a magánindítvány előterjesztése, s tényalapját tekintve csak ugyanazon vádról lehet szó. Mindhárom esetkör javasolt szabályozásának közös elemét képezi viszont az a rendelkezés, hogy az ügyészt, illetőleg a bíróságot csak a feljelentést tett sértett tekintetében terheli tájékoztatási kötelezettség, mivel a közvádló tétlenségéről csak sértetti aktivitás esetén beszélhetünk.

Az 515/D. §-hoz:

A vádindítványra vonatkozóan javasolt rendelkezések a benyújtás helyének, a tartalmi kellékeknek és az iratok továbbítására az ügyészség számára nyitva álló határidőnek a kérdését rendezik, valamint két értelmező rendelkezést tartalmaznak. A benyújtás helye értelemszerűen az ügyben eljáró ügyészség vagy bíróság. A tartalmi kellékek kérdésének szabályozása a vádiratra vonatkozó rendelkezésre utalással történne a hatályos szabályozásnak megfelelően, amihez képest az eltérést a speciális indokolási

kötelezettség – meggyőződésem szerint szükségtelen – előírásának mellőzése jelentené. A jelenlegi szabályozás viszont nem határozza meg az iratok bírósághoz történő továbbításának határidejét, így azok késedelmes megküldését sem lehet számon kérni az ügyészen, ezért szükségesnek tartom az erre nyitva álló határidő előírását is, aminek tartama ahhoz igazodik, hogy az ügyészségnek ilyen esetben semmilyen érdemi ügyintézési teendője nincs. Az értelmező rendelkezések beiktatásának szükségessége egyrészt a pótmagánvádló vádindítvány benyújtása nélküli fellépésének lehetőségéből, másrészt a különjáráskénti szabályozásból következik. Speciális rendelkezés vonatkozna az igazságügyi szolgálathoz fordulás esetére, amely objektív okból szükségszerűen az eljárás elhúzódását eredményezi, ezért indokoltnak tekinthető szigorúbb feltétel előírása az ilyen kérelem előterjesztésének bejelentésére előírt határidő elmulasztása miatti igazolás lehetőségének kizárásával.

Az 515/E. §-hoz:

A javasolt szabályozás nyilvánvalóvá tenné, hogy a vádindítvány, illetőleg a vádképviselő átvételének bejelentését tartalmazó nyilatkozat elutasításának vagy elfogadásának kérdésében való döntés az eljárás olyan sajátos szakaszát jelenti, amelynek célja a pótmagánvádlókénti fellépés megengedhetőségének vizsgálata. Ennek határidejét a tárgyalás előkészítéséhez képest viszonylag rövidebb időtartamban indokolt meghatározni, miután az eljárásnak ebben a szakaszában pusztán alaki jellegű vizsgálat elvégzésére kerül sor. Az elutasítási okok meghatározása döntően a hatályos szabályozásnak megfelelő, a vád törvényességének hiánya miatti elutasítás lehetőségének mellőzésével, mivel ennek vizsgálata már a tárgyalás előkészítésére tartozik. A d/ pont ehelyett beiktatott szövege az alaptalan büntetőeljárások megindításának megakadályozását szolgálná [ld. Be. 6. §]. A tapasztalatok szerint az eljárás résztvevői gyakran elmulasztják lakó-, illetve tartózkodási helyük időközbeni megváltozásának bejelentését, s az új cím nemegyszer a lakcímnnyilvántartás alapján sem állapítható meg. Ilyen esetben a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségéről való tájékoztatásra sem kerülhet sor, emiatt a sértett a viszonylag hosszú objektív határidőn belül bármikor igazolási kérelemmel élhetne, aminek elfogadása a vádlott méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerülését eredményezhetné. Ennek a helyzetnek az elkerülése érdekében indokolt az ügyének intézése iránt közömbösséget mutató sértett esetében az igazolás lehetőségének kizárása.

Az 515/G. §-hoz:

Javaslatom szerint a hatályos szabályozástól eltérően a jogi képviselőnek az eljárás tartama alatti megszűnése esetén a bíróságot semmilyen külön értesítési kötelezettség nem terhelné a pótmagánvádló irányába, mert ilyen esetben a jogi képviselőről való haladéktalan gondoskodás elmulasztásának következménye automatikusan az eljárás megszüntetése lenne, aminek jogtechnikai megoldását vádelejtési vélelem konstruálása jelentené. Ugyanez a megoldás vonatkozna a jogi képviselő ki nem mentett távolmaradásának esetére is, az eljárás elhúzására irányuló törekvések megelőzése érdekében. Erre tekintettel ezekről a jogkövetkezményekről a tárgyalás kitűzéséről történő értesítésben kellene figyelmeztetni a pótmagánvádlót a javaslat szerint.

Az 515/L. §-hoz:

A tárgyalásra vonatkozó szabályozás a javaslat szerint egyértelművé tenné, hogy azon a pótmagánvádló nevében a jogi képviselője jár el, aki viszont ebből következően tanúként nem lenne kihallgatható a korábban kifejtett indokokra tekintettel. A jogi képviselő rendzavaró magatartása következményeinek rendezésére vonatkozó javaslat az eljárás zökkenőmentes és időszerű lefolytathatóságának feltételeit kívánja biztosítani.

Az 515/J. §-hoz:

Az eljárás során, illetve azzal kapcsolatban felmerülő költségek viselésére vonatkozó javaslatban az a szabályozási elv nyilvánul meg, hogy a pótmagánvádló és a vádlott helyzetét indokolt azonos szempontok szerint szabályozni az eljárás eredményétől függően, egyfelől az alaptalan eljárások megelőzése, másfelől a büntetőjogi igényét eredményesen érvényesíteni tudó pótmagánvádló ezzel kapcsolatban felmerülő kiadásainak teljes körű megtérülése érdekében. A megállapodás tárgyát képező megbízási díjra tekintettel nem lenne méltányos megoldás, ha akár a megalapozott vádat képviselő pótmagánvádló, akár a kellő alap nélkül eljárás alá vont vádlott számára nem lenne biztosított kiadásainak teljes összegű megtérülése. Ugyanakkor ilyen szabályozás mellett az anyagi jellegű visszaélések lehetőségét nem lehetne kizárni a kiadások felmerülésének kontrollálhatósága nélkül.

Az 515/O. §-hoz:

E tekintetben az általam javasolt megoldás megegyezik a hatályos szabályozással, ezért csupán a Gellér Balázs József és Bárányos Bernadett által felvetett észrevételekre tekintettel jegyzem meg a következőket: Álláspontjuk szerint „a törvény teleologikus és rendszertani értelmezéséből a pótmagánvádlói fellépés lehetősége levezethető”⁶⁴⁵ abban az esetben is, ha a vádat a bírósági eljárásban az ügyész képviselte – vagyis a sértettet ilyen esetben is jogosultnak tartják perújítási indítvány benyújtására a vádlott felmentését követően. A szerzőpáros okfejtését azonban a kiindulópontját tekintve tartom tévesnek, miután a bíróság által már elbírált ügyben az ügyészi tevékenység korrekciójának szükségessége nem merülhet fel. Ezért nem gondolom, hogy ebben az esetben jogalkotói bizonytalankodásról lehetne beszélni vagy sérelmet szenvedhetne a világos jogi norma szekesztésének alkotmányos követelménye.

10. KITEKINTÉS EURÓPÁBA

10. 1. Az összehasonlítás szükségességének indokai

A nemzeti elzárkózás korának lejártára, illetve az Európai Unión belüli tagországi státusunkból fakadó követelményekre tekintettel úgy vélem, hogy a pótmagánvád hazai vonatkozású kérdéseinek áttekintése után – értekezésem szorosán vett témáján túllépve – indokolt végzetül legalább egy rövid európai kitekintésre is vállalkoznunk. Ez már csupán annak tisztázása érdekében is szükségesnek mutatkozik, hogy jogintézményünk ismételt bevezetése mennyire felel meg a büntető eljárásjog nemzetközi trendjének. A kérdés megítélésem szerint alapvetően a vádelv érvényesülésének, illetve a sértetti jogok kezelésének kérdésével összefüggésben vizsgálható, mivel maga a pótmagánvád kivételes jellegű jogintézmény Európában, ezért a nemzetközi tendenciáknak való megfelelését csak e két attributumán keresztül értékelhetjük reálisan.

⁶⁴⁵ GELLÉR, BÁNYOS *i.m.* 742.

10. 2. Az összehasonlítás szempontjai

10. 2. 1. A vádelv érvényesülésének kérdései

A kontinentális európai jogrendszerek, hasonlóan a magyarhoz, a vegyes rendszerű büntetőeljárású modellt alkalmazzák, amelyben a vádat jellemzően az állami vádhatóság képviseli, amiből következően a közvád meghatározó szerepe általánosnak tekinthető Európában, ami egyszersmind azt is jelenti, hogy a problematikus kérdéseit is ennek megfelelő érdeklődés övezi. Ezt jelzi, hogy az Európa Tanács több ajánlása is foglalkozik a vádelv érvényesülésének kérdéseivel. Ezek közé tartozik az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a büntetőeljárás egyszerűsítése tárgyában 1987-ben elfogadott R(87)18. számú ajánlása, amely többek között a diszkrecionális vádelv kérdéseivel is foglalkozik, ennek bevezetését, illetve kiterjesztését szorgalmazva, ami szükségszerűen befolyásolja a sértett jogérvényesítési lehetőségeit. Ezért van jelentősége annak, hogy az ügyész diszkrecionális vádemelési joga esetén milyen lehetőségeket kap a sértett jogainak érvényesítéséhez. Erre tekintettel az ajánlás szerint „az áldozat jogainak biztosítása érdekében fel kell őt jogosítani arra, hogy jogait polgári vagy büntető eljárás keretében érvényesíthesse”⁶⁴⁶. Ez utóbbi lehetőség a vádeljárás megtagadásának kérelmére történő felülvizsgálatával vagy a magánvádlókénti fellépésének megengedésével egyaránt biztosítható a sértett számára. Ezen lehetőségek biztosításának igénye a későbbiekben a közvádló szerepével foglalkozó Európa – tanácsi ajánlás előkészítése során is megfogalmazódott: „Olyan mechanizmust kell kialakítani, amelynek révén az ügyben elismert vagy azonosított jogállású személyek a közvádlói döntés ellen jogorvoslattal élhetnek és bírói felülvizsgálatot kérhetnek, magánvádlóként léphetnek fel vagy eljárhatnak más megfelelő módon.”⁶⁴⁷ Ennek megfelelően került elfogadásra az Európa Tanács Rec (2000)19. számú ajánlásának az előzőekben már ismertetett [4.2.2.] 34. pontja, amelynek lényege szerint egyrészt biztosítani kell a negatív közvádlói döntések felülvizsgálhatóságának szervezeti feltételeit; másrészt, a felülvizsgálat eredménytelenségének esetére, a bírói jogorvoslat lehetőségét.

⁶⁴⁶ In: KELEMEN Ágnes, Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása és a Magyarázó Megjegyzések a büntető eljárás egyszerűsítése tárgyában, Magyar Jog 1991/12, 742.

⁶⁴⁷ BÓCZ Endre, A közvádló szerepe a büntető igazságszolgáltatási rendszerben [Egy készülő Európa – tanácsi ajánlásról] Magyar Jog 1998/12, 729.

10. 2. 2. A sértett helyzetének kezelése

A közvád/közvádló szerepének árnyaltabb értékelését eredményező folyamat világosan jelzi, hogy milyen nemzetközi tendencia figyelhető meg a sértett helyzetének kezelésében⁶⁴⁸, miután „a tett –, majd tettes – orientált ideológiák kudarcra egyaránt felhívta a figyelmet arra a személyre, akit a bűncselekmény a legközelebről érint, és akinek jogaival korábban nemigen foglalkoztak”⁶⁴⁹. Ennek eredményeként előtérbe került a viktimológiai szemlélet, amit nyilvánvalóan dokumentálnak a következők: Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a mediáció büntetőügyekben való alkalmazásáról szóló R (99)19 számú ajánlása szerint pl. az áldozatnak „joga van a hangsúlyosabb szerepvállalásához áldozattá válásának kezelésében”⁶⁵⁰. Témánk szempontjából azonban ennél nagyobb jelentősége van az Európai Unió Tanácsának a sértett büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/IB számú kerethatározatának, amely a 2. cikkének (1) bekezdésében a következőket rögzíti: „Minden tagállam biztosítja, hogy a sértettek a büntetőjog rendszerében tényleges és megfelelő szereppel rendelkezzenek. A tagállamok továbbá minden erejükkel arra törekszenek, hogy az eljárások során biztosítsák a sértettek egyéni méltóságának kellő tiszteletben tartását és elismerjék a sértettek jogait és jogos érdekeit, különösen a büntetőeljárás keretein belül.”⁶⁵¹ E kívánalom tagállami szintű érvényesülésének vizsgálatakor azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, amit az Európai Bíróság a C – 404/07. számú magyar ügyben is hangsúlyozandónak tartott, amikor ítéletének 46. pontjában kifejtette a következőket: „Meg kell tehát állapítani, hogy a kerethatározat – noha egyrészt arra kötelezi a tagállamokat, hogy a bűncselekmények sértettjei részére magas szintű védelmet, illetve büntető igazságszolgáltatási rendszerükben tényleges és megfelelő szerepet biztosítsanak, másrészt pedig, hogy elismerjék a sértettek jogait és jogos érdekeit, biztosítva számukra a meghallgatás és a bizonyítékok szolgáltatásának lehetőségét – tág mérlegelési mozgásteret hagy a tagállamok számára az e célkitűzések eléréséhez szükséges, konkrét szabályozás tekintetében.”⁶⁵²

⁶⁴⁸ Bővebben *ld.* KIRCHENGAST, Tyrone, *The Victim in Criminal Law and Justice*, http://bookshop.blackwell.co.uk/jsp/id/Teh_Victim_in_Criminal_Law_and_Justice/978140398610 [2011. február 25-i letöltés]

⁶⁴⁹ BARABÁS A. Tünde, *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, 36-37.

⁶⁵⁰ *In:* BARABÁS *i.m.* 221.

⁶⁵¹ *In:* *uo.* 233.

⁶⁵² <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/gettext> [2010. november 24-i letöltés]

10. 3. Konkrét megoldások

10. 3. 1. Egyéb megoldások

A konkrét szabályozás tehát változatlanul a tagállamok jogalkotási autonómiájának körébe tartozik, ami nyilvánvalóan magyarázattal is szolgál az eltérő történelmi hagyományokkal rendelkező tagországokban alkalmazott különféle büntető eljárásjogi megoldásokra, amelyek az Angliában és Walesben elvileg ma is élő népvádtól a Franciaországban alkalmazott polgári vádon, valamint a német és a holland büntető eljárásjog által ismert bírói vádemelésre kötelezésen⁶⁵³ keresztül a mi fogalmaink szerinti magánvád különféle formáinak elismeréséig terjednek. Az utóbbiak közül kiemelendőnek tartom egyrészt a norvég megoldást, amely szerint „magánvádra akkor kerülhet sor, ha az eljárás a sértett indítványára a köz érdekében áll [ilyenek pl. becsületsértési ügyek], illetve, ha az eljárást a köz érdekében meg kellene indítani, de a vádhatóság tétlen maradt [pl. hatóság megsértése]”.⁶⁵⁴

10. 3. 2. Az osztrák példa

Számunkra azonban a közös tradícióinkra is figyelemmel elsősorban az osztrák példa lehet érdekes. Annál is inkább, mert az osztrák büntető eljárásjog szintén ismeri a pótmagánvád intézményét, amiről Pusztai László 1990-ben még a következőképpen vélekedett: „Ha az ügyészség az eljárást megszünteti, a sértett egy igen bonyolult eljárásban, [aminek szemmel láthatóan az a célja, hogy a sértett kedvét az egésztől elvegye] pótmagánvádlóként léphet fel.”⁶⁵⁵

Ehhez képest a témánkat érintően 2004-ben jelentősen módosult⁶⁵⁶ hatályos osztrák büntető perrendtartásban⁶⁵⁷ a következő rendelkezéseket találjuk: A pótmagánvádló fogalmához vezető meghatározások körében: *Áldozat*: a/ az a személy, aki szándékosan elkövetett bűncselekmény következtében erőszaknak, vagy veszélyes fenyegetésnek lett

⁶⁵³ A német büntetőeljárásban ismert „Klageerzwingungsverfahren” intézményéről – amely lehetővé teszi, hogy a bíróság a sértett kérelmére vádemelésre kötelezhessen az ügyészt – ld. pl. RÓTH, FARKAS *i.m.* 94.

⁶⁵⁴ PUSZTAI *i.m.* 84.

⁶⁵⁵ *Uo.* 33.

⁶⁵⁶ Nr. 15/2004.

⁶⁵⁷ Nr. 631/1975.

kitéve vagy aki a szexuális integritásában hátrányt szenvedett, b/ a házastársa, a bejegyzett élettársa, az egyenes ágú rokona, a testvére annak a személynek, akinek halálát bűncselekménnyel okozhatták, vagy más hozzátartozók, akik a tett tanúi voltak, c/ minden más személy, aki bűncselekmény által kárt szenvedett. *Magánfél*: mindazon áldozat, aki kifejezésre juttatja, hogy az eljárásban részt akar venni, abból a célból, hogy az elszenvedett kárát megtérítsék, vagy az elszenvedett sérelmet helyrehozzák. *Pótmagánvádló*: az a magánfél, aki az ügyészség által visszavont vádat fenntartja.⁶⁵⁸ A pótmagánvádló címszó alatt a 72. §-ban: (1) A magánfelek jogosultak arra, hogy a vádat pótmagánvádlóként fenntartsák, ha az ügyészség a vádtól visszalép. A magánfél azon nyilatkozattal lesz pótmagánvádlóvá, hogy a vádat fenntartja; az áldozatnak ezen túlmenően ki kell nyilatkoznia azt is, hogy az eljárásban magánfélként részt vesz. (2) Amennyiben az ügyészség a főtárgyaláson lép vissza a vádtól, úgy az (1) bekezdés szerinti nyilatkozatot rögtön meg kell tenni. Amennyiben ez nem történik meg, vagy a magánfél a főtárgyaláson szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, avagy elmulasztja a főtárgyaláson a vád fenntartásához szükséges indítványt megtenni, akkor a vádlottat fel kell menteni. (3) Ha az ügyészség a vádtól a főtárgyaláson kívül lép vissza, akkor a bíróság a magánfelet értesíti, aki a nyilatkozatát egy hónapon belül teheti meg. Ugyanez érvényes akkor, ha a magánfelet a tárgyalásra nem idézték meg – anélkül, hogy erről lemondott volna –, vagy az idézése nem bizonyított. Amennyiben ezt nem teszi meg, azt kell vélelmezni, hogy az a büntető üldözési igényt nem tartja fenn. Ebben az esetben az eljárást végzéssel meg kell szüntetni. (4) A pótmagánvádló a főeljárási szakaszban ugyanazokkal a jogokkal rendelkezik mint a magánvádló. Ítéletekkel szembeni jogorvoslati lehetőségként azonban csak azok illetik meg, amelyek a magánfelet is megilletik. Az ügyészség az eljárás állásáról bármikor informálódhat és a vádat bármikor magához vonhatja; ebben az esetben a pótmagánvádlót ismét a magánfél jogai illetik meg.⁶⁵⁹

Az idézett rendelkezések szerint a magyar szabályozáshoz képest az egyik lényeges eltérés abban mutatkozik, hogy a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége nem közvetlenül a „sértetti”, hanem a magánféli pozíciójából eredő joga a bűncselekmény áldozatának, vagyis a vádlói jogkör gyakorlásának előfeltételét képezi a büntetőeljárásban való részvétel szándékának kinyilvánítása, ami egybecseng az aktív

⁶⁵⁸ 65. §

⁶⁵⁹ Forrás: [http://www.jusline.at/Stafproceßordnung_\(StPO\).html](http://www.jusline.at/Stafproceßordnung_(StPO).html) [2011. február 1-i letöltés]

szerepvállalás elvárását illetően korábban kifejtett [7.3.2.] álláspontommal. A másik lényeges eltérést a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségének a vádtól való „visszalépés” – értelemszerűen vádelejtés – esetére való korlátozása jelenti, ami a hazai szabályozáshoz képest jelentősen behatárolja a sértett saját jogú büntető igényérvényesítési lehetőségeit. Ennek meghatározása azonban természetesen a jogalkotói kompetencia körébe tartozik. Ezért nem ebből a szempontból, hanem elsősorban a rendkívül tömör, világos és célirányos szabályozási technikája miatt tartom számunkra is példaértékűnek az osztrák megoldást. Talán nem érdektelen megjegyezni azt sem, hogy 2004. óta az osztrák bünvádi perrendtartás pótmagánvádlóra vonatkozó szabályai csupán annyiban módosultak, hogy az ügyészség főtárgyaláson kívüli visszalépése esetében a vádat fenntartó nyilatkozat megtételének eredetileg tizennégy napos határideje harminc napra hosszabodott [72. § (3) bek.].

10. 3. 3. A liechtensteini szabályozás

Európában a Svájc és Ausztria közé ékelődő Liechtensteini Hercegség büntetőeljárása szintén ismeri a pótmagánvádat, a következők szerint szabályozva a jogintézményt: Minden büntett vagy hivatalból üldözendő vétség által jogaiban sértett személy a záró tárgyalás kezdetéig, a magánjogi igényének érvényesítése céljából a büntetőeljáráshoz csatlakozhat és ezáltal magánrésztvevővé válik.⁶⁶⁰ A magánrésztvevőnek pedig joga van az ügyész helyett pótmagánvádlóként vádat emelni.⁶⁶¹ Az ennek módját szabályozó konkrét rendelkezés szerint, ha az ügyész elállása vagy az eljárás megszüntetésére vonatkozó indítványa következtében a büntetőeljárást nem indítják meg vagy megszüntetik, a magánrésztvevő joga az, hogy az ügyész helyett a büntető üldözést pótmagánvádlóként folytassa, amennyiben az értesítést követő 14 napon belül a bíróságnál a vizsgálat indítására vagy folytatására vonatkozó indítványt vagy vádiratot nyújt be.⁶⁶² A magánrésztvevő pótmagánvádjára alapján történő büntetőeljárás megindításának vagy folytatásának megengedhetősége kérdésében a felsőbb bírói szerv dönt további jogorvoslati lehetőség kizárásával.⁶⁶³ A pótmagánvádlóra – amennyiben a törvény mást nem irányoz elő – a magánvádlóra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, azzal a megszorítással, hogy az ítélettel szembeni jogorvoslati lehetősége

⁶⁶⁰ 1988 Nr. 62 [StPO] 32. § 1, forrás: <http://www.gesetze.li> [2011. május 31-i letöltés]

⁶⁶¹ Uo. 32. § 3.

⁶⁶² Uo. 173. § 1.

⁶⁶³ Uo. 173. § 3.

csak annyiban adott, amennyiben ez a magánrésztvevőnek egyébként joga, és ezen túlmenően nem jogosult arra, hogy a büntetőeljárás ismételt felvételét indítványozza.⁶⁶⁴ A pótmagánvádló meghatalmazottal képviseltetheti magát.⁶⁶⁵ Az ügyésznek azonban lehetősége van arra, hogy a vádat bármikor átvegye a pótmagánvádlótól.⁶⁶⁶

Az ismertetett szabályozás abban nyilvánvalóan hasonlít az osztrák megoldáshoz, hogy itt sem a szorosán vett sértetti, hanem a magánrésztvevői pozíció ad lehetőséget a pótmagánvádlóként való fellépésre. Erre viszont a magánrésztvevőnek – az általam javasolt koncepcióhoz hasonlóan – alanyi joga van, ami – a jogintézmény lényegét és természetét is megvilágítva – maradéktalanul átláthatóvá teszi a szabályozás rendszerét. Ez a jogosultság azonban itt sem érvényesül csorbítatlanul, hiszen a magánrésztvevő vádképviselési joga a következő két esetben eleve kizárt: 1/ Nem jogosult közvádat emelni vagy átvenni, ha az ügyész az eljárásjog elterelő rendelkezéseivel [Diversion] élve tekint el a bűncselekmény üldözésétől.⁶⁶⁷ Erre a halálos következménnyel járó, illetőleg meghatározott szexuális bűncselekmények kivételével az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett, csekélyebb súlyú delictum elkövetése esetén van lehetőség, ha a gyanúsított egyfajta vagyoni jóvátételt nyújt az ország javára vagy hajlandó ellenérték nélkül közérdekű munkát végezni, valamint próbaidő eredményes eltelté vagy a bíróságon kívüli egyezség teljesítése után.⁶⁶⁸ [E két utóbbi eset a magyar Be. szerinti vádelhalasztásnak, illetőleg közvetítői eljárásnak megfeleltethető lehetőséget jelent.] 2/ Ha a bíróság döntésével megállapította a Btk. 42. §-ában írt előfeltételeket, a pótmagánvádlót nem illeti a meg a szubszidiárius üldözési jog.⁶⁶⁹ A hivatkozott anyagi jogi rendelkezés szerint pedig, ha a hivatalból üldözendő cselekmény csak pénzbüntetéssel, három évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő, vagy ilyen büntetéssel és pénzbüntetéssel fenyegetett, úgy a cselekmény nem büntetendő, ha 1. az elkövető felelőssége csekély, 2. a cselekedet nem vagy csak csekély következményt vont maga után, feltéve, ha az elkövető legalább komolyan fáradozott azon, hogy cselekménye következményeit elhárítsa, jóvá tegye, avagy egyéb módon kiküszöbölje és 3. büntetés nem szükséges ahhoz, hogy az

⁶⁶⁴ *Uo.* 32. § 4.

⁶⁶⁵ *Uo.* 34. §

⁶⁶⁶ *Uo.* 32. § 3.

⁶⁶⁷ *Uo.* 32. § 3a.

⁶⁶⁸ *Ld. uo.* IIIa. Főrész: 22a, 22b, 22c, 22d, 22e, 22f, 22g §§

⁶⁶⁹ *Uo.* 33. §

elkövetőt büntetendő cselekményektől visszatartsa, avagy más személyeket büntetendő cselekményektől visszatartson.⁶⁷⁰

Ezek a kizáró rendelkezések tehát láthatóan az opportunitás elvének alkalmazásából származó előnyök következetes érvényesítésének biztosítását szolgálják, ami szintén követésre érdemes példa lehet a magyar szabályozás számára, mert nem hinném, hogy zsenírozhatna bennünket akár egy 160 km² területű alkotmányos örökletes monarchia jogrendszerének a követése, ha egyszer Európában éppen ehelyütt sikerült a tradícióinknak megfelelő jogintézményt a jelenkor követelményeinek legmegfelelőbb módon szabályozni.

10. 3. 4. Az összehasonlítás összegzése

A pótmagánvád tehát nem ismeretlen jogintézmény Európában, bár kétségtelenül inkább kivételes jellegűnek tekinthető az alkalmazása, aminek oka az eltérő nemzeti tradíciókban keresendő, amiből következően a viszonylag ritka előfordulásából nem lehet messzemenő következtetéseket levonni. Azt viszont megállapíthatjuk, hogy a pótmagánvád az „eurokonform” jogintézményeink közé tartozik, miután maradéktalanul megfelel az Európa Tanács Rec (2000)19 számú ajánlásában, valamint az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB számú kerethatározatában megfogalmazott kívánalmaknak a közvádlói tevékenység kontrollálhatóságának, illetve a sértett jogérvényesítési lehetőségeinek biztosítása tekintetében. Sőt azt is megállapíthatónak tartom, hogy – legalábbis bírói szemszögből – a pótmagánvád az említett kívánalmak megvalósításának célszerűbb módját jelenti, mint az erre alkalmas másik lehetséges megoldásként ismert vádkikényszerítés intézménye, amivel kapcsolatban szerintem egyetérthetünk Bócz Endre következő szellemes megjegyzésével: „Ami engem illet: nem tudtam volna és ma sem tudnék egy olyan rendszer iránt lelkesedni, amelyben a bíróság arra kötelezi az ügyészt, hogy jobb meggyőződése ellenére emeljen vádat. El tudom képzelni, milyen elszántan küzdene az ügyész egy olyan vád sikeréért, amelyben maga sem hisz. Bevallom azt is, kétesnek látom egy olyan bíróság tárgyilagosságát, amely azt mondja: »szerintem ez bűn; tessék idehozni, majd meglátjuk, mi lesz a véleményem később!«»⁶⁷¹ Ez a szubjektív ügyészi hitvallás messzemenően egybecseng

⁶⁷⁰ 1988 Nr. 37 Strafgesetzbuch, forrás: <http://www.gestze.li> [2011. május 31-i letöltés]

⁶⁷¹ BÓCZ, A pótmagánvádló i.m. 22.

a már többször idézett Pusztai László véleményével abban, hogy „számos, másutt tökéletesen működő jogintézmény átvétele megbukik a hazai tradíciók hiányában”⁶⁷². Ezért is gondolom azt, hogy ha van egy olyan jogintézményünk, amely az európai normáknak és tendenciáknak egyaránt megfelel, akkor elsősorban ebben kell gondolkodnunk jogfejlődésünk irányának megszabásakor. Ezt pedig már csak azért is hangsúlyozandónak tartom, mert elég nyilvánvalónak látszik, hogy – a jogalkalmazást kifejezetten és egyre inkább megnehezítő sorozatos módosításai ellenére avagy éppen emiatt – előbb-utóbb szükségessé válik a Be. helyett egy új büntetőeljárás törvény megalkotása, amelynek során aligha lehet majd megkerülni a pótmagánvád megtartásának és ennek eldöntésétől függően az újraszabályozásának kérdését, aminek a megválaszolásakor az általánosan elfogadott intézményrendszer szűrőjén keresztül is vizsgálnunk kell a saját jogintézményeinkkel kapcsolatos álláspontunk fenntarthatóságát, s ennek egyfajta tesztjét jelenethetik az előbbieken vázolt európai tendenciák, illetve eljárásjogi megoldások.

11. EPILOGUS

Értekezésemben a pótmagánvád múltjának bemutatására, a jelenlegi szabályozásában rejlő ellentmondások megvilágítására és az ezek kiküszöbölésére általam alkalmasnak tartott alternatív szabályozási modell felvázolására törekedtem, a jogintézmény formálódóban levő alkalmazási gyakorlatának tükrében, mivel „a büntető eljárásjog a konkrét büntetőügyekben történő alkalmazása folytán érvényesül, amiben az eljáró hatóságoké a döntő szerep”⁶⁷³. Ennek eredményeként egyrészt megállapíthatónak tartom, hogy a pótmagánvád a sértett szempontjából a legfontosabb garanciális jelentőségű intézménye büntető eljárásjogunknak, hiszen ez az egyedüli olyan eszköz, amely biztosítja számára a közvetlen bírósághoz fordulás lehetőségét, ha meggyőződése szerint nem megfelelően foglalkoznak ügyével a hatóságok. Ezért meggyőződésem szerint a pótmagánvád – mint minden más garanciális jelentőségű intézmény – már pusztán a léténél fogva is alkalmas a sértett hatóságokkal szembeni kiszolgáltatottságának csökkentésére, hiszen ebből következően a nyomozó hatóságok tagjainak, illetve az ügyészeknek számolniuk kell annak a lehetőségével, hogy az állami büntetőigényről való lemondásuk esetén a sértett vádlóként léphet fel, amely esetben a

⁶⁷² PUSZTAI *i.m.* 2.

⁶⁷³ ERDEI *i.m.* 5.

bírósági eljárás eredményének tükrében tevékenységük szakszerűsége, illetve döntéseik megalapozottsága is ellenőrizhetővé válik. A pótmagánvád gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai pedig azt is igazolják, hogy ilyenfajta bírói kontrollra – az ügyészség közjogi státusától függetlenül – ma is szükség van, hiszen ennek eredményeként a bíróság nemegyszer súlyos bűncselekmények elkövetése miatt is megállapította olyan vádlottak bűnösségét, akiknek a felelősségre vonására az ügyészség nem látott okot vagy alapot. Ennek eklatáns példáját jelenti, amikor az ügyész csak a pótmagánvádlótól vette át a jelentős értékre, csoportosan, társtettesként elkövetett rablás büntette és az aljas célból, a sértett sanyargatásával, társtettesként elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette miatt benyújtott vádindítvány alapján indult eljárásban a vád képviselőjét, amelynek eredményeként a bíróság jogerősen nyolc évi fegyházbüntetésre ítélte azt a vádlottat, akivel szemben a megyei főügyészség – a Legfőbb Ügyészség által is megalapozottnak talált – határozatával az ugyanezen bűncselekmények miatt indult nyomozást a Be. 190. § (1) bekezdés c/ pontjának II. fordulata alapján megszüntette⁶⁷⁴. Mégis másodlagos kérdésnek tartom, hogy a téves ügyészi döntések mire vezethetők vissza, mert ezekben az esetekben nyilván nem szükségképpen az ügyészek és a bírók szakmai felkészültségének vagy lelkiismeretességének ilyen jelentős különbségéről, hanem elsősorban a bírósági eljárás jellegéből következő erősebb garanciák érvényesülésének eredményéről van szó.

Vizsgálódásaim eredményeként azonban azt is megállapíthatónak tartom, hogy a jogintézmény garanciális szerepe megbízhatóbban és hathatósabban érvényesülhetne akkor, ha szabályozása a jelenleginél átgondoltabb és átláthatóbb lenne. Ehhez megítélésem szerint a sértett fogalmának korszerűsítése mellett egyértelműen tisztázni kellene a pótmagánvád rendeltetését a büntetőeljárás rendszerében, ehhez képest meghatározva a pótmagánvádló fellépésének eljárásjogi kereteit, amelynek szabályozása során a célszerűség szempontjait sem lenne szabad figyelmen kívül hagyni, mert ennek következményeit éppen a Be. e jogintézményre vonatkozó rendelkezéseinek rendszertelensége illusztrálja legjobban. Az ezen követelményeknek megfelelő szabályozás reményeim szerint javíthatná a jogintézmény alkalmazásának hatékonyságát is, de ennél fontosabbnak tartom, hogy a visszaélészerű felhasználásának lehetőségét is korlátozhatná, amire azért kell figyelmet fordítani, mert

⁶⁷⁴ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság B. 1702/2003/89, Debreceni Ítéletábla Bf. 5/2005/6.

láthatóan „kétélű fegyverről” van szó, amivel ennek megfelelő óvatossággal kell bánni, jogalkotónak és jogalkalmazónak egyaránt. Ezen a téren pedig megítélésem szerint a jogalkotásnak és a jogalkalmazásnak még egyaránt van fejlődési lehetősége, mert a joggal való visszaélés eseteire vonatkozóan is felhozhatónak tartom, hogy „nem a kés okolható, ha ölnék vele...”⁶⁷⁵ Fahidi Gergely szerint „Magyarországon már bevezetésekor lecsapott a politika erre a lehetőségre, a Polt Péter-féle ügyészséggel elégedetlen MSZP–SZDSZ-koalíció rögtön büntetőeljárások indítására próbálta felhasználni”⁶⁷⁶. S a politika csak az egyik ágens a lehetséges motivációk közül. Ezért is törekedtem a pótmagánvádra vonatkozó ismereteim olyan szintézisére, amely nem csak egyfajta keresztmetszetét adja a feldolgozott témának, hanem egyszersmind a jogalkotásával és alkalmazásával járó jogászai felelősség jelentőségére is felhívja a figyelmet, amihez szerintem keresve sem találhattam volna alkalmasabb tárgyat a jogintézményünkénél. Legfeljebb az lehet kérdéses, hogy sikerült-e törekvésemet olyan mértékben megvalósítani, amely értelmet ad annak a több hónapig tartó fáradozásnak, aminek eredményeként ezennel szerény művem epilógusát is befejezhetem?

⁶⁷⁵ NOVÁK Béla Dénes, *Betiltott emberek*, 3 BT, Budapest, 2001, 43.

⁶⁷⁶ FAHIDI Gergely, *A pótmagánvád ellentmondásai – Szerepfosztás*, HVG 2009. június 5, 19-20.

12. MELLÉKLETEK

I. sz. melléklet

a pótmagánvád szabályozásának a 2002. évi I. törvénnyel bevezetett módosításai

Jogszabályhely		
száma	szövege 2003. július 1. napja	
	előtt	után
53. § (1)	A sértett az e törvényben meghatározott esetben pótmagánvádlóként léphet fel, ha a/ az ügyész a vádat elejtette, b/ az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette.	A sértet az e törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha a/ az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette, b/ az ügyész a vádemelést részben mellőzte, c/ az ügyész a vádat elejtette.
56. § (4) ⁶⁷⁷	A pótmagánvádló ügyvédi képvisellete kötelező.	A pótmagánvádló ügyvédi képvisellete kötelező, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik.
199. § (2)	A panasz elutasítását követően a sértett pótmagánvádat emelhet, ha a/ a feljelentést a 174. § (1) bekezdésének a/ és c/ pontja alapján utasították el, vagy b/ a nyomozást a 190. § (1) bekezdésének b/-d/ vagy f/ pontja alapján szüntették meg.	A panasz elutasítását követően a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha a/ a feljelentést a 174. § (1) bekezdésének a/ vagy c/ pontja alapján utasították el, b/ a nyomozást a 190. § (1) bekezdésének a/-d/ vagy f/ pontja alapján szüntették meg.
199. § (3)	Nincs helye pótmagánvád emelésének, ha a büntethetőséget a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot zárja ki, továbbá az elkövető halála esetén.	Nincs helye pótmagánvádlóként történő fellépésnek, ha a büntethetőséget a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot zárja ki, továbbá az elkövető halála esetén.
221. §	Ha a bűncselekmény elenyésző súlya miatt a gyanúsított felelősségre vonása nem szükséges, az ügyész a vádemelést határozattal mellőzi. ⁶⁷⁸ A vádemelés mellőzéséről szóló határozatot közölni kell a sértettel is. A sértett indítványozhatja, hogy az ügyész emeljen vádat. ⁶⁷⁹	Az ügyész a határozatban tájékoztatja a sértettet, hogy polgári jogi igényét egyéb törvényes úton érvényesítheti, valamint, hogy annak a cselekménynek a tekintetében, amely miatt a vádemelést részben mellőzte, pótmagánvádnak van helye.

⁶⁷⁷ Korábbi számozása 56. § (2)

⁶⁷⁸ A korábbi számozás szerinti (1)

⁶⁷⁹ A korábbi számozás szerinti (2)

<p>229. § (1)</p>	<p>Ha a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította, és a 199. § (2) bekezdése alapján pótmagánvádnak van helye – feltéve, hogy pótmagánvád emelését a 199. § (3) bekezdése nem zárja ki –, a sértett a panaszt elutasító határozat közlésétől számított harminc napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.</p>	<p>Ha a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította, és a 199. § (2) bekezdése alapján pótmagánvádnak van helye – feltéve, hogy a pótmagánvád emelését a 199. § (3) bekezdése nem zárja ki –, <i>továbbá ha az ügyész a vádemelést részben mellőzte</i>, a sértett a panaszt elutasító határozat közlésétől számított harminc napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.</p>
<p>230. § (2)</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, ügyvédje útján az ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, ügyvédje útján az <i>ügyben addig eljárt</i> ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.</p>
<p>230. § (3)</p>	<p>A vádindítvány a 217. § (3) bekezdésének a/-c/, g/ és h/ pontjában felsoroltakat, továbbá azokat az indokokat tartalmazza, amelyek alapján a pótmagánvádló a feljelentés elutasítása vagy a nyomozás megszüntetése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza.</p>	<p>A vádindítvány a 217. § (3) bekezdésének a/-c/ és h/ pontjában felsoroltakat, továbbá azokat az indokokat tartalmazza, amelyek alapján a pótmagánvádló a feljelentés elutasítása, a nyomozás megszüntetése vagy a <i>vádemelés részbeni mellőzése</i> ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza. <i>A pótmagánvádló a vádindítványban illetékes bíróságként a terhelt lakóhelye szerint illetékes bíróságot is megjelölheti [17. § (3) bek.]. Ebben az esetben az ügyészség az iratokat és a vádindítványt a pótmagánvádló indítványa alapján illetékességgel rendelkező bírósághoz továbbítja.</i></p>
<p>231. § (2) b/</p>	<p>a pótmagánvádlót ügyvéd nem képviseli</p>	<p>a pótmagánvádlót ügyvéd nem képviseli, <i>kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgálóval rendelkezik [56. § (4) bek.]</i></p>

<p>231. § (5)</p>	<p>Ha a bíróság a vádindítványt nem utasította el, a/ gondoskodik arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak, b/ a 268. § szerinti intézkedés végett megkeresheti az ügyészt, c/ kényszerintézkedést rendelhet el.</p>	<p>Ha a bíróság a vádindítványt nem utasította el, a/ gondoskodik arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak, b/ kényszerintézkedést rendelhet el.</p>
<p>265. § (3)</p>	<p>A (2) bekezdés rendelkezéseit kell alkalmazni akkor is, ha a próbára bocsátott ellen a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás.</p>	<p>Az egyesítésnek nem akadályozó, hogy a vádlottat korábban magánvádas ügyben bocsátották próbára, az újabb ügyben azonban az ügyész, pótmagánvádló vagy másik magánvádló képviseli a vádat. Ha a vádlottat közvédelmi ügyben bocsátották próbára, és az újabb büntetőeljárás magánvádra indul ellene, az ügyeket akkor lehet egyesíteni, ha az ügyész a vád képviselőt a magánvádlótól átvette. Ebben az esetben a bíróság az iratokat a vádképviselő átvételének megfontolása végett az ügyésznek küldi meg. Ez a korlátozás nem érvényesül, ha az újabb ügyben a vádat pótmagánvádló képviseli.</p>
<p>312. § (3)</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt a bírósághoz nyújtja be. A pótmagánvádló ügyvédi képviselő a vádindítvány benyújtásától kezdve kötelező.</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt az ügyben addig eljárt bírósághoz nyújtja be.</p>
<p>408. § (1) b/</p>	<p>-</p>	<p>[Felülvizsgálati indítvány benyújtására jogosult] <i>felmentés vagy az eljárás megszüntetése esetén a magánvádló, illetőleg a pótmagánvádló</i></p>

<p>528. § (1)</p>	<p>-</p>	<p>A bíróság az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szemben az erre irányuló ügyészi indítványra jár el. Ha az ügyész indítványozza az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szembeni eljárást, a bíróság az eljárást a 188. § (1) bekezdésének a/ pontja alapján nem függesztheti fel. <i>A magánvádló, illetőleg pótmagánvádló az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szemben a bírósági eljárást nem indítványozhatja.</i></p>
<p>534. § (1)</p>	<p>A bíróság az ügyész indítványára a nyolc évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt indított eljárásban nyilvános ülésen hozott ítélettel megállapíthatja a vádlott bűnösségét, és büntetést szabhat ki, ha a vádlott a tárgyaláshoz való jogáról lemond, és beismerő vallomást tesz.</p>	<p>A bíróság az ügyész indítványára a nyolc évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt indított eljárásban nyilvános ülésen hozott ítélettel megállapíthatja a vádlott bűnösségét, és büntetést szabhat ki, ha a vádlott a tárgyaláshoz való jogáról lemond, és beismerő vallomást tesz. <i>A magánvádló, illetőleg a pótmagánvádló a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárás lefolytatását nem indítványozhatja.</i></p>

II. sz. melléklet

a pótmagánvád szabályozásának a 2003. évi LXXX. törvénnyel bevezetett módosításai

Jogszabályhely		
száma	szövege 2004. január 1. napja	
	előtt	után
230. § (1)	Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, ügyvédje útján az addig eljárt első fokú ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.	Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, ügyvédje útján az addig eljárt első fokú ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz. <i>A pótmagánvádló a vádindítványt személyesen akkor nyújthatja be, ha a vádindítványban nyilatkozik arról, hogy a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a külön jogszabályban foglaltak szerint kérelmet terjesztett elő.</i>
231. § (2) b/	[A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha] a pótmagánvádlót ügyvéd nem képviseli, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgálóval rendelkezik [56. § (4) bek.]	[A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha] a pótmagánvádlót ügyvéd nem képviseli, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgálóval rendelkezik [56. § (4) bek.] <i>vagy ha a vádindítványban arról nyilatkozott, hogy személyes költségmentesség engedélyezése iránti kérelmet terjesztett elő</i>
231. § (3) ⁶⁸⁰	-	<i>Ha a pótmagánvádló a személyes költségmentesség engedélyezése iránti kérelmet terjesztett elő, a bíróság a személyes költségmentesség engedélyezéséről szóló jogerős határozat kézhezvételét követő 30 nap elteltével vizsgálja meg a vádindítványt abból a szempontból, hogy azt el kell-e utasítani.</i>

⁶⁸⁰ Új (3) bekezdéssel egészül ki, a korábbi (3) – (5) bekezdés számozása (4) – (6) bekezdésre változott

<p>343. § (3)</p>	<p>Ha a pótmagánvádló ügyvédi képviselétéről azért nem tud gondoskodni, mert a jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán az ügyvédi munkadíjat előreláthatóan nem tudja megfizetni, és ezt a külön jogszabályban meghatározott módon igazolta, kérelmére a bíróság személyes költségmentességet engedélyezhet. A személyes költségmentesség engedélyezése esetén</p> <p>a/ a pótmagánvádló kérelmére a bíróság képviselőként ügyvédet vagy ügyvédi irodát rendel ki, b/ a pótmagánvádlót és kirendelt képviselőjét a büntetőügy iratairól kért másolat egyszeri kiadása során illetékfeljegyzési jog illeti meg, c/ a kirendelt képviselő díját és igazolt készkiadását az állam előlegezi.</p>	<p><i>A pótmagánvádló részére – ha annak a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben foglalt feltételei fennállnak – a törvényben meghatározott szervezet személyes költségmentességet engedélyez. A személyes költségmentesség engedélyezése esetén</i></p> <p><i>a/ a pótmagánvádló pártfogó ügyvédi képviselőre jogosult,</i> <i>b/ a pótmagánvádlót és pártfogó ügyvédjét a büntetőügy iratairól kért másolat egyszeri kiadása során illetékfeljegyzési jog illeti meg,</i> <i>c/ a pártfogó ügyvéd díját és igazolt készkiadását pedig az állam előlegezi.</i></p>
<p>343. § (4)</p>	<p>A pótmagánvádló kirendelt képviselőjének díjára a kirendelt védő díjazására vonatkozó jogszabályt kell alkalmazni.</p>	<p>A pótmagánvádló <i>pártfogó ügyvédjének</i> díjára a kirendelt védő díjazására vonatkozó jogszabályt kell alkalmazni.</p>

III. sz. melléklet

a pótmagánvád szabályozásának a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett módosításai

Jogszabályhely		
száma	szövege 2006. július 1. napja	
	előtt	után
53. § (1)	A sértett az e törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha a/ az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette, b/ az ügyész a vádemelést részben mellőzte, c/ az ügyész a vádat elejtette.	meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha a/ az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette, b/ az ügyész a vádemelést részben mellőzte, c/ az ügyész a vádat elejtette, d/ az ügyész a nyomozás eredményeként közvadra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselőjét – magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként – nem vette át, e/ az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvadra üldözendő.
53. § (3)	-	Nem természetes személy pótmagánvádló megszűnése esetén helyébe – a jogutódlás bekövetkezésétől számított harminc napon belül – jogutódja léphet.
56. § (4)	A pótmagánvádló ügyvédi képviselője kötelező, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik.	A pótmagánvádló ügyvédi képviselője kötelező, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik. Nem természetes személy pótmagánvádló képviselőjének ellátására a sértett ügyvezetésre vagy képviselőre feljogosított tagja vagy tisztségviselője, illetőleg a sértettel alkalmazotti jogviszonyban lévő személy is jogosult, feltéve, hogy jogi szakvizsgával rendelkezik.

<p>229. § (1)</p>	<p>Ha a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította, és a 199. § (2) bekezdése alapján pótmagánvádnak van helye – feltéve, hogy a pótmagánvád emelését a 199. § (3) bekezdése nem zárja ki –, továbbá ha az ügyész a vádemelést részben mellőzte, a sértett a panaszt elutasító határozat közlésétől számított harminc napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.</p>	<p>Ha <i>az ügyész vagy</i> a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította, és a 199. § (2) bekezdése alapján pótmagánvádnak van helye – feltéve, hogy a pótmagánvád emelését a 199. § (3) bekezdése nem zárja ki –, továbbá az ügyész a vádemelést részben mellőzte, a sértett a panaszt elutasító határozat közlésétől számított <i>hatvan</i> napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.</p>
<p>230. § (1)</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, ügyvédje útján az ügyben addig eljár első fokú ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, <i>jogi képviselője</i> útján az ügyben addig eljár elsőfokú ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt az ügyészség az iratokkal együtt továbbítja az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.</p>
<p>231. § (2)</p>	<p>A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha a/ a pótmagánvádló a vádindítványt a 229. § (1) bekezdésben meghatározott határidő eltelte után nyújtotta be, b/ a pótmagánvádlót ügyvéd nem képviseli, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgálóval rendelkezik [56. § (4) bek.], c/ a vádindítványt nem az arra jogosult nyújtotta be, d/ a vádindítvány ténybeli vagy jogi alapja nyilvánvalóan hiányzik.</p>	<p>A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha a/ a pótmagánvádló a vádindítványt a 229. § (1) bekezdésében meghatározott határidő eltelte után nyújtotta be, b/ a pótmagánvádlónak <i>nincs jogi képviselője</i>, kivéve, ha a természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgálóval rendelkezik [56. § (4) bek.], c/ a vádindítványt nem az arra jogosult nyújtotta be, d/ <i>a vád nem törvényes</i> [2. § (2) bek.], <i>vagy a vádindítvány nem tartalmazza a 230. § (2) bekezdésében foglaltakat.</i></p>
<p>233. § (1)</p>	<p>A vádindítványt elutasító végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.</p>	<p><i>Ahol e törvény vádiratot említ, ott a bíróság által elfogadott vádindítványt is érteni kell.</i></p>
<p>233. § (2)</p>	<p>A vádindítvány elutasítása nem akadálya annak, hogy a nyomozás folytatását rendeljék el [191. §].</p>	<p>A vádlott a vádindítvány elfogadása után jogosult a nyomozás iratainak megismerésére.⁶⁸¹</p>
<p>233. § (3)</p>	<p>-</p>	<p>A pótmagánvádló az iratoktól elkülönítve, zártan kezelt iratokat nem ismerheti meg.⁶⁸²</p>

⁶⁸¹ Szövege azonos a korábbi 232. § (1) bekezdésével

⁶⁸² Szövege azonos a korábbi 232. § (2) bekezdésével

<p>312. § (1)</p>	<p>Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság a tárgyalást elnapolja, és tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát. Ha a sértett harminc napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. E határidő elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.</p>	<p>Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság a tárgyalást elnapolja, és tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát. Ha a sértett <i>hatvan</i> napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. E határidő elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.</p>
<p>312. § (3)</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt az ügyben addig eljárt bírósághoz nyújtja be. A pótmagánvádló ügyvédi képvisellete a vádindítvány benyújtásától kötelező.</p>	<p>Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt az ügyben addig eljárt bírósághoz nyújtja be. A pótmagánvádló <i>jogi képvisellete</i> a vádindítvány benyújtásától kötelező.</p>
<p>323. § (1)</p>	<p>A határozat kihirdetése után a tanács elnöke megkérdezi a jelen lévő fellebbezésre jogosultakat, hogy kívánnak-e fellebbezni. A fellebbezési nyilatkozatok sorrendje a következő: az ügyész, a magánfél, az egyéb érdekelt, a vádlott és a védő nyilatkozata.</p>	<p>A határozat kihirdetése után a tanács elnöke megkérdezi a jelen lévő fellebbezésre jogosultakat, hogy kívánnak-e fellebbezni. A fellebbezési nyilatkozatok sorrendje a következő: az ügyész, <i>a pótmagánvádló</i>, a magánfél, az egyéb érdekelt, a vádlott és a védő nyilatkozata.</p>
<p>324. § (1)</p>	<p>Az elsőfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésre jogosult a/ a vádlott, b/ az ügyész c/ a védő, a vádlott hozzájárulása nélkül is, d/ A vádlott örököse, a polgári jogi igénynek helyt adó rendelkezés ellen, e/ a kényszergyógykezelés elrendelése ellen – a vádlott hozzájárulása nélkül is – a nagykorú vádlott törvényes képviselője és házastársa, f/ a magánfél, a polgári jogi igényt érdemben elbíráló rendelkezés ellen, g/ az, akivel szemben az ítélet rendelkezést tartalmaz.</p>	<p>Az elsőfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésre jogosult a/ a vádlott, b/ az ügyész, c/ <i>a pótmagánvádló</i>, d/ a védő, a vádlott hozzájárulása nélkül is, e/ a vádlott örököse, a polgári jogi igénynek helyt adó rendelkezés ellen, f/ a kényszergyógykezelés elrendelése ellen – a vádlott hozzájárulása nélkül is – a nagykorú vádlott törvényes képviselője, házastársa vagy élettársa, g/ a magánfél a polgári jogi igényt érdemben elbíráló rendelkezés ellen, h/ az, akivel szemben az ítélet rendelkezést tartalmaz, a reá vonatkozó rendelkezés ellen.</p>
<p>324. § (2)</p>	<p>A vádlott terhére az ügyész fellebbezhet.</p>	<p>Az ügyész a vádlott terhére <i>és javára is</i>, <i>a pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére</i> fellebbezhet.</p>

<p style="text-align: center;">344. § (2)</p>	<p style="text-align: center;">-</p>	<p><i>A pótmagánvádlót csak azzal a cselekménnyel, illetőleg a tényállásnak azzal a részével felmerült bűnügyi költség viselésére lehet kötelezni, amelyre a vádindítványt előterjesztette, és amelyre a bíróság felmentő ítéletet hozott vagy az eljárást megszüntette. A vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése esetén az ügyben fellépő pótmagánvádlókat külön-külön kell kötelezni a bűnügyi költség fizetésére. Ha a bűnügyi költség, illetőleg annak meghatározott része a pótmagánvádlók szerint nem különíthető el, a bíróság a pótmagánvádlókat egyetemlegesen kötelezi a bűnügyi költség fizetésére.</i></p>
<p style="text-align: center;">344. § (3)</p>	<p style="text-align: center;">-</p>	<p><i>Ha a pótmagánvádlók bűnügyi költségben való marasztalásának van helye, a pótmagánvádat elejtő pótmagánvádlót a bűnügyi költség arányos részének megfizetésére kell kötelezni.</i></p>

IV. sz. melléklet

a pótmagánvád szabályozásának a 2007. évi CLI. törvénnyel bevezetett módosításai

Jogszabályhely		
száma	szövege 2008. január 1. napja	
	előtt	után
229. (3)	-	A sértettet tájékoztatni kell a pótmagánvádlóként történő fellépés feltételeiről, valamint arról, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviselétéről gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat.
229. (4)	-	Ha a sértett a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt kérelmet terjesztett elő, az (1) bekezdés szerinti határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani. Erről a sértettet tájékoztatni kell.
312. § (1)	Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság a tárgyalást elnapolja, és tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát. Ha a sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. E határidő elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.	Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság a tárgyalást elnapolja, és tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát, <i>továbbá tájékoztatja a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról.</i> Ha a sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. Erre a sértettet figyelmeztetni kell.
312. § (4) ⁶⁸³	-	Ha a sértett a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt kérelmet terjesztett elő, az (1) bekezdés szerinti határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani.

⁶⁸³ Kiegészítés, a korábbi (4) bekezdés számozása (6) bekezdésre változott.

312. § (5) ⁶⁸⁴	-	Ha a sértett a (4) bekezdés szerinti kérelmet terjesztett elő, erről a kérelem előterjesztésétől számított nyolc napon belül tájékoztatja az ügyben addig eljáró bíróságot. A tájékoztatás elmulasztása esetén a (4) bekezdés szerinti határidőszámítás nem alkalmazható. Erre a sértettet figyelmeztetni kell.
343. § (2)	Ha a pótmagánvádló jogi képviselője az eljárás alatt megszűnik, a bíróság az erről való tudomásszerzést követő nyolc napon belül felszólítja a pótmagánvádlót, hogy jogi képviselőjétől nyolc napon belül gondoskodjék. Ha a pótmagánvádló a kitűzött határidő alatt jogi képviselő meghatalmazásáról nem gondoskodik, az eljárást meg kell szüntetni. Erre a pótmagánvádlót figyelmeztetni kell.	Ha a pótmagánvádló jogi képviselője az eljárás alatt megszűnik, a bíróság az erről való tudomásszerzést követő nyolc napon belül felhívja a pótmagánvádlót, hogy jogi képviselőjétől gondoskodjék, <i>továbbá tájékoztatja arról, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tud jogi képviselőjétől gondoskodni, személyes költségmentesség és pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránt a jogi segítségnyújtó szolgálathoz fordulhat.</i>
343. § (4)	A pótmagánvádló kirendelt képviselőjének díjára a kirendelt védő díjazására vonatkozó szabályt kell alkalmazni.	<i>Ha a pótmagánvádló a személyes költségmentesség és pártfogó képviselet engedélyezése iránt kérelmet terjesztett elő, a (2) bekezdés szerinti tizenöt napos határidőt a kérelem tárgyában hozott jogerős határozat közlésétől kell számítani.</i>
343. § (5)	A pótmagánvádló a vádat nem terjesztheti ki.	<i>Ha a pótmagánvádló a (4) bekezdés szerinti kérelmet terjesztett elő, erről a kérelem előterjesztésétől számított nyolc napon belül tájékoztatja az ügyben addig eljáró bíróságot. A tájékoztatás elmulasztása esetén a (4) bekezdés szerinti határidőszámítás nem alkalmazható. Erre a pótmagánvádlót figyelmeztetni kell.</i>
343. § (6)	A perbeszédet a pótmagánvádló jogi képviselője tartja.	A pótmagánvádló a vádat nem terjesztheti ki.
343. § (7)	-	A perbeszédet a pótmagánvádló képviselője tartja.

⁶⁸⁴ *Ua.*

V. sz. melléklet

a pótmagánvád szabályozásának a 2009. évi LXXXIII. törvénnyel bevezetett
módosításai

Jogszabályhely		
száma	szövege 2009. augusztus 13. napja	
	előtt	után
267. § (3)	Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát. Ha a sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. E határidő elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye. Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt a bírósághoz nyújtja be.	Ha a vád elejtése esetén pótmagánvádnak van helye, a bíróság tizenöt napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyész vádelejtést tartalmazó nyilatkozatát, <i>továbbá tájékoztatja a 229. § (3) bekezdésében foglaltakról.</i> Ha a sértett hatvan napon belül nem lép fel pótmagánvádlóként, az eljárást a bíróság megszünteti. Erre a sértettet figyelmeztetni kell. Ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a vádindítványt a bírósághoz nyújtja be. <i>A pótmagánvádló jogi képviselése a vádindítvány benyújtásától kezdve kötelező.</i>

VI. sz. melléklet

a pótmagánvádhoz kapcsolódó jogegységi határozatok

3/2004. BJE⁶⁸⁵

- I. Az állam sérelmével járó bűncselekmények miatt indított büntetőeljárásban helye van pótmagánvádnak, minden olyan esetben, amikor annak: a Be. 53. §-a (1) bekezdésében meghatározott feltételei fennállanak. – Nincs jelentősége annak, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény a vagyon elleni bűncselekmények [Btk. XVIII. Fejezete] körében, vagy a Büntető Törvénykönyv Különös része más fejezetében van-e elhelyezve.
- II. Az államot, mint sértettet pótmagánvádlóként az a szerve képviseli, melynek érdekkörét a cselekmény érintette. Ez a szerv lehet állami vállalat [Ptk. 31. §-a], egyéb állami gazdálkodó szerv [Ptk. 35. §-a] vagy költségvetési szerv [Ptk. 36. §]. A pótmagánvádat az e szervek képviselőire jogosult személyek [Ptk. 31. § (6) bekezdés és 36. §-a (2) bekezdése] terjeszthetik elő.

5/2009. BJE

- I. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény ügyész kizárására vonatkozó rendelkezései a pótmagánvádlóra nem alkalmazhatók.
- II. A büntetőeljárásban a pótmagánvádlóként fellépő sértett és a pótmagánvádló jogi képviselője tanúként kihallgatható. A tanúként kihallgatott személy – az egyéb törvényi feltételek megléte esetén – pótmagánvádlóként felléphet, vagy pótmagánvádló jogi képviselőjeként eljárhat.

⁶⁸⁵ Az Alkotmánybíróság 42/2005.(XI. 14.) AB határozata megsemmisítette.

VII. sz. melléklet

a pótmagánvádhoz kapcsolódó eseti határozatok lényege

BH 2004/4/138.

A közvádas ügyben hozott felmentő ítélet ellen a sértett nem fellebbezhet és a jogerős ítélet ellen perújítási indítványt sem terjeszthet elő [Be. 53. § (1) bek., 324. § , 395. § (1) bek. b/ pont].

BH 2004/9/355.

I. A pótmagánvádló vádindítványát elutasító végzés nem ügydöntő határozat, ezért ellene nincs helye felülvizsgálatnak [Be. 405. § (1) bek.].

II. A pótmagánvádlót képviselő ügyvédet a büntetőeljárás törvény nem jogosítja fel felülvizsgálati indítvány önálló benyújtására [Be. 408. § I. b/].

BH 2004/10/405.

I. A pótmagánvádló vádindítványát elutasító végzés nem ügydöntő határozat, ezért elleni felülvizsgálati indítványnak nincs helye.

II. Ügydöntőnek azok a határozatok tekintendők, amelyekben a bíróság a Be. vonatkozó szabályai szerint lefolytatott bírósági eljárást követően a törvényes vádról határoz. – Az ügy érdemében hoz mindenkivel szemben kötelező érvényű, a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapító, vagy őt felmentő ítéletet, illetve eljárást megszüntető végzést.

III. A pótmagánvádló a Be. 408. § I/b/ pontja alapján azokban az esetekben nyújthat be felülvizsgálati indítványt, amelyekben a bíróság a pótmagánvádló vádindítványát elfogadta, bírósági eljárás lefolytatását követően hoz a vádindítvánnyal szemben jogerős felmentő, vagy eljárást megszüntető ügydöntő határozatot [Be. 53. § 231. §, 233. §, 257. §, 408. §, 417. §].

BH 2004/11/457.

I. A sértett pótmagánvádlóként való fellépéséhez biztosított 30 napos határidő az iratok megismerésére – ügyvédi meghatalmazás adására – és annak eldöntésére szolgál, hogy kíván-e ügyvédje útján vádindítványt benyújtani a pótmagánvádló.

II. Ha a fenti 30 napos határidő alatt a pótmagánvádló nem az általában elvárható gondossággal jár el, nem tette meg a pótmagánvád előterjesztéséhez szükséges tennivalókat, késedelme saját hibájára vezethető vissza, akkor az igazolási kérelmet el kell utasítani [Be. 229. § (1) bek., Be. 65. § (1) bek.].

BH 2006/11/351.

Nincs helye perújításnak a pótmagánvádló vádindítványát elutasító végzés ellen [Be. 231. § (2) bek., (3) bek., Be. 392. § (1) bek., Be. 404. §].

BH 2007/3/79.

Pótmagánvádlóként csak a sértett léphet fel – Ha a sértett és a feljelentő személye nem azonos, a feljelentőt nem illeti meg a pótmagánvád előterjesztésének lehetősége [Be. 53. § (1) bek., 51. § (1) bek.].

BH 2007/7/502.

A pótmagánvádló vádindítványa elutasításának feltételei [Be. 199. § (2) bek., 231. § (2) bek.].

BH 2007/9/282.

I. A pótmagánvádlói vádindítvány elfogadhatóságának szempontjai [Be. 231. §].

[...]

III. A tárgyalás előkészítése során hozott eljárást megszüntető végzés is ügydöntő határozat [Be. 257. § (2) bek., 267. § (1) bek.].

BH 2008/12/327.

I. Pótmagánvádas eljárásban a bíróságnak elsődlegesen abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a bírósági eljárás lefolytatásának alaki [eljárásjogi] feltételei fennállanak-e; csak ennek igenlő megválaszolása után, eljárásjogi akadályok hiányában kerülhet sor a büntetőjogi felelősség anyagi jogi megalapozottságának vizsgálatára és a büntetőjogi felelősség tekintetében anyagi jogerőhatással bíró, érdemi határozat meghozatalára [Be. 2. § (1) bek., 6. § (1) bek.].

II. A hivatali visszaélés büntettének sértettje az a személy, akinek az elkövető jogtalan hátrányt okozott [Btk. 225. §].

BH 2009/5/140.

I. A pótmagánvádló által benyújtott vádindítványnak is meg kell felelni a törvényes vád tartalmi követelményeinek.

II. A vád történeti tényállásának tartalmaznia kell a vád minősítése szerinti bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek megfelelő konkrét tényeket, így a pontos elkövetési magatartást, a cselekmény elkövetésének helyét, idejét, módját is [Be. 2. § (2) bek., 217. § (3) bek. a/ – c/, g/, h/ pont].

BH 2009/8/234.

A pótmagánvádló [amint az ügyész, illetőleg a magánvádló is] a vádemelésig [a vádirat, vádindítvány, feljelentés benyújtásáig] választhat a vagylagos illetékességű hatóságok között, ezt követően az ügy még célszerűségi okból sem tehető át a vagylagos illetékességű másik bírósághoz [Be. 17. § (1) bek.; Be. 230. § (2) bek.].

BH 2009/9/267.

Nem bűncselekmény hiányára alapozottan, hanem törvényes vád hiánya okából kell megszüntetni az eljárást, ha a vád az alaki vagy tartalmi követelményeknek nem felel meg. Utóbbiról akkor van szó, ha a cselekmény pontos körülírtsága hiányos, s ennek folytán anyagi jogi következtetés levonására alkalmatlan [Be. 2. § (2) bek., 267. § (1) bek. a/ pont, 267. § (1) bek. j/ pont].

BH 2009/11/318.

A büntetőeljárásban csak a törvényes határidőn belül, és kizárólag a természetes személy halála vagy a jogi személy megszűnése esetén van lehetőség a sértetti pozícióban jogutódlásra. Arra más okból – így a polgári jog szerint érvényes engedményezési szerződés alapján sem – nyílik lehetőség. Az engedményes ezért pótmagánvádlóként nem léphet fel, vádemelésre sem jogosult [Be. 2. § (2) bek., 53. § (2) – (3) bek., 416. § (1) bek. c/ pont].

BH 2010/2/35.

Általában kizárt a pótmagánvadás, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be. Ez vonatkozik a hamis tanúzás bűncselekménye esetére is, ezért pótmagánvádló fellépésére ilyenkor sincs lehetőség [Be. 53. §, Btk. 238. §].

BH 2010/3/61.

I. Pótmagánvádnak csak közvádra üldözendő bűncselekmények esetében van helye.

II. A sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Minthogy a magánokirat-hamisítás vétségének és a számviteli fegyelem megsértése vétségének törvényi tényállása passzív alanyt nem tartalmaz, s azok megvalósulása által konkrét személy jogos érdekeinek közvetlen sérelme, illetve a sérelem veszélye nem áll fenn, e bűncselekmények miatt nincs helye pótmagánvádnak [Be. 229. § (1) bek., Btk. 276. §, 289. §].

BH 2010/6/145.

A pótmagánvádló vádindítványát elutasító jogerős végzés nem ügydöntő határozat, ezért az sem perújítási indítvánnyal, sem felülvizsgálati indítvánnyal nem támadható [Be. 257. §].

BH 2010/8/204.

[...] A pótmagánvádló bár a bírósági eljárásban eltérő szabály hiányában az ügyész jogait gyakorolja, mégsem „büntetőügyekben eljáró hatóság”, ezért az elkövető ellen a bűncselekmény miatt fogatosított cselekménye az elévülést nem szakítja félbe [Btk. 35. § (1) bek., Be. 42. §, 236. §].

BH 2010/9/242.

I. A hamis tanúvallomás az érintett számára akár előnyös, akár hátrányos határozat meghozatalához is vezethet, ezért ez a személy a bűncselekmény sértettjének nem tekinthető.

II. sértetti jogállás hiányában a hamis tanúzás miatt benyújtott vádindítvány nem törvényes vád, s ez a vádindítvány elutasítását, illetőleg, ha a törvényes vád hiányát a másodfokú bíróság észleli, az elsőfokú érdemi határozat hatályon kívül helyezése mellett a büntetőeljárás megszüntetését eredményezi [Be. 2. § (2) bek., 231. § (2) bek. d/ pont, 373. § (1) bek. I. pont c/ alpont, Btk. 238. §].

VIII. sz. melléklet

a 90/2010. sz. BKv. állásfoglalásai⁶⁸⁶

I/1. Ha az eljárást megszüntető határozat elleni panaszt elutasító felettes ügyészi határozat nem utal a pótmagánvádlói fellépés lehetőségére, illetőleg arra, hogy a vádindítványt hatvan napon belül kell benyújtani, a vádindítvány az igazolásra nyitva álló objektív határidőn belül nyújtható be [a 4/2007. BKv.-nek a Be. 229. §-ához fűzött értelmezése].

I/2. A Be. 229. §-ának (1) bekezdésében meghatározott hatvan napos határidő nem hosszabbítható meg.

I/3. Ha a panaszt elkészsége miatt utasítja el az ügyész, az ezt követően benyújtott vádindítvány nem jogosultól származik.

I/4. A pótmagánvádló indokolási kötelezettsége.

I/5. Anyagi halmazat esetében nem felel meg a törvényes vád követelményének, ha a sértett olyan cselekmények miatt is vádindítványt nyújt be, melyekkel kapcsolatban korábban nem született elutasító [megszüntető, részbeni mellőzésről szóló] határozat.

I/6. Nem akadály a vádindítvány benyújtásának, hogy a vádlott a nyomozás során nem volt gyanúsított.

I/7. A pótmagánvád elfogadása szempontjából közömbös, hogy a sértett kezdeményezte-e a nyomozási bírónál a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszt elutasító ügyészi, illetve felettes ügyészi határozatot követően a nyomozás folytatásának elrendelését.

I/8. A vádindítványnak a Be. 231. § (2) bekezdés d/ pont szerinti elutasítását követően nincs lehetőség ismételtén a vád benyújtására.

II/1. A sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvédra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be.

II/2. Ha olyan bűncselekmény miatt nyújtottak be vádindítványt, amely miatt a pótmagánvád kizárt, a vádindítványt a Be. 231. § (2) bekezdésének c/ pontjára alapítottan, mivel a vádindítványt nem az arra jogosult nyújtotta be, kell elutasítani.

II/3. Pótmagánvádas eljárásban a bíróságnak elsődlegesen abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a bírósági eljárás lefolytatásának alaki [eljárásjogi] feltételei fennállanak-e; csak ennek igenlő megválaszolása után, eljárásjogi akadályok hiányában kerülhet sor a büntetőjogi felelősség anyagi jogi meglapozottságának vizsgálatára és a büntetőjogi felelősség tekintetében anyagi jogerőhatással bíró, érdemi határozat meghozatalára.

II/4. Ha az első fokú bíróság törvénysértően utasította el a vádindítványt, a végzést hatályon kívül kell helyezni, és az eljárás folytatására kell utasítani.

II/5. A vádindítványt elutasító végzés nem ügydöntő, de alaki jogerőre képes határozat, amelyet jogerőre emelkedését követően záradékkal kell ellátni.

II/6. Továbbra is az a helyes gyakorlat, ha az ún. kellékhányos vádindítványt a bíróság elutasítja.

II/7. Ha a pótmagánvádban leírt történeti tényállás nem merít ki bűncselekményt, nem a vád elutasításának, hanem az eljárás megszüntetésének van helye. Ha azonban a leírt

⁶⁸⁶ A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 2010. október 25. napján kialakított véleménye.

tényállásból azért nem állapítható meg bűncselekmény, mert az hiányos, a vádindítványt el kell utasítani.

III/1. A vádindítvány elutasítása esetén a védő részvétele az eljárásban nem kötelező.

III/2. A pótmagánvádló személyes tárgyalási jelenléte nem kötelező. Ha a pótmagánvádló az idézésre nem jelent meg, vele szemben csak akkor van helye a mulasztás jogkövetkezményeinek alkalmazására, ha a bíróság őt tanúként idézte.

III/3. Ha a pótmagánvádlót a bíróság tanúként hallgatja ki, hozzá e minőségében először a képviselője, ezt követően a vádlott védője intézhet kérdéseket.

III/4. A tanúként kihallgatandó pótmagánvádló a vádlott kihallgatásakor a tárgyalóteremben nem lehet jelen. A jogi szakvizsgával rendelkező, és így személyesen eljáró pótmagánvádlónak, akit a bíróság tanúként fog kihallgatni, nem kell elhagynia a tárgyalótermet a vádlott kihallgatásának idejére.

III/5. A Be. 75. § (1) bekezdés II. fordulatában írt bizonyítási szabály a pótmagánvádas eljárásban is érvényesül.

III/6. Ha a sértett a büntetőügy korábbi szakaszában a képviselőjének ellátására ügyvédet hatalmazott meg, ez – ha a meghatalmazásból más nem tűnik ki – kiterjed a pótmagánvádlókénti fellépés esetére előírt jogi képviselőre is.

III/7. A pótmagánvádló jogi képviselőjének nincs önálló fellebbezési joga a pótmagánvádas eljárásban. A jogi képviselő arra jogosult, hogy a pótmagánvádlót megillető jogorvoslati nyilatkozatokat és indítványokat előterjessze akkor, ha a pótmagánvádló nincs jelen.

III/8. A hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárásban a vádindítvány elutasításának nincs helye.

III/9. Az anyagi halmazat körébe tartozó több bűncselekmény miatt külön-külön indult pótmagánvádas ügyek egyesítése nem célszerű.

IX. sz. melléklet

a 2007/2008. években jogerősen befejezett pótmagánvádas ügyek megyénkénti adatai⁶⁸⁷

Megye	Jogerősen befejezett ügyek száma	Elfogadott vádindítványok száma	Elutasított	Elutasítás jogcíme [Be. 231. § (2)]				Érdemi befejezés eredménye			
				a/	b/	c/	d/	megszüntetés	felmentés	büntetőjogi felelősség megállapítása	egyéb módon
Főváros	132	17	115	-	-	-	-	-	11	4	-
Baranya	60	20	27	3	9	3	12	7	11	2	13
Bács-Kiskun	82	17	45	5	15	6	19	11	4	2	20
Békés	33	20	10	-	-	3	7	9	8	3	3
Borsod-Abaúj-Zemplén	83	32	45	5	14	1	25	15	10	7	6
Csongrád	37	19	18	3	3	0	12	10	8	1	0
Fejér	48	27	18	4	2	4	8	13	9	5	3
Győr-Moson-Sopron	32	13	17	0	1	0	16	6	5	2	2
Hajdú-Bihar	42	16	17	2	8	0	7	10	4	2	9
Heves	50	15	27	-	-	-	-	8	1	6	8
Jász-Nagykun-Szolnok	48	24	21	4	4	5	8	11	8	2	3
Komárom-Esztergom	30	12	11	0	0	0	11	7	5	0	7
Nógrád	23	8	11	3	2	3	3	3	3	2	4
Pest	94	38	56	-	-	-	-	-	-	1	-
Somogy	98	37	47	5	11	2	29	8	26	3	14
Szabolcs-Szatmár-Bereg	66	24	38	5	15	5	13	4	17	3	4
Tolna	15	7	4	0	4	0	0	4	3	0	4
Vas	29	11	18	-	-	-	-	1	6	4	0
Veszprém	37	14	21	1	3	3	14	11	2	1	2
Zala	34	10	24	3	5	0	16	4	5	1	0
Összesen	1073	381	590	43	96	35	200	142	146	51	102

⁶⁸⁷ Bács-Kiskun és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék adatai a 2003-tól 2008-ig terjedő időszakra vonatkoznak

X. sz. melléklet

a vizsgált Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ügyek jegyzéke

Megyei Bíróság

1) B. 816/2004.	27) B. 1073/2005.	73) B. 1688/2007.
2) B. 173/2005.	28) B. 1074/2005.	74) B. 1693/2007.
3) B. 522/2005.	29) B. 1200/2005.	75) B. 1761/2007.
4) B. 668/2005.	30) B. 1220/2005.	76) B. 1785/2007.
5) B. 201/2006.	31) B. 1315/2005.	77) B. 2128/2007.
6) B. 239/2006.	32) B. 1550/2005.	78) B. 185/2008.
7) B. 324/2007.	33) B. 1706/2005.	79) B. 384/2008.
8) B. 719/2007.	34) B. 1759/2005.	80) B. 544/2008.
9) B. 61/2008.	35) B. 1771/2005.	81) B. 945/2008.
10) B. 361/2008.	36) B. 1949/2005.	82) B. 976/2008.
11) B. 508/2008.	37) B. 2022/2005.	83) B. 1013/2008.
12) B. 576/2008.	38) B. 2034/2005.	84) B. 1134/2008.
13) B. 677/2008.	39) B. 2079/2005.	85) B. 1135/2008.
14) B. 747/2008.	40) B. 2312/2005.	86) B. 1162/2008.
15) B. 46/2009.	41) B. 2415/2005.	87) B. 1319/2008.
16) B. 74/2009.	42) B. 2449/2005.	88) B. 1453/2008.
17) B. 93/2009.	43) B. 14/2006.	89) B. 1534/2008.
18) B. 674/2009.	44) B. 310/2006.	90) B. 1632/2008.
19) B. 483/2009.	45) B. 423/2006.	91) B. 1652/2008.
Nyíregyháza	46) B. 520/2006.	92) B. 2086/2008.
1) B. 267/2004.	47) B. 781/2006.	93) B. 2107/2008.
2) B. 353/2004.	48) B. 932/2006.	94) B. 2173/2008.
3) B. 410/2004.	49) B. 935/2006.	95) B. 2540/2008.
4) B. 452/2004.	50) B. 962/2006.	96) B. 14/2009.
5) B. 660/2004.	51) B. 1060/2006.	97) B. 248/2009.
6) B. 871/2004.	52) B. 1113/2006.	98) B. 456/2009.
7) B. 1419/2004.	53) B. 1122/2006.	99) B. 556/2009.
8) B. 1511/2004.	54) B. 1442/2006.	100) B. 619/2009.
9) B. 1715/2004.	55) B. 1450/2006.	101) B. 650/2009.
10) B. 1942/2004.	56) B. 1550/2006.	102) B. 727/2009.
11) B. 2239/2004.	57) B. 1804/2006.	103) B. 885/2009.
12) B. 2256/2004.	58) B. 1883/2006.	104) B. 1651/2009.
13) B. 2383/2004.	59) B. 1906/2006.	105) B. 1722/2009.
14) B. 2417/2004.	60) B. 1924/2006.	106) B. 1846/2009.
15) B. 2582/2004.	61) B. 1976/2006.	107) B. 2113/2009.
16) B. 2653/2004.	62) B. 2069/2006.	108) B. 2251/2009.
17) B. 2767/2004.	63) B. 2294/2006.	109) B. 2348/2009.
18) B. 3043/2004.	64) B. 216/2007.	110) B. 137/2010.
19) B. 3053/2004.	65) B. 454/2007.	111) B. 529/2010.
20) B. 98/2005.	66) B. 841/2007.	112) B. 564/2010.
21) B. 280/2005.	67) B. 930/2007.	113) B. 568/2010.
22) B. 391/2005.	68) B. 936/2007.	114) B. 730/2010.
23) B. 574/2005.	69) B. 1104/2007.	
24) B. 606/2005.	70) B. 1239/2007.	

- 25) B. 700/2005.
26) B. 1043/2005.

Fehérgyarmat

- 1) B. 84/2005.
2) B. 88/2005.
3) B. 264/2005.

Kisvárdá

- 1) B. 13/2004.
2) B. 226/2004.
3) B. 505/2004.
4) B. 631/2004.
5) B. 671/2004.
6) B. 58/2005.
7) B. 80/2005.
8) B. 338/2005.
9) B. 404/2005.
10) B. 485/2005.
11) B. 505/2005.
12) B. 530/2005.
13) B. 295/2006.
14) B. 506/2006.
15) B. 148/2007.
16) B. 457/2007.
17) B. 486/2007.
18) B. 165/2008.
19) B. 406/2008.
20) B. 175/2009.
21) B. 26/2010.
22) B. 89/2010.
23) B. 174/2010.

Mátészalka

- 1) B. 132/2006.
2) B. 134/2006.
3) B. 272/2006.
4) B. 70/2007.
5) B. 91/2007.
6) B. 260/2008.
7) B. 411/2008.
8) B. 47/2009.
9) B. 410/2009.
10) B. 411/2009.
11) B. 46/2010.

- 71) B. 1321/2007.
72) B. 1481/2007.

Nyírbátor

- 1) B. 43/2004.
2) B. 457/2004.
3) B. 210/2005.
4) B. 285/2005.
5) B. 34/2006.
6) B. 137/2006.
7) B. 342/2008.
8) B. 140/2009.
9) B. 461/2009.
10) B. 29/2010.

Vásárosnamény

- 1) B. 192/2005.
2) B. 288/2005.
3) B. 28/2006.
4) B. 269/2006.
5) B. 209/2008.

XI. sz. melléklet

a vizsgált Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ügyek összetétele

Bűncselekmény		Bíróság							Összesen
megnevezése	§	Megye	Nyíregyháza	Fehérgyarmat	Kisvárd	Mátészalka	Nyírbátor	Vásárosnamény	
emberölés	166.	1	0	0	0	0	0	0	1
testi sértés	170.	1	3	0	1	0	0	0	5
foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés	171.	0	2	0	0	0	0	0	2
gondozás elmulasztása	173.	0	0	0	1	0	0	0	1
személyi szabadság megsértése	175.	0	1	0	0	0	0	0	1
magánlak-sértés	176.	0	0	0	1	0	0	0	1
zaklatás	176/A.	0	1	0	1	1	0	0	3
magántitok megsértése	177.	0	0	0	0	1	0	0	1
visszaélés közérdekű adattal	177/B.	0	1	0	0	0	0	0	1
rágalmazás	179.	0	2	0	2	0	1	0	5
becsület-sértés	180.	0	1	0	0	0	0	0	1
közúti baleset okozása	187.	0	6	0	0	0	0	0	6
kiskorú veszélyeztetése	195.	0	1	0	0	0	0	0	1
szemérem elleni erőszak	198.	1	0	0	0	0	0	0	1
sajtórendészeti vétség	213.	0	1	0	0	0	0	0	1
hivatali visszaélés	225.	4	0	0	0	0	0	0	4
bántalmazás hivatalos eljárásban	226.	1	0	0	0	0	0	0	1
jogellenes fogvatartás	228.	1	0	0	0	0	0	0	1
hamis vád	233.	0	7	1	0	1	0	0	9
hamis tanúzás	238.	0	0	0	1	0	0	0	1
ügyvédi visszaélés	247.	0	1	0	0	0	0	0	1
zártörés	249.	0	0	0	0	0	1	0	1

Bűncselekmény		Bíróság							Összesen
megnevezése	§	Megye	Nyír- egy- háza	Fe- hér- gyr- mat	Kis- vár- da	Má- té- szal- ka	Nyír- bá- tor	Vá- sá- ros- na- mény	
állatkínzás	266/B.	0	2	0	0	0	0	0	2
garázdaság	271.	0	2	0	1	0	1	0	4
önbíráskodás	273.	0	2	0	0	0	0	0	2
közokirat- hamisítás	274.	1	5	0	1	1	0	1	9
magánokirat- hamisítás	276.	0	3	0	0	0	1	1	5
okirattal visszaélés	277.	0	1	0	0	0	1	0	2
környezet- károsítás	280.	0	0	0	1	1	0	0	2
csődbűn- cselekmény	290.	0	3	0	0	0	0	0	3
számvitel rendjének megsértése	289/A.	0	1	0	0	0	0	0	1
lopás	316.	0	7	0	6	2	2	1	18
sikkasztás	317.	1	20	0	0	1	0	0	22
csalás	318.	3	16	1	2	2	1	1	26
hűtlen kezelés	319.	0	2	1	0	0	0	0	3
rablás	321.	0	1	0	0	0	0	0	1
zsarolás	323.	0	1	0	0	0	1	0	2
rongálás	324.	0	1	0	1	0	0	1	3
jármű önkéntes elvétele	327.	0	1	0	0	0	0	0	1
hitelsértés	330.	0	3	0	0	0	0	0	3
Összesen		14	98	3	19	10	9	5	158

13. IRODALOMJEGYZÉK

1. BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bűnvádi perrendtartás magyarázata I, Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1898.
2. BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bűnvádi perrendtartás magyarázata II, Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1897.
3. BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bűnvádi perrendtartás magyarázata III, Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1899.
4. BALOGH Jenő, EDVI ILLÉS Károly, VARGHA Ferencz, A bűnvádi perrendtartás magyarázata IV, Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1900.
5. BALOGH Jenő, A sértett fél jogköre a büntetőjogban, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1887.
6. BARABÁS A. Tünde, Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában, KJK – KERSZÖV, Budapest, 2004.
7. BÁRD Károly, A büntető hatalom megosztásának buktatói, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
8. BELEGI József, BERKES György [szerk.] Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára, HVG – ORAC, Budapest, 2009.
9. BENCZE Mátyás, Kié a [túl]hatalom? Alkotmánybírósági határozat az „állami pótmagánvádról”, Fundamentum 2006/1, 94-102.
10. BERKES György, Legfelsőbb Bíróság büntetőjogi és büntető eljárásjogi testületi állásfoglalásai, HVG – ORAC, Budapest, 1996.
11. BERTEL, Christian, VENIER, Andreas, Einführung in die neue Strafprozessordnung, Springer Praxis&Recht, 2006, 31-37, <http://www.springerlink.com/content/n11mmw00xj200000/> [2011. március 4-i letöltés]
12. BÓCZ Enre, Elgondolások a büntetőeljárás újrakodifikálásához, Belügyi Szemle 1990/1, 51-58.
13. BÓCZ Endre, Milyen legyen a büntetőeljárás? Rendészeti Szemle 1991/7, 3-13.
14. BÓCZ Endre, Legalitás, opportunitás és az ügyész diszkrecionális jogköre, Rendészeti Szemle 1994/1, 12-18.
15. BÓCZ Endre, A közvádoló szerepe a büntető igazságszolgáltatási rendszerben, Magyar Jog 1998/12, 728-734.
16. BÓCZ Endre, A pótmagánvádló, Ügyvédek Lapja 2004/2, 20-31.
17. BÓCZ Endre, Passzív alany, áldozat, sértett, Rendészeti Szemle 2007/9, 103-129.
18. BÓCZ Endre, Valóban a vád törvényességének fogalma volt tisztázatlan? [Gondolatok egy törvénymódosításról] Magyar Jog 2008/5, 257-266.
19. BÓCZ Endre, A Magyar Köztársaság Ügyészsége és az Alkotmány, Magyar Jog 2011/3, 136-144.
20. BÓCZ Endre, Vádfunkció, közvádoló, ügyész [kézirat]
21. BÖHM, Christian, Fehlende des Antragstellers im Verfahren nach § 8a MedienG, Juristische Blätter Mai 2010, 324-329.
22. BRÓSZ Róbert, PÓLAY Elemér, Római jog, Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.
23. BROWN, Dan, Angyalok és démonok, Gabo Kiadó, 2003.
24. BUSCH Béla, Pótmagánvád intézménye, in: Györgyi Kálmán ünnepi kötet, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, 123-148.
25. CARRARA Ferencz [Francisco] A büntető jogtudomány programja II. [ford.: Beksics Gusztáv] A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-Hivatala, Budapest, 1879.

26. CHRISTIE, Nils, A fájdalom korlátai, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1991.
27. CSÉKA Ervin, A büntető jogorvoslatok alaptanai, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.
28. DEGRÉ Miklós, A vád alá helyezési eljárásról, in: Angyal Pál [szerk.] Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére, Wessely és Horváth Könyvnyomdája, Pécs, 74-93.
29. ECO, Umberto, A rózsza neve, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2001.
30. EDER-RIEDER, Maria A., Der Opferschutz: Schutz und Hilfe für Opfer einer Straftat in Österreich, Springer, 1998, 152, http://books.google.hu/books?id=bfim8koFzHAC&pg=PA57&dq=subsidiarankl%C3%A4ger&source=bl&ots=2eQka4W7R_&sig=SuzvCvhsF13dJil-FxdYloFY83c&hl=hu&ei=W0VITdmxG83oOan97e0F&sa=X&oi=book_result&resmun=C3%A4ger&f=false [2011. március 4-i letöltés]
31. EITER Sándor, FENYVESI Csaba, Van-e hitele a rendőrségi nyomozásnak? Rendészeti Szemle 1991/1, 71-75.
32. EÖTVÖS Károly, A nagy per II, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1968.
33. ERDEI Árpád, A büntető eljárásjog tudománya és az eljárás képe, Rendészeti Szemle 2010/9, 5-18.
34. FAHIDI Gergely, A pótmagánvád ellentmondásai – Szerepfosztás, HVG 2009. június 5, 19-20.
35. FARKAS Ákos, Áldozatvédelem és büntetőeljárás, Magyar Jog 1993/12, 760-763.
36. FARKAS Ákos, Az első magyar Büntető Perrendtartás kodifikációjának jogtörténeti előzményei, Magyar Jog 1996/11, 642-647.
37. FARKAS Ákos, A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai, Osiris, 2002.
38. FARKAS Ákos, RÓTH Erika, A büntetőeljárás, Complex, 2007.
39. FÁZSI László, A bírói munka értékeléséről, Bírák Lapja, 2008/1, 58-61.
40. FÁZSI László, Egy alaptalan elítélés története, Bűnügyi Szemle, 2008/1, 57-60.
41. FÁZSI László, A bizonyítási teher értelmezésének gyakorlati kérdései bírói szemmel, Magyar Jog 2009/1, 22-23.
42. FÁZSI László, Dióhéjban a kollégiumvezetői feladatokról – de lege lata és de lege ferenda, Bírák Lapja 2011/1-2, 191-195.
43. FEJES Péter, Az osztrák ügyészi szervezet, Magyar Jog 2011/1, 62.
44. FENYVESI Csaba, A védőügyvéd – A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról, Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2002.
45. FERENCZY Endre, A jogtudomány művelésének műfajai: az indokolás? Jogtudományi Közlöny 2011/2, 110-116.
46. FINKEY Ferenc, A magyar Büntető Perjog tankönyve, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1916.
47. FINSZTER Géza, Az alkotmányos büntetőeljárás és nyomozás, Fundamentum, 1997/2, 109-115.
48. GELLÉR Balázs József, BÁRÁNYOS Bernadett, A pótmagánvád hatályos szabályozásának egyes problémáiról, Magyar Jog 2010/12, 741-746.
49. GULÁCSI József, A sértetett, Magyar Jog 1976/8, 653-662.
50. HABERMANN Gusztáv, A sértettről, Jogtudományi Közlöny 1964/9, 509-516.
51. HORNBY, Nick, Hosszú út lefelé, Európa Kiadó, 1984.
52. JÁSZAI Dezső [szerk.] A büntető eljárás kommentárja, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967.

53. JUHÁSZ József, SZÓKE István, O. NAGY Gábor, KOVALOVSKY Miklós [szerk.] Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.
54. KAFKA, Francz, A per, Európa Kiadó, Budapest, 1984.
55. KÁDÁR Miklós, Büntetőjog, Általános Rész, Budapest, 1960.
56. KARDOS Sándor, Jogorvoslat a büntetőeljárásban, Magyar Jog, 2003/1, 21-29.
57. KARDOS Sándor, Gondolatok a pótmagánvádról, Debreceni Jogi Műhely 2004/1, 41-55.
58. KÁROLY Gáspár [ford.] Szent Biblia, Pécsi Szikra Nyomda, Budapest, 1970.
59. KELEMEN Ágnes, Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása és a Magyarázó Megjegyzések a büntető eljárás egyszerűsítése tárgyában, Magyar Jog 1991/12, 741-745.
60. KENDE Péter, Védtelen igazság – Röpirat bírókról, ítéletekről, Hibiszkusz Könyvkiadó, 2007.
61. KERTÉSZ Imre, Ügyészbíráskodás? Magyar Jog 1996/1, 1-8.
62. KIRÁLY Tibor, A sértett a büntetőeljárásban, Magyar Jog és külföldi jogi szemle 1968 február, 77-81.
63. KIRÁLY Tibor, A büntető eljárási kódex tervezetének helye a magyar büntető eljárásjog fejlődésében, Jogtudományi Közlöny 1991/7-8, 117-120.
64. KIRÁLY Tibor, A büntetőeljárási jog reformja elé, Magyar Jog 1993/5, 257-261.
65. KIRÁLY Tibor, Az 1896. évi I. Büntető Perrendtartás száz év távlatából, Magyar Jog 1996/11, 670-672.
66. KIRÁLY Tibor, Büntetőeljárási jog, Osiris, Budapest, 2000.
67. KIRÁLY Tibor, A magyar büntető eljárásjog fél évszázados történetének vázlata, Belügyi Szemle 2003/1, 17-34.
68. KIRÁLY Tibor, Szemelvények ötven év büntetőjogi és más tárgyú tanulmányaiból, ahogyan magukon viselik a korszakok bélyegét, ELTE-ÁJK, 2005, 185-194.
69. KIRCHENGAST, Tyrone, The Victim in Criminal Law and Justice, USA, Palgrave Macmillan, 2006, http://bookshop.blackwell.co.uk/jsp/id/The_Victim_in_Criminal_Law_Justice/978140398610 [2011. február 25-i letöltés]
70. KISS Anna, A sértett eljárásjogi helyzetének erősítése, különös tekintettel a pótmagánvád intézményére, Krim. tanulmányok 39, 2002, 162-178.
71. KOCZKA Csaba, A sértetti vádképviselő múltja, jelene, jövője, Ügyészségi Értesítő 1992/1, 33-35.
72. KOSZTOLÁNYI Dezső, Válogatott versek, Kossuth Kiadó, 2007.
73. KÓNYA István, A Magyar Királyi Kúriáról, Bírak Lapja 1994/3-4, 73-81.
74. LAMM Vanda, PESCHKA Vilmos [főszerk.] Jogi lexikon, KJK-KERSZÖV, Budapest, 1999.
75. LÁSZLÓ Jenő [szerk.] A büntető eljárás magyarázata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982.
76. LIGETI Miklós, Gondolatok az állam pótmagánvádlói jogosultságáról [Hozzászólás egy korábbi kerekasztal-beszélgetéshez] Ügyészek Lapja 2005/2, 21-22.
77. LŐRINCZY György, Az ügyész büntetőeljárási funkcióiról és annak alkotmányjogi követelményeiről, Rendészeti Szemle 1991/6, 26-33.
78. LŐRINCZY György: Gondolatok a pótmagánvádról, Ügyészek Lapja 1996/1, 18-36.
79. MÁRKUS Dezső [szerk.] Magyar jogi lexikon III, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1900.

80. MÁRKUS Dezső [szerk.] Magyar jogi lexikon IV, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1903.
81. MÁRKUS Dezső [szerk.] Magyar jogi lexikon VI, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1907.
82. MÉSZÁROS Ádám, Gondolatok a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleményéről, Rendészeti Szemle 2010/2, 82-86.
83. MÉSZÁROS Zsolt, JUNGI Eszter, A pótmagánvád lehetőségei a büntetőeljárásban, Ügyészek Lapja 1995/3, 16-29.
84. MISZALAYNÉ Lányi Éva, A sértett jogi helyzete, a törvényben biztosított jogainak érvényesülése a büntetőeljárásban ítélező bíró tapasztalatai alapján Krim. Közlemények Különkiadás, 1998, 78-95.
85. MÓRA Mihály, A magyar büntető eljárásjog, Budapest, 1961.
86. NAGY Lajos, Ítélet a büntetőperben, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974.
87. NÁNÁSI László, Opportunitási eszközök és lehetőségek, Bírák Lapja 1992/1, 17-23.
88. NYÍRI Sándor, Az ügyész szerepe a bűnüldözésben, Rendészeti Szemle 1991/12, 3-8.
89. NOVÁK Béla Dénes, Betiltott emberek, 3 BT, Budapest, 2001.
90. POLT Péter, A parlamenti mentelmi jog, mint büntethetőségi akadály [doktori értekezés] 2010, www.jak.ppke.hu/tanszek/doktori/letolt/pp.pdf [2011. február 9-i letöltés]
91. PUSZTAI László, Az ügyészség helye, szervezete és funkciója egyes polgári demokráciákban [kézirat]
92. RAGOLLE, Filip, Access to justice for private applicants in the Community legal order: Recent [r]evolutions, European Law Review vol. 28. no. 1, 90-101, http://www.uni-graz.at/rechtsambulanz/Repetitorium%20%20Strafprozessrecht_NEU.pdf [2011. március 4-i letöltés]
93. RÓTH Erika [moderátor] A pótmagánvádról [Jegyzőkönyv az Országos Kriminológiai Intézetben 2004. október 16-án megtartott kerekasztal-beszélgetésről] Ügyészek Lapja 2004/6, 37-46.
94. RÓTH Miklós, A sértett a büntetőeljárás „áldozata”, Belügyi Szemle 1990/8, 49-51.
95. SÁNTHA Ferenc, A jogi személy büntetőjogi felelősségéről, KJK – KERSZÖV, Budapest, 2002.
96. SAUTNER, Lyane, Überlegungen zur Einführung einer Wiedergutmachungsstrafe in das österreichische Strafrecht, Juristische Blätter Juni 2010, 341-351.
97. SZENTESI Zöldi László, Rózsa Sándor – Legenda és valóság, MÉRY RATIO, Somorja, 1999.
98. TÓTH Tihamér, A sértett hatékonyabb jogvédelméről, Rendészeti Szemle 1991/3, 8-14.
99. TÓTH Mihály [szerk.] Büntető eljárásjog, HVG-ORAC, Budapest, 2003.
100. TREMMEL Flórián, Több vádló a büntető eljárásban? Magyar Jog 1981/11, 1015-1017.
101. TREMMEL Flórián, A magánvád létjogsultságáról és jelentőségéről, Jogtudományi Közlöny 1981/11, 936-941.
102. TREMMEL Flórián, A magánvád, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

103. TREMMEL Flórián, A magánvád szabályozása az első magyar Büntető Perrendtartásban és a mai magyar reformtörekvések, Magyar Jog 1996/11, 648-654.
104. TREMMEL Flórián, Magyar büntetőeljárás, Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2001.
105. VOGL, Mathias, Staatsanwaltschaft und StPO-Reform, Journal für Rechtspolitik 16 [2008] 121-125.
106. VONNEGUT, Kurt, Börtöntöltelék, Maecenas Könyvkiadó, 2002.

14. FELHASZNÁLT VIZSGÁLATI ANYAGOK

1. FRECH Ágnes, Összefoglaló anyag a pótmagánvád jogintézményének gyakorlati kérdéseinek vizsgálatához a 2007. január 1. és 2008. december 31. közötti időszak alapján [A Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumvezető 2009. El. IV. C. 13/1.]
2. KOVÁCS Csaba, Pótmagánvadás ügyek vizsgálata a 2007-2008. években jogerősen befejezett eljárások alapján [Baranya Megyei Bíróság Büntető Kollégiuma 2009. El. IV. C. 3.]
3. SZUROMI Mária, A pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata [Bács-Kiskun Megyei Bíróság]
4. GRÓSZ Tamás, Vizsgálat a pótmagánvadás ügyek körében [Békés Megyei Bíróság]
5. LAKATOS Zoltán, A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Büntető Kollégiumának vizsgálata a pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatáról [Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Büntető Kollégiumának Vezetője 2009. El. II. C. 3. 02.]
6. NÉMETH Norbert, A 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások vizsgálati összefoglalója a Csongrád Megyei Bíróság mint elsőfokú bíróság, a Csongrád Megyei Bíróság Katonai Tanács, valamint a Csongrád megyében működő helyi bíróságok vonatkozásában
7. TAKÁCSY Ida, A 2007/2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata vizsgálatának eredménye Fejér megyében [Büntető Kollégiumvezető 2008. El. II. C. 3/29.]
8. HABONY János, Jelentés a pótmagánvadás ügyek vizsgálatának tapasztalatairól Győr-Sopron-Moson Megyében [Győr-Sopron-Moson Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezető 2009. B. Koll. 7.]
9. FELEGYINÉ Szabó Ágnes, Vizsgálati anyag – A 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata [Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezetője]
10. KELEMENNÉ Rácz Katalin, A pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlata [Heves Megyei Bíróság]
11. KISZELYNÉ Finta Éva, Vizsgálati anyag a Jász-Nagykun-Szolnok megyében 2005-2008. években a helyi és megyei bíróságon pótmagánvádra indult ügyekben folytatott ítélkezési gyakorlatról [Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság Büntető Kollégium Vezetője 2009. El. IV. C. 1/8.]
12. SZÉPLAKI László, A pótmagánvadás ügyek ítélkezési gyakorlata vizsgálatának tapasztalatai Komárom-Esztergom megyében a 2007-2008. évben jogerősen befejezett ügyek tükrében [Komárom-Esztergom Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezető 2009. El. II. C. 4/1.]
13. KOVÁCS István, Összefoglaló jelentés a 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatának Nógrád megyei vizsgálatáról [Nógrád Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezetője B. Koll. 132/2009.]
14. MISZORI László, Jelentés a 2007. és 2008. évben a Pest Megyei Bíróság bíróságain jogerősen befejezett pótmagánvadás eljárások ítélkezési gyakorlatáról [Pest Megyei Bíróság Büntető Kollégium Vezetője 2009. El. IV. A. 4/3.]
15. IFKOVICS István, Feljegyzés a pótmagánvadás eljárások vizsgálatáról a 2007-2008. években a Somogy Megyei Bíróság területén működő bíróságokon jogerősen befejezett ügyek alapján

16. HORVÁTH Géza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2007-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvádas eljárások ítélkezési gyakorlatának vizsgálata [Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Büntető Kollégiumának Vezetője 2009. El. II. C. 18/7.]
17. HAUSZMANN-NÉ Szőke Rita [Tolna Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezetője 2009. El. II. C. 1/110.]
18. SPITZ János, Feljegyzés a pótmagánvádas eljárások ítélkezési gyakorlatának vizsgálatáról [Vas Megyei Bíróság Büntető Kollégiumvezető]
19. KAHLER Frigyes [Veszprém Megyei Bíróság Büntető Kollégium Vezetője 2009. Bk. II. 29.]
20. MESTERHÁZY István, Kollégiumi előterjesztés – A pótmagánvádas ügyek vizsgálatának tapasztalatai [Zala Megyei Bíróság 2009. El. II. C. Bk. 35.]
21. RABÓCZKI Ede, A pótmagánvádas eljárások ítélkezési gyakorlata 2009. évi tapasztalatainak összesítése [Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 2010. El. II. E. 1/16.]
22. CZINE Ágnes, A 2007/2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvádas eljárások ítélkezési gyakorlata [Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának Vezetője]
23. BALLA Lajos, Vizsgálati anyag a Debreceni Ítéltábla területén 2005-2008. évben jogerősen befejezett pótmagánvádas eljárások ítélkezési gyakorlatáról [Debreceni Ítéltábla Büntető Kollégium Vezetője 2008. El. II. C. 5. 7/7.]
24. NAGY Zoltán, A pótmagánvádas ügyek ítélkezési gyakorlata [Győri Ítéltábla Büntető Kollégium B. koll. 90/2009.]
25. MAKAI Lajos, A pótmagánvádas ügyek ítélkezési gyakorlata a Pécsi Ítéltábla illetékességi területén [2009. El. II. E. 16.]
26. MARÁZ Vilmosné, Összefoglaló a pótmagánvádas ügyek vizsgálatáról [Szegei Ítéltábla Büntető Kollégiumának Vezetője 2009. El. IV. C. 3/7.]

15. IDEGEN NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓK

15. 1. Zusammenfassung

Meine Dissertation beinhaltet die Subsidiaranklage, die in der ungarischen Strafprozessordnung das Recht des Opfers zum Vertreten der Anklage an Stelle des Staatsanwaltes bedeutet. Die Subsidiaranklage war bereits in der ersten ungarischen Strafprozessordnung von 1896 bekannt, danach war sie in dem ersten sozialistischen Strafverfahrenskodex ebenfalls anzuwenden, aber erst bis zum August 1954. Zur Wiedereinführung der Subsidiaranklage kam es durch das 1998 verabschiedeten, vom Juli 2003 an gültigen Gesetz für das Strafverfahren .

Die Wiedereinführung der Subsidiaranklage zog zahlreiche Probleme in der Rechtsprechung nach, die auf die Eigenart und hauptsächlich auf die Fehler der Regelung dieses Rechtsinstituts zurückzuführen sind. In meiner vorliegenden Dissertation befasste ich mich mit diesem Rechtsinstitut von drei Aspekten her, um diese Eigenart zu beleuchten und meine Vorschläge zur Behebung der Fehler der Regelung zu begründen: 1/ Nach einem allgemeinen Überblick auf die Subsidiaranklage stelle ich die Geschichte und die frühere Regelung dieses Rechtsinstituts dar (geschichtliche Aufarbeitung). 2/ Nach dem Aufwerfen der problematischen Verfahrensfragen der Subsidiaranklage setze ich mich mit der kritischen Analyse der gültigen Regelung auseinander (dogmatische Aufarbeitung). 3/ Ich befasste mich mit den aufgetauchten Problemen in der Rechtsprechung und meinen bisherigen Erfahrungen auf dem Gebiete der Anwendung des Rechtsinstituts, wobei ich die Ergebnisse einer nationalen Untersuchung und meiner eigenen Untersuchungen benutze (empirische Aufarbeitung).

Ich schildere in einem weiteren Teil meiner Dissertation eine mögliche Regelung, die ich zwecks der Behebung der nach den oben genannten Methoden dargestellten Gegensätze für geeignet halte, hierzu gehe ich auf texttreue Einzelheiten ein, biete aber auch meine Vorschläge zur Änderung. Ich bringe meine Dissertation mit einem kurzen internationalen Ausblick zu Ende um zu veranschaulichen, dass die Wiedereinführung der Subsidiaranklage der europäischen Entwicklung der Strafprozessordnung angemessen ist, darüber hinaus setze ich mich aber detailliert mit der Regelung der österreichischen und der liechtensteinischen Subsidiaranklage, da dieses Rechtsinstitut

auch in der Republik Österreich wie auch in dem Fürstentum Liechtenstein traditionell angewandt wird, obwohl es in Europa als eine Ausnahme gilt.

Ich halte als Ergebnis nach der komplexen Aufarbeitung meiner Forschungsarbeit für feststellbar, dass die Rechtsprechung die Existenz der Subsidiaranklage im XXI. Jahrhundert bestätigt, da sie ermöglichte, dass Personen zur Verantwortung gezogen wurden, die extrem schwere Straftaten begangen hatten, obwohl gegen sie die Staatsanwaltschaft die Ermittlungen eingestellt hatte. Ich bin aber der Ansicht, dass die Regelung des Rechtsinstituts in der gültigen Form einer grundsätzlichen Überarbeitung unterzogen werden müsste.

15. 2. Summary

The subject of my paper is the “substitute private prosecution,” which is a right of the injured to represent themselves instead of a prosecutor included in the Hungarian law of criminal procedure. Substitute private prosecution was already included in the first Hungarian Code of Criminal Procedure accepted in 1896, and had also been applicable according to the first Socialist Code of Criminal Procedure following it, but only until August, 1954. Substitute private prosecution has been newly introduced by the law of criminal procedure which has been accepted in 1998 and put into force in July, 2003.

The new introduction of substitute private prosecution raised many problems in legal practice, whose origin can be found in the characteristics of this institution of law and mainly in the flaws of its regulations. In order to shed some light on this and to establish my suggestions regarding the prevention of the mistakes in regulation, I examine this institution in my paper basically from three aspects: 1/ After a general overview of the questions of the private prosecution I introduce the history of this institution and its former regulation (historical processing). 2/ After raising the problematic questions of criminal procedure also related to substitute private prosecution I deal with the critical examination of the regulation being in force (dogmatic procession). 3/ I summarize the problems of court practice and the experiences on the use of this institution of law so far, based on the results of a national examination and my own research (empirical processing).

Later in my paper I shall introduce an alternative model for regulation – which would be, in my opinion, suitable for the abolishment of the contradictions revealed with the above methods – with textual detail and the justification of my suggestions of modification. I shall finish my paper with a short international outlook in order to prove that the new introduction of substitute private prosecution is in accordance with the development of the law of criminal procedure in Europe, and I shall deal in more detail with the Austrian and Liechtenstein regulations of substitute private prosecution, as this institute of law, which counts as unique to Hungary in Europe, is also traditionally used in the Republic of Austrian and in the Principality of Liechtenstein.

As the result of a complex processing of the subject of my research, I dare to assume that practice justified the validity of the use of substitute private prosecution in the 21st century, as e.g. it made possible to impeach the perpetrator of an extremely serious crime, in the case of whom the investigation had already been brought to a stop. But in my opinion, the current regulation of this institution of law should undergo a careful examination.